

בס"ד

# דת הציונות

על הרעיון הדתי לאומי,  
הציונות הדתית,  
והחינוך הממלכתי דתי

מאת: יואל אלחנן



הספר יוצא לאור  
בסיוע החפ"ק בעילום שמו

# לעילוי נשמת

יעקב

בן

מינה

ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.



## בפתח המהדורה השניה...

בהגיע ימי החנוכה, ימים של התגברות האור על החושך, אורה של חכמת התורה על חשכת חכמת יון וכזבות דעותיה, שמחים אנו להגיש בפניכם את המהדורה השניה של הספר "דת הציונות" אשר גם הוא עוסק בויכוח שבין חכמת תורתנו הקדושה לבין השקפות עולם המערובות בהשקפות אשר מקורן מן הנכר.

ב"ה, המהדורה הראשונה של הספר קנתה לה מקום של כבוד אצל רבים מאחינו בני ישראל, ובשל התגובות הנלהבות לספר החלטנו להוציאו לאור במהדורה מיוחדת לזיכוי הרבים במחיר הקרן, על מנת להביא לכך שהאור הבהיר של דברי גדולי ישראל ודעת תורתם הצרופה, יאיר בעוד ועוד בתי ישראל.

אנו מודים לכל התומכים והמסייעים בהוצאתו של הספר ובהפצתו, ולכל הקוראים היקרים שטרחו להעביר אלינו הערות וכן מסמכים נוספים אודות הנושאים השונים המובאים בספר, המסייעים לנו בהסברתם.

תקותנו כי במהלך השנה הקרובה אי"ה, יצא לאור ספר נוסף המרחיב את היריעה לגבי נושאים שונים בספר "דת הציונות" שלא הרחבנו בהם די הצורך, כדי שלא להכביד על הקוראים במפגש הראשוני עם הנושאים, וגם כדי לתת למעיינים ריווח בין פרשה לפרשה, וכן שאלות ותשובות הקשורות לנושאים הנ"ל.

בברכה

ארגון "אזמרך בלאמים"



# לעילוי נשמת



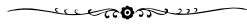
רבן ומאורן של ישראל  
מרן רבי אלעזר מנחם מן שך זצוקלה"ה  
(כתיבת ספר זה נסתיימה ביום ט"ז במרחשון התשס"ג, יום השנה לעלייתו בסערה השמימה).

# אַזְמַרְךָ בְּאֵמִים

הסברה יהודית לצבור הדתי לאומי



- הרצאות בנושאי השקפת היהדות
- סיוע ברישום ילדים לחינוך יהודי
- פעילויות הסברה יהודית
- פרסומים בנושאי השקפת היהדות
- הצלת בנות משירות לאומי



ת.ד. 45 פ"ת 49100

טלפון: 051-299529

אתר באינטרנט: [WWW.YOEL-AB.COM](http://WWW.YOEL-AB.COM)



## יעמדו על הברכה

הוריי היקרים, שהביאוני לעולם הזה וגדלוני באהבה ובשמחה.

ארגון "ערכים" אשר זיכני לשוב לדרך ישראל סבא – חיים על פי תורתנו הקדושה.

ר' ש. גלבשטיין, ר' א.צ. אנגל, ר' א. חזן, על סיועם באיסוף מקורות ומסמכים.

הרה"ח משה עקשטיין שליט"א על מתנתו הנפלאה והיקרה לאין שיעור, ספריו הקדושים של מרן הגאון הקדוש ר' יואל טיטלבוים זצוקללה"ה אב"ד סאטמאר ועיה"ק ירושלים.

מוריי ורבותיי בבתי המדרש השונים אשר זכוני בעבר ואלו אשר ממשיכים לזכותי בהווה להתכשם מאור תורתם.

הרבנים הגאונים שטרחו והקדישו מזמנם לקרוא את הספר ולאשר את הוצאתו לאור.

תהי משכורתם שלמה מן השמים ויזכו להתברך בכל הברכות הכתובות בתורה.

תמונות "גדולי ישראל" באדיבות "פוטו ציון - בני ברק" – כל הזכויות על תמונות גדולי ישראל שמורות ל"פוטו ציון - בני ברק".

תמונות פינוי ימית בעמ' רי — לשכת העיתונות הממשלתית, צלם : בני טל אור.

לצערנו לא עלה בידנו לאתר את כל בעלי הזכויות על התמונות והמסמכים המופיעים בספר ולכן, נשמח אם בעלי הזכויות יצרו עמנו קשר על מנת שנוכל לתגמלם כמקובל.



הוצאה לאור :

”אזמרח בלאַמים”

הסברה יהודית לציבור הדתי לאומי.

מהדורה ראשונה — סיון ה'תשס"ג

מהדורה שניה — חנוכה ה'תשס"ד

© כל הזכויות שמורות ל”אזמרח בלאַמים”

כתובת לכל עניני הספר :

”אזמרח בלאַמים” ת.ד. 45 פ”ת 49100

טלפון : 051-299529 אתר באינטרנט : WWW.YOEL-AB.COM

תרומות לפעילות הארגון

ניתן להפקיד בח”ן מס’ 409115657 בבנק פאג”י (סניף 181)



## הודעה

ספר זה מוגש באהבה לאחינו ולאחיותינו בית ישראל, וביחוד לבני וכנות הצבור הדתי לאומי<sup>א</sup> כחומר למחשבה בלבד, ואינו בא לפסוק הלכה למעשה בשום ענין. בכל שאלה למעשה המתעוררת מקריאת הספר יש לפנות למורה הוראה. (שהוסמך להוראה ע"י גדולי הדור).

א. הספר אינו מיועד לאחינו התועים שלא זכו עדיין להכיר באמיתת תורתנו הקדושה, והקב"ה יחזירם בתשובה שלמה לפניו ויוציאם מאפלה לאורה.



## תוכן וסדר הפרקים

הקדמה ..... יב

פרק א. דעת תורה ואמונת חכמים –  
הגות בנים או קבלת אבות? ..... כד

פרק ב. הרעיון הלאומי – אור לגויים או נהיה כגויים? .. לז  
(דן בין השאר בנושאים: ראשיתה של תנועת ההשכלה,  
תוצאות פעולותיה של תנועת ההשכלה, הקשר שבין  
תנועת ההשכלה לרעיון הלאומי).

פרק ג. תאודור הרצל –  
שליח ההשגחה או משיח שקר נוסף? ..... מז

פרק ד. לידתה של הציונות –  
עם יהודי חופשי או עם חופשי מיהדות? ..... נג  
(דן בין השאר בנושאים: ראשית התנועה הציונית, יחסה  
ליהדות לפני ואחרי קום המדינה, יחס גדולי הדור  
לציונות).

פרק ה. הציונות הדתית – השפעה יהודית על הציונות  
או השפעה ציונית על היהדות? ..... עא  
(דן בין השאר בנושאים: ראשיתה של ה"מזרחי",

הלאומיות ומקומה ביהדות, מצות ישוב א"י, אסור  
התחברות לרשע, רבני "חובבי ציון".

**פרק ו. הראי"ה קוק ז"ל –**

**חלק ראשון – מה בין גדול הדור ל"רב הראשי" ... ק**

**חלק שני – ממשיכי דרכו או מסלפי משנתו? .. קמא**

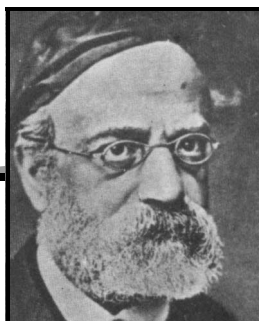
(דן בין השאר בנושאים: הרבנות הראשית, היחס  
ללאומיות, ארץ ישראל, תוצאות פעולותיו של הראי"ה  
קוק, יחס גדולי הדור אל שיטתו, כבוש הארץ בזמן הזה  
– מלחמת מצוה?, הצה"ד והשרות בצה"ל, שרות  
לאומי, יחס למדינה, גדולי הדור על המדינה, המפד"ל –  
מפלגה דתית?, הסכסוך הישראלי ערבי והחזרת שטחים).

**פרק ז. החינוך הממלכתי דתי –**

**קדושת החול או חילול הקודש? .. רכא**

**פרק ח. סיכום .. רמה**





מי שמשוכנע שדעותיו אמיתיות וצודקות, חייב להביע אותן ללא הרף, ובכל הזדמנות בגילוי לב, ובלי להתחשב במידת התמיכה שיש לו, או ברמת ההתנגדות שיפגוש. רק לשקר דרושים תומכים כדי להצליח, לשקר דרושה סמכות המספרים כדי למלאות את מה שחסר לו בצדקת טיעונו, האמת, לעומת זה תמיד תנצח בסופו של דבר, אפילו אם הדבר יקח זמן. אצילות, אמיצה וטהורה, מבוטאת עם כל אש ההתלהבות של השכנוע ועם כל הבהירות של המודעות הבטוחה, מבוטאת שוב ושוב בכל הזדמנות, בסופו של דבר תשיג האמת את הכבוד וההערכה אפילו של אלו שלא מוכנים לקבלה, האמת היחידה שהלכה לאיבוד בלי כל אפשרות להחזירה, היא אותה אמת שאין למחזיקיה האומץ לדבר בגילוי לב עבורה, האמת לא הובסה מעולם מכח ההתנגדות, היא הובסה רק כשחבריה היו מדי חלשים מלהגן עליה.

(הרב שמשון רפאל הירש זצ"ל)

## הקדמה

אודך בעמים י' ואזמרך בלאמים (תהילים קח')

כמי שעבר את מרבית תקופת ילדותו ונעוריו במסגרת החברה הדתית לאומית, בחינוך הממ"ד, ובתנועת בני-עקיבא, במציאות היום יומית המתמדת של הקונפליקט המתמשך בין יהדות וחילוניות שבלט לאורך כל דרכה של מדינת "ישראל" כבר כשהיתה בבחינת "רעיון" או "חזון" ועוד יותר לאחר הקמתה ובעצם ואולי אף ביתר שאת אף בימינו אנו, וכמי ששייך היה לציבור שניסה בכל כחו לנסות ולגשר בין הקטבים, להדגיש את המאחד ולנסות עד כמה שאפשר להפנים את המפריד וכמה שפחות להדגישו היו בעיני המדינה, הלאומיות, הציונות, והיהדות, ערכים מקודשים.

התחושה העיקרית של רבים מחברי ושלי היתה כי ניתן לחלק את החברה (היהודית) בישראל לשלושה חלקים עיקריים:

א. החברה החילונית — שברובה אינה שומרת תורה ומצוות ואינה מכירה בהיותה של התורה מסמך אלוקי מחייב מחד גיסא, אך מאידך גיסא נאמנה למדינת "ישראל" ונוטלת חלק פעיל וחשוב ביותר בבנין הארץ, ישובה, פיתוחה ומעל לכל בהגנה עליה ובעיצוב דמותה כמדינה יהודית ודמוקרטית, ולכן ראויה היא להערכה ולהתעלמות לעת עתה מן החיסרון של אי שמירת תורה ומצוות.

ב. החברה החרדית — שהצטיירה בעינינו כקבוצה קטנה יחסית של אנשים המנותקים לגמרי ובכונה מן המציאות הישראלית, אינם רואים את המדינה

כערך עליון (או בכלל כערך), ומתעקשים לשמור בקנאות בלתי מובנת על מנהגים, לבוש, ושפה מן הגלות, ועל התבדלות מוחלטת מן המדינה (חברתית, משפטית, חינוכית), ובנוסף, אינם תורמים למדינה, ואפילו בנטל הבסיסי ביותר וההכרחי לקיומה של המדינה – ההגנה עליה, אינם נוטלים חלק בהימנעותם משרות בצבא, או בשרות לאומי. אך לעומת זאת דורשים מהמדינה תקציבים למסגרותיהם השונות ללא כל בוושה ומנסים להשפיע בכל כוחם על חקיקת החוקים במדינה למרות שאינם תורמים מאומה לפרודוקטיביות ולצרכיה הלאומיים של המדינה וסגורים בבתי המדרש במשך רוב שעות היום.

ג. החברה הדתית לאומית – הרואה במדינת "ישראל" התגשמות ממשית של "אתחלתא דגאולה", קיבוץ גלויות, וחזרה לארץ-ישראל אחרי אלפיים שנות גלות קשות ומכאיבות כשסוף סוף מוצאים אנו מקלט לנפשנו בארץ אבותינו וזוכים גם כן לחידוש מלכות ישראל על אדמת ישראל ומשתדלים להשפיע עד כמה שאפשר (ובדרכי נועם כמובן) שהתהליך ינווט על פי תורתנו הקדושה.

כדתיים לאומיים, קיים היה מכנה משותף בינינו ובין שני חלקי החברה האחרים. עם החברה החילונית, השותפות הלאומית בבנין הארץ, בהגנה עליה, יישובה, פיתוחה, ביסוס שלטונה העצמאי, ובתרומה לכל מסגרותיה בכל צורה שרק ניתן. ועם החברה החרדית, בעצם האמונה בכורא עולם ובתורתו, קיום המצוות, ולימוד התורה.

המעניין הוא, שלמרות המכנה המשותף החזק של האמונה בכורא עולם ובתורתו נראתה החברה החרדית בארץ, רחוקה ומנוכרת והמכנה המשותף שבינינו נבלע כליל בסבך ההבדלים שבינינו לבינה. יחד עם זאת סגירותה של החברה החרדית כלפינו והרצון הנגדי מצד מערכת החינוך הממ"ד לא לחשוף אותנו לקבוצות "קנאיות" או "אנטי ציוניות" מנעו מאיתנו הכרה מעמיקה יותר של החברה החרדית.

## יד ————— דת הציונות

לעומת זאת המכנה המשותף עם החברה החילונית הודגש והובלט מאד ממספר סיבות:

- א. אזור המגורים בו חיינו היה ברובו חילוני.
  - ב. במערכת החינוך הממ"ד ניתן ביטוי נרחב מעבר ללימודי היהדות השונים ללימודי חול שהרעיון הלאומי והציונות עמדו בדרך כלל במרכזם ואף לימודי היהדות הצטיירו בעינינו כעוד חלק של המורשת הלאומית יחד עם הערכים הלאומיים האחרים, המסתעפים מהרעיון המרכזי והחשוב ביותר – הציונות. (על כך בהרחבה בפרק ז העוסק בחינוך הממ"ד).
  - ג. אמצעי התקשורת השונים להם היינו חשופים (רדיו, טלוויזיה, עיתונות) עסקו בעיקר בבעיות הלאומיות השונות ובהישגים לאומיים שונים וחזקו את המכנה המשותף הקושר אותנו הדתיים והחילונים יחד – הלאומיות, מחד גיסא, ובהסתה נגד כל דבר שרוח יהדות עולה ממנו ובמיוחד נגד החברה החרדית, מאידך גיסא, דבר שהעמיק את הסלידה מהחברה החרדית, והדחיק עוד יותר את המכנה המשותף ביננו – היהדות.
  - ד. תרבות הפנאי החילונית שאומצה על ידינו כמעט במלואה על כל מרכיביה וחזקה את הקשר שבינינו ובין העולם החילוני וערכיו. (גם כאן היה משקל רב לתקשורת החילונית שאליה היינו חשופים).
  - ה. השתלבותנו יחד עם החילונים במסגרות שונות כמו הצבא, שרות לאומי, ופעילויות לאומיות וציוניות משותפות במסגרת תנועות הנוער השונות, דבר שהדגיש את שותפותנו ואחדותנו הלאומית.
- עם השנים ולנוכח המציאות שנוצרה בעקבות הסבות המובאות לעיל גדלה והתעצמה בעינינו חשיבותה ומרכזיותה של הלאומיות וערכיה עד כדי כך שה"דתי" הפך משני וטפל לעומת ה"לאומי" ולעתים היה אף נראה כי יהיה נוח יותר בלעדיו.
- בנוסף, גיל ההתבגרות על כל השפעותיו החל לשדר את אותותיו, והרצון

לתת דרור לשאיפות ורצונות שונים החל לגבור על הנאמנות לערכי היהדות אותה נסו להקנות לנו בבית ובמערכת החינוך. (נאמנות שהיתה ממילא די חלשה). העולם החילוני נראה לנו חופשי ופתוח, והחמ"ד יחד עם ההורים התקשו להתמודד עם המשיכה לעולם החילוני שהלכה והתחזקה.

מדי פעם נערכו ימי עיון והרצאות שונות בנושאי יהדות מגוונים על מנת לנסות ולחזק את נאמנותנו ליהדות אך לא גילינו בהם ענין ולא היה בהם כח לבלום את ההיסחפות אל החילוניות, ובקרב התלמידים הבוגרים בלטה תופעה של עזיבת היהדות כשכדרך כלל ניתן הביטוי לכך מחוץ לכותלי בית הספר וללא ידיעת ההורים והמורים כדי להימנע מחיכוכים מיותרים.

לאחר אחד מהסמינריונים שנערכו לחיזוק האמונה (הייתי אז בתחילת כתיב) מצאתי את עצמי לאחר תקופה של לבטים, כופר בדת היהודית ר"ל.

ההרצאות שהועברו (כמדומני ע"י תלמידי אחת משיבות ההסדר, או אחת המדרשיות למורים בדרום) לא נתנו מענה לשאלותינו ואנחנו שהעדפנו לא לקבל תשובות שמחנו על כך. את ההחלטה לעזוב סופית את היהדות שמרתי לעצמי כדי למנוע חיכוכים מיותרים עם ההורים והמורים, ורק לאחר שנתיים (שבהן נעדרתי מהבית בשבתות כדי לצאת לבלות במסוה של "לימוד לקראת מבחן מאד חשוב בגמרא") נאלצתי לגלות להורי את עובדת היותי חילוני.

היה זה בתחילת שנת הלימודים האחרונה בתיכון, שמשתי אז בתפקיד יו"ר מועצת התלמידים, (תפקיד אליו הגשתי את מועמדותי בכדי ליצור קשר עם החברה החילונית מבתי הספר החילוניים בעיר) וייצגתי את התיכון הדתי בו למדתי במפגש עירוני של כל התיכונים בעיר, ללא כפה ובלבוש מוזנח. נציג העיריה שהיה אף הוא נוכח במפגש דווח על כך להנהלת התיכון, ונקראתי לשיחה אצל סגן המנהל שהחליט שלא אוכל להמשיך ללמוד בתיכון הדתי אך מהר להרגיעני כי ייעשו מירב המאמצים למצוא לי מסגרת חלופית חילונית בה אוכל להשלים את תעודת הבגרות ושנת הלימודים האחרונה מבלי לקלקל את שמו הטוב של התיכון הדתי.

הורי קבלו זאת בצער אם כי לא בהפתעה. שני אחיי הבוגרים כבר עזבו את היהדות (וכן גם שני אחיי הקטנים בשלב מאוחר יותר) וזאת אחרי שסיימו לימודיהם בתיכוני החמ"ד.

כך, בגיל שבע עשרה במעבר לתיכון החילוני נפתח בפני לגמרי עולם החילוניות ה"פתוח" וה"חופשי".

כמוסיקאי, הצטרפתי לאחת הלהקות בתיכון והחיים החדשים קסמו לי. לא עוד בילויים במסוה בערב שבת, לא עוד חשש ממפגש בלתי צפוי עם אחד המורים או עם מכר של ההורים, עכשיו אני לגמרי לגמרי "חופשי".

בתום לימודי התגיסתי בשמחה לצבא שם שרתתי במשך שלוש שנים בתחום הקשר באחד הגדודים של אגף המודיעין. כבן לאיש צבא קבע ותיק ולאור החינוך שקבלתי היתה בי תחושה של הערצה כלפי הצבא שלצערי הרב התחלפה מהר מאד לתחושת אכזבה לאחר שנתקלתי בלא מעט מקרים של שחיתות מוסרית ותחרותיות אינטרסנטית בקרב הדרגים השונים שאתם עבדתי.

לקראת סיום השרות הכרתי את מי שבחסדי ה' הפכה לימים אשתי ואם ילדי, וזמן קצר לאחר מכן מהרתי להבהיר לה שאם יוביל הקשר בינינו לנישואין יהיה זה בצורה אזרחית בלבד, וללא כל קשר ליהדות או לכל דת אחרת.

לאחר השרות הצבאי פניתי להמשך עיסוקי כמוסיקאי כשמטרתי העיקרית היתה להרשם ללימודים גבוהים בתחום המוסיקה, אלא שב"ה התוכניות השתנו.

מוצש"ק י"א במר חשון התשנ"ו. (4.11.95 למנינם). ראש הממשלה דאז יצחק רבין נורה למוות כשהחשוד במעשה הוא סטודנט מאוניברסיטת בר אילן, יגאל עמיר. כאמור לעיל בעוד שהחינוך לערכי היהדות היה חלש ורופף אם בבני-עקיבא ואם בתיכון הדתי ובבית, היה החינוך לערכי הציונות והלאומיות, ולאהבת הארץ והמדינה, חזק מאד, כך שהעובדה שפרקתי מעלי את עול התורה והמצוות והשלכתי מעלי כליל את ערכי היהדות לא הפריעה לי כלל להשאיר נאמן לערכי הציונות, וראיתי בכל הסכם פשרני עם הערכים פגיעה בכוחה של



מדינת "ישראל", ובהקמת מדינה פלסטינאית סכנה קיומית למדינתנו שעלולה ח"ו להביא לחיסולנו המוחלט. אי לכך ראיתי במותו של רבין סוף לתהליך ההרסני של הסכמי אוסלו שגרמו נזק רב למדינה והביאו אותנו למצב שבטחוננו מופקד בידיהם של מרצחים השואפים לחיסולנו המוחלט, ובעוד אנו משלמים בדם בנינו ובנותינו בעד השלום המיוחל מתגברים הפיגועים ופעולות הטרור נגדנו. כמו לא מעט אנשים ראיתי ברכין אחראי לתוצאות המכאיבות של הסכמי אוסלו ואע"פ שרצח אדם בגלל דעותיו (וכל שכן רצח יהודי ע"י יהודי) היה דבר פסול בעיני ראיתי בכך עונש מוצדק לרכין והתרכזתי יותר בתוצאה החשובה של הרצח – הפסקה או לכל הפחות האטה בתהליך אוסלו, ופחות ברצח עצמו או בחשוד ברצח (או אולי בחשודים).

אך לא ארך הזמן והתברר כי הרצח גרם לתוצאה הפוכה. רציחתו הטראגית של רבין, ועובדת היותו של החשוד ברצח ימני קיצוני ובנוסף גם דתי, שמשו כלי שרת מצוין בידי התקשורת והשמאל, שמצד אחד גדלו את דמותו של רבין מעבר לכל פרופורציה עד שכמעט כל סמטה בארץ קבלה את שמו, ומצד שני לא חדלו להאשים את הימין ואת הדתיים ברצח ולהדביק תווית של רוצח לכל מצביעי הימין ובמיוחד לדתיים שבהם.

נראה היה כמעט בודאות כי שמעון פרס (ממלא מקומו של רבין מטעם השמאל) יבחר לתפקיד רה"מ במערכת הבחירות הקרובה (שהוקדמה עקב הרצח), דבר שיוביל בהכרח להמשך תהליך אוסלו ולהקמת מדינה פלסטינאית ולמעשה ח"ו לחיסולנו המוחלט. למרות שבאותה תקופה התרכזתי יותר במטרותי האישיות בתחום המוסיקה החלטתי שאיני יכול להישאר אדיש בשעה שעם ישראל נמצא בסכנה כל כך מוחשית המאיימת על עתיד קיומו, ושצריך לעשות הכל בכדי למנוע את האסון הגדול – ארבע שנות שילטון נוספות לשמאל.

יצרתי קשר עם מטה הבחירות של תנועת "מולדת" (כיום חלק מ"האיחוד הלאומי") בה תמכתי אז והתחלתי מיד בפעילות (בהתנדבות וללא שום מוכנות לקבלת תמורה). קבלתי דוכן הסברה והתחלתי בפעולות הסברה לעוברים ולשבים בדבר החשיבות של שמירה על ארץ ישראל שלמה, והסכנה שבכל

היכנעות לערבים ובמיוחד בתהליך אוסלו ההרסני שאף שהיה אז בתחילתו כבר הספיק ללמדנו עד כמה מסוכן וקטלני הוא. הטרידה אותי מאד העובדה שהאנשים ברחוב (ובמיוחד בני הנוער) התהלכו ברחוב באדישות כשהם מתעלמים לגמרי מהסכנה המרחפת מעל ראשינו בצורה כה מוחשית.

שאלות רבות החלו להדהד בראשי: מדוע לא אכפת לאנשים מעתיד מולדתנו האהובה? כיצד אפשר להתעלם ולהשאר אדישים נוכח העובדה המדאיגה שחלקים מארצנו עלולים חלילה להמסר לידיהם של אויבינו האכזרים אשר לא באו לידי סיפוק גם לאחר עשרות שנים של שפיכת דמנו והרג אחינו ואחיותינו? כשהעמקתי לחשוב בנושא הופיעו הרהורים גם בנושא זכותנו המוסרית לבעלותנו על ארץ ישראל.

חשבתי לעצמי שיתכן שהמקור לאדישות ברחוב הישראלי הוא חוסר ביטחון בזכותנו המלאה והבלעדית על ארץ ישראל אך לא הבנתי איזו סיבה יש לפקפק בכך בכלל? הרי האו"ם החליט על כך ברוב קולות.

ושוב הדהדה השאלה: נכון, אבל על סמך מה? ואני מנסה להתגונן: מה פרוש על סמך מה?! על סמך זכותנו ההיסטורית, הרי חיינו פה עוד מזמן... מתקופת התנ"ך. אך את התשובה הזאת לא יכולתי לקבל. זה הרי לא יתכן שזכותנו על הארץ נשענת על נימוק דתי שהרי הדת (כפי שהצטיירה בעיני אז) היא האנטיזה הגדולה ביותר לצדק ולמוסריות ואדרבא הדתות השונות הן שגרמו למלחמות רבות ועקובות מדם לאורך ההיסטוריה. מעבר לכך לא האמנתי אז באמיתות התורה כמסמך היסטורי ובטח לא כמסמך אלקי (שהרי בודאי האלקים (שבקיומו האמנתי תמיד) לא צריך שאקיים כל מיני מצוות "מוזרות" ו"חסרות טעם").

[בעוונותי הרבים, עוד בתקופת לימודי בתיכון הדתי תפיסתי לגבי התורה היתה שמדובר בספר שכתב משה רבנו כנקמה על כך שלא זכה להכנס לארץ].  
על כל פנים לא הצלחתי למצוא מקור אחר לזכותנו על הארץ ולאט לאט החלה להדהד בראשי מסקנה מפחידה שלא נתנה לי מנוח והותירה לי רק שתי

אפשרויות לבחירה כדי להרגיע את מצפוני: האחת – שהתורה היא אכן יותר מ"אוסף אגדות עם עתיקות" ואז עלי לבקש מיאסר ערפאת ומשאר אחיו הערבים סליחה ומחילה על שהייתי שייך לעם שגזל מהם את אדמותיהם ונלחם בהם על סמך אגדות דמיוניות, ולחפש לי מקום אחר שבו אוכל לחיות בכח הזכות ולא בזכות הכח.

השניה – שהתורה היא אכן מסמך אמיתי מאלקים, אך אז עלי להתיחס גם לחובות שהיא מטילה עלי מעבר לזכויות שהיא מקנה לי.

כמובן שחרדתי משתי האפשרויות, אך המסקנה לא הרפתה ממני למרות כל נסיונותי לדחותה ולמצוא תשובה אחרת שעל פיה אוכל להישאר חילוני ולטעון לזכות מוסרית לבעלות על הארץ.

מצאתי את עצמי במצב של סתירה פנימית שחייב אותי לקבל החלטה מיידית: עלי לברר באופן מידי את הענין. אם אכן אקבל הוכחות חד משמעיות לאמיתות התורה ולהיותה מסמך אלקי אשנה את אורח חיי, ואם לא, אעזוב את הארץ ואתנתק לגמרי מהמדינה הבלתי מוסרית שעד עכשיו חייתי בה ללא שום זכות על חשבון העם הערבי שחי בה לפני.

ידעתי שישנו אירגון בשם "ערכים" הטוען שניתן להוכיח את אמיתות התורה ואת היותה מסמך אלקי בסמינר של מספר ימים, ואע"פ שפקפקתי לגמרי בעצם האפשרות שניתן לעשות זאת (שהרי בשנים רבות של לימודים בחינוך הממ"ד לא הצליחו לעשות זאת) ועוד בצורה לוגית שאינה משאירה שום מקום לספקנות, החלטתי לנסות ולשמוע.

נרשמתי לסמינר בן ארבעה ימים שנערך בימי החנוכה. את מה שעשו לי ארבעה ימים אלה איני יכול לתאר במלים. מעולם לא חשבתי שיש סכוי כלשהו שהיהדות תהיה בעיני דבר חיובי.

לא רק שקבלתי במהלך הסמינר הוכחות לאמיתות התורה ולהיותה מסמך אלקי (בצורה לוגית לגמרי המבוססת על ראיות רבות וחד משמעיות) אלא שבפעם הראשונה בחיי התחלתי להבין את הזכות העצומה שנפלה בחלקי להיות שייך

לעם היחיד והמיוחד שקבל את תורת האמת הזו מבורא כל העולמות המשגיה בכל רגע ורגע על המציאות כולה, כשהכל בעבור בניו האהובים – עם ישראל.

פתאום התחלתי להבין לאיזו מתנה נפלאה זכינו למרגלות הר סיני עת הִרְאָנו לדעת "כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת – אין עוד", ואיזו זכות עצומה נפלה בחלקנו להבחר מכל העמים לקבלת האוצר הגדול ביותר, תכלית הבריאה כולה, חמדת גנזיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה – התורה הקדושה.

יחד עם זאת הבנתי כי הזכות הזו דורשת מחויבות, ואחריות רבה, ובעצם היותי יהודי מוטל עלי תפקיד חשוב, שהדבקות בו היא הזכות והמעלה הנשגבה ביותר, והמעילה בו היא הבושה הנוראה ביותר.

אך עדיין המשיכה להטריד אותי שאלה אחת. עכשיו כשהתברר לי שלמעשה אנו חוליה אחת בשרשרת ארוכת השנים המתחילה באברהם אבינו וממשיכה דרך משה רבנו, הנביאים והזקנים, התנאים והאמוראים, ראשונים ואחרונים, ומגיעה עד ימינו אנו הבנתי כי אותם חרדים "לובשי שחורים" החיים פה בארץ (ובעולם) הם בעצם המשך ישיר של שרשרת הדורות ואורח חייהם ה"מוזר" וה"קיצוני" הוא אורח חייהם של אבותיהם ואבות אבותיהם מדורי דורות, ואם כך הרי החברה הדתית לאומית שבה גדלתי היא ששנתה את הדרך שהועברה מדור לדור. מדוע עשתה זאת? ואם על פי התורה היה עליה לעשות זאת, מדוע לא עשו זאת גם ה"חרדים"?

לאחר הסמינר התחלתי לקבוע עתים ללימוד תורה ולהיחשף לציבור החרדי, ולספרות תורנית בתחומי היהדות השונים שב"ה מצויים לרוב. מהר מאד הופתעתי מכמות לא מבוטלת של מידע יסודי הנחוץ לכל יהודי שמעולם לא הובא לידיעתי לא בתיכון הדתי ולא ב"בני עקיבא" או בכל מסגרת אחרת בחברה הדתית לאומית. מעבר לכך כבר בשיעורי התורה הראשונים גיליתי לתדהמתי שחלק לא מבוטל מחוקי התורה וכלליה העיקריים לא נשמרו כלל במערכות שבהן התחנכתי ויותר מכך, ערכים רבים שהוצגו בעינינו כחיוביים

(במיוחד ערכים הקשורים לציונות וללאומיות) נתגלו כנוגדים לגמרי את האמור בתורה ואפילו אסורים מפורשות על פי התורה.

בנוסף לכך הופתעתי לגלות כי במשך שנות לימודי בחינוך הממ"ד לא ידעתי כלל על קיומם של רבים מגדולי ישראל ואפילו לא על כאלו שחיו בדורות האחרונים (כמו ה"חפץ חיים" או ה"חזון אי"ש") אעפ"י שחשיבותם בעיני כל יהודי בכלל ובעיני העם היהודי כולו בפרט היתה עצומה, (עד כדי כך שכתיון הדתי היה לנו שיעור שבועי במשנה ברורה – ספרו המפורסם של ה"חפץ חיים" מבלי שבכלל ידעתי שה"חפץ חיים" הוא יותר מאשר שם של רחוב) בעוד שלהבדיל בין צדיק לרשע, על ראשי הציונות למדנו בהרחבה, ומתוך הערצתם והערכת גדלותם.

לאט לאט התחלתי לראות קשר בין העלמת מידע חיוני כל כך מחד גיסא, ובין מתן הלגיטימציה למעשים אסורים ולדעות והשקפות הנוגדות את דעת התורה והשקפתה, מאידך גיסא.

לאחר שהעמקתי לחקור בנושא ע"י קריאת חומר רב מדבריהם של גדולי הדורות האחרונים המתייחס לציונות, ולציונות הדתית, התחילה להתבהר התמונה והמסקנות אף הן לא אחרו לבוא. רמו אותי, את הורי, אחי, וחברי, את כולנו. הסתירו מאיתנו את הדבר החשוב ביותר – את התורה. ועשו זאת לא במרתפי האינקויזיציה ולא בערכות סיביר האדומה אלא בארץ ישראל ארצו של הקב"ה, ולא עשו זאת כמרי הנצרות או צאצאי עשו האחרים וגם לא בני ישמעאל כי אם מהרסים מקרבנו וביניהם אנשים המתקראים רבנים, ראשי ישיבות, ואנשי חינוך, שאמצו את דרכו של עשו ומכרו את בכורתנו תמורת נזיד עדשים, ותחת תורת משה אמצו לעצמם את תורתם של הרצל וחבריו שהובילה בעוונותינו את מרבית עם ישראל בארץ ובתפוצות אל עזיבת היהדות ואל עומק תחתיתתה של תהום הכפירה כשבדרך עושה הציונות הדתית כל שביכולתה לצרף לתחתית התהום גם את שומרי התורה והמצוות, ובלבד שלא תפגם במשהו נאמנותה לציונות. (ועלי נטל הראיה להאשמות המורות אלה).

הערכים שעל ברכיהם חונכתי בחינוך הממ"ד התגלו במערומיהם ברגע

שהועמדו מול הרעיון האמיתי והנצחי המוביל את עם ישראל ואת העולם כולו אל התכלית האחת והיחידה — והיה ה' למלך על כל הארץ.

כיצד החל התהליך? וכיצד תמכו בו רבנים ובני תורה? כיצד נולד הרעיון הדתי לאומי ומדוע קמה הציונות הדתית? האם עוצבה זהותה על פי התורה ובהתאם להוראותיה? והאם היתה התנגדותם של גדולי הדור לציונות בכלל ולציונות הדתית בפרט בבחינת "קיצוניות קנאית" או דעת תורה צרופה הנשענת אך ורק על השקפת התורה כפי שהונחלה בעם ישראל מדור לדור ע"י רועיו הנאמנים של עם ישראל — גדולי התורה, ובבחינת ראית הנולד מתנועת שמד נוספת המכריזה בגלוי — "אין לנו חלק באלקי ישראל", והשואפת לעקור כל חלקה ולו הקטנה ביותר של אמונה מלבו של כל מי שרק תוכל, בשאלות אלו ועוד, ובעובדות רבות הקשורות אליהן המוסתרות מהציבור הדתי לאומי החל מגן הילדים הממ"ד, ועד האוניברסיטה ה"דתית", וכן באולפנות, בשיבות התיכוניות, בשיבות ההסדר, במכללות החמ"ד ואפילו בשיבות הציוניות הגבוהות, עוסק בהרחבה ספר זה.

שמותיהם של רבני הציונות הדתית, הוגי הדעות שלה, ועסקניה הפוליטיים לדורותיה מופיעים גם הם בספר זה רק בכדי לאפשר לקוראים לבדוק ולאמת את הדברים וכדי להוכיח כי מקורם של הדברים החמורים שנאמרו או נעשו בשם הציונות הדתית היה בצמרת ההנהגה הרוחנית והפוליטית של הציונות הדתית ולא ברחוב, או בשוליים של הציבור הדתי לאומי, ולא משום סבה אחרת. אישים המוכרים כרבנים בציבור הדתי לאומי, מוצגים מסיבה זו כרבנים גם בספר, אך אין בכך שום הודאה שהם ראויים לתואר זה במובנו היהודי. (אדם שהוסמך להוראה ע"י גדולי התורה בדורו, ושידעו תיו תואמות את דעת התורה).

כמו כן חשוב מאד להבהיר שאע"פ שרוב הדברים המובאים בספר זה נאמרו ונכתבו ע"י גדולי הדורות האחרונים אין ספר זה בא לפסוק הלכה למעשה בשום ענין, ובכל שאלה המתעוררת למעשה מקריאת הספר יש לפנות למורה הוראה מובהק ומוסמך. הדברים המובאים בספר הם חומר למחשבה בלבד המוגש באהבה לאחינו ואחיותנו ובפרט לבני ובנות הציבור הדתי לאומי

על כל חלקיו, חומר אשר זכותו של הציבור הדתי לאומי לדעת אותו, לבדוק את נכונותו ולהגיע, אם צריך, למסקנות.

מאחר ושמותיהם של גדולי ישראל מוזכרים לרוב בספר לא הוספו הציונים שליט"א או זצ"ל כדי לא להכביד על הקריאה ועל דרך כלל אומר כאן: יזכרו לזכרון עולם כל גדולי ישראל רועיו הנאמנים של עם ישראל לאורך כל הדורות אשר עמדו כחומה בצורה מול כל הרוחות המאימות לסחוף את עם ישראל אחר ההבל והשקר אשר באור תורתם הזכה והשלמה האירו לנו את הדרך באפלת גלותנו וברוך אלקינו שברחמיו המרובים העמידם לנו, וכן להבדיל בין טהור לטמא לא הוספו ציונים כמו שר"י (שם רשעים ירקב) אחרי שמותיהם של רשעי ישראל, מסיתיו ומדיחיו, או ציונים כמו עפ"ל (עפרא לפומיה – עפר לפיו) אחרי דבריהם והתבטאויותיהם ועל דרך כלל אומר: יזכרו לחרפה ולדראון עולם כל העומדים על עם ישראל להעבירו מדתו ואמונתו, מקדושתו וטהרתו, הם, ומסייעיהם, ומחניפיהם, ואל ה' אשא תפילה, שבמהרה יתקיים לעינינו "וכל קרני רשעים אגדע ותרוממנה קרנות צדיק", וכל אויביו מהרה יכרתו, ושיאיר עיני העם ההולכים אחריהם בשגגה, לחזור בתשובה שלמה לפניו ית'.

כמוכן שבנושאים הנידונים בספר יש עוד הרבה מה לומר, אלא שהשתדלתי לקצר עד כמה שאפשר, ולהביא את עיקרי הדברים, ואחר שיעיין בהם הקורא וירגיש כי ענין כלשהוא מצריך באור נוסף, או התיחסות מורחבת יותר, אשמח אם יודיעני על כך. (ובהזדמנות זו אומר כי כל שאלה, הערה, בקורת, או השגה, תתקבל בברכה). אסיים הקדמה זו בתפילה לקב"ה שיהא ספר זה לתועלת הרבים ולקרוב לבבנו לעבודתו ולתורתו הקדושה, ושלא תצא תקלה תחת ידנו, ושנזכה במהרה בימינו לגאולה השלמה והאמיתית אמן.

יואל אלחנן



פרק א

**דעת תורה ואמונת חכמים –  
הגות בנים או קבלת אבות?**

בספר דברים פר' שופטים (י"ז, ח'-י"ג) מצוה אותנו התורה: "כי יפלא ממך דבר למשפט וכו'... וקמת ועלית וכו' " – לעלות אל בית הדין הגדול ולדרוש מהם שיאמרו את דבר המשפט ויביאו את המשפט לידי הכרעת הדין, ומצוה כמו כן לעשות ככל אשר יורו הדיינים ("על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה") ומוסיפה אזהרה חמורה: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" שבצדה עונש מיתה לעובר על דבריהם על מנת לבער הרע מישראל.

בפירושו על התורה מסביר רש"י כי כונת התורה היא לכל השופטים לאורך כל הדורות ואפילו אם השופט בדור מסוים אינו כשאר שופטים שהיו לפניו צריך לשמוע לו ואין לך אלא שופט שבימך.

עוד מבאר רש"י גודל חובת ההתבטלות כלפי השופט ואומר שאפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין חובה עליך לציית לו [ומבאר שם ה"שפתי חכמים" פירושו שאפילו אם אומר לך על ימין שאתה סבור שהוא שמאל ועל שמאל שאתה סבור שהוא ימין תשמע לו ולא תתלה את הטעות בו אלא בכך כי השי"ת נותן רוחו על משרתי מקדשו תמיד וישמרם מכל טעות שלא יצא מפיהם כי אם אמת].

בבארו שרש מצוה זו כותב "ספר החינוך" (על פי מה שכתב במצות הטיה אחרי



רבים בפר' משפטים מצוה ע"ח) כך: "שנצטוינו בה לחזק קיום דתנו שאֵלו נצטוינו קיימו התורה כאשר תוכלו להשיג כונת אמיתתה, כל אחד ואחד מישראל יאמר דעתי נותנת שאמתת ענין פלוני כן הוא ואפילו כל העולם יאמרו בהפכו לא תהיה לו רשות לעשות הענין בהיפך האמת כפי דעתו. יוצא מזה חורבן שתיעשה התורה ככמה תורות כי כל אחד ידין כפי עניות דעתו, אבל עכשיו שבפירוש נצטוינו לקבל בה דעת רב החכמים, יש תורה אחת לכולנו והוא קיומנו גדול בה ואין לנו לזוז מדעתם וכן בעשותנו מצותם אנו משלימין מצות הא-ל ואפילו אם לא יבואו לפעמים החכמים אל האמת חלילה, עליהם יהיה חטאת ולא עלינו", עכ"ל.

על המצוה שלא לסור מדבריהם (פר' שופטים מצוה תצ"ו) כותב "ספר החינוך": "נמנענו מלחלוק על בעלי הקבלה עליהם השלום ומלשנות את דבריהם ולצאת ממצותם בכל עניני התורה ועל זה נאמר:

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" ואמרו ז"ל בספרי: "לא תסור — זו מצות לא תעשה!! ומסביר החינוך שורשי המצוה וז"ל: "לפי שדעות בני אדם חלוקין זה מזה לא ישתוו לעולם הרבה דעות בדברים, וידע אדון הכל ברוך הוא שאֵלו תהיה כונת כתובי התורה מסורה ביד כל אחד ואחד מבני אדם איש כפי שכלו, יפרש כל אחד מהם דברי התורה כפי סברתו, וירבה המחלוקת בישראל במשמעות המצוות, ותעשה התורה ככמה תורות.

על כן אלקינו שהוא אדון כל החוכמות השלים תורתנו תורת אמת עם המצוה הזאת שצונו להתנהג בה על פי הפרוש האמיתי המקובל לחכמינו הקדמונים עליהם השלום ובכל דור ודור גם כן שנשמע אל החכמים הנמצאים שקבלו דבריהם ושתו מים מספריהם ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מיליהם ופליאות דעותיהם, ועם ההסכמה הזאת נכוון אל דרך האמת בידיעת התורה וזולת זה אם נתפתה אחר מחשבותינו ועניות דעתנו לא נצלה לכל. ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצוה אמרו זכרונם לברכה לא תסור ממנו ימין ושמאל אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל לא תסור ממצותם,

כלומר, שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים אין ראוי לנו לחלוק עליהם אבל נעשה כטעותם וטוב סבול טעות אחת ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו שבזה יהיה חורבן הדת וחילוק לב העם והפסד האומה לגמרי, ומפני ענינים אלה נמסרה כונת התורה אל חכמי ישראל ונצטוו גם כן שיהיו לעולם הכת המועטת מן החכמים כפופה לכת המרובים מן השרש הזה". (עכ"ל).

תוך שמירה קפדנית ומוחלטת על מצוה יסודית והכרחית זו שלא לסור מדבריהם של בעלי הקבלה חכמי ישראל לדורותיהם, כלליה, ופרטיה, הועברה התורה לאורך הדורות החל ממקבלה הראשון מסיני – משה רבנו שמסרה ליהושע, דרך הזקנים והנביאים, אנשי כנסת הגדולה והתנאים, האמוראים הסבוראים והגאונים, וכן רבותינו הראשונים והאחרונים, עד ימינו אנו.

בשלב מסוים התעורר צורך דחוף להעלות את דברי התורה שהועברו עד אז ממוסרי התורה למקבליה בעל פה, על הכתב כמו שמבאר הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו ההלכתי המפורסם "היד החזקה" וז"ל: "ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש (הכונה לרבי יהודה הנשיא – מסדר המשנה) לא חברו חברו שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה, אלא, בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור, כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות והסכימו עליהם בית דין הגדול וכן היה הדבר תמיד עד רבנו הקדוש והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הביאורים והפירושים ששמעו ממה רבנו ושלמדו בית דין שבכל דור ודור בכל התורה כולה, וחיבר מהכל ספר המשנה ושננו לחכמים ברבים, ונגלה לכל ישראל וכתבוהו כולם ורבצו בכל מקום כדי שלא תשכח תורה שבעל פה מישראל.

ולמה עשה רבנו הקדוש כך ולא הניח הדבר כמות שהיה, לפי שראה שהתלמידים מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות ובאות ומלכות רומי פושטת

בעולם ומתגברת, וישראל מתגלגלין והולכין לקצוות, חיבר חבור אחד להיות ביד כולם כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח, וישב הוא ובית דינו ולמדו המשנה ברבים". (עכ"ל).

לאחר מכן נמשכה שלשלת הקבלה והמסורה ע"י התנאים תלמידיו של ר' יהודה הנשיא ואחר כך ע"י האמוראים שקבלו מהם עד שנחתמה בסוף תקופת האמוראים ע"י רבינא ורב אשי (כמו שאומרת הגמרא בבבא מציעא פ"ו ע"א: רב אשי ורבינא סוף הוראה). (ניתן לעיין עוד בענין זה בהקדמת הרמב"ם לפירושו על המשנה לסדר זרעים).

נמצא אם כן, שהתלמוד הוא היסוד לכל התורה שבידינו והוא המועתק איש מפי איש, דור אחר דור במשך ארבעים הדורות שממשה רבנו ועד רב אשי, ולכן ברורה ומוכנת סמכותו העליונה והבלתי ניתנת לעירעור הן בהוראת האסור והמותר, הטמא והטהור, החייב והפטור, הכשר והפסול, והן בכל עניניו בהם הורו לנו חז"ל הקדושים את הדרך בה נלך ואת הדרכים העקלקלות מהן נרחק ונשמר לשעה ולדורות.

ואכן, לאורך הדורות דברו וכתבו רבותינו רבות אודות חשיבותו המכרעת של התלמוד והזהירו מפני האיסור החמור לגרוע ממנו או להוסיף עליו, או חלילה לחלוק עליו או לערער ולהטיל ספק בדבר מדבריו.

הרמב"ם בהקדמתו לפרושו על המשנה (המופיעה בהקדמתו לפירושו על סדר זרעים) כותב כך:

"וכשמתו כל החכמים ע"ה שאחרון מהם היה רבינא ורב אשי והתלמוד כבר נגמר וכל אשר קם אחריו היתה תכלית כונתו וכל מאודו להביין דבריהם שכתבו בלבד ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע".

עוד כותב הרמב"ם בהקדמתו ל"יד החזקה" וז"ל: "כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהם וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה, לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם. הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל ישראל ואותם החכמים

שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא הם כל חכמי ישראל או רובם, והם ששמעו הקבלה בעיקרי התורה כולה דור אחר דור עד משה רבנו ע"ה".

בספר "נפש החיים" לרבנו חיים מוולוז'ין (הגדול והמובהק בתלמידי הגר"א מוילנא) כתב וז"ל:

"וכאשר נחתם התלמוד הקדוש אנו אין לנו אלא לשמור ולעשות ככל הכתוב בתורה הקדושה שבכתב ושבעל פה ככל משפטם וחקתם, ובזמנם, ופרטיהם ודקדוקיהם, בלי נטות מהם נטיה כל דהו". (שער א' – פרק כ"ב).

עוד בענין זה כותב רבנו חיים מוולוז'ין בהקדמה לספר "שנות אליהו" של מורו ורבו הגר"א וז"ל:

"ומיום שנסתם ונחתם התלמוד נסתם כל חזון מלחזות להבין ולהורות מדעתנו. רק כעוֹרִים נגשש דבר מה נראה בתלמוד הקדושה בה נחזי אנן, לאורם נסע ונלך, כל דברי קודשם הם המה נר לרגלנו ואור לנתיבותינו ומבלעדי אור תורתם כמתי עולם במחשכים הושבנו כי נגזו האור בתורה החתומה אשר בידינו שם כללו וגזזו כל המאורות להתגלות לצדיקים הזוכים בכל דור ודור להנות מאורם" (עכ"ל).

עוד בענין חשיבותו המכרעת של התלמוד, בדברי קודשו של גאון ישראל ותפארתו, מהגאונים שזכה לאורם עם ישראל בדורות האחרונים, הגאון רבי ישראל מסלנט, רבן של כל בני הגולה ואבי תנועת המוסר המפוארת שהעמידה לעם ישראל שורה של רועים נאמנים בתקופה הרת תהפוכות וקשיים במאבקה הנחוש ברוחות זרות שאיימו לחדור אל נשמת העם, והצילה רבבות יהודים ממלתעות ההשכלה והכפירה והעמידה לעם ישראל דורות של גדולי תורה שהלכו לאורו של רבם בעל ה"אור ישראל" וז"ל: "מעט חתימת התלמוד ננעלו דרכי התורה להבין ולהורות מכתבי הקודש על פי המדות המסורות מסיני ורק אל התלמוד עינינו צופיות לשאוב ממנו תורת ה' ודרכיו וגם האדם הגדול בענקים אין בידו רק לחפש ולגלות תעלומות סתרו ועל

התלמוד אין להוסיף ואין לגרוע מאומה". (מכתבי ר' ישראל מסלנט – מכתב י"ח).

לאחר חתימת התלמוד נמשכה העברת התורה מהאמוראים לסבוראים, ואח"כ לגאונים ולרבתינו הראשונים. הראשונים גם הם, כתוצאה ממצוקת הזמן וירידת הדורות המשיכו בכתיבת חיבורים בהלכה, כמו שכותב רבנו חיים מוולוז'ין בהקדמתו לביאור הגר"א מוילנא על השו"ע וז"ל:

"וכראות רבתינו הראשונים ז"ל אשר אחר חתימת התלמוד כי מחמת כובד הגלות נתמעטו הישיבות וראו כי מעטים המה בני עליה השטים בים התלמוד למצוא בו את המעשה בכל דיקדוקי פרטי הדינים ואחינו בית ישראל יפוצו בכל פינה ונתרבו הקהילות מבני ישראל והמורים מתוך הש"ס נתמעטו, ולזאת חיברו חיבורים שיהא בהם הלכות פסוקות וכן בדורות שאחריהם ואחרי אחריהם הכל לפי הספיקות וספקי הספיקות המתחדשים בכל דור".

כמובן שגם כלפי רבתינו הראשונים מוטלת עלינו חובת התבטלות מוחלטת ונביא מעט מדבריהם של גדולי הדורות בענין זה.

כתב הגאון ר' אריה לייב בעל ה"קצות החשן" באחת מתשובותיו: "איברא דאנן יתמי דיתמי (אמת שאנו יתומים בני יתומים) חלילה לנו להרים ראש ולפצות פה נגד פסקי רבתינו הפוסקים ראשונים ואחרונים והדבר הקשה לנו נתלה בחסרון דעתנו וקוצר השגתנו שהוא האמת" ע"כ. (תשובות ה"קצות החשן" סימן צ"ד דפ"ד סע"ב).

מרן בעל ה"חזון אי"ש" (רבנו אברהם ישעיה קרליץ), מענקי התורה של הדור הקודם בפרט ושל הדורות האחרונים בכלל כותב אף הוא בענין חובתנו להתבטלות מוחלטת כלפי רבתינו הראשונים וכך לשונו הקדושה: "דין המתברר בהדיא (בפירוש) מן הגמרא הוא אצלי יסוד ההוראה ואם היה מפורש הפכו באחד מן הראשונים מוכרחים אנו לבטל את לימודנו ואת דעתנו".

וכן כותב רבן של כל בני הגולה הגאון ר' משה סופר (הידוע בכינויו ה"חתם סופר") על מעלת הראשונים ומחויבותנו כלפי דבריהם וזלה"ק: "הרי שהם ז"ל

חשבו לדעת ולהכיר אשר יחסר דור אחרי דור ומידה זו היא שעמדה להם שידעו את ה' ואת תורתו כי ידעו והבינו והאמינו באמונה שלמה כי דברי רבותם כגחלי אש יסודתם בהררי קודש אין לזוז מהם ואחר דבריהם לא ישנו כקוצו של יוד, יגעו וטרחו בכל מאמצי כוחם לירד לסוף דעתם של רבותם וה' ראה את יגיעתם ותשוקתם אל דברי תורתו חננם דעה והראם נפלאות מתורתו וזהו חלקנו מכל עמלנו לירד לסוף דעתם של הראשונים ולמצוא דעת קדושים".

רבנו יעקב מליסא (בעל ה"חיות דעת" ו"נתיבות המשפט") כותב בהקדמתו לשו"ע יורה דעה וז"ל: "אין דעתנו ח"ו להשיג על הראשונים כי אולי מה שמדמין אנו בדבריהם הוא היפך מה שכוונו מחמת חלישות ודל שכלנו".

רבנו יוסף חיים (בעל ה"בן איש חי") כותב בהקדמתו לשו"ת "רב פעלים" וז"ל: "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים כלומר: כשאנו יודעין לשער כבוד הראשונים אז אנחנו חשובין כבני אדם אבל אם אנחנו נדמה כבוד הראשונים בעינינו כערך בני אדם אז אנחנו נחשבין כחמורים שאין בהם דעת להבחין". עכ"ל.

על כל פנים ברור הוא שאין ביכולתנו לחלוק על דברי רבותינו הראשונים שנמסרו לרבותינו לאורך הדורות, ובטח לא על דבריהם של התנאים והאמוראים, וחייבים אנו לבטל דעתנו וסברותינו בפני דבריהם לגמרי. (ובאופן המותר לחלוק על דברי האחרונים עיין הקדמת הגאון רבי עובדיה יוסף בהקדמתו לשו"ת "יביע אומר" ועכ"פ הוא רק שיש לחולק ראיות מוצקות והכרעות מיוסדות על אדני פז ולאחר שעיין היטב, וקבל רשות מגדולי הדור לפסוק הלכה למעשה נגד דברי אחרון עיי"ש דבריו).

לאור הדברים שהובאו לעיל המחייבים אותנו להתבטלות כלפי רבותינו מתעוררת ה"בעיה" הבאה: עקב סבך הבעיות והצרות של הגלות הארוכה בת אלפיים שנה בה אנו נתונים התעוררו להן מעת לעת בעיות שונות וביניהן בעיות חדשות שלא היו בעבר ולכן לא נתנו עליהן את הדעת גדולי התורה שבעבר.

אי לכך עלינו לשקול בדעתנו כיצד לפותרן (אחרי עיון בדברי רבותינו, כמוכן) וגם במידה שהפיתרון נוגד את מה שקבלנו מרבותינו עלינו לפעול על פיו מתוך הנחה שאם היו הם נמצאים בדורנו היו נוהגים כמותנו בפתרון בעיות אלה. ומעבר לכך הרי התורה עמוקה עד אין קץ ובזה שמגבילים אנו את עצמנו להבנת דברי רבותינו בלבד ולא ממשיכים אנו לחדש מסברותינו אנו "מצמצמים" את אור התורה הנצחי במקום להאדירו ולגלותו.

מקורה של "בעיה" זו הוא בהנחת יסוד הטוענת שישנה מציאות כלשהיא ולמציאות זו נותנת התורה את הפתרון המתאים וממילא כאשר משתנים תנאי המציאות יש צורך גם בפיתרון שונה.

ולכן דבריהם של רבותינו עלולים להמצא בלתי מתאימים למצבים מסוימים בהם נהיה חייבים לסמוך על שיקול דעתנו. אך האומנם צודקת הנחת יסוד זו?

כתב הזוהר הקדוש בפרשת תרומה (קס"א א'): כד ברא קודשא בריך הוא עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא ובאורייתא אתברי עלמא [כשברא הקב"ה את העולם הסתכל בה בתורה וברא את העולם, ובתורה נברא העולם] כלומר, על פי התורה נבראו העולמות כולם על כל כלליהם ופרטיהם וסדרם בכל עניניהם ומשך זמן קיומם. נמצא אם כן שהתורה היא הקובעת את המציאות עוד בטרם יציאת המציאות אל הפועל וראשיתה של המציאות באמת היא היותה כלולה בתורה (ולהבדיל כמו שראשיתו של בנין רב קומות היא בהיותו כלול בתוכנית הבניה) ואם כל מציאות שהיא, כלולה בתורה על כל כלליה ופרטיה עוד בטרם יציאתה לפועל הרי שבתורה ואך ורק בתורה ימצא הפיתרון לכל בעיה המתעוררת במציאות כלשהיא.

בביאורו ל"ספרא דצניעותא" (מספרי היסוד בחוכמת הקבלה והוא חלק מתוך ספר הזוהר בסוף פרשת תרומה) בפרק ה', כתב הגר"א מוילנא וז"ל: "והכלל כי כל מה שהיה והיה ויהיה עד עולם הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל (כלומר בה' חומשי התורה). ולא הכללים בלבד אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין ושל כל אדם בפרט וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד סופו וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו. וכן של כל מין בהמה וחיה וכל בעל חי שבעולם וכל עשב

וצומח ודומם וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם בכל מין ומין ואישי המינים עד לעולם ומה שיארע להם ושורשם”.

ובספר “מדריגת האדם” להגאון ר’ יוסף יוזל הורביץ תלמיד הגאון ר’ ישראל מסלנט הידוע בכינויו “הסבא מנובהרדוק” כתב (בהקדמה לחלקו השני) וז”ל:

”כל שאלותיו יכול האדם לפתור מן התורה, הן שאלות הרוח הן שאלות החומר כי התורה מקיפה כל דמיונותיו וכל הרגשותיו של האדם. וכל הרגליו וכל רצונותיו וכל ההכרחיות שלו, מהכל התורה יודעת ודברה אודות כולם. ונתנה לו דרך בכל פרט ופרט איך להתנהג בחיים. ובדרך התורה יש פתרון על הכל עד שאין אחרי התורה כלום. כי התורה אינה צריכה עזר וסיוע ממקום אחר, לא על עניני החומר ולא על עניני האנושיות ולא על כל עניני הרוח, כי הכל בה” ע”כ.

הגאון ר’ צבי פסח פרנק מרכני ירושלים כותב בספרו “שביבי אור”: “התורה מקיפה את האדם מבית ומחוץ, אין שום פעולה, דיבור, ומחשבה והרהור הלב, שיהיה האדם חפשי לעשות כרצונו אלא כל תנועה שבאדם יש לה משפט עפ”י התורה איזה אסורה ואיזה מותרת איזה כשרה ואיזה טריפה, איזה טמאה ואיזה טהורה — ואף על הרף ומבט העין יש דינים ואזהרות לאיסור ולהיתר” ע”כ. מרן ה”חפץ חיים” היה אומר משמו של ר’ איצ’לה מוולוז’ין: “אין שום שאלה בעולם שאין למצוא בתורתנו הקדושה תשובה עליה, צריך רק לעינים מאירות בכדי לראות היכן זה כתוב”. (קובץ מאמרים להגר”א וסרמן).

באשר למחשבה כי אפשר להתחשב בשיקול דעתנו ובהכרעת שכלנו נגד דבריהם המפורשים של רבותינו במקום שלכאורה נראה כי הוראותיהם אינן מעשיות, או מכל סיבה אחרת כתבו רבותינו רבות ונביא מעט מדבריהם.

”ספר החינוך” בהקדמתו: “מצד חקירתנו לא נוכל להשיג בדבר אלקים כלום כי גם בעניני העולם השפל לא יכלו כל חכמי הטבע לבוא עד תכליתם. וממשיך וכותב: חלילה לנו חלילה לבוא אחרי המלך בגבהינו ולהרים יד ולחשוב מחשבות ממה שלמעלה ממחשבותינו ואין צורך אלינו כי הנה אבותינו



זכרונם לברכה המה סדרו שלחן ערוך לפנינו, הם העמיקו שאלה ובאו אל תכלית הידיעה האמיתית והשיגו לדעת כי ידבר אלקים את האדם וחי ומה לנו אחרי זאת לחקור ולחטט אחר דבריהם, האמת אתם, רק לשנות את דבריהם ככתבם וכלשונם”.

דברים נפלאים בענין זה כותב רבנו בחיי בספרו המפורסם “חובת הלבבות” (שער יחוד המעשה): “הַנְּהַר שלא יהיו צעדיך נוטים מדרך אבותיך ומנתיב הראשונים לדרך חדשה ובדויה מן הלב, והזהר, שלא תסמוך על שכלך ושלא תלך רק אחר עצתך, ושלא תתחשב רק בדעתך, ואל תחשוד את אבותיך שהדרכים איך להגיע לטובותיך שהנחילו לך אינם נכונים ואל תסתור את העצות שלמדו אותך כי אין אף עצה שתעלה ברעיוןך שהם לא ידעו אותה כבר לפניך ושלא הבינו את כל הטוב והרע שיצמח ממנה וקח בחשבון שיכול להיות שלכן נדמה לך כי עצתך היא יותר טובה מעצת אבותיך מפני שהנך מבין רק את הצד החיובי שיש לכאורה בעצתך אבל הנזק שיצא ממנה בעתיד נעלם ממך ומפני שבמיעוט עיוןך הנך רואה רק את הצד ההגיוני שבעצתך ואינך רואה את הטעות שלה ואת הנזק שיצמח ממנה וכבר אמר שלמה המלך: “אל תשג גבול עולם אשר עשו אבותיך” (משלי כ”ב כ”ח) ע”כ.

**ספר הכוזרי** (מאמר ראשון, כ”ו): “תורת האלוקים היא ומי שקבלה בתמימות (בשלמות) מעולה הוא מן המתחכם והחוקר אך מי שנטה מן המדריגה העליונה הזאת אל המחקר מוטב לו כי יבקש טעם לדברים האלה אשר יסודם בחוכמה האלקית מאשר יעזבם לסברות רעות ולספקות המביאים את האדם לאבדון”.

בספרו המפורסם “מכתב מאליהו” מסביר הגאון ר’ אליהו אלעזר דסלר את הסיבה להסתמכות על דברי חז”ל ואת הסכנה שבהסתמכות על חקירת שכלנו וז”ל: “טעות היא לחשוב שיכולים להשיג את האמונה המוחלטת על ידי חקירות שכליות ופילוסופיה. הרי השכל משוחד על ידי כל מיני נגיעות, הרצון מטה את השכל לאן שהוא חפץ. כשהאדם פונה אל שכלו בטרם התעמק בתורה וביסס את אמונתו על קבלת אבות ואמונת חכמים ורוצה ששכלו יהיה השופט הבלעדי על עניני אמונה סימן שהוא אינו רוצה להאמין, לכן פונה אל שופט

משוחד שיורה לו כרצונו. אומנם חויבנו לברר את האמונה על ידי השכל כדברי בעל חובת הלבבות בהקדמתו אך הגישה לא תהא מה שאני מבין בשכל אקבל ומה ששכלי אינו משיג לא אקבל, חלילה, אין הכונה שיסמוך על שכלו בלבד כי בזה לא יוכל להגיע אף פעם אל פְּרוּר האמת כי הוא משוחד מרצונותיו וגם מוגבל. גדר ברור האמונה על ידי השכל הוא: אחרי שנתישבה כבר האמונה בלבו ע"י קבלת אבות וע"י לימוד תורה הקדושה והכרת גדלותה וגדלות חכמינו יעסוק אדם לקרב אל שכלו את יסודות האמונה לבררם לעצמו בברור שכלי". (מכתב מאליהו חלק ג', מאמר "מינות ושלא לשמה").

מרן ה"חזון אי"ש" כותב: נרתעים אנו לשמוע הטלת ספק בדברי חז"ל בין בהלכה בין באגדה כשמועה של גידוף ר"ל, והנוטה מזה הוא לפי קבלתנו ככופר בדברי חז"ל ושחיטתו נבלה ופסול לעדות". (קובץ אגרות החזו"א א', טו').

ונסיים בדברי קודשו של רבנו הגאון הקדוש רבי שלמה עליאשוו בעל הספרים הקדושים "לשם שבו ואחלמה" מגדולי חכמי האמת בדורות האחרונים וז"ל: "והעיקר המחויב לכל מי אשר בשם ישראל יכונה להאמין באמונה שלימה שכל מה שנמצא בדברי רז"ל בהלכות ואגדות בש"ס ומדרשים הם כולם דברי אלקים חיים כי כל מה שאמרו הוא ברוח ה' אשר דבר במ ומסוד ה' ליראיו וכמו שמצינו בסנהדרין (מ"ח סוף עמוד ב') שגם בענין שאינו נוגע להלכה ולמעשה כלל, שאלה הגמרא מנא ידע והיתה התשובה שם: סוד ה' ליראיו.. וכן כל דבריהם ז"ל אשר בגזירות ותקנות אינם ע"פ שכל אנושי כלל אלא כולם הם ברוח ה' אשר דבר במ מקול ה' בכח קול גדול ולא יסף דמתן תורה והקול הזה היה מממש והולך בכל מייסדי התורה שבעל פה... והרי נמצא מזה כי כל המתחכם על דבריהם להתבונן על אמיתתם הוא מכניס את עצמו בסכנה גדולה כי אין שכל אנושי אפשר להשיג אותם ועלול הוא לבוא לכפירה רחמ"ל ועל זה נאמר (קהלת ז'): "ואל תִּתְחַפֵּם יותר למה תִּשׁוּמִם". כי המכניס עצמו בזה קשה לו מאד ללכת נגד דעתו והוא פוסח תמיד על שתי הסעיפים. ולכן אמרו עבודה זרה י"ז ע"א כי על כל דרכי מינות ואפיקורסות הנה על זה נאמר כל באיה לא ישוכן ואם ישוכו לא ישיגו אורחות חיים. אבל, וצדיק באמונתו יחיה

כי הוא יסוד כל התורה כולה... כי הרי מחויב כל אחד לבטל שכלו ודעתו תמיד נגד כל מה שנטועה באמונת לב כל ישראל מכל הדורות שלפנינו בכל הנודע ומפורסם בתוך כלל ישראל. וכל המהרהר אחריהם גם באיזה פרט קטן וקל שבהם כאילו מהרהר אחר שכינה. כי קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל אינון מתקשרן דא בדא כמ"ש בזה"ק פ' אחרי מות דף ע"ג א'. ובפרט מה שנזכר בדברי רז"ל בש"ס ומדרשים וזוהר ותיקונים וכן בכל ספרי הגאונים קדושי עליון. וכל המתחכם ומהרהר על איזה פרט שבהם הוא בכלל הכופרים והאפיקורסים והוא גרוע בפרט אחד מרשע גמור וכנ"ל.  
(לשם שבו ואחלמה" — ספר הדע"ה חלק ב' דרוש ד' סוף ענף י"ט).



## סיכום

הארכתי בפרק זה בהסבר החשיבות הגדולה והמכרעת אשר ישנה לדברי רבותינו הקדושים הזקנים והנביאים, התנאים והאמוראים שלשלת הקבלה והמסורה, וכן לדבריהם של רבותינו שאחריהם הסבוראים והגאונים, הראשונים והאחרונים, ועד למרנן ורבנן הקדושים שהעמיד לנו הקב"ה ברחמיו ובשפעת חסדיו בדורות האחרונים ובדורנו אנו, אשר בדבריהם ואך ורק בדבריהם, נמצא את הפתרונות למאורעותנו ולבעיותינו, והמה יורו לנו את הדרך בה נלך, ועל פיהם ועל פי דבריהם הקדושים, נדע לזהות את מסלפי התורה והמוציאים דבריה למינות, גם אם כלפי חוץ לובשים הם אצטלא דרבנן ומתהדרים בכל מיני תארים רשמיים שלכאורה מחייבים יראת כבוד כלפיהם, ולהציל מידיהם את אחינו האהובים ההולכים אחריהם כבהמה בבקעה. ראינו גם את חומרת תוקף הציווי שלא לסור מן הדבר אשר יורו לנו ימין ושמאל גם כשלדעתנו נראה שיש הכרח לעשות זאת ואת חובת התבטלותנו המוחלטת כלפיהם ותוקף ציווי התורה: "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך". כעת נותר לנו לקיים את הפסוק: "ודרשת והגידו לך את דבר המשפט" ולראות מדבריהם אשר כגחלי אש מהי דעת התורה על המאורעות שפקדו את עם ישראל החל מלידתה של תנועת ההשכלה ועד ימינו אנו לראות את הקשר בין האירועים לאורך התקופה והאם תואמות היו פעולותיה של הציונות הדתית והעומדים בראשה לאורך כל הדרך לדעת תורה זו. ועל כך בהרחבה בעה"ת בפרקי הספר הבאים.



## פרק ב

## הרעיון הלאומי אור לגויים או נהיה כגויים?

לאורך ההיסטוריה בת אלפי השנים של העם היהודי הושפענו מתהליכים ומאורעות של העמים בעולם ומהתנהגותם, אם משכנינו כשחינו על אדמתנו, ואם מסביבתנו לאחר שבעוונותינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ונתפזרנו לכל קצוות תבל, ולא אחת נוצרו כתוצאה מתהליכים שונים אותם סובבה ההשגחה בקרב העמים כמו מהפכות חברתיות ותרבותיות או חילופי שילטון למיניהם מצבים ותנאי שטח חדשים שהשפיעו על הקהילות היהודיות שבתחומיהם. לעתים היו שינויים אלו לטובה והביאו עמם הקלה והרווחה ליהודים ולעתים, בעוונותינו הרבים לגזרות קשות ולהחרפת שיעבודנו.

הרמב"ם בספרו "היד החזקה" (הלכות דעות פ"ו ה"א) כתב: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, נוהג כמנהג אנשי מדינתו". ע"כ. ואכן לדאבונו נמשכו יהודים בתקופות שונות ומסיבות שונות אחר מנהגי המדינות בהם חיו כשבהרבה מקרים הובילה ההמשכות אחר מנהגיהם במוקדם או במאוחר לעזיבת היהדות ולהיטמעות בגויים. אך בין אם עשו זאת קבוצות של יהודים ובין אם היו אלו יהודים בודדים, פָּרְשׁוּ או הופרשו מן הקהילה היהודית שהתבדלה מהם, כך שהקהילה היהודית שהונהגה תמיד על פי התורה ונשלטה ביד רמה ע"י גדולי התורה שבכל דור, שמרה על צביון יהודי מוחלט, ועל מרחק מירבי מאורחות הגויים ומנהגיהם, ומחברתם.

שונה לחלוטין היה המצב שיצרה תנועה חדשה שקמה בשלהי המאה השמונה עשרה – תנועת ההשכלה.

הנהירה הכללית בעולם במאות ה-16 וה-17 במערב אירופה ואחר כך גם במזרחה, אחר קדמה והשכלה יצרה שורה של שינויים חברתיים בעולם. התפתחות המדע המהירה ובעקבותיה המהפכה התעשיתית, יצרו בעקבותיהם עולם חדש של אפשרויות ושנו את פני החברה לגמרי. השכל האנושי הפך את לאליל חדש כשהאנושות רואה בו כח בלתי מעורער לפתרון בעיותיה. כל תפיסות העולם השונות אשר גובשו ע"י האנושות עד אז הועמדו לביקורת מחודשת של שכלם של אנשי המדע השונים, וסביב כל תחום התרכזו קבוצות חוקרים אשר בחנו כל תופעה, והעבירוה תחת שבט הביקורת ה"אמין ביותר" – המוח האנושי.

תופעה זו הביאה לרפורמה רדיקלית גם בקרב הקבוצות הדתיות באירופה. האמונות והדתות השונות שהיו עד אז מסגרת בסיסית מאחדת הן מבחינה דתית והן מבחינה חברתית, פילוסופית, ומוסרית, מצאו את עצמן הולכות ונזנחות כשהן נאלצות לפנות את מקומן לתפיסות עולם חדשות, פרי השכל האנושי, והן אבדו כמעט לגמרי את השפעתן על החברה.

בנוסף לכך תפיסות חדשות אלה בזו ל"צורך הדתי" של ההסתמכות על "כח עליון" כהסבר לתופעות שונות ולעצם מציאות ההויה, ויצרו את הרושם שאת התשובות לכל השאלות יספק השכל האנושי במוקדם או במאוחר. למקורות הדתיים המתיחסים לקיומו של אלקים התיחסו כאל יצירות ספרותיות לכל דבר והעמידום לביקורת שכלם שיכריע (על פי קריטריונים ספרותיים) מה לקרב ומה לרחק.

המהפכה התרבותית והרוחנית שעברה על החברה הכללית בכל רחבי אירופה חדרה בעוונותינו אט אט גם אל הרחוב היהודי שהיה עד אז מסוגר ונבדל מכל קשר תרבותי או רוחני עם הסביבה הנוכרית.

כאמור לעיל לונתה מהפכה זו בבז עמוק לדת, והדבר הוביל לרגשי נחיתות בקרב יהודים רבים.

אחד מהם היה יהודי בשם משה מנדלסון שסביבו התאספו אנשים נוספים שהושפעו מהתהפוכות שבסביבתם והשתכנעו כי החברה היהודית חייבת לעבור שינויים בכל הקשור לצורת חייה שנראו לכאורה מנוונים ושגרתיים, חסרי תרבות, וחסרי יצירה, חשוכים ופרימיטיביים, לעומת חיי הקדמה של שכניהם הגויים, התוססים והשופעים חדשנות, תרבות, והשכלה, והמפותחים מבחינה חברתית.

יחד היוו את ראשיתה של תנועה שלֵימֵים נקראה – תנועת ה"השכלה".

תנועה זו שאפה להדק את המגע התרבותי והרוחני של החברה היהודית עם החברה הכללית, תוך העתקת ערכים רוחניים וחברתיים אוניברסליים לתוך אורח החיים היהודי של יהודי אירופה.

ביחד, פתחו תוכנית ל"מודרניזציה" של החברה היהודית שעיקרה שינוי דראסטי בכל מבנה אורח החיים היהודי.

מאחר וחי הקהילות באירופה (ובכל מקום אחר) התנהלו עד אותה תקופה על פי חוקי התורה והונהגו ביד רמה ע"י גדולי התורה עמדה בפני המשכילים אפשרות פעולה אחת בלבד על מנת ליצור תשתית להצלחת מזימתם – ערעור שלטון התורה על חיי היהודים, וע"י כך תתערער ממילא הנהגתם של גדולי התורה.

המשכילים ידעו היטב כי יסוד היסודות של חיי היהודים על פי התורה הוא חינוך הבנים והבנות לידיעת התורה, אהבת התורה ונותנה, והדבקות בקיומה על כל פרטיה ודקדוקיה, ובתחום זה היו עיקר פעולותיה. היא לא הסתפקה בהכנסת שינויים בחוקי התורה וגם לא בסילוף דבריה כמו שבד"כ פעלו תנועות שמד שונות לאורך ההיסטוריה, אלא נגשה להגדרה והערכה מחדש של עצם מהות היהדות, יעודה ונחיצות קיומה, והכל על פי קריטריונים שמקורם בהשכלה האירופאית הכללית.

על פי קריטריונים אלה הועמדה הדת היהודית לביקורת השכל האנושי של המשכילים, ובמעבדתם הפכה מ"תורת האלקים" ל"חכמת ישראל". חז"ל

הקדושים הפכו לחבורת "הוגי דעות" אשר את דעותיהם המובאות ב"מקורות השונים של הספרות היהודית העתיקה" יש להעביר תחת בקורת השכל ולהחליט מה מתוכן ראוי ומתאים לעולם המודרני ומה מתוכן עבר זמנו ושייך לארכיוני המוזיאונים.

לצורך רפורמה זו יסדו המשכילים מערכת "חינוך" עניפה, ואפילו מוסדות ל"הכשרת רבנים" בהם למדו מחדש את המסורת ה"יהודית" החדשה והמתוקנת ובהם עצבו מחדש את דמותה של היהדות כשהכל על טהרת ההשכלה האירופאית הכפרנית.

ב"בתי מדרש" מתוקנים אלו הפכה תורתנו הקדושה על כל רבדיה, שבמשך אלפיים שנות גלות מסרו יהודים את חייהם על קדושת ה' בעבודה לקובץ של "ענפי מדע שונים". התורה, הנביאים, והכתובים, הפכו ל"ספרות מקראית".

ההיסטוריה היהודית המפוארת הפכה ל"סיפורי עם קלאסיים" ודברי חז"ל הקדושים אשר כגחלי אש, הפכו לעוד תחום מתחומי המדע – "מדעי היהדות".

אגודות שונות של חוקרים החלו לבקר כאות נפשם את כתבי הקודש של עם ישראל על פי קריטריונים המקובלים ב"ביקורת ספרותית".

כמוכן ששיטתם זו היתה הרסנית הרבה יותר משיטותיהן של תנועות שמד אחרות בהיסטוריה היהודית מפני שאלה שאפו לסטות מן היהדות אם לשמאל ואם לימין ואם בכלל, בעוד שתנועת ההשכלה הגדירה מחדש את עצם מושג היהדות, סלפה לגמרי את מהותה ורוקנה מכל תוכן את חשיבות הזהות היהודית, ומעל לכל נתקה כל קשר בין עם ישראל לבורא עולם ע"י יצירת הרושם כי תורת ישראל היא יצירה ספרותית אנושית, והדת היהודית אינה שונה משאר הדתות בעולם, ואם כך אין לה שום חשיבות מעבר להיותה מסורתו התרבותית הקדומה של העם היהודי.



כאמור לעיל היתה ההמשכות אחרי ההשכלה חזקה מאד והחלה חודרת לשכבות רבות בתוככי החברה היהודית.

כמובן, שגדולי הדור שראו כבר עם התחלת פעולותיה של התנועה את סכנת השמד האיזמה הנשקפת ממנה, יצאו למלחמת חורמה נגדה על מנת להציל ממלעותיה כמה יהודים שרק אפשר, וכדי להגן בכל דרך על קודשי ישראל מפני עוותם וטשטושם ע"י המשכילים.

חלק פעיל ביותר במלחמה זו נטלו גדולי ישראל באירופה (ביניהם נמנו ר' ישראל מסלאנט ותנועת המוסר שהקים, שלחמו ללא לאות במשכילים ומזימותיהם והקימו עשרות ישיבות לצעירי הצאן בטרם ילכדו בציפורני המשכילים, האדמו"ר בעל ה"צמח צדק" מחב"ד, ה"חתם סופר", והרש"ר הירש) וכן גדולי ישראל בארץ ובראשם ה"שרף מבריסק" — המהרי"ל דיסקין, שלחם בכל כונה ליסד בארץ בתי ספר בנוסח ההשכלה, או לשנות את פני הישוב בארץ ע"י אותם משכילים משומדים. גדולי התורה הזהירו מפני כל מגע או קשר עם אותם משכילים ועם ספריהם שהופצו לרוב ברחוב היהודי והרעילו בתים רבים.

המשכילים לא הסתפקו בכיבוש הרחוב היהודי ואף אל ד' אמות של הלכה, הישיבות הקדושות, לטשו את עיניהם.

בתחילה היו שולחים את חיבוריהם מלאי ארס הכפירה לבתי הדואר על מנת שבשעה שיבואו בחורי הישיבות לקבל את הדואר שנשלח להם ממשפחותיהם יקראו בהם, ולאחר שראשי הישיבות התגברו על תופעה זו, החלה תופעה של הלשנה לשלטונות אודות הישיבות וראשיהן והסתה פרועה נגדם בטענה שאינם מלמדים לימודים כלליים בישיבות, והשלטונות בתגובה החלו להצר צעדיהן של הישיבות.

במיוחד פעלו המשכילים נגד אָם כל הישיבות — ישיבת וולוז'ין, שהיתה אז בתוקף גדולתה ותפארתה וספקה לעם ישראל רבים מגדולי הדור הבא, כשהיא מונהגת ביד רמה ע"י שני המאורות הגדולים הנצי"ב מוולוז'ין (ר' נפתלי צבי

יהודה ברלין) ור' יוסף דב הלוי סולוביצ'יק (אביו של ר' חיים מבריסק – שכיחן אף הוא אח"כ כמשנה לראש הישיבה והיה ברבות הימים לגדול הדור הבא).

בתחילה ניסו המשכילים לעורר דרישת השלטונות להכניס בסדרי הלימוד בישיבה שעה של לימודי השפה הרוסית, תוך מחשבה שכך יוכלו להחדיר לישיבה את מוריהם שמלבד לימוד השפה יוכלו להחדיר את ארס ההשכלה לתלמידים, אך ראשי הישיבה התגברו על כך, והמשכילים כנקמה, שוב פנו לשלטונות וגרמו לדרישות נוספות מראשי הישיבה לשינויים בסדרי הלימוד. (אחת הדרישות היתה לצמצם את לימודי הקודש לשלש שעות לימוד בלבד בשעות אחה"צ, ולהקדיש שש שעות ללימודי השכלה במשך שעות הבוקר מתשע עד שלוש).

בהתכנסות של הנהלת הישיבה וראשיה נתקבלה ההחלטה הקשה מכל – לסגור את הישיבה, ובלבד שלא לשנות את דרך הלימוד כפי שהונחלה לאורך הדורות ע"י רבותינו הקדושים. (ראה "הגדה של פסח וואלאז'ין", מכון מורשת הישיבות, ירושלים, התש"ס).

סְרוּכָם של גדולי הדור וראשי הישיבה לכרוך יחד ולו למראית עין בלבד את לימוד התורה הקדושה יחד עם לימודי השכלה הֵגֵן למעשה על שמירת העברת התורה ללא כל שינוי ואדרבא ישיבות רבות קמו אח"כ במקום ישיבת וולוז'ין ששמרו על העברת גחלת התורה לדורות הבאים, כשוולוז'ין מהוה תזכורת עבורם כיצד ואיך צריך ללמוד תורה, ועד כמה צריך להיות לימוד התורה נקי מכל תערובת של לימודי השכלה, או לימודי חול מכל סוג שהוא.

## תוצאות פעולותיה של תנועת ההשכלה

זמן לא רב חלף וכיכורי פרותיה של תנועת ההשכלה הבשילו. התברר כי "התיקונים" ביהדות הובילו ישירות להתבוללות ולהמרת דת, ובמקום יהודים "מתוקנים" הופיעו מומרים לתאבון ולהכעיס, אשר שום הבדל לא ניכר בינם ובין הגויים אשר בקרבם ובמחיצתם חיו. אך למרות זאת נאלצו אותם משכילים

להבין כי הנאמנות לחברה הכללית ולערכיה המודרניים מחד גיסא ועזיבת היהדות מאידך גיסא לא רק שלא הובילו להשתלכותם בחברה הנוכרית ולתוצאות חיוביות אחרות, אלא גרמו לתהליך הפוך לגמרי. השנאה עתיקת היומין של הגוי ליהודי היתה כאין וכאפס לעומת שנאת הגוי ליהודי המנסה בכל דרך להתנהג כגוי ולהדמות לו.

במקביל לכך החלה באותה תקופה תודעתם הלאומית של עמים שונים באירופה להתעורר לחיים.

איטליה התאחדה, ומשנות החמישים ואילך (1850) נעשו מאמצים להקמה מחודשת של המדינה הגרמנית. בנוסף היתה התעוררות לאומית גדולה בקרב עמי הבלקן. תהליכים אלו הביאו לפעילות נרחבת של עמים שונים ומיעוטים שונים (שהגדירו עצמם מבחינה לאומית) שהובילה לשינויים תחוקתיים במדינות רבות ובמדינות מסוימות אף לשוויון זכויות מלא.

הצלחתם זו של עמים קטנים לקבל הכרה רשמית מצד השלטונות השונים ולהיחשב שוים בין שוים כתוצאה מההכרה בלאומיותם הפיחה רוח חדשה במפרשיהם של צאצאי המשכילים. כאמור לעיל במשך עשרות שנות פעילותה עקרה ההשכלה כל זיק של יהדות מרכבות אלפי יהודים באירופה, וגרמה להתפוררות ההויה היהודית המסורתית בת אלפי השנים, ולאובדן הזהות היהודית של היהודים שנפלו ברשתה ועוד יותר, של צאצאיהם.

עתה חשבו, כי ע"י הדגשת יחודו הלאומי של עם ישראל יפיחו רוח חדשה בנשמת העם ויחזירו לו את זהותו, ומאידך כאשר יוכרו כלאום יוכלו להשתלב בחברה הנוכרית ולהנות משוויון זכויות מלא שיוביל לחיים מאושרים בתוך החברה הנוכרית. העיתונות והספרות של אותם משכילים החלה להדגיש את סממניו הלאומיים של עם ישראל (כמובן רק סממנים לאומיים אוניברסליים השייכים גם לגויים כמו שפה, מולדת, חגים לאומיים ועוד. מהסממן הלאומי העיקרי המיוחד לעם ישראל לבדו, התורה הקדושה, התעלמו לגמרי) כשהבסיס לכך הוא הסתכלותה של תנועת ההשכלה על היהדות כפי שהובאה לעיל.

העתונות והספרות ה"עברית" בהן באו לידי ביטוי דעותיהם הכוזבות של המשכילים, החלה להדגיש במאמרים רבים את רעיון הלאומיות כשהבסיס הוא כמובן ההסתכלות הכפרנית על ההיסטוריה היהודית ארוכת השנים (המתעלמת מעצם מציאותו של הקב"ה בכלל, ומכל קשר בין עם ישראל לקב"ה ולתורתו בפרט) כפי שהיא ניבטת מתוך מחקרי ה"ספרות המקראית" ההופכת את עם ישראל מ"עם קדוש לה'" לעוד לאום ממשפחת הלאומים.

במדינות שונות בהן זכו מיעוטים בעלי הגדרה לאומית לשוויון זכויות חלקי או מלא השתפר גם מצבם של היהודים והם השתלבו בתחומים רבים (גם, ובעיקר במשרות מכובדות ובכירות) בכל תחומי התעסוקה.

בקרב המשכילים הלאומיים בלטו שתי דעות עיקריות לגבי מטרתה של הלאומיות והדרך להגשמתה.

האחת נטתה לכוון השגת שוויון זכויות, ושוויון מעמדות במקומותיהם, דבר שיבטיח את אפשרות ההשתלבות בחברה הנוכרית, וימנע את האנטישמיות והשנאה.

האחרת (שמצד אחד לא תלתה תקוות רבות במתן שוויון זכויות מלא ליהודים כתריס בפני האנטישמיות והשנאה ומצד שני הרגישה בחיסרון גדול ב"רעיון הלאומי" כשהוא נעדר את מאפיינו העיקרי – ארץ הלאום) חתרה לכוון פיתרון טריטוריאלי (שבתחילה היתה הכונה לכל טריטוריה שהיא כמו שכותב פינסקר בספרו אוטואמנציפציה – "לא אל ארץ קדשנו עלינו לשאת נפשנו עתה, כי אם אל ארץ שלנו. אין אנו דורשים מאומה זולתי כבדת ארץ גדולה לאחינו העניים, ארץ אשר לנו תהיה לעולם ואדונים זרים לא יוכלו לגרשנו מעליה").

על כל פנים, הפרעות הקשות ברוסיה והתגברות השנאה והאנטישמיות באירופה (ובמיוחד באותן מדינות שבהן נהנו יהודים משוויון זכויות מלא) יצרו את התחושה כי פיתרון טריטוריאלי עם שלטון עצמי ליהודים הוא הפיתרון היחיד, וכי למרבה הפלא, דוקא הגויים הם המפריעים לעם היהודי לחיות ככל הגויים,

ושנאת הגוי ליהודי היא כאין וכאפס לעומת שנאת הגוי ליהודי המנסה בכל דרך להידמות לגוי.

חלום ה"אמניציפציה" התמוגג כלא היה ואת מקומו מלא חלום ה"עצמאות הטריטוריאלית".

אגודות רבות (שחבריהן היו בעיקר צעירים תוססים שהושפעו מן התנועות המהפכניות ברוסיה, ומוכרות בשם "חובבי ציון") החלו להטיף לפעולות מעשיות בכוון זה, כשרובן מדברות על עליה לארץ, רכישת קרקעות, ועבודת אדמה.

את הכח הרוחני לצעירים אלה (שנתגדלו ברובם ע"י אבותיהם ואבות אבותיהם המשכילים כמומרים לכל התורה כולה, ולא ידעו קדושת ישראל מהי, ובטח לא מקדושתה של ארץ ישראל) ספקו משכילים לאומיים כמו ליליינבלום, פינסקר, הס, וחבריהם, מעל דפי העיתונות, ומעל דפי ספריהם, כשמעבר להטפה הלאומית בלט בכולם עיקרון מנחה משותף – "הס כי לא להזכיר בשם ה'" (עמוס ו' י').

כמו כן תמכו בעליה לארץ ישראל, וישובה, גם רבנים (כמו ר' צבי הירש קלישר, ר' אליהו גוטמכר, ר' שמואל מוהליבר, ועוד) אשר ראו בה שלב ראשוני של הגאולה שהוא למעשה הגאולה הטבעית שבא לידי ביטוי בעליה לא"י והתישבות של יהודים בארץ ישראל, בשמירת התורה והמצוות בה, ובבנינה, שיביא אחריו את הגאולה הניסית ע"י הקב"ה. (על שיטתם ועל הקשר שיש לכאורה לרבנים אלו לציונות הדתית יתבאר בהמשך בפרק ה').

היעדרו של מרכז עליון המוכר ע"י כל האגודות שיכוון את פעולותיהם הקשה על פעולתן, והוביל להכרה שיש לכנס ועידה כללית שתאחד את כל האגודות לתנועה מאורגנת בעלת הנהגה מרכזית.

ביוזמתו של פינסקר והרבנים ש. מוהליבר ו.ש.פ. רבינוביץ' כונסה בנובמבר 1884 בקטוביץ', ועידה של כל אגודות "חובבי ציון" שרוכזו היו מרוסיה ואחדות מהן ממדינות אחרות באירופה. הועידה עסקה בשאלות מעשיות בלבד ולא בליבון הבדלי ההשקפות והדעות. (ובמיוחד אלו שבין הרבנים למשכילים).

על אף התקוות הרבות שעוררה ועידה זו, לא הצליחה התנועה להגיע לידי הישגים מעשיים בעלי משמעות בשל סיבות שונות (ביניהן אי הסכמה בין הרבנים למשכילים, היעדר אמצעים כספיים, והיעדר הכרה רשמית בתנועה מצד השלטון הרוסי).

במישור הרעיוני הצליחה התנועה להטיף בעד הלאומיות, ולהמתיק את סבלם של היהודים תחת האנטישמיות הגוברת, בחלומות על "תחיה לאומית" ו"שיבה לציון" וחסר היה רק פתרון מעשי שיצליח להגשים חלומות אלו לאחר כשלונה של תנועת "חובבי ציון".

בשלב זה הופיע מי שהתימר להציג פתרון מעשי להגשמת החלומות, תאודור הרצל. עליו ועל תוכניתו, בפרק הבא.



## פרק ג

## תאודור הרצל — שליח ההשגחה או משיח שקר נוסף?

תאודור הרצל<sup>א</sup> (או כפי שהוא נקרא בשמו ה"גלותי" בנימין זאב) נולד ליעקב הרצל, שהיה מתבולל ששמר על זיקה לקהילה הניאולוגית בבודפשט. שני דודיו של יעקב היו מומרים כך שלעומתם נראה יעקב יהודי נאמן. במשך ארבע משנות ילדותו המוקדמות נשלח תאודור לביה"ס של הקהילה הרפורמית בבודפשט אך בגיל עשר הועבר לבתי ספר נוצריים מובהקים. בשנת תרל"ז בהיותו בן שמונה עשרה עקרה משפחתו לוינה שם נכנס תאודור לאוניברסיטה, ובהיותו בן עשרים וארבע הוכתר כד"ר למשפטים וניסה את מזלו במקצוע המשפט אותו נטש כעבור שנה, ומאז ואילך התמסר לתחום הספרות והחל לפרסם סיפורים, מחזות, ורשמי מסעות. בשנת תרנ"א בהיותו בן שלושים ואחד, שימש ככתבו הפריזאי של העיתון הוינאי רב ההשפעה "נויע פרייע פרעססע".

שהותו בפאריז גרמה לו לחזות בהתגברות האנטישמיות בתוככי אותה צרפת שהביאה לעולם את רעיונות השויון והחירות ליהודים בימי נפוליאון בונאפרטה. הוא חשב כבר אז על פיתרון מקורי לפתרון בעיותיו של העם היהודי: תנועת שמד גדולה ומאורגנת כפי שהוא כותב ביומנו:

א. ראה ספרו של הרב ב.ש. המבורגר "משיחי השקר ומתנגדיהם", עמ' 321, הוצ' מכון מורשת אשכנז, בני ברק, תשמ"ט.

“בערך לפני שנתיים חפצתי לפתור את שאלת היהודים, לכל הפחות באוסטריה, בעזרת הכנסיה הקתולית. בקשתי להבטיח לעצמי בראשונה את עזרת נסיכי הכנסיה באוסטריה ולהשיג על ידיהם ראיון אצל האפיפיור כדי להגיד לו: עזור לנו מפני האנטישמם, ואני מחולל תנועה כבירה בין היהודים, שיעברו באופן חופשי וגאה לנצרות. חופשי וגאה במוכן זה שמנהיגי התנועה — ביחוד אני — ישארו יהודים, ובתורת יהודים יטיפו לקבלת הדת השלטת. בעצם היום, בראשון בשבת, בשעה שתיים עשרה, חגיגת ובצלצול פעמונים, בכנסית סנט סטיפן. לא בכוש פנים, כמו שעשו יחידים עד כה, תצא לפועל ההמרה בתהלוכה כי אם בגאון. והעובדה שהמנהיגים יקיימו בידם את יהדותם, ובלוותם את העם עד מפתן הכנסיה ישארו בעצמם בחוץ — תרומם את כל הענין ותשווה לו קו של כנות רבה.” (כתבי הרצל כרך 2 היום א' הוצאת ניומאן תש"כ, וכן ספרי הימים בעמודים העוסקים בתאודור הרצל עמוד 7 הוצאת מצפה, ת"א, תרצ"ט).

כמובן שהעובדה שהמרת דת נתפסת כ"פיתרון" לשאלת היהודים במוחו של הרצל שחונך על ברכי הרפורמה והנצרות אינה מפתיעה, מה גם שהרצל וחבריו הרי ראו את היהדות כבעיתם העיקרית של היהודים, וכמעכב העיקרי לתכליתם ושאיפתם — נהיה כגויים, ולכן המרת דת נחשבה בהחלט כפתרון מעשי ויעיל בעבורם.

הרצל עצמו לא האמין בדת הנוצרית, או בדת כלשהיא אחרת. ביומנו הוא כותב: "מושגי על אלקים הם כפי שפינוזה" (יומנו 18 באוגוסט 1895, ספרי הימים, ח"א, עמ' 227).

בהמרת הדת ראה רק צעד להיעלמות בחברה הנוצרית כמו שהוא עצמו מסביר: "יש לטבול ילדים יהודים לנצרות קודם שהם אחראים למעשיהם, קודם שיוכלו לפעול בעד או נגד, וקודם שהמרת הדת תוכל להתפרש כחולשה מצידם. מוכרחים להיעלם בהמון". ("הרצל" עמוס איילון הוצ' עם עובד, ת"א, התשל"ז).

גם חינוך ילדיו על ברכי הדת הנוצרית היה אקט תרבותי ולא נבע ממניעים



דתיים כלשהם, אם כי בפועל הביא לכך שבנו יחידו של הרצל, האנס, הגשים למעשה את חלומו של אביו, וביום השנה העשרים למותו, המיר את יהדותו בדת הנצרות.

העתונות הציונית תקפה אז את צעדו זה והוא חשף את צביעותה ופרסם את יומניו של אביו שבהם עוד חוויות מבית אבא, כמו למשל, שאביו סירב למולד (גם אחרי שנעשה מנהיג התנועה הציונית), שהדליק בכל שנה ושנה את אילן המולד הנוצרי, ושציווה על המחנכות שיתפללו עם ילדיו בוקר וערב את התפילות הנוצריות. (מובא אצל י' נדבה, נגוהות מן העבר, ת"א התשכ"א, עמ' 69).

לא ארך הזמן והרצל נוכח לדעת (כמו מתבוללים רבים אחרים) כי אין במי הטבילה הנוצרית כח להדוף או לשכך את השנאה העמוקה ליהודים ויש צורך בפתרון אחר, מעשי יותר.

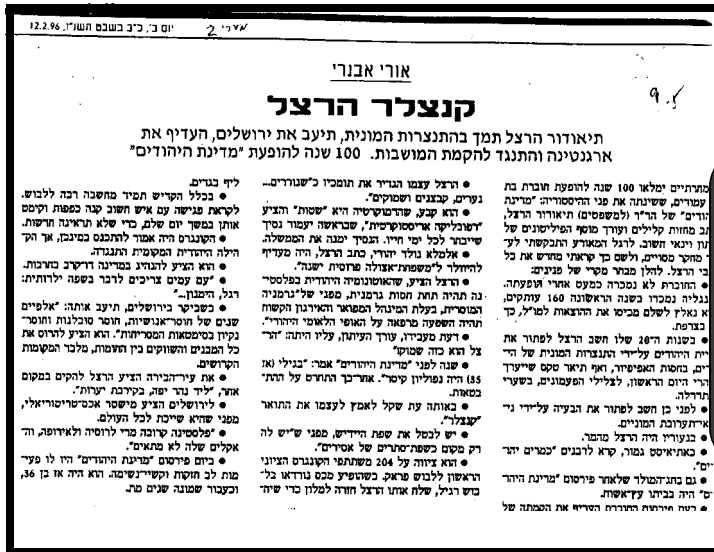
הוא הבין מה שהבינו חבריו המשכילים הלאומיים אנשי אגודות "חובבי ציון" למיניהן, כי הדרך היחידה לחיים ככל הגויים ללא הפרעת הגויים היא אחת: מציאת טריטוריה מתאימה לריכוז העם היהודי בה, בהסכמת מדינות העולם.

במרץ רב, כשהוא נחוש מאד בדעתו החל לפנות לאנשים שונים (בעיקר כאלו הידועים כעשירים נדבנים) בניסיון לעניין אותם בתוכניתו החדשה. ראשית, פנה אל הבארון מוריס הירש, יהודי גרמני שהיה ידוע אז כגדול הנדבנים, אך הלה התייחס בזלזול לרעיונותיו המקוריים ומתוך אכזבה החליט הרצל להקדיש זמן לניסוח רעיונותיו בכתב בצורה משכנעת ומסודרת יותר. מחשבותיו בענין זה הסעירוהו עד כדי כך שלא יכל עוד לעסוק בשום דבר אחר. באותם ימים הוא כתב כל מה שעלה בדעתו בנושא זה, בכל מקום בו נמצא, ובכל שעות היום והלילה והגדיר את מצבו הנפשי כ"השראת השכינה" (להבדיל). כמו כן הודה ששיגעון גדלות אחז בו, וכי הוא משאיר אחריו ירושה רוחנית לכל בני האדם. עוד אמר: "דומני ששמי ייזכר בין אלו שהרבו ביותר להיטיב לאנושות". (יומנו 16 ביוני 1895).

כתוצאה מרשימות קדחתניות אלה נתהוותה החוברת המפורסמת "מדינת היהודים". חבריו הקרובים של הרצל לעגו לתוכן יצירה זו. אחד מהם שהיה רופא אף קבע שהיא פרי זעזוע עצבים של מחברה הזקוק בדחיפות לטיפול רפואי. תגובתו של הרצל לגלי הלעג שהקיפוהו היתה בוז עמוק ליהודים.

במכתבו אל הבארון הירש (מיום 18 ביוני 1895, אגרות הרצל ירושלים תשכ"א עמ' 23) הוא כותב על היהודים כך: "אם מישהו יראה להם ארץ חפץ יתלוצצו עליו שכן מנוונים הם על כן ילעגו למושיע", ע"כ.

למרות התגובות השליליות לא התייאש מתוכניתו, וכשחלומותיו על הזכרת שמו בין גדולי האנושות נותנים לו כח להמשיך, החליט לפנות אל עשירי ישראל על מנת שיואילו לממן את תוכניתו, וגם כאשר אלה לא הזדרזו להפקיד עושרם בידו לא ויתר על תוכניתו והחליט לפנות עם החוברת "מדינת היהודים" [שהוצגה כניסיון לפיתרון "מודרני" של בעית היהודים וכללה תוכנית מסודרת להקמת מדינה עצמאית בהסכמתן של המעצמות בכל מקום בעולם



העיתונות החילונית לא מתביישת לפרסם את האמת. בציונות הדתית לעומת זאת ממשוכים להמתיר אותה.

כגון ארגנטינה או ארץ ישראל, בהתאם לשיקוליו של העם היהודי ובחירתו] אל הציבור הרחב.

כאן המקום לציין כי הרצל לא ראה כלל בארץ ישראל פיתרון טריטוריאלי יחיד וגם לא פיתרון אידיאלי.

בביקורו בארץ ישראל התייחס בשלילה למצבה של הארץ ובמיוחד לירושלים. אך לחץ מצד חבריו והניצוץ היהודי שבנשמת העם שסרב אפילו לחשוב על פתרון טריטוריאלי כלשהו מלבד ארץ ישראל גרם לו להדגיש את ארץ ישראל כיעד הבלעדי למימוש תוכניתו.

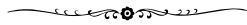
באשר למהותה של "מדינת היהודים" לא מסתיר הרצל כי תהיה זו מדינה לא יהודית בתכלית וכותב מפורשות: "האם יהיה לנו באחרונה גם שלטון הדת? לא! האמונה היא הקשר המאחד אותנו, אך המדע עושה אותנו לאנשים חופשיים. כל נדנוד מחשבה של כוהניו לייסד שלטון דת, נפר בראשיתו. אנו נדע לכלוא אותם בתחום בתי הכנסיות, כשם שנחזיק את חיל צבאנו בבתי הקסרקטין לצבא. לכהונה ניתן כבוד גדול, כיאות לתפקידם הנכבד, אבל לא להם לחוות דעה בעניני המדינה, אשר מידה ניתן להם הכבוד. כי התערבותם תהיה לנו למכשול מבית ומחוץ" ("מדינת היהודים" עמ' 85, מבחר כתבי הרצל).

במכתב ליד ימינו בתנועה הציונית מכס נורדאו כותב הרצל (בתוך איחוליו למכס נורדאו על "נישואיו" לגויה) כך: "החששות שלך בנוגע ליחסים של חוגי הקנאים שלנו אל נישואי התערובת שלך הם אולי מופרזים, אני אינני מאמין שאפשר להוכיח אותך על כך מתוך מחשבה קרה והיגיון נכון, מה אנחנו היום? אזרחי המדינה היהודית שבאידיאל שאת דבר התגשמותה עלי אדמות אנו רואים כתוכן חיינו הנעלה ביותר. לו כבר התגשם מפעלנו כיום, הרי בודאי לא נבצר מאזרח יהודי, כלומר מאזרח המדינה היהודית הקיימת לשאת נוכריה בת חוץ לארץ, על ידי נישואין אלה היא תיהפך ליהודיה מבלי לשים לב לדתה. אם יהיו לה ילדים הם יהיו יהודים ממילא. אגב, הרי יכול

אתה להוכיח, כי דוגמא טובה היתה לנגד עיניך, אם אין אני טועה הרי נשא משה בת מדין...". ("זכרונות נורדאו", עמ' 108).

עוד כותב הרצל: "בהמשך זמן מה מצב הרווחה הפוליטית, מתבוללים אנו בכל מקום. לדעתי אין בכך משום פחיתות כבוד" (מדינת היהודים).

על כל פנים פרסום "מדינת היהודים" שיגנה לחלוטין את ההתייחסות אל הרצל ותוכניתו, והביא ללידתה של התנועה הציונית, ועל כך בעז"ה בפרק הבא.



## פרק ד

## לידתה של הציונות — עם יהודי חופשי או עם חופשי מיהדות?

בעקבות פרסום "מדינת היהודים" לקהל הרחב של העולם היהודי באירופה של סוף המאה ה-19 שברובו בעוונותינו ולצערנו פרק מעליו עול התורה והמצוות ונתחנך על ברכי תנועת ההשכלה הפך הרצל במהרה לדמות נערצת בעיני ההמונים.

ד"ר נתן בירנבוים (שפעל רבות למען הרעיון הלאומי ושב אחר כך אל חיק היהדות) העמיד עצמו לרשותו של הרצל והוא זה שטבע את המושגים "ציונות" ו"ציונות פוליטית". במהרה הצליח הרצל לארגן כינוס קונגרס ציוני רב משתתפים (197 צירים) ובו נבחר פה אחד למנהיגה של ההסתדרות הציונית העולמית (בין היתר גם ע"י שומרי תורה ומצוות שהפכו יותר מאוחר לסיעת "המזרחי") וספינת ה"ציונות" החלה מפליגה לדרכה.

כמובן, שרובם המכריע של הצירים בקונגרס, ונותני הטון בהסתדרות הציונית היו או מומרים לתאבון, או מומרים להכעיס. חילוקי דעות רבים, וקשים, היו בין הצירים לגבי אופיה המדיני והחברתי של המדינה שבדרך, ולגבי המקום המתאים להקמתה. (באחד מהם אף נורו יריות אקדח לעבר נורדאו בשל הצעת אוגנדה ע"י אחד הצירים).

אלו רוצים מדינה סוציאליסטית ואלו קומוניסטית והאחרים דמוקרטית, אך בענין אחד היו כל הדעות מאוחדות והוא: שנאת היהדות המסורתית,

ה"גלותית", זו שחלקם עוד זכו לראות בבית אבא או סבא, ובצורך המידי ללחום כנגדה ולמעט את כוחה והשפעתה בכל דרך אפשרית.

כממשיכיה הנאמנים של תנועת ההשכלה, ידעו ראשי הציונות כי המעכב היחיד העומד בדרכם והעלול למנוע את תמיכתם של יהודים רבים בתנועתם (דבר שיקשה מאד על פעילות התנועה בנוסף לקשיים הקיימים האחרים) הוא אותם רבנים השומרים ב"קנאות" על המסורת היהודית, ושהפקעת סמכותם בעיני העם היא תנאי בסיסי להצלחת הרעיון הציוני בכלל והתנועה הציונית בפרט.

כח פיזי לעשות זאת לא היה בידי התנועה (זולת כמה בריונים מהמועדונים הציוניים השונים שהפליאו מכותיהם באברכים מידי פעם) ועיקר פעולתה ומלחמתה ביהדות התנהלו בשדה הקרב התעמולתי ע"י מאמרים בעשרות עיתונים, הצגות תאטרון, ונואמים מוכשרים, אשר הטיפו למען קדושת הציונות והעתיד הורוד שאליו תוביל מחד גיסא, ומאידך גיסא שפעו לעג, בוז, והתרסה כלפי קודשי ישראל, אלוקי ישראל, וכל אלו מישראל שלא כרעו והשתחוו לעגל החדש – הציונות, או גרוע מכך, חלילה, שעוד העיזו בגלוי להביע את סלידתם, וכפירתם בו. ראשי הציונות הוגדרו כגואלי העם ומושיעיו מהגלות ארוכת השנים, ומתנגדיהם, שהיו בעיקר שומרי תורה ומצוות הוצגו כ"אוהבי הגלות" המסרבים להתנתק ממנה.

כאמור לעיל תנועת ההשכלה שהרסה באופן מלא או חלקי, כמעט כל חלקה של יהדות באירופה ועקרה מלבותיהם של רבבות מישראל כל שורש של זהות יהודית, הכינה את הקרקע לתעמולה הציונית, וססמאותיה והבטחותיה הקוסמות, מצאו דרכן בנקל לליבותיהם הריקים מיהדות של יהודים מסכנים אלה, והדליקו בהם את שלהבת הלאומיות כפי שלמדו להכירה מן הגויים אשר סביבותיהם.

לא ארך הזמן והשמועה אודות התנועה הציונית, שאיפותיה ומטרותיה, התפשטה בעולם היהודי כולו.

סניפים ומרכזים של התנועה נפתחו כמעט בכל ריכוז יהודי, כנסים מרשימים

ועצרות המוניות שמשכו אליהם קהל רב נערכו ברחבי העולם היהודי כשמיטב הנואמים משלהבים את הקהל לטובת הרעיון הציוני.

בדמיונם כבר ראו ההמונים את ראשיתה של תקופה חדשה שתנער מעל עם ישראל את "אבק הדורות" ותביא עמה ברכה לעם היהודי החדש, זה שרצתה ליצור תנועת ההשכלה ובת הזקונים שלה, התנועה הציונית.

כמו שרוקנה ההשכלה את היהדות ממהותה וערכיה ויצקה לחלל הריק שנותר את ערכי הגויים, כך שעבדה הציונות את לשון הקודש לצרכיה ומשמעותם של מושגי יסוד חשובים ביהדות השתנו לטובת הרעיון הציוני, וכמו שכותב אליעזר בן יהודה מראשי מחללי לשון הקודש: "כמו שהיהודים אינם יכולים להיות עם חי באמת אלא בשובם לארץ האבות, כן אינם יכולים להיות עם חי אלא בשובם ללשון האבות, ולהשתמש בה לא בלבד בספר, בדברים שבקדושה או שבחכמה בלבד... אלא דוקא בדבור פה, מגדולים ועד קטנים, בכל עניני החיים ובכל שעות היום והלילה, ככל הגויים, גוי גוי בלשונו". (מתוך המבוא ל"מלון הלשון העברית הישנה והחדשה", מפעל חייו העיקרי של בן יהודה, מצוטט בספרו של דוד שחר "מגלות לקוממיות – תולדות עם ישראל בדורות האחרונים", עמ' 137, הוצ' עידן, התש"ן).

העומדים בראש התנועה הפכו ל"שליחי העם היהודי" ומושגים כמו "תחיה", "גאולה", "קדושה", ועוד רבים נוספים קבלו משמעות חדשה המנתקת אותם ממקורם, ובעיקר מכל מה שקשור למשמעותם האמיתית עפ"י תורתנו הקדושה.

כך הפכה התנועה הציונית לתנועה של "תחיה", מטרתה ל"גאולת ישראל", והעומדים בראשה ל"גדולי האומה".

## יחס התנועה הציונית ליהדות לפני ואחרי קום המדינה

לתנועה הציונית חשוב היה לקבל את תמיכתם של כמה שיותר יהודים ובתעמולתה פנתה גם אל חלקים נרחבים בצבור החרדי. נורדאו ממהר להרגיע בנאומו בקונגרס הציוני השלישי את חשדנותם של החרדים מפני התנקשות התנועה הציונית בנפש האומה ולהבטיח כי בתוך הציונות ניתנת לכל אדם חרות גמורה לנהוג בהתאם להשקפותיו הדתיות! האומנם קיימה התנועה הציונית ואח"כ מדינתם הבטחה זו? וכיצד התיחסו העומדים בראש התנועה ליהדות בכלל ולרוצים להשאר יהודים בפרט?

פעולותיה ההסברתיות של התנועה הציונית בראשית דרכה היו בעיקר במישור התעמולתי בו ניתן לראשיה ולהוגי דעותיה לבטא את דעותיהם, ואלה מצידם לא הסתירו את דעותיהם ובמיוחד את אלה המתיחסות ליהדות.

מ.ל. ליליינבלום מראשי תנועת "חבת ציון" כותב: "אין לשאול מהי מטרת קיום היהדות כי כמו שהחיים הם מטרת החיים כן הקיום הוא מטרת הקיום". ("השלח", י"ג, עמ' 485).

בורוכוב: "אי אפשר שאדם בריא בנפשו ישאל כמה אנו יהודים, או מפני מה עלינו להשאר יהודים, כמו שאי אפשר הדבר שבמוחו של אדם בריא בגופו וברוחו תיקבע השאלה מפני מה עלינו לחיות. שאלות כאלו אין להם תשובה מצד ההיגיון, עליהן אפשר להשיב רק במעשה. צריך להבריא את השואל כדי שלא תקבענה במוחו שאלות כאלו". ("השלח", כרך י"ד, עמ' 97).

הסופר י.ח. ברנר: "כשאני לעצמי, הברית החדשה ספרנו הוא, עצם מעצמנו, בשר מבשרנו... אין שום סכנה לאומית איך שיתיחסו לזה. יכול אדם מישראל להיות יהודי טוב, מסור ללאומו בכל לבבו ונפשו, ולא לפחד מפני הליגינדה הזאת (הנצרות) כמו מפני איזו "טריפה", אדרבה להתייחס אליה ברטט נפש דתי כליאונרדו דה וינצ'י הגוי בשעתו" ("בספרות ובעיתונות", הפועל הצעיר, כ"ב חשון התרע"א 1910).



"אחד העם": "יכול אני להוציא משפט כלבבי על האמונות והדיעות שהנחילוני אבותי מבלי שאירא פן יינתק על ידי זה הקשר ביני ובין עמי, יכול אני להחזיק באותה הכפירה המדעית הנושאת עליה את שם דרווין מבלי שתצא מזה איזו סכנה ליהדות" (דבריו הובאו ע"י בן גוריון ב"האחדות", י"ט שבט התרע"א 1911).

נחמן סירקין (מראשי "פועלי ציון"): "המוני העם שקועים בהבלי הדת, רבני העדה מחזיקים את המון העם בבערותו זו ובהבלים אלה. הציונות הסוציאליסטית מטילה על עצמה גם תעודה תרבותית רוחנית גדולה. היא קוראת בשם האור, בשם האמת, בשם רעיון התחיה הלאומית — למלחמה בכל כוחות השחור והזדון הללו". ("כתבי נחמן סירקין", הוצאת דבר, תרצ"ט).  
 י.ל גורדון: "גאולת הנפש מן ה"שולחן ערוך" צריך שתקדם לגאולת הגוף משעבוד הגלות" (מצוטט בספר אדמו"ר ה"צמח צדק" ותנועת ההשכלה).

הסופר חיים הזז (מגדולי הסופרים והוגי הדעות של התנועה הציונית): "אין הציונות והיהדות דבר אחד הם, אלא שני דברים שונים זה מזה, אולי גם, שני דברים הסותרים זה את זה, בודאי שני דברים הסותרים זה את זה, כשאדם אינו יכול להיות יהודי הוא נעשה ציוני... הציוניות מתחילה ממקום הריסת היהדות, ממקום שתש כוחו של העם!!! עדיין לא נאמר דבר למהותה של הציונות. היא הרבה יותר עמוקה, הרבה יותר הרת תוצאות עצומות וגורליות, ממה שנראית לעין. בודאי שאיני יודע לומר מהי ציונות. לא אני האיש לזה אבל דבר אחד ברור: הציונות היא לא המשך, לא רפואה למכה. שטויות! היא עקירה והריסה, היא ההפך ממה שהיה, הסוף, כמעט שאין לה חלק מן העם, היא מסיחה דעתה מן העם, מתנגדת לו, הולכת נגד רוחו ורצונו, ...אני מאמין שארץ ישראל זה כבר לא יהדות כבר אפילו עכשיו, כל שכן לעתיד לבוא — ועוד חזון למועד...". (מתוך המחזה: הדרשה).

זאב ז'בוטינסקי (מנהיג התנועה הרביזיוניסטית): מצהיר כי לדעתו יש לאחוז באמצעים כדי לשלול מהיהדות החרדית הבלתי פרודוקטיבית כל אפשרות להשתתף בבנין ארץ ישראל! "אף אצל עמים נאורים אחרים מבחינים בין

נאציו פוליטיקה וסתם בני אדם. אפילו ברוסיה של טרוצקי אין זכות בחירה לילדים! לא מפני שאינם די טובים או די פקחים, אלא מפני שחסר להם הניסיון האזרחי. ואיזה ניסיון אזרחי או פוליטי, תרבותי או מסחרי, ישנו לילדים בעלי הזקן והפיאות העומדים לפנינו?!" (גליון 96 של "חדשות הארץ").

"לפני בואנו לארץ ישראל לא היינו עם ולא היינו קיימים. על אדמת ארץ ישראל נוצר משברי עמים שונים העם העברי" (זאב ז'בוטינסקי, צוטט ע"י מנחם בגין בנאום בו בקש את אמון הכנסת, "הארץ" ה' תמוז התשל"ז).

דוד בן גוריון (יו"ר הסוכנות היהודית, וראש הממשלה הראשון): הגלויות המתחסלות ומתכנסות בישראל, אינן מהוות עדיין עם, אלא ערב רב, ואבק אדם. ללא לשון, ללא חינוך, ללא שרשים... הפיכת אבק אדם לאומה תרבותית וכו' — היא מלאכה לא קלה. (מתוך ספרו "יחוד ויעוד").

חיים גרינברג (ראש המחלקה לתרבות בסוכנות היהודית, וחבר בהנהלתה): "אם אנו אומרים "קהיליה יהודית" הננו מתכוונים לדבר פשוט: לרוב יהודי. לאחר שתוקם הקהיליה אייעץ לחברי היהודים להשמיט את התואר 'יהודית'". (מתוך עדותו לפני ועדת החקירה האנגלו — אמריקנית לענייני ארץ ישראל בשנת 1946. "ועדת החקירה האנגלו — אמריקנית לענייני ארץ ישראל", כרך ראשון, עמ' 105, הוצ' צ. ליינמן, תל אביב, תש"ו).

התבטאויות אלה ורבות שכמותן הן שהובילו את התנועה הציונית מאז היוסדה, וברוחן שאפו ראשי תנועה זו לחנך ולעצב את דמות כלל ישראל.

התנועה הציונית עשתה כל שביכולתה לדכא ולהחליש את כוחה של היהדות בארץ ישראל, ולהעביר על דתם כמה שיותר יהודים, ובמיוחד דרך המסגרות של קליטת העלייה. בין היתר קבלו אנשי ה"הגנה" ששמשו כשליחי הארגון להצלת יהודים באירופה והעלאתם ארצה, הוראות מפורשות לא להעלות יהודים חרדים ארצה. כך מספר יגאל בן דוד (סא"ל במיל.): "את חטאי אני מזכיר היום. בהיותי בן 17 הגיעו ארצה ידיעות על השמדת יהודי אירופה. התנדבתי לצבא האנגלי כדי לקחת חלק במלחמה בנאצים ובעיקר כדי להציל יהודים. בתום המלחמה נשארת

באירופה, בפקודת ה"הגנה", כדי לאתר ולהציל יהודים ולהעלותם לארץ ישראל. מאחר והעליה סתרה את מדיניות ה"ספר הלבן" ערקנו מהצבא האנגלי. בתוך הפעילות החשובה באירופה, העברנו כחצי מיליון יהודים ממזרח אירופה למערבה, וזכינו להעלות ארצה כמאה אלף יהודים (בלי לכדוק בציציותיהם). באחד הימים הופיעה בפנינו קבוצת יהודים חרדים מהונגריה, שאף היא בקשה לעלות לארץ ישראל. קבלתי פקודה חמורה לא לאפשר להם לעלות ארצה. לצורך הענין, נשלח אלי שליח מהמפקדה של המוסד בפריז. במשך כל הלילה הוא עבד לשכנע אותי שיהודים חרדים אינם רצויים בארץ ישראל ועדיף שימותו בהונגריה". (יתד נאמן, ט"ז בתמוז, התשנ"ח).

## פרשת "ילדי טהראן"

לקראת סוף שנת התש"ב נתלקטו בפרס ילדים ונערים יהודים רבים שהגיעו אליה אחר נדודים של שנים בברחם מפני חרב הצורר הנאצי, כשהם ללא הוריהם ומשפחתם. (חלקם אף קברו כמו ידיהם את הוריהם שמתו לנגד עיניהם בערבות סיביר המושלגות בנדודיהם אחר מקום מקלט).

הילדים שהיו פליטי פולין היו ברובם המכריע ילדים ממשפחות חרדיות והשתייכו למחנה "אגודת ישראל". הממשלה הפולנית הקימה בעבורם מחנה גדול ודאגה לכל מחסורם. היא אף הבינה, כי מסיבות חינוכיות דתיות יש להפריד בין הילדים היהודים והילדים הנוצרים.

עתון "הבוקר" מיום א' אלול של אותה השנה מפרסם עדותו של אחד מ"חשובי הכמרים הנוצריים" שסייר במזרח: "משהחלו פליטים רבים נוהרים מעבר הגבול הרוסי לפרס, נשלחו כמה מאנשי הכנסיה לטפל בפליטים אלה טיפול גשמי ורוחני. נתברר, כי חלק גדול מפליטים אלה היו יהודים מזי רעב ומוכי מחלות, קרועים ובלואים שכל עוד נפשם בם עברו לפרס בתקוה להגיע לארץ מולדתם — ארץ ישראל.

מצבם הרוחני של הפליטים היה נוח במאד לפעולות מיסיונריות, ואילו נעשתה פעולה רחבה, בודאי שאפשר היה להעביר נפשות רבות לדת הנוצרית. אולם, לנוכח הידיעות האיומות על מצבה של היהדות באירופה, לא נתן להם לבם של שליחי המיסיון להעביר את הפליטים על דתם.

סמוך לכך נתקבלה הוראה מלונדון שלא לעשות שום פעולות מיסיונריות בין הפליטים היהודים. לסייע להם במובן גשמי, מבלי לנסות להשפיע עליהם במובן דתי. הוראה זו נשמרה ונשמרת גם עתה במלואה.

אך את מה שאפילו לבם של אנשי הכנסיה והמיסיון, והממשלה הפולנית, לא נתנם לעשות, נתן גם נתן לבם של אנשי "הסוכנות היהודית", שמהרו באמצעות משרדם בטהרן לבקש כי יימסר לידיהם הפקוח על הילדים היהודים.

המחנה המיוחד הוקם באלול התש"ב. התקרבותם של ה"ימים הנוראים" עוררה בלב הילדים היהודים התרגשות עזה אחר שבמשך שנים לא יכלו לחוג כל חג בתנאים תקינים. את מה שתכננו עבורם מדריכי ה"סוכנות" לא העלו בדעתם.

בליל ראש השנה הופסקה תפילת ערבית של הילדים (שנראתה למדריכי "השומר הצעיר" כ"עצבנות היסטורית") באמצע, בדרישה להזדרז לקראת המסיבה החגיגית לכבוד החג. בשעת המסיבה לא נמנעו המדריכים מעישון סיגריות (היה זה ראש השנה שחל בשבת). לתפילת שחרית שהחלה בשעה שש בבוקר הורשו הילדים לצאת רק בתשע, כשהמדריכים אוסרים עליהם להכנס אל תוך ביהכ"נ"ס, ומונעים אותם אף משמיעת תקיעות השופר. לאחר חצי שעה לקחום משם והובילום אל... בית קפה.

ילדים אחדים שהתגנבו אל תוך ביהכ"נ"ס הוסעו בעל כורחם במונית חזרה למחנה. למחרת בקשו שופר לתקיעות והאחרים סרבו לתת להם.

ביום כפור אחרי תפילת "כל נדרי" הכריז המפקח החינוכי דוד לוינברג (איש

"השומר הצעיר"):

"ילדים לאכול"! כל המדריכים ישבו במשרד, פתחו את החלונות לרווחה, וערכו סעודה לעיני הילדים.

למחרת הוסעו הילדים העירה באוטובוסים לביהכנ"ס (אעפ"י שלא היה מדובר במרחק רב) כדי לעורר את רחמי עשירי טהרן על הילדים ולאחר שעה קלה (של איסוף כסף עבור המחנה) נלקחו משם. ילד שבקש להישאר לתפילת "זכור" כדי להזכיר את נשמת הוריו הוכה ע"י המדריך והוצא בכח מביהכנ"ס.

בסוכות לא הורשו הילדים כלל ללכת העירה לתפילה. כשבקשו אתרוג נענו: "שלש שנים יכולתם לוותר על אתרוג, תותרו גם השנה". בשמחת תורה אורגן נשף, וחלקו לילדים לחם, חמאה, ובשר חזיר לכבוד החג. הציגו הצגה שתוכנה היה שריפת בית המקדש, יהודים מתאבלים וכוכים על חורבנו, מופיעים חלוצים ואומרים להם: — "לא בתפילה ובאבל, אלא בַּלְבָּנִים יבנה בית ישראל".

עוד פרטים על הטיפול "המסור" לו זכו הילדים ממדריכי הסוכנות היהודית: המטבח היה טרף, והדבר הוביל למקרים של התקפי לב, והתעלפויות של ילדים שסרבו להתגעל במאכלות אסורות והסתפקו בלחם בלבד. לרופא שטפּל באחד הילדים אמר דוד לוינברג: "אין דבר, ימות אחד או שניים מהם ברעב, אז יוותרו על הכשרות". כמו כן אסרו על הילדים תפילה בציבור, ואמירת קדיש על הוריהם, ילדים בני שבע הוכרחו לאכול בגילוי ראש, פאותיהם נגזזו, ועם המורה לעברית שהגיע למחנה הותנה במפורש שלא ילמד שום דבר הקשור בתורה ובדת. (וזה רק מעט ממסכת ההתעללות והשמד המכוון המתוארת לפרטיה ביתר הרחבה בספר "ילדי טהרן מאשימים", משה שנפלד, ירושלים, תשנ"ד).

למרות שפרשה זו עוררה הד רב בעולם היהודי, לא היתה זו הפרשה היחידה והדבר חזר על עצמו גם כלפי עולים שבאו אח"כ עם קום המדינה. המדינה הציונית הצעירה היתה זקוקה לכמה שיותר יהודים שיעלו לארץ על מנת ליצור רוב יהודי בארץ אלא שאחרי חורבן רוב יהדות אירופה הי"ד הדבר

היה אפשרי רק ע"י עלייתם של יהודי ארצות המזרח שהיו רובם ככולם שומרי תורה ומצוות ולכל הפחות מכבדי מסורת, דבר שראשי המדינה לא יכלו להסכים עמו בשום אופן. גם כאן חזרה התופעה של גזיזת פאות, החרמת תפילין, אי מתן עבודה למי שלא הסכים לשלוח את ילדיו למוסדות ה"חינוך" הממלכתיים (שפרושם החד משמעי – עקירת יהדותו של התלמיד) ורצה למוסרם למוסדות "המזרחי" וכל שכן למוסדות של אגו"י. אך מעבר לכך הופרדו נשים מבעליהן מחמת ש"התחתנו מוקדם מדי", נחטפו ילדים מהוריהם ולא הוחזרו אליהם, ועוד פשעים שאין כאן המקום לפרטם, ופורסמו בעשרות מאמרים בעיתונות ובספרות, כך שהיום הדברים גלויים וידועים. באותה שיטה עקרו גם את יהדותם של יהודי צפון אפריקה, וכל יהדות המזרח המפוארת נתלשה ברובה מחיי התורה עם הגיעם לארץ. השיטה היתה ניתוק הילדים מההורים ו"חינוכם מחדש" עפ"י תורת הסוציאליזם ותרבות המערב, על מנת לשרש מהם את שני ה"חולאים": יהדותם, ותרבותם המזרחית.

"עם הקמת המדינה, קבעה לעצמה מערכת החינוך הגדרה שהכתיבה את דרכנו לאמר: "אנחנו איננו מתעסקים עם דור המדבר! כלומר, ההורים הם אבודים, וכמו "דור המדבר" הם ימותו בדרך, ואנחנו נעצב את הילדים שלהם ברוחנו! ההורים הם שונים, גלותיים, נושאים אתם תרבות שאנחנו מתכוונים לשנות אותה. המורים לא היססו לבטא את הדברים. התפיסה של בית הספר היתה כמו בית יתומים אחד גדול! המערכת של החינוך הממלכתי תפקדה ללא הבנה, ללא הכרה וללא ידיעה בקיומו של הבית, ובקיומם של ההורים!" (מנכ"ל משרד החינוך, אליעזר שמואל)."

כך מתאר גדעון ספירו (איש השמאל, יוצא קבוץ מרחביה) את אותם הימים: "בתחילת שנות החמישים הייתי תלמיד במוסד החינוכי של קבוץ השומר הצעיר מרחביה. בשנת 1953 בכתה י"א, נשלחתי ע"י הקבוץ להקים "קן" של תנועת השומר הצעיר בעפולה עלית. זו היתה אז עיירת עולים נידחת, הרבה עוני ודלות, שנבעו מאחוז גבוה של חוסר עבודה, או משכורת מעליבה, לאלה

שעבדו במה שהיה קרוי אז "עבודות דחק". הרוב המכריע של האוכלוסיה היה מורכב מבני עדות המזרח שזה מקרוב הגיעו לישראל, וכולם, או כמעט כולם, היו דתיים ושומרי מצוות בדרגות שונות של חומרה. ההנחיות שקבלתי אז מהתנועה הקיבוצית היו חדות ופשוטות: להוציא את הבנים והבנות של עפולה עילית ממעגל ההשפעה הרוחני של בית ההורים ולטעת בהם עולם רוחני אלטרנטיבי של השקפת עולם חילונית סוציאליסטית. את זה כמוכן עשינו כשיטות ובדרכים מותאמות לילדים צעירים, שגילו סקרנות לשמוע את השכנים העשירים מהקיבוץ. אנו היינו עבורם עולם של שפע ושגשוג בלתי מושג. כל כך קרובים וכל כך רחוק מהישג ידם. אני הייתי הגשר דרכו היו צריכים לעבור מעולם ההורים, אותו העריכה התנועה הקיבוצית כחשון ומפגר, אל עולם האמונות שלנו אותו ראינו כנאור, מאיר ומשחרר. לפעולה שעשיתי אז אין שם יותר קולע מאשר להעביר צעירים על דתם". ("עתונות" 3/92).

כלומר מדינת "ישראל" לא רק שלא קיימה את מה שהכריזו ראשיה בהכרזת העצמאות כי "מדינת ישראל" תבטיח חופש דת, חינוך, ותרבות" אלא פעלה במכוון על מנת לעקור מיהודים את יהדותם, דבר העומד בסתירה מוחלטת לעצם ההגדרה "מדינה יהודית" ואפילו להגדרה "מדינה דמוקרטית".

כמוכן שפעולות אלה המשיכו ועדיין ממשיכות עד ימינו אנו רק בצורה הרבה יותר מסודרת ושקטה, שכן רובם המכריע של יהודי המזרח שהועברו על דתם כבר הפקידו את ילדיהם בידי של החינוך הממלכתי שם יתחנכו לכפירה בבורא עולם, את התורה ילמדו כקובץ אגדות עם עתיקות שכל קשר בינן לבין המציאות הוא מקרי בהחלט, יולעטו בספרות הגויים, ובספרות ה"עברית החדשה" שאינה יותר מחיקוי זול בעברית של ספרות הגויים על כל תחלואיה ותועבותיה, ויגדלו כפי שגדל כל גוי ממוצע בעולם המערבי, והכל בחסות "משרד החינוך" של "מדינת היהודים". (ולהלן פרק ז' נראה שהמצב בחינוך הממלכתי דתי אינו שונה כי אם מעט מהחינוך הממלכתי בכל הקשור לחיקוי ערכי הגויים ותרבותם, והחדרתם לתוכנית הלימודים).

העברה על הדת  
פשוטו כמשמעו – "קליפת  
עליה" נוסח מדינת היהודים

## כיצד ננהג בחניכים דתיים

בין חניכנו אנו פוגשים לא אחת בחניכים דתיים ביחוד בהדרכה במעברות יישובי-עולים. מובן שכונתנו היא להביאם לידי הכרה, כי אמונתם באלקים משוללת הגיון והצדקה וכי הדת היא פרי המשטרים הריאקציונריים ואין לה זכות קיום אצל הנלחמים למשטר מתקדם. אולם דרך החינוך להכרה זו אינה קצרה. נשאלת השאלה מה צריכה להיות תגובתו הראשונה של המדריך ומה הדרך בה יחנך את הנערים והנערות להבנת מהותה של הדת וההתרחקות ממנה.

נחלק את הבעיה לשני חלקים:

א. בתקופת ארגון הקבוצה אין המדריך צריך לומר לחניכים כי הוא רוצה להביאם לנטישת האמונה הדתית, להיפך, הוא צריך לחזק את דעתו של החניך שבעיה זו ניתנת לשקולו האישי ואיש לא יכריחו להאמין או לכפור. אם ישאל המדריך על יחסו הוא לבעיה - אין הוא צריך להסתיר את האמת אלא לומר אותה בצורה שלא תפגע בחניך.

ישנם מדריכים המפריזים בפחד מפני פגיעה באמונתו של החניך ומשתדלים לשכנעו שגם הם - המדריכים - דתיים הם. מובן שזה הוא משגה כי הקשר האישי של המדריך, תוך ידיעה שהוא איננו מאמין, מהוה גורם חזק בריחוק החניך מהדת. נוסף לכך יש לשקר רגלים קצרות, ואם הוא יתגלה לחניך תתערער כל אמונתו במדריך. בקצור - בשלב זה ינהג המדריך בסובלנות וישתדל לבטל את חשיבותה של הדת כגורם מפריע לחברות בתנועה.

ב. לא די לדעת מה צריכה להיות תגובתו הראשונה של המדריך זה הוא שלב ראשון. עיקר הפעולה צריכה לבוא אחר כך ולהתבסס על הסברת הבסיס החמרי של העולם שאינו משאיר כל מקום לכוחות עליוניים על טבעיים בהכרתו של האדם. יש לתת הסברה זו בצורה פשוטה, מותאמת לגיל, ועליה להתבסס בעיקר על הוכחות לתופעות הטבע השונות, הנושא "דע את העולם" הוא מצוין למטרה זו. בגיל שכבה א' או שכבה ב' צעירה תתקשר הסברה זו עם התענינות החניכים בנושאים ריאליים שאפשר להביאם בדרך ההוכחה והניסוי.

לאחר הסברה כזאת, שלא כלולה בה התקפה ישירה על הדת, כי אם השמטת הבסיס מתחתיה יגיע החניך בעצמו להכרה שאין אלקים ויטוש את האמונה הדתית.

ולסכום: כמו בפתרון כל בעיה חינוכית יצטרך המדריך גם בגישתו לבעיה זו, להצטייד בסבלנות רבה וללכת בדרך הארוכה יותר אך היסודית יותר מבלי להחפז ומבלי לרדוף הצלחות קלות ומפוקפקות.

שרה

(המדריך השומרי / לשאלות בחנוך השומרי בהוצאת הסתדרות השומר)



כמובן שגדולי התורה שראו את העתיד להיולד מתנועה זו לא עמדו מנגד ויצאו למלחמת חורמה נגד התנועה הציונית על כל מה ששייך אליה, כבר בראשיתה.

להלן חלק מדבריהם של גדולי התורה בדור בו הופיעה התנועה, ובדור שאחר כך, שמהם אפשר להבין בצורה ברורה וחד משמעית את דעת התורה לגבי מהות התנועה, העומדים בראשה, ומטרותיה האמיתיות.

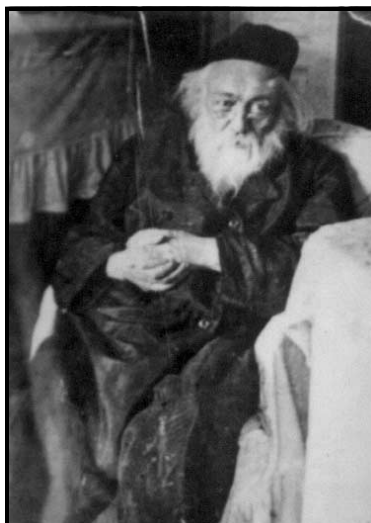
חשוב לציין כי מדובר בגדולי הדור לכל הדעות בעולם היהודי כולו ולא במנהיגים של קבוצות מסוימות או רבני קהילות קטנות, וכן בגדולי ישראל ששמם הלך לפנייהם בלא קשר לדעתם אודות הציונות ולא כאנשים ששמם התפרסם בעולם היהודי רק אחרי שהביעו דעתם בנוגע לציונות, וכמובן שמדובר רק בדברים ממקורות נאמנים.

מרן ה"חפץ חיים": "מלך השיא בתו לכפרי, גדלו ורוממו והשפיע לו מכל טוב. לימים שכח הכפרי מנין הוא ומהיכן הגיע, גבה לבו והתחיל לבזות את אשתו, בת המלך. גרשו המלך מביתו. באו שרים ובקשו עבורו, החזירו המלך לביתו, עבר זמן ושוב שכח וכו', ושוב גרשו. שלח הכפרי שליח ואמר למלך: נכון שעם בתך איני יכול לדור, אבל זכור נא כי הייתי פעם חתנך — תן לי לפחות דירה בארמונך...

שלח לו המלך: טיפש שבטיפשים! באיזו העזה אתה פונה אליי?! בתי יושבת בודדה וגלמודה, ואתה מוסיף ומצהיר שלא תדור עמה, ועודך מבקש שאתן לך דירה, והיכן — בארמון המלך?! הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?!...!" (משל שאמר בדברו על הציונים בכנסיה הגדולה של אגו", מתוך פנקסו של הגר"ש מרדכי הכהן שבדרון, מובא בספר "קול חוצב", מכון "דעת תורה", ירושלים, התשנ"ט).

מרן ר' חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק (אב"ד בריסק, ומשנה לראש הישיבה בישיבת וולוז'ין, ממנהיגי העולם היהודי ומגאוני דורו):

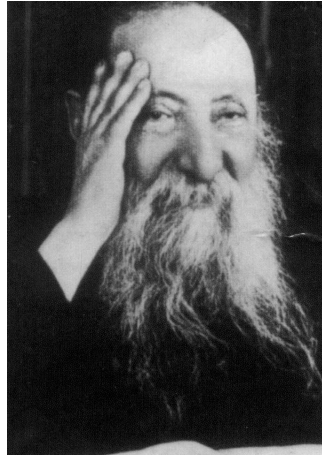
"העולם טועה כאילו מטרתה הסופית של הציונות היא הקמת מדינת יהודים. מטרתה הסופית של הציונות היא עקירת התורה ח"ו ואילו בהקמת המדינה הם רואים רק את האמצעי הטוב ביותר לעקירה זו" (מפי בנו הגרי"ז, ילקוט דעת תורה מצורף לספר עקבתא דמשיחא להגר"א וסרמן).



ר' חיים הלוי  
 סולובייצ'יק מבריסק -  
 מפרת הציונות -  
 עקירת התורה. הקמת  
 המדינה - האמצעי  
 הטוב ביותר לכך

”חובה קדושה מוטלת על כל מי שכבוד ה' וכבוד תורתנו הקדושה יקרים בעיניו ונוגעים ללבו, לדרוש בכל תוקף, שיסירו את שמו מתוך רשימת עדת החופשים, למען לא ישאר חבר בעדה, אשר בתקנותיה מרימה יד בתורת משה, ובהיות וכל המתרשל נשאר עפ”י החוקה ממילא חבר לעדת החפשים, מחויב כל בר ישראל על פי דין תורתנו הקדושה, להיות זריז ונשכר לעשות את כל הדרוש על פי חוקי הממשלה יר”ה, ששמו יוסר מתוך רשימת עדת ועד הלאומי” (פסק דין אודות רשימת הועד הלאומי מאת גדולי הדור בארץ ישראל ובחוץ לארץ ובתוכם: מרן ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי, מרן ה”חפץ חיים”, מרן ה”אור שמח”, מרן ר' יוסף חיים זוננפלד, מרן רי”י דיסקין, מרן ר' שלמה עלישאו בעל ה”לשם שבו ואחלמה”, ר' משה קליערס, ר' איסר זלמן מלצר, האדמו”ר מגור, האדמו”ר מבעלז, האדמו”ר מסוקולוב, ועוד.. “אגרות ר' חיים עוזר”, חלק א', עמ' שי”א, סי' רפט').

א. הועד הלאומי היה המוסד העליון של היישוב היהודי המאורגן בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי. ושמש למעשה כ”מדינה בדרך” עד קום המדינה שאליה הועברו סמכויותיו. תחת פיקוחו של ועד זה היו גם הרבנות הראשית והקהילה הדתית. דרישה לפרוש מהועד הלאומי פרושה החלשתו, והחלשת המפעל הציוני כולו, כך שמדרישה זו ניתן לראות בכירור את דעת גדולי הדור אודות התנועה הציונית, וההתחברות אליה.



מרן הגר"ח עוזר  
גרודז'ינסקי - מחויב כל  
יהודי ששמו יוסר  
מרשימת עדת ה"ועד  
הלאומי"

המהרי"ל דיסקין שהיה רבה של ירושלים בתחילת המאה (שנותיה הראשונות של התנועה הציונית) שלח מכתבים לרבני חו"ל בהצעה לכנס אסיפה כדי לטקס עצה נגד הציונות המתפשטת. הוא הציע שיחרימו את הציונים ויציאום מכלל ישראל, ולגזור על פיתם ויינם ולאסור חיתון בהם, כמו שעשו חז"ל עם הכותים. ("מרא דארעא ישראל", מנחם מענדעל גערליץ, חלק ב', ירושלים ה'תשס"ג). בשנת תרס"ב כשהגיע מנחם מנדל אוסישקין לירושלים להפיץ את השקל הציוני, נתכנסה בירושלים אספה של גדולי הדור, והוחלט פה אחד כי ר' שמואל סלנט והאדר"ת, (חותנו ורבו של הראי"ה קוק) יפרסמו כרוז שאסור לרכוש את השקל הציוני, דבר שגרם לאוסישקין לעזוב את ירושלים בפחי נפש.

השקל הציוני -  
ר' שמואל סלנט  
והאדר"ת אמרו  
לרכשו ואוסישקין  
נאלץ לעזוב את  
ירושלים



הרה"ג ראובן גרוזובסקי (ר"מ בישיבת קמיניץ, ראש מועצת גדולי התורה באמריקה):

"הציונות היא מינות, כי "בא חבקוק והעמידן על אחת — וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כ"ד ע"א), והיינו שבכל דור ודור היצר הרע חותר תחת יסודות אחדים. ועל כן בימי דוד היה צריך לעמוד כנגדו בקשרי מלחמה באחד עשר מקומות, ובימי ישעיה בששה, ומימי חבקוק נתרכז הרע לחתור תחת יסוד האמונה. ועבודת הציונות היא לבטל דברי חבקוק לאמר שלא האמונה והתורה הם היסוד אלא הנאצינליזם — לאומיות".

הרה"ג יוסף רוז'ין (מגאוני דורו, בעל שו"ת צפנת פענח, ידוע בכינויו: "הרוגוטשובער"): "קבלתי מכתבם אודות כת המעוקשה המכנים עצמם ציונים, לא לחנם רק משום מה שכתב רש"י ביומא דף ע"ז ע"ב דציון חוץ לירושלים והוא שוק העליון. המובא בירושלמי שקלים פ"ח ה"א, וזה קצרן של גויים המובא שם כי המינים הידועים היו בשוק העליון בכל מקום". (שו"ת צפנת פענח סימן ס"ט).

מרן רבי אברהם ישעיה קרליץ (בעל ה"חזון אי"ש"): "הציונות שלבשו בה אידיאלים רוח ונפש משכה אחריה החינוך הכפרני ושאר חוקות הגויים והבלי אליל, והנכנס לחברתם נכנס מלכתחילה לעבוד את פסילם המקיף בעבודותיו את כל תחומי החיים". (מתוך מכתבו להגר"א וסרמן, "ה"חזון אי"ש" בדורותיו, אהרון סורסקי, עמ' רצב).

מרן רבי אלחנן וסרמן (מגדולי דורו, ראש ישיבת ברנוביץ', גדול תלמידי מרן ה"חפץ חיים"): "הנה ידוע כי כלל ישראל סובל תמיד משני דברים: מבחוקן, מעלילות דם, ומבפנים ע"י משיחי השקר אשר מתחילתן הם מפתים ומבטיחים להעלות לארץ ישראל, וסופן של כל משיחי השקר הוא שמד לאלפים ולרכבות מישראל. והמסתכל בעין חודרת יראה כי גם בזמננו ישנו למשיח השקר הזה, אשר התלבש בכת הידועה האומרת בפיה להוליך לארץ ישראל, ובאמת היא מוליכה לכפירה גמורה בעיקר". (קובץ מאמרים להגר"א וסרמן חלק א' עמ' רנג, הוצ' ישיבת אור אלחנן, התש"ס).

הרה"ג יחזקאל סרנא (ראש ישיבת חברון, מגדולי הדור שעבר): "פריצי עמנו כנביאי השקר בשעתם, הם מתנשאים להעמיד חזון, אבל לא חזון המיועד לישראל, אלא חזון של "היה נהיה ככל הגויים".. שתעודתו היא לשמור על גוף ישראל ולשרוף את נשמתו, ומכיון שגופו של ישראל אינו אלא נרתיק לנשמתו, לכן בסופו של דבר עם שריפת הנשמות נשרפים גם הגופים". (דליות יחזקאל, ח"ב, ירושלים תשל"ו, עמ' תנ').

הגאון ר' אליהו חיים מייזעלס (אב"ד לאדו', מגדולי דורו): "הציונים אינם דורשים לציון, הם אומרים ידינו תרום ושפתינו איתנו, ולתשועת ה' לא ייחלו, ואדרת ציון לבשו להונות בה רכי לב ולצודם בחרמם, כהברדלס אשר בפגשו איש ירקד לפניו, יצחק גם יבכה, עד אשר ימשכהו בחבלי הוללותו אל חורו, ונפל לפניו ואז ימיץ לשד מוחו. וע"כ כל איש אשר יראת ה' בלבבו ירחק מהם, אל ילך בדרך איתם וימנע רגלו מנתיבותיהם". (מכתב מיום ג' טבת התר"ס, מתוך קובץ "לחושבי שמו" מס' נ"ט, אייר התשנ"ח).

כמובן שדעתם של כל גדולי הדור היתה מבוססת על דברי רבותינו הקדושים ראשונים ואחרונים והיתה זו דעה אחידה של כל גדולי הדור, ראשי הישיבות, והאדמור"ים ברחבי אירופה, וכמו שכותב מרן ה"חזון אי"ש": "ובזמננו כולם הושוו בהשקפתם על הציונות וה"מזרחי" וכן בכל המתרחש על ידם וכמעט שאיני יודע חילוקי דעות בין היראים בענינים אלה, עד שכל מי שדעתו לקרב במקום שאנו מרחקים, נשפט ע"י הרגש החרדי למי שצריך בדיקה אחריו". (אגרות ה"חזון אי"ש" חלק ב', אגרת ע"ה).

למרות מלחמתם העיקשת של גדולי הדור בתנועה הציונית והעומדים בראשה ואזהרותיהם החוזרות ונשנות שלא ללכת בדרך אתם ולמנוע רגל מנתיבתם והסכנה הנשקפת לכלל ישראל מתנועה זו, מצאה התעמולה הציונית מסילות גם לליבותיהם של שומרי תורה ומצוות וביניהם גם רבנים, ותלמידי חכמים.

סיסמאות המחץ אודות שיבת עם ישראל לארצו והתחושה שכביכול זו היא מטרת התנועה הציונית, החלו להשפיע גם על אלו שעד עתה שמרו מרחק מן

המשכילים ומכל מה שקשור לתנועת ההשכלה, ויחד עם אירת הרחוב הסוחפת נסחפו רבים לחלומות הגאולה שתביא הציונות לעם ישראל, והפכו לתומכים נלהבים בתנועה הציונית במחשבה, בדבור, ובמעשה.

מעבר לכך, עצם הרעיון של שיבה לאדמת ארץ ישראל הנאהבת והנערגת, רעיון שהוא בעל משמעות דתית מובהקת, ובעל משמעות רגשית בעיני כל יהודי, ועל אחת כמה וכמה בלבו של יהודי שומר תורה ומצוות ובייחוד אחרי אלפיים שנות גלות רוויות דם יהודי שנשפך כמים, ויסורים שאת חלקם קשה אפילו לנסות ולהעלות על הכתב, ואחרי תפילות רבות כל כך בהן שפכו יהודים דמעותיהם כמים בבקשתם לזכות לחונן את עפר ארץ הקדש, נחלת ה', עטף בהילה של קדושה את התנועה הציונית, וגרם לה ולראשיה להתפס בעיני שומרי תורה ומצוות רבים כ"שלוחי ההשגחה" אשר דרכם תחל גאולתו הסופית של עם ישראל בארצו, תפיסה שהובילה למחשבה כי סיוע לתנועה זו הוא מצוה חשובה ונעלה מבחינה דתית.

חבירתם של הגורמים אשר לעיל יחד הובילה גם להוצרות תנועה של שומרי תורה ומצוות התומכים בציונות ומכירים בה כנציגתו ומנהיגתו של העם היהודי, אשר בתחילת דרכה תמכה בציונות והשתתפה בקונגרסים הציוניים באופן כללי, ואח"כ כסיעה בפני עצמה – תנועת ה"מזרחי" (כיום המפד"ל). על תנועה זו, ועל התפיסה הציונית (והכביכול דתית) שהובילה להקמתה, בעז"ה, בפרק הבא.



## פרק ה — הציונות הדתית

## השפעה יהודית על הציונות או השפעה ציונית על היהדות?

כפי שהובא לעיל, הצליחה הציונות לסחוף אל שורות התומכים בה מספר לא מבוטל של שומרי תורה ומצוות, שחלקם ראו בה תנועה חיובית שתשפר את מצבו הירוד של עם ישראל ותפתור רבות מבעיותיו בניכר, וחלקם ראו בה תנועה בעלת תפקיד יעודי נשגב של קיבוץ גלויות, "אתחלתא דגאולה", והכנה לקראת הגאולה השלמה.

הרב יצחק יעקב ריינס (ממייסדי ה"מזרחי") מחה נגד הטענה שמדובר בתנועה חילונית ואמר: "כל מי שמחליט שרעיון הציוני יש לו יחס עם החופשיות צריך בדיקה אחריו והוא בכלל המחלל את הקדשים, כי אין לך חילול הקדש יותר מזה להחליט כי הציונות מתיחסת לחופש" ("זכור זאת ליעקב" תולדות הרב ריינס, יל"ה פישמן, ירושלים, תרצ"ד).

בשנים הראשונות של התנועה הציונית, לא היו מאורגנים החוגים הדתיים בתנועה במסגרת סיעתית נפרדת משתי סבות עיקריות: האחת, מפני שראו את עיקר מטרתה של הציונות ברכישת קרקעות בא"י, התישבות בא"י, ועלית יהודים לא"י, מה שעולה בקנה אחד עם מצוות התורה (לכאורה).

השניה, מפני שלא ראו בעיה בכך כי עניניו הלאומיים של עם ישראל ינוהלו ע"י פורקי העול באשר בלאומיותם אין כל פסול. (על עצם תפיסה זו בהרחבה בהמשך פרק זה, ובפרק הבא).

כך כותב הרב ריינס לתאודור הרצל: "לך אישי הנעלה והגדול אני אומר בשמי ובשם כל חברי הרבים לאמור: ידוע תדע לך, כי אתה הוא האיש שעניי כל בית ישראל כולו למקצהו תלויות אליך. זה שמונה עשרה מאות בשנים שהננו גולים בארצות נֶכַך שלא היה לנו כל מנהיג לאומי ועובד מדיני שיצא ויבוא לפני עמנו, עד שקמת אתה, שקמת אב בישראל, ותצא להאיר לנו את הדרך לחלצנו מן המיצר. זה שמונה עשרה מאות בשנים שהננו נעים ונדים בעמים לבקש מנוח לרגלנו ומפלט לנפשנו, עד שהופעת אתה אלינו ובעוז רוחך בראת לנו את המקלט הזה. ולכן ידוע תדע, כי בך ובמעשיך תלויים חיי בית ישראל כולו, וממך הם מקוים לרווח והצלה" (הופיע במאמרו של הרב ריינס: "נס ציונה" בירחונו "המזרח" שהופיע בקראקא תרס"ג – תרס"ד, עמ' 391, מצוטט בספר: "משיחי השקר ומתנגדיהם", ב.ש. המבורגר, מכון מורשת אשכנז, בני ברק, תשמ"ט).

רק בקונגרס הציוני החמישי (בשנת תרס"ב, דצמבר 1901), בעקבות הופעת הסיעה הדמוקרטית שתבעה ועמדה על כך שהתנועה תקדיש זמן ומשאבים לעבודה חינוכית לאומית (ברוח חילונית כמיטב מסורת ההשכלה כמובן), ועקב התנגדות החוגים הדתיים בתנועה לדרישה זו, התגבשה ב־1902 ביוזמתם של הרבנים יעקב יצחק ריינס, יצחק ניסנבוים, א.י. סלוצקי, י.ל. פישמן, והסופר זאב יעבץ, — תנועת "המזרחי" (קיצור של המילים מרכז רוחני).

בקול הקורא של הועדה המייסדת הראשונה של ה"מזרחי" הציגו ראשי התנועה את יעודיה של התנועה, ומטרת הקמתה, ובין השאר נאמר בו: "בארצות הגולה אי אפשר עוד לנשמת האומה שהיא תורתנו הקדושה להתקיים במלא כוחה, ולמצוותיה שהן לבדן כל חיי רוחה להשתמר בעצם טהרתן, מפני הזמן ההולך וסוער עלינו בתביעות צרכיו הקשים שהוא מטיל עלינו, ושאי אפשר לפורען בלתי אם נעלים עינינו מאוצר הקדוש המופקד בידינו מסיני".

כלומר, לטענת מייסדי ה"מזרחי" קיום המצוות ושמירת התורה במלואם ובטהרתם אינו אפשרי כי אם בארץ ישראל, ולכן, הדרך היחידה להתחזר עטרה ליושנה, ולחזור לחיים יהודיים תקינים, היא ע"י העליה לארץ ישראל שהיא



מטרת התנועה הציונית, ואם כן, מטרת הציונות היא לחזק את התורה, וכמו שנאמר מפורשות בהמשך ה"קול קורא": "אין אנו מוצאים כלי מחזיק ברכה ומשמר לרוח תורתנו במלואה וערוכה נאמנה להשיב לב אבות בלתי אם תנועת הציוניות".

כפי שראינו בפרקים הקודמים, שהתנועה הציונית היא תולדתה והמשכה הישיר של תנועת ההשכלה שעיקר מהותה התבטא בשאיפה: "נהיה כגויים", שאיפה שהייתה גם את הבסיס לכל הרעיון הלאומי שבבקבותיו ובעטיו הוקמה התנועה הציונית, ולאור התנגדותם של גדולי התורה שבדור — ראשי העולם היהודי, לתנועה הציונית, מטרותיה, וכל הנעשה על ידה, באותה התקיפות שגדולי הדור הקודם גילו כלפי אמה "ההשכלה" תמוה מאד כיצד תמכו בתנועה זו שומרי תורה ומצוות ועוד ראויה כ"כלי משמר לרוח תורתנו", ואם ננסה לומר שעשו זאת משום שראו את עיקר מטרת הציונות בעליה לא"י, יישובה והפרחת שממותיה, דבר התואם לכאורה גם שאיפות יהודיות בתכלית, וכערך נשגב המאפיל על חסרונות התנועה והעומדים בראשה, מדוע אם כן התנגדו גדולי הדור לתנועה זו? ואיך בכלל יתכן כי אותה התנועה תיחשב מצד אחד לסכנה לקיום היהדות ועקירת התורה כולה, ומצד שני לכלי מחזיק ברכה ומשמר לתורתנו הקדושה?.

ננסה בעז"ה לבאר מה היה שורש המחלוקת וטענות הצדדים, האם היתה זו מחלוקת "הלל ושמאי" או מחלוקת "קורח ועדתו"? מה מקומה של הלאומיות ביהדות? ומה מקומה של המצוה או המעלה הגדולה של ישיבת א"י והיחס שבינה למצוות האחרות?

## הלאומיות ומקומה ביהדות

בספר בראשית פר' נח (יא', א') אומרת התורה כי אנשי הדור החדש שקם לאחר המבול מתולדותיו של נח לא היו מובדלים זה מזה בשפתם ובדבריהם

(״ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים״), אלא שבכח אחדותם רצו למרוד בקב״ה.

הקב״ה בלל את שפתם, ופרק ע״י כך את האחדות ביניהם, דבר שמנעם מהוצאת מזימתם לפועל.

כך לראשונה התפלגה האנושות לעמים שונים, אלא שהתנכרות האנושות לקב״ה המשיכה, ועבודת האלילים היתה נחלתם של העמים החדשים. (עיין משנה תורה להרמב״ם בתחילת הלכות עבודה זרה).

בתוך מציאות זו של פולחן אלילים ועל ברכי הסוגדים לאלילים השונים מתחנך אברהם אבינו, אך מגיע למסקנה כי אותם האלילים הבל וריק הם ואין בם מועיל, ומתוך דרישה וחקירה של הבריאה המופלאה מגיע להכרת האמת כי יש מנהיג לבירה, ואף מוסר עצמו להריגה על אמת זו. הקב״ה מתגלה אליו ומצוהו להפרד מארצו, מולדתו, ובית אביו המלאים בגילולי העבודה הזרה והוא הופך להיות הבסיס והחוליה הראשונה בשלשלת חדשה ונצחית זו שחוליותיה המחוברות יחד בחיבור כל ינתק לקב״ה, מהוות את סוד נצחיותו וחיותו של עם ישראל מאז ועד בכלל.

אברהם אבינו עומד בעשרה נסיונות קשים, וברית עולם נכרתת בין הקב״ה ואברהם וזרעו, להיות להם ה' לאלוקים ולתת להם את ארץ ישראל הקדושה לאחוזת עולם.

התורה גם מנמקת את הטעם לגודל שבח מעלת זכותו של אברהם אבינו ולסיבה שבגינה נכרתת עמו ברית חשובה זו: ״כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וכו״״.

בנוסף מבטיחו הקב״ה כי יזכה לזרע של קיימא משרה אשתו והוא אשר ייחשב לממשיכו. (״כי ביצחק יקרא לך זרע״).

את בנו האחר ישמעאל משלח אברהם מביתו יחד עם הגר אמו לבקשת שרה (ובהסכמת הקב״ה) המבחינה במעשיו המקולקלים (בראשית כא' ט' ברש״י, נדרים לא' ע״א) וחוששת מפני השפעתו על יצחק.

יצחק הולך בדרכי אביו ונושא לאשה את רבקה בת בתואל הארמי שיוולדת לו את שני בניו: יעקב ועשו.

עוד בתקופת הריונה מתבשרת רבקה ע"י הקב"ה כי שני גויים בבטנה ושני לאומים ממציה ייפרדו ואכן יעקב הולך בדרכי אבותיו אברהם ויצחק ועשו ברשעותו הולך בדרכים עקלקלות, וכבר ביום מות סבו אברהם מתחיל במרדו כמו שמספרת הגמרא במסכת בבא בתרא (טז ע"ב): "א"ר יוחנן: חמש עברות עבר אותו רשע באותו היום בא על נערה מאורשה והרג את הנפש וכפר בעיקר וכפר בתחית המתים ושט את הבכורה" (בזה את הבכורה).

יעקב עוזב את ביתו לבקשת הוריו לאחר קבלת ברכתו מיצחק ולאחר ארבע עשרה שנים באהלה של תורה בבית מדרשם של שם ועבר, מגיע לבקשת הוריו אל דודו לבן הארמי כדי לשאת אשה מבנותיו על פי צווי אביו.

הוא נושא את רחל ולאחור שזרעו מהן נמצא ראוי להמשך ברית העולם בין הקב"ה ואברהם וזרעו אחריו, חלה הברית על שנים עשר בני יעקב, שנים עשר שבטי ה' המהוים את יסודותיו האיתנים של בנין עם ישראל וכמו שכותב ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי (מאמר א' צ"ה): "אולם בני יעקב היו כולם סגולה, כולם יחד ראויים לענין האלוקי... כי מאותה שעה התחיל הענין האלקי שעד הנה לא חל כי אם על יחידים, שוכן בקרב קיבוץ".

מאמר ה' לאברהם: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וכו'" מתקיים אף הוא לאחר מות שנים עשר בני יעקב, והשעבוד הקשה במצרים מתמשך לתקופה רבת סבל ויסורים המצעידה את עם ישראל לעבר הבטחתו הנוספת של הקב"ה: "והקימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לדורותם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו".

הקב"ה גואל בחסדיו בנסים גלויים ומופלאים את אבותינו מטומאת מצרים והשעבוד הקשה ומכין את בני ישראל במשך חמישים יום למאורע החשוב ביותר בכל ימות עולם ותכלית הבריאה כולה — מתן התורה לעם ישראל, ובני ישראל המקדימים נעשה לנשמע מקבלים על עצמם ועל זרעם עד עולם בברית

ובשבועה ובערכות ילדיהם לקיים את כל דברי התורה בלי לסור ממנה ימין ושמאל.

מאותו רגע הופכים בני ישראל מצאצאי האבות הקדושים ושנים עשר השבטים ל — עם ה' אשר כל תכלית עצם קיומו הוא לתקן עולם במלכות שמים ולהביא את העולם להכרה כי ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו. בנוסף זוכה עם ישראל לאחר ארבעים שנה במדבר למתנה היקרה שהובטחה עוד לאברהם אבינו והיא — נחלת ה' הקדושה, ארץ אשר תמיד עיני ה' אלקיך בה, ארץ זבת חלב ודבש, וזאת במטרה לקדשה ע"י קיום המצוות הרבות התלויות בה וע"י חיי קדושה וטהרה ועבודת ה' בה, וההתעלות בה מעלה מעלה במעלות הקדושה המובילות בית ה'.

ממהלך המאורעות המובילים להיווצרותו של עם ישראל והמהווים יסוד למהותו השונה והיחודית של עם ישראל ניתן לראות כי עם ישראל מנותק במהותו לגמרי מכל מאפיין לאומי אוניברסלי כמו ארץ, שפה, או מוצא.

אברהם אבינו מנותק מכל קשר לסביבתו הלאומית, מארצו, מולדתו, ואפילו מסביבתו הלאומית הקרובה ביותר — בית אביו, בטרם הפיכתו לאבי האומה היהודית ולאב המון גוים, וכל המאפיין את אומתו של אברהם אבינו הוא האמונה בקב"ה וההתבטלות המוחלטת כלפיו ובכך גם מתבטאת לאומיותו של עם ישראל מאברהם אבינו עד ימינו אנו המהווה גם בסיס ליעודו של עם ישראל להגיד קבל עם ועולם כי ה' הוא האלקים, ולהיות לו לעם קדוש ע"י קיום תורתו הקדושה, וגם סיבה שבעבורה הנחילנו את ארץ ישראל, נחלתו הקדושה.

אומה חדשה לגמרי מתחילה מאברהם אבינו ואשר שיכותה אינה למולדת, ללשון, או לשפה כלשהן, כי אם לה' לבדו. לו כתה המלוכה, וכל חבור והצטרפות לעמו קשורה בקשר בל ינתק ובתנאי בל יעבור בהכרה במלכותו ובקבלת עול עבודתו בנאמנות.

"היום הזה נהיית לעם" נאמר לעם ישראל בהיותם במדבר לפני כניסתם

לארץ ישראל, כך שלא ישיבה בארץ משלנו היא ההופכת אותנו לעם וכמו שמבאר הנצי"ב מוולוז'ין (הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין) את הפסוק במלאכי (ג, י"ב): "וְאֶשְׂרוּ אִתְּכֶם כָּל הַגּוֹיִים כִּי תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפְצִי" וז"ל: "כי משונה לאום ישראל מכל הלאומים דצורתם המיוחד בצביון לאומם, המה בתורה ומעשים טובים ולא בארצם ומלכותם, ככל הלאומים. וזהו דבר מלאכי הנביא ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ".

עוד מובא שם (ממה שהוסיף בכתי"ק להעמק דבר בראשית מו, ג. שם נאמר לאברהם: "אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם"): "פרוש, לא כאומות העולם שאינם נקראים גוי אלא כשיש להם מדינה וארץ בפני עצמם, אבל בישראל כי תהיו אתם ארץ חפץ". ע"כ. (ראה בספר "דבר העמק" – הנצי"ב על נביאים וכתובים, ר' אריה שפירא, ירושלים, התשמ"ט).

מקור נוסף ממנו ניתן לראות בבירור כי השיכות ללאום היהודי תלויה בקשר לבורא עולם ומצוותיו ולא בארץ, שפה וכו' הוא ענין הגרות.

הגר"א וסרמן מסביר כי בתורה רואים את הציווי לאהוב את הגר ואת האזהרות על כך החוזרות ונשנות בשלושים וששה מקומות בתורה. (כבא מציעא נ"ט ע"ב). אין כל חשיכות למוצאו הלאומי של הגר, ללשון השגורה על פיו, או לארץ בה חי, וממנה בא. עצם רצונו להסתופף בצל ה' ולשמור חוקותיו משפטיו ומצוותיו, להדבק לאומתו ולהיות לו לעבד נאמן אחר התגירותו כדת וכדין, הופכים אותו לאח אשר חובה לאהבו.

מאידך גיסא בנו של הגדול בישראל שהשתמד (פרק מעליו עול תורה ומצוות או שכפר באחד העיקרים שלא מתוך היותו תינוק שנשבה) מבטל בכך מידיית את שיכותו לעם ישראל אף אם נולד לכשרה שבאימהות היהודיות והיחס אליו הופך לגרוע מהיחס אל גוי. (עבודה זרה כ"ו ע"א) ואפילו אל בעל חי. (עיין קונטרס "עקבתא דמשיחא" להגר"א וסרמן עמ' 47).

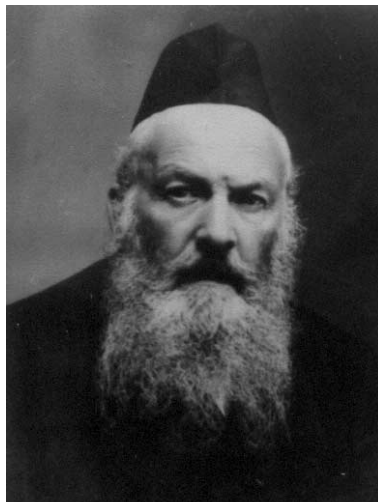
מהותה של לאומיותנו רוחנית היא ואינה תלויה בדבר פרט לקשר אל בורא כל העולמות. (קשר שאינו אפשרי ללא שמירת תורתו ומצוותיה, והאמונה בו).

רק באומתנו אפשרי המצב ששני לאומים ייפרדו מרחם אחת, כי לא שייכותו הביולוגית של הולד לאביו ולאמו היא המשייכת אותו לאומה, כי אם מהותו הפנימית הרוחנית, ובניתוק הקשר עם בורא עולם וכל שכן ע"י כפירה בו ח"ו מבטל כל יהודי את שייכותו לעם ישראל. וכמו שכותב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות של פרק חלק בסנהדרין אחרי שביאר את שלושה עשר יסודות התורה וז"ל: "וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות ומצוה לשונאו ולאבדו, ועליו נאמר (תהילים קל"ט): "הלא משנאך ה' אשנא". ע"כ.

מכאן גם, שחוסנו הלאומי של עם ישראל (כמו גם חוסנו של היחיד מישראל) הוא ביחס ישיר לחוזק הקשר שלו עם בורא עולם, והשייכות ללאום היא תוצאה של השייכות לבורא עולם המותנית באמונה שלמה בו ובתורתו, ובקיום מצוותיה.

נסיונה של הלאומיות החילונית, ושל המשכה הישיר, הציונות, ליצור בסיס לאומי חדש לעם ישראל המורכב מהיסטוריה של העם שעברה ניפוי מכל קשר עם בורא עולם, ולהציגו כעוד עם ממשפחת העמים תוך שהאמונה באלקים הופכת לענינו האישי של המאמין, והלאומיות ה"יהודית" החדשה שבדו מלבם לבסיס ולערך בפני עצמו המחייב כל יהודי באשר הוא, על מנת ליצור מרכיב מאחד חדש היכול לאחד יחד מאמינים עם כופרים, מעבר להיותו שקר גלוי, מהווה חתירה תחת יסודות מהותו והגדרתו של עם ישראל, וכמו שכותב הגר"א וסרמן בספרו עקבתא דמשיחא וז"ל: "הנה שיטת הלאומיות בישראל נולדה זה כשישים שנה ע"י בעל ה"שחר" הידוע אשר כל ימיו היה אחד מראשי הלוחמים נגד התורה, (הכונה לפרץ סמולנסקין מייסד עיתון "השחר", מראשוני העיתונים שהטיפו ללאומיות, ואחד הבולטים שבהם) וכדי למלאות את החלל הריק הנשאר אחרי חורבן התורה — כפי מחשבתו, המציא תחליף, לאומיות, לירש את התורה בחייה. והנה באמת לא היתה זאת המצאה אוריגינלית ממנו כי אז בימי מלחמת עמי הבלקן נולדה התנועה הזאת בין אומות העולם, והוא מצא לפניו נטיעה מן המוכן ויטענה על אדמת ישראל.

תוך תוכה של התורה החדשה הזאת היא: כדי להיות יהודי אין צריך, רק להיות לאומי במחשבה – וכזה יוצאים ידי חובת יהדות, והבאים אחריו הוסיפו על תורת רבם כי גם מי שהמיר לדת אחרת אפשר לו להיות יהודי לאומי כשר. נניח את הצד השלילי שבשיטה הזאת ונסתכל רק בצד החיובי שבה אם היא מתאימה לדעת תורה, וכאשר רק נתחיל לעיין בזה נמצא הלכות גלויות על דבר יחס התורה לעקרון הלאומי בישראל. כל המקבל עליו עול תורה אף אם הוא מבני בניו של המן כתוב: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם", "ואהבתם את הגר". וכל הפורק מעליו עול תורה יהיה מי שיהיה דינו ידוע. הננו רואים כי השיטה הזאת אין לה מקום אצלנו, והיא באה במחתרת על התורה ואיננה אלא עבודה זרה... במשך הזמן הוליד הרעיון הלאומי בן ונקרא שמו: לאומי דתי. השם מוכיח כי התואר דתי לא יספיק לבדו, אלא יש להשלימו בתואר לאומי. השם הזה לכשעצמו מהוה כפירה באחד מעיקרי האמונה. נאמר: "תורת ה' תמימה" (תהילים י"ט, ט'), אין היא חסרה דבר ומום אין בה. הוזהרנו: "לא תוסיפו" (דברים ד', ב'), ו"כל המוסיף גורע" (סנהדרין כ"ט ע"א). אם הרעיון הלאומי הוא בבחינת עבודה זרה, אזי הרעיון הלאומי דתי הוא בבחינת עבודה זרה בשיתוף". (קובץ מאמרים להגר"א וסרמן, הוצ' ישיבת אור אלחנן, התשס"א).

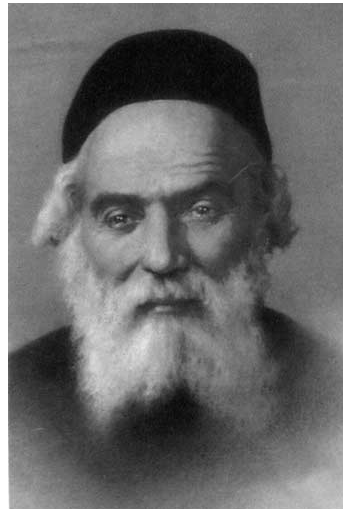


הגאון ר' אלחנן וסרמן:  
הלאומיות – עבודה זרה  
הלאומיות הדתית –  
עבודה זרה בשיתוף

עוד מביא הגר"א וסרמן דברי רבו, מרן ה"חפץ חיים" וז"ל: "אומרים: "יהודים חופשים" (כך נהגו לכנות עצמם המשכילים וממשיכיהם הציונים). אינני מבין מה משמע יהודים חופשים? אמנם הם חופשים, אולם יהודים אינם כל עיקר והוא תרתי דסתרי אהדדי כי יהודי אינו חופשי והחפשי איננו יהודי".

עוד היה אומר ה"חפץ חיים": "בעוונותינו הרבים אנו סומכים על דברי הכומר יותר מעל דברי רז"ל. אם אביי ורבא פוסקים ומחליטים על פלוני שאיננו יהודי, אין אנו סומכין על זה ועדיין הוא אצלנו בחזקת יהודי, אבל אם הכומר יעיד בחתימתו על אותו האיש שיצא מכלל יהודי, אז גם אנחנו מכירין אותו לנוכרי. אבל באמת צריך לידע בבירור שאין אדם יהודי בלתי אם התורה תכירהו ליהודי, ואלו שהתורה גמרה דינם שאינם יהודים לא תועיל להם שום תחבולה בעולם להיות יהודים. (זולתי אם יחזרו בתשובה אשר זה מועיל אפילו אם כפר בעיקר כל ימיו) והרי הם איכרים מתים באומתנו המרקיבים את כל הגוף. ואם הם קוראין את עצמם יהודים הלא דעתם זו ככל דיעותיהן היא נגד דעת התורה, כי היא בנויה על יסוד הזיוף שאפשר להיות יהודי בלא תורה ומצוותיה, והדעה הזאת היא עקירת התורה כולה". (שם, בקובץ מאמרים).

מרן ה"חפץ חיים":  
רעיון הלאומיות -  
בנוי על יסוד הזיוף  
ומהוה עקירת  
התורה כולה





לאור הדברים האמורים לעיל מדברי חז"ל ומדברי גדולי הדורות, מבואר בבירור כי הלאומיות אותה בקשו הציונים להפוך לנחלת הכלל עומדת בסתירה מוחלטת ליהדות, ומבחינה זו, אין ולא יכול להיות שום מכנה משותף בין יהדות לציונות כך שעצם המושג "דתי לאומי" מעבר להיותו מורכב מצמד מילים הסותרות זו את זו מהווה סילוף חמור ביותר של דעת התורה לגבי מהותו של עם ישראל כעם ה' וכמו שמסביר הגאון ר' ראובן גרוזובסקי (יו"ר מועצת גדולי התורה בארה"ב, ר"מ ישיבת קמיניץ המפורסמת, מגדולי הדור שעבר) את אחד הטעמים העיקריים להתנגדותם של גדולי הדור לציונות וז"ל: "ואז יצאו הגאונים והגדולים ואסרו להשתתף עמהם בהפצת רעיונם ובמעשיהם, כי ראו בזה רפורמה יותר גדולה מזו של הרפורמים בהכרזתם כי לא עם התורה אנחנו כלל אלא עם בעל רקע לאומי, ואת כל מקבלי התורה ומוסריה מאז ומעולם סילפו להעמידם בתור לוחמי הלאומיות ומהתורה ומצוותיה וחגיגה לא השאירו אלא מה שיכלו לסלפם ולהפכם לחגים ומנהגים לאומיים ולעקרם לגמרי משרשם ודבקותם בבורא עולם וצור ישראל. ואפילו יאמר המשתתף שהוא עושה רק לשם מצות ה', הלא אסור להתחבר לרשעים אפילו לדבר מצוה.

וכל שכן כשמסכים כי גדולי הרעיון הלאומי החילוני יעמדו בראש, הרי בזה הוא כמסכים לשיטתם הכפרנית שהלאומיות היא דמותו הכללית של עם ישראל, בעוד שהדת ועבודת הבורא אינן אלא ענין פרטי ולא תכלית היצירה". (בעיות הזמן, ר' ראובן גרוזובסקי, עמ' מד' – מה', הוצ' נצח, בני ברק, תשמ"ח).

ונסיים ענין זה דוקא בדבריו הכואבים והכנים של אחד מגדולי הוגי הדעות של הציונות הדתית, הרב משה אביגדור עמיאל, שנאמרו בהרצאה שנשא בוועידה העולמית של ה"מזרחי" בקראקא בשנת התרצ"ג (1933): "הננו מרמים רק את עצמנו אם אנו חושבים כי כבר הגענו לידי שלום אמיתי בין התורה והציונות, בין הדת והלאומיות, כי באמת הגענו בזה רק לידי שתי רשויות שכל אחת יונקת את יניקתה ממקור אחר, ואם אין אנו מרגישים את ה"תרת" דסתרי" שיש בזה, הרי רק מפני שבהמשך הימים הולכת אחת מהן, מתכווצת יותר ויותר

ומצטמצמת יותר ויותר לקרן זוית, עד שלא ירגישו בה כל כך". (הציונות הדתית – מוסד הרב קוק, עמ' 3). (ולהלן יתבאר איזו היא האחת שמתכווצת יותר ויותר עד שלא ירגישו בה כל כך).

העולה מן הנאמר לעיל הוא כי בין הלאומיות החילונית שעליה הושתת כל הרעיון הציוני ובין היהדות אין כל קשר או בסיס רעיוני משותף היכול להביא (אפילו ברמה העקרונית) לידי חיבור בין שומרי תורה לכופרים בתורה ואין לאומיותנו כי אם באמונתנו וכמו שכותב רבנו סעדיה גאון בספרו "אמונות ודעות": "אין אומתנו אומה כי אם בתורתיה" (דהיינו שבכתב ושבע"פ).

עתה יש לבאר האם יש בסיס לטענה כי חשיבותה של מצות ישוב ארץ ישראל והעליה אליה היא שחייבה את ההתחברות של שומרי תורה ומצוות לתנועה הציונית והאם באמת נכללות במצות ישוב ארץ ישראל גם מטרותיה של התנועה הציונית כפי שהוצגו בקונגרסים השונים וכפי שיצאו על ידה מן הכח אל הפועל בארץ ישראל בשנים שקודם הקמת המדינה ובמשך שנות קיומה.

### מהותה של מצות ישוב ארץ ישראל

במקומות רבים בתורתנו הקדושה, שבכתב ושבע"פ, מפליגה התורה בשבחיה וביחודה של ארץ ישראל, וביתרון מעלותיה על כל שאר הארצות, בעבור היותה אחד מקניניו של הקב"ה אשר בה בחר לשכן את עמו ולהשרות שכינתו.

מחצית הש"ס עוסקת במצוות התלויות בארץ, וגם למצוות האחרות המקימות בה יש ערך נשגב ביותר.

במשך כל תקופת הגלות הארוכה בה הורחקנו בעוונותינו ובחטאינו מעל אדמת ארץ ישראל, לא נשכחה הארץ מלבו של כל יהודי ועם ישראל לא חדל מתפילות ותחנונים לפני הקב"ה שיזכנו לשוב אליה וישיב שכינתו לתוכה במהרה.

כמו כן ניסו תמיד יהודים לזכות במצוה יקרה זו ולפעמים ע"י סבל ממושך ותלאות רבות אשר קבלו על עצמם באהבה ובלבד שיזכו לחונן ואפילו לרגע קט את עפרה הקדוש או לפחות להיקבר בה.

מעלותיה ושבחיה של ארץ ישראל המופיעים בתורה ובמקורות נוספים במסורת היהודית בשפע, וכן גודל מעלת זכותם של העוסקים בבנינה, ביישובה ובהפרחת שממותיה, תרמו מאד למאמציה של התנועה הציונית למשוך אל שורות תומכיה יהודים שומרי תורה ומצוות, ולהצלחתה בניסיון לשכנעם כי מגמתה של הציונות להפריח את שממות ארץ ישראל ולהופכה לבית חם לעם היהודי כימי קדם, תואמת את שאיפותיהם הדתיות ואת מצות התורה, ואף לגרום לחלק מהם לרומם את התנועה הציונית ולשוות לה אופי משיחי ומקום של כבוד במהלך הגאולה הכללית של עם ישראל וליצור תחושה שתמיכה בתנועה זו היא חובה המוטלת על כל מי שתורת ה' לנגד עיניו. האומנם זו היא דעת התורה?

חומש דברים מעבר להיותו "משנה תורה" שינון התורה לעם ישראל לפני הפרדס ממש רבינו מתאר גם את ההכנות האחרונות לכניסה לארץ ישראל, כיבושה, וההתישבות בה על כל המשתמע מכך.

לאורך חומש זה מוזכרת פעמים רבות הכניסה לארץ ישראל וירישתה וכמעט בכל הפעמים מודגש יחד עם זאת כי חיי עם ישראל על אדמת ארץ ישראל תלויים וקשורים בשמירת התורה והמצוות, הן אלה התלויות בארץ, והן אלה שאינן תלויות בה, ובנוסף, אזהרות מפני עבירות וחטאים על אדמת הארץ. להלן הפסוקים:

פרק ד' פס' א': "ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ וכו'".

שם, פס' כה' כו': "כי תוליד בנים... ועשיתם הרע בעיני ה'... אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה..."

פרק ח' פס' ז' — יא': "כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה... השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך לבלתי שמר מצוותיו ומשפטיו וחקותיו..."

שם, פס' יט': "והיה אם שכח תשכח את ה' אלקיך... העידותי בכם היום כי אבוד תאבדון כגויים אשר ה' מאביד מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעון בקול ה' אלוקיכם".

פרק יא': "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה..."

שם, פס' לא' לב': "כי אתם עוברים את הירדן לבא לרשת את הארץ..ושמרתם לעשות את כל החוקים ואת המשפטים..."

פרק טז' פס' כ': "צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ..."

פרק כא' פס' כג': "ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה".

פרק כח' פס' סג' (בפרשת הקללות הבאות בעקבות: "והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצוותיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום").: "והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה..." (קשר זה שבין קיום המצוות לשמירת הארץ מופיע עוד פעמים רבות בתורה, בנביאים, בכתובים, ובחז"ל, ומפני האריכות לא הובאו כל המקורות).

רואים אם כן בבירור כי ישיבתנו בארץ ישראל ועצם ירישתנו אותה קשורות קשר בל ינתק בשמירה על קדושת הארץ ובקיום מצוות התורה על כל פרטיהן וסייגיהן. את הטעם לכך מסביר רש"י בפירושו לפסוק: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" וז"ל: "משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה".

וידועים ומפורסמים דברי חז"ל (ילקוט שמעוני שמות פרק י"ב סי' קפז) המובאים בפרוש רש"י על הפסוק הראשון בתורה שהביא בשם רבי יצחק, שלכאורה לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה

ראשונה שנצטוו ישראל (והרי התורה נתנה לישראל בשביל המצוות שיקיימו אותן ומה טעם פתחה בעניני בריאת העולם?) ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים, ופרש רש"י שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא. הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. כלומר: ארץ ישראל שייכת לקב"ה וכמו שראינו לגבי מצות היובל שנאמר שם: "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ" ובנביא בספר ירמיה "ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה" ולכן עצם הנוכחות בה מחייבת התנהגות זהירה יותר ומקודשת יותר, מבכל הארצות. גם בדברי חז"ל דובר רבות על כך ולהלן מספר דוגמאות מחז"ל ומרבתינו הראשונים והאחרונים:

ב"תנא דבי אליהו" מובא בענין "פילגש בגבעה" ש"כשעשו בני בנימין דברים מכווערין ודברים שאינם ראויין באותה שעה בקש הקב"ה להחריב את כל העולם כולו אמר הקב"ה: לא נתתי לאלו ארץ ישראל אלא כדי שיקראו וישנו ויעסקו בתורה כל ענין בזמנו וילמדו דרך ארץ".

בספרי פר' עקב סוף פסקא לח' על הכתוב: "לא כארץ מצרים היא", "הפריש בין ביאתה של זו לביאתה של זו, ביאת ארץ מצרים רשות, ביאת ארץ ישראל חובה, ארץ מצרים בין עושים רצונו של מקום בין שאין עושים רצונו של מקום הרי לכם ארץ מצרים, ארץ ישראל אינו כן, אם אתם עושים רצונו של מקום הרי לכם ארץ כנען, ואם לאו, הרי אתם גולים מעליה".

ובמכילתא ס' יתרו מסכתא דוישמע פ"ב: "שלשה דברים נתנו על תנאי: ארץ ישראל, וביהמ"ק, ומלכות בית דוד. ארץ ישראל מניין? שנאמר: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם" (והובא גם בילקוט שמעוני מלכים רמז ק"ע, ובמדרש תנחומא).

בגמרא במס' בבא קמא (פ' ע"ב) מובא: "הלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אוננו (שטר מכירה) בשבת" ומיד מקשה הגמרא: "בשבת קא סלקא

דעתך"? ! ומתרצת הגמרא שמדובר שהישראל אומר לגוי והגוי כותב, שאעפ"י שאמירה לנוכרי שבות היא, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן.

ובשו"ע סימן ש"ו ס"ק י"א (שם הביא מרן המחבר הלכה זו) כתב הרמ"א בהגהה, שמדובר בכתב שלהם דאסור רק מדרבנן וצ"יין מקור לדבריו ב"אור זרוע" (ובביאור הלכה האריך המשנה ברורה לדחות את דברי ה"אור זרוע" מפני שאר הגדולים שאמרו שגם כתב שלהם הוי איסור מדאורייתא).

עכ"פ מדברי הגמ' והפוסקים מוכח דאפילו על איסור דרבנן אסור לעבור במעשה משום מצות ישוב ארץ ישראל, ורק באמירה לנוכרי דלא גזרו ביה רבנן, ולדעת ה"אור זרוע" רק בשבות דשבות (דהוי תרי דרבנן) הותר.

הרמב"ן בפירושו על התורה כתב בפר' וירא בענין סדום ועמורה כך: "ודע כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם הקדימה וקאה את העם הזה שהיו רעים מכולם לשמים ולבריות ושממו עליה השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם מפני שבעבור טובה נתגאו וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מרי לישראל העתידים ליורשה כאשר התרה בהן: "גופרית ומלח שריפה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו", כי יש באומות רעים וחסאים מאד ולא עשה להם ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל כי שם היכל ה'". עכ"ד.

במקומות רבים נוספים מוזכרת חובת הזהירות מפני עבירות בארץ ישראל והמחויבות להתעלות ולהתקדש בה. ואכן, לאורך הדורות עלו גדולי ישראל לבדם או עם תלמידיהם לארץ ישראל רק לאחר שהכינו עצמם לכך מבעוד מועד והוסיפו עליהם חומרות ודקדוקים לפני עלייתם לארץ, וכן בעלייתם לארץ הוסיפו קדושה על קדושתם בהעלותם על דעתם כי באים הם אל פלטרין של מלך.

ברור אם כן מעבר לכל ספק כי עליה לארץ ישראל שלא על מנת להתקדש

בה ולקיים את המצוות בה וכל שכן כדי לחיות בה חיי הפקרות ככל הגויים אינה בכלל מצות ישוב ארץ ישראל.

וכך כותב ה"פני יהושע" בבארו את דברי ר"א בגמרא: "כל הדר בא"י שרוי בלא עוון" (כתובות קי"א ע"ב):

"נראה דהיינו דוקא במי שדר בה לשם מצות ישיבת א"י שהיא מקום קדושה וכדי שתגין עליו זכות א"י שלא יבוא לידי חטא, ואז אף אם לפעמים חטא בא לידו או אפילו עוון שהוא מזיד ע"י שתקף עליו יצרו, מכל מקום מסתמא, גורם לו זכות ישיבת א"י שלא לך ועבירה בידו, דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש ודאי תוהה על הראשונות ושכ ורפא לו מה שאין כן מי שדר שם דרך מקרה או מפני שהוא מקום מולדתו או מפני שבה פירותיה וכיוצא בו, ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצר הרע — לא דברה התורה במתים. אדרבה, עליו נאמר: "ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה". ומפני כך מצינו, כשגברו עוונות אבותינו גלינו מארצנו ושמים מקום קדשנו... רח"ל".

(וראה עוד בארוכה בנושא זה בספר "זאת הארץ", ר' מנחם גרילק, שער שני — "ארץ על תנאי", גנוך קדוש השם, בני ברק, התשנ"ח).

טענה נוספת שהיתה בפיהם של מיסדי הציונות הדתית היא כי ע"י התחברותם לתנועה הציונית יצליחו לקרב את אנשיה לתורה ולהשפיע עליהם לעזוב את דרכם הכפרנית ולשוב אל היהדות.

## איסור התחברות לרשע

"רבי נתאי הארבלי אומר: הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות" (אבות א', ז').

כמובן שהמשנה מדברת על התחברות לרשע לדבר מצוה או לדבר היתר,

שכן לדבר עבירה פשוט שאסור להתחבר לרשע. וכן הוא באבות דרבי נתן: "אל תתחבר לרשע ואפילו לקרבו לתורה". (פרק ט', ד').

ובנוסף נאמר שם: "רבי עקיבא אומר: כל המתדבק בעוברי עבירה אף על פי שלא עשה כמעשיהם הרי זה מקבל פורעניות כיוצא בהן" (אבות דרבי נתן פ' ל', מ"ג).

ופרש באבות שם רבנו יונה וז"ל: "ואל תתחבר לרשע — שהוא עונש גדול שאין כמותו כי החטא החמור פשע בו, עשה עבירה אחת, אבל זה, בכל העבירות שעושה הרשע יש לו חלק בהם ונמצא עושה חטאים רבים גדולים ועצומים.

והרמב"ם שם כתב שלא להתחבר אליו במין אחד ממיני האהבה והחברה כדי שלא תלמד ממעשיו.

ובמדרש קהלת רבה אמרו חז"ל על הפסוק "עת לחבוק ועת לרחק מחבק" — "עת לחבק, אם ראית כת של צדיקים עומדים עמוד וחבק ונשק וגפפם, ועת לרחק אם ראית כת של רשעים רחק מהן ומכיוצא בהם".

וב"שערי תשובה" לרבנו יונה כתב בבארו את דברי הגמרא במסכת סוטה (מ"ב ע"א): "ארבע כתות אינן מקבלות פני שכינה: כת ליצינים, כת שקרים, כת חנפים, כת מספרי לשון הרע", כי בכת חנפים כלול גם המתחבר לרשע שלא דיו אשר לא יוכיחהו בשבט פיו והרחק לא ירחיקהו אבל כמו חבר יקרבהו ונאמר: "בהתחברך עם אחזיה פרץ ה' את מעשיך" והצדיקים מאוס ימאסוהו את הרשע כמו שנאמר נבזה בעיניו נמאס ואמרו חז"ל (ב"ק צ"ב ע"ב): "לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו" ואמרו: "כל עוף למינו ישכון וכן אדם לדומה לו". ע"כ. (ודברים דומים כתב באורחות צדיקים).

ועוד הרבה האריכו בענין זה חז"ל, הראשונים, והאחרונים, והוא דבר שאין בו כלל מחלוקת ועכ"פ נותר לברר מי הוא רשע על פי הגדרת התורה?

הרבה פעמים ובענינים שונים מופיע בתורה ובחז"ל התואר רשע, כך שממקום בודד בכתוב או בחז"ל קשה לקבוע הגדרה מדויקת, אומנם בפוסקים



מוצאים אנו הגדרה ברורה, וכך כתב בטור חושן משפט (סימן ל"ד סק"ב לאחר שהביא בסק"א ההלכה שרשע פסול לעדות): "איזהו רשע כל העובר על עבירה שחייבים עליה מלקות וכל שכן אם עובר על חייבי כריתות ומיתות בית דין לא שנא אם עובר לתיאבון לא שנא להכעיס" (וכן כתב הרמב"ם, וכך פסק גם מרן בשו"ע).

ננסה להבין מדוע אסרה התורה את ההתחברות לרשע בכל צורה שהיא? אפילו כשמדובר בהתחברות על מנת לקרבו לתורה או לשמירת המצוות? כל התחברות בין נפרדים מיועדת לתכלית כלשהיא, שעל מנת להשיגה יש צורך בחיבור ובאחדות הנפרדים, והנה כשרוצה האדם להתחבר לרעהו למטרה כלשהיא בודק הוא את כדאיות ההתחברות והתועלת שתצמח ממנה מצד אחד, ואת הסיכונים האפשריים בהתחברות זו והנזק שיכול לצמוח ממנה מצד שני. ולכן, כאשר מתחבר לרשע למטרה כלשהיא מגלה בדעתו כי אותה מטרה שלשמה מתחבר לרשע נעלית יותר מההפרדה בין צדיק לרשע, והיות והמרחק ששומר הצדיק מן הרשע הוא גופא ממעלותיו של הצדיק מגלה הוא בדעתו שיש דבר נעלה יותר מלהיות צדיק. מכאן כבר קצר מאד המרחק לטשטוש מוחלט של הגבול בין צדיק לרשע והרשע אף הופך לצדיק (שהרי הרשע שותף עמו למטרה הנעלית יותר מעצם היותו צדיק) לעומת הצדיק העומד מנגד והופך לרשע שהרי מתעלם מחשיבות המטרה.

יתרה מזו, בין הצדיק לרשע ישנם ערכים מפרידים (לדוגמא בין אדם שאינו רוצה לאדם הרוצח עומד הערך המפריד: "לא תרצח"), וכשמתעורר ערך המורה כביכול על צורך התחברות בין הצדיק לרשע ועל פיו מחליט הצדיק להתחבר לרשע הרי פרושו שהערך המחבר גובר בחשיבותו על הערך המפריד.

וכן בעניננו, אם רוצים שומרי תורה ומצוות להתחבר לרשעים לצורך הערך "ישוב ארץ ישראל" או לצורך "עצמאות מדינית לעם ישראל" כלומר, מדינה בשלטון ציוני עצמאי, הרי מגלים בכך דעתם שהערך המחבר של ישוב ארץ ישראל או של עצמאות מדינית עולה בחשיבותו על הערכים המפרידים וכשמדובר ברשעים הכופרים במציאות הקב"ה ובתורתו, ואשר כל שאיפתם

ומגמתם לעקור את ערכי התורה מעם ישראל (כפי שהכריזו הם עצמם בכתביהם ובנאומיהם, וכפי שפעלו ופועלים למעשה לנגד עיננו) מגלים הם בדעתם כי ערך ישוב ארץ ישראל והשגת שלטון עצמאי בה עולה בחשיבותו על האמונה בקב"ה ובתורתו ואין לנו סילוק הדעת גדול מזה, שהרי כל מה שארץ ישראל כל כך מקודשת עבורנו הוא רק מכח מה שהעידה עליה התורה בכללות, ומה שפרטו רבותינו בפרטות, והכופר בתורה ממילא כופר גם בקדושתה של ארץ ישראל, וכל שכן אם רוצה להשתמש בארץ ישראל כבסיס למרידה במי שאמר והיה העולם ובנותן המתנה היקרה ששמה ארץ ישראל לעם ישראל, וכל מגמתו היא שינוי פניו של עם ישראל והתאמתו למשפחת הגויים ע"י אימוץ כל תועבותיהם ושיקוציהם, ודאי שאין כאן ישוב ארץ ישראל אלא חורבן ארץ ישראל כמו שנתבאר לעיל.

אם כן, מעבר לסכנה של מרידה בקב"ה בארץ ישראל, יש פה איסור נוסף של התחברות לרשע.

טענה נוספת שנשמעת במחנה הציונות הדתית היא כי התחברותם לתנועה הציונית היתה בבחינת שעת הצורך והוראת שעה מפני הרדיפות והסכנה הקיומית שבהן היו נתונים רבים מיהודי אירופה שחייבו מציאת מקום מקלט ליהודים באופן מידי ולא הותירו פנאי לעסוק בעמידה על טיבה של התנועה הציונית, כך שהחבירה לתנועה היתה לצורך הצלת הכלל באופן מידי, ובבחינת "פיקוח נפש". טענה זו נדחית אף היא מכמה סבות:

א. הצלה גשמית במחיר של כליה רוחנית אסורה ואין סכנה רוחנית גדולה יותר לעם ישראל מהפקרתו בידי שונאי יהדות כנפשם אשר מצהירים בגלוי בכל הזדמנות כי מטרתם ליצור עם יהודי חדש המנותק לגמרי מכל קשר לבורא עולם ותורתו, שהרי יהודים רבים יכלו להמיר דתם ולהשאר בחיים ואף "לזכות" לעלות עם הצלבנים או עם צוררים אחרים לארץ ישראל וכי עלה על דעת איזה יהודי להצטרף אליהם או אל דומיהם?! (והם עוד האמינו לפחות בתורה, בניגוד לראשי הציונות).

ב. המצאותו של עם ישראל במצב קשה של רדיפות והתנכלויות מצד הגויים

מחייבת אותנו לדעת שבגלל מעשינו הרעים הורע לנו, ולתקן את אשר עיוותנו, וכמו שכותב הרמב"ם בתחילת הלכות תענית וז"ל: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הציבור שנאמר: "על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות" כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודָבָר ואֶרְפָּה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב: "עונותיכם הטו וגו'" וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות הוא שכתוב בתורה: "והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי" כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי". עכ"ל. (משנה תורה, הלכות תעניות פרק א' הלכות א' – ג.)

כמו שנתבאר לעיל (בפרק ד'), השקפתה של התנועה הציונית על מהותו של עם ישראל היתה אותה ההשקפה של תנועת ההשכלה, שראתה את עם ישראל כעוד עם במשפחת העמים, והתייחסה אל מאורעותיו השונים, כפי שמתחילים ההיסטוריונים למאורעות עמים שונים, וכמובן, ללא כל קשר והתייחסות לקב"ה ולקשר של עם ישראל אליו, וללא קשר להשפעה הישירה של קשר זה על מאורעות עם ישראל.

לכן, הסיבה לצרות של עם ישראל היתה תמיד "אנטישמיות" או "היעדר זכויות לאומיות" או "חסרון בית לאומי" וכו' אך בטח לא תוצאה ישירה של מעשיהם הרעים כמו שכותב הרמב"ם. וממילא גם הפתרונות שהוצעו לקוחים היו מן העמים, כך שהפתרון שמביא הרמב"ם (שהוא כמובן הפתרון היחיד היעיל במה שנוגע להשתדלותנו אנו בהסרת הצרות) לא נלקח כלל בחשבון. ולכן, אם חושבים שומרי תורה ומצוות כי בהתחברות לתנועה שמטרותיה עקירת עם ישראל ממהותו והפיכתו לעם ככל הגויים יש משום הצלה, אין במחשבתם זו כי אם כפירה בדברי התורה ובדברי חז"ל והתעלמות מוחלטת

מהעובדה הפשוטה שהחטא הוא הגורם לעונש וללא תיקון החטא ילך העונש ויגדל, ומעבר לכך מובילה מחשבתם זאת לאובדן יראת חטא ולזלזול בשמירה מפני החטא, ומפני חברת החוטאים. ועצם המחשבה כי הבעיה היא אנטישמיות או חוסר מולדת וכו' ולא מעשינו הרעים מחדירה פנימה את המחשבה כי אין במעשים הרעים סכנה כה גדולה וכי אפשר להתגבר על הצרות גם בלי תיקון המעשים, וניתוק הקשר בין הצרות למעשים הרעים הוא השיא של "והלכתם עמי בקרי" ובהכרח יוביל ל"והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי", ואדרבה לא רק שלא תוביל התחברות זו להצלה של עם ישראל, אלא שתגרום להתחזקות הצרות של עם ישראל וכמו שעוד נראה להלן.

ג. בפועל, לא הגנה התנועה הציונית מפני הסכנה בה היו נתונים יהודים בעולם ובארץ, וגם כשהתנועה הציונית היתה כבר מבוססת ובעלת סניפים רבים ברחבי העולם, הדבר לא מנע כלל את השמדת יהדות אירופה (שלא לדבר על אדישותם הפושעת של ראשי התנועה בכל הקשור לאפשרויות הצלת יהודים גם כשהיה הדבר ביכולתם).

[כאן המקום להתייחס גם לטענה הנשמעת לא אחת מחוגים דתיים לאומיים, כי אילו היתה קמה המדינה והיה לנו את צה"ל לפני השואה, לא היתה השואה מתרחשת, טענה שמקורה בהשקפת הגויים שאמצה התנועה הציונית כי מדינה בעלת כח צבאי מסודר היא ערובה להגנה ולביטחון, וכן לטענה כי אילו היו עולים לארץ ישראל יהודי אירופה היו ניצלים.

באשר לטענה הראשונה היא מופרכת מעיקרה לאור דברי הרמב"ם הנ"ל כי רק ע"י תשובה יסורו הצרות ומדינה עם כח צבאי או כל פתרון אחר המופקע מחזרה בתשובה ושינוי דרכנו לטובה יכולים רק להגביר את צרותינו ולא להסירן או למעטן.

הטענה השנייה אף היא חסרת יסוד מפני שכמו שכבש היטלר ארצות רבות והרבה יותר חזקות מארץ ישראל של שנות הארבעים, יכל לכבוש גם את ארץ ישראל ואז גורלם של יהודי הארץ לא היה שונה מזה של יהודי אירופה ואף יותר גרוע, וכמו שמסביר מרן הגרא"מ שך: "ובשנות המלחמה השנייה

כשהגרמנים עמדו על יד "אל עלמין" וח"ו אם היו נכנסין לארץ ישראל אפילו אם היה כאן חמשה מליון איש, היה החורבן גדול מאד, והיה יותר גרוע ממקום אחר כי כאן אין יערות שיהיו פרטיזנים ומצד אחד הים ומסביב מוקפים אנחנו באויבים ושונאים, ורק יד ה' היתה להסב לבם להלחם ברוסיה למען הציל את שארית הפלטה שהיתה בארץ ישראל". (מכתבים ומאמרים להגרא"מ שך, חלק א' עמ' כח').

כלומר, אין שום קשר בין התנועה הציונית לשפור מצבו הגשמי של עם ישראל, ואדרבא פעולותיה של התנועה הציונית רק החמירו ודרדירו את מצבו של עם ישראל הן בגשמיות והן ועוד יותר, מבחינה רוחנית].

כמובן שדעת התורה של כל גדולי הדור בקשר לציונות בכלל, ולהתחברות עם אנשיה בפרט, היתה ידועה היטב לראשי הציונות הדתית אך במקום להיות בין הנוטלים עצה מן הזקנים ואינם נכשלים ובמקום להביין כי סתירת זקנים בניין ובניין נערים סתירה (וכל שכן כשהנערים מורדים בגלוי בתורה ובנותנה) העדיפו ראשי הציונות הדתית למרוד בדעת התורה ולהצטרף לתנועה הציונית, ולא הפסיקו להלל ולשבח את מנהיגי התנועה ואת פעולותיה. כמובן שכתנועה המגדירה עצמה דתית היו זקוקים להצדקה הלכתית למעשיהם ולתמיכתם בתנועה שחרטה על דגלה "נהיה כגויים... בארץ ישראל" והתנגדותם של כל גדולי הדור הקשתה למצוא הצדקה זו, אך בכל זאת נסתה הציונות הדתית לעצב לעצמה הצדקה הלכתית.

כיון שלא מצאה בין גדולי הדור דמות שתעמוד לימינה החלה לדרוש אל המתים (המת הרי לא יוכל להכחישם, וכבר אמרו רז"ל: "הרוצה לשקר ירחיק יְדָיו", ראה פי' הרא"ש, מס' שבועות, פרק ו', סי' י"ג).

תחילה נסו להקביל בין התחברותם לציונות להתחברותם של גדולי תורה בדור הקודם כמו הגר"א גוטמכר, ר' צבי הירש קלישר, ר' שמואל מוהליבר, לתנועת "חבת ציון" וזאת למרות שגם בראשה עמדו פורקי עול. כמובן שאין הקבלה כלל בין התנועות וזאת מכמה סבות:

א. פעילותם של הגאונים הנ"ל בתנועת "חבת ציון" היתה רק על בסיס הבטחות מצד ההנהגה החילונית שלא תיעשה שום פעולה הנוגדת את ההלכה בכל נקודות ההתישבות בארץ ישראל.

וכשראו הגאונים כי אין בכונת מנהיגיה החילונים של התנועה לממש את ההבטחות התפרקה התנועה, בעוד שתמיכת הציונות הדתית בציונות נמשכה במקביל להעברה על הדת של רבבות יהודים ונמשכת גם היום כשלמעלה ממיליון וחצי ילדים יהודים במערכת החינוך הממלכתית מתחנכים לכפירה בבורא עולם ובתורתו, וכשחוקי המדינה נוגדים לגמרי את חוקי הדת היהודית.

ב. תנועת "חבת ציון" עסקה בעיקר ברכישת קרקעות בדרך חוקית ובהסכמת השלטונות והאוכלוסיה היושבת בארץ ולא התימרה לדבר על הקמת מדינה ע"י טרור, או כבוש צבאי, המסכנים את כלל ישראל. (ובטח לא על מדינה שתמרוד במלכות שמים ותחנך את עם ישראל לכפירה בתורה כולה).

ג. תנועת "חבת ציון" לא דברה על מסירת כלל ישראל בידי הנהגה המתכחשת לבורא עולם ולמהות עם ישראל והעושה כל שביכולתה להגשים שאיפתה: "נהיה כגויים כמשפחות האדמה", והשותפות היתה רק בענינים הגשמיים הנוגעים לישוב אדמת הארץ.

ד. הרבנים הנ"ל נפטרו הרבה לפני שהרצל הגיח עם רעיון הציונות כך שאף לא אחד מהם הביע תמיכתו בתנועה הציונית וכל ניסיון לכנותם "ציונים" הוא סילוף היסטורי (מעבר להיותו לעז על גדולים אלה שיתמכו בתנועה החורטת על דגלה "נהיה כגויים"). הקונגרס הציוני הראשון התקיים ב־1897.

הרב צבי הירש קלישר והרב אליהו גוטמכר נפטרו עשרים ושלוש שנים לפני כן (תרל"ד - 1874) הרב יהודה אלקלעי נפטר תשע עשרה שנים לפני כן, (תרל"ח - 1878) ולגבי הגר"ש מוהליבר הוא היה בחוליו האחרון בעת קיום הקונגרס הציוני הראשון ולא היה במצב שיכל בכלל לתהות על קנקנה של תנועה זו ומובא בספר "הדור והתקופה" להגר"א שלעזינגר (ממקורכי הגר"ז מבריסק) כך:

"שאלתי פעם את מרן ז"ל (הגרי"ז מבריסק) הרי אומרים שהגאון ר' אליהו חיים מייזעלס זצ"ל נתן יד להציונים, ואמר מרן ז"ל בריתחא: "חלילה, זהו לעז של הציונים", גם הגר"ש מוהליבר לא היה עמהם והגר"צ קלישר חזר בו, רק רב רייענס הלך עמהם, והוא היה קייליקער".

בנוסף אין לשכוח, כי למרות ההבדלים התהומיים הנ"ל שבין התנועה הציונית ומטרותיה לתנועת "חבת ציון" התנגדו לא מעט מגדולי הדור וביניהם הרש"ר הירש, ה"חות דעת" – הגאון ר' יעקב מליסא בעל "נתיבות המשפט", הגאון ר' יחזקאל הלברשטאם בעל ה"דברי יחזקאל" (בנו בכורו של גאון ישראל מרן ה"דברי חיים"). גם בארץ נוהלה מערכה גדולה נגד תנועה זו שבראשה עמד המהרי"ל דיסקין, קברניטו של עולם התורה בארץ ובחו"ל, שבעינו הפקוחה ראה כי רוממות ארץ ישראל בגרונום וחרב ההשכלה בידם וכי ברבנים שבתנועה אינם משתמשים כי אם ככסות עינים על מנת ללכוד ברשתם ישראל הכשרים שבחו"ל ובא"י.

כך כותב הגאון רש"ר הירש להרב יעקב הלוי ליפשיץ: "הנה ע"ד מהר"צ קלישר ז"ל לא נודע לי ולאנשי בריתי מאומה, ואין לתמוה על זה כי אני הייתי מתנגד מוחלט למה"ר קלישר ז"ל בענין זה, אשר יותר משלשה וארבעה פעמים כתב אלי ושלח כתביו וחיבוריו והפציר בי לעמוד לראש עצתו בענין ישוב א"י, עד אשר לבסוף בא אלי בתוכחות עלי און כאילו אני מעכב הגאולה וכו', ובקשתיו להרף ממני בדבר זה, כי את אשר המה למצוה גדולה יחשובו היא בעיני עבירה לא מעט, ואם כן אי אפשר כלל לבא בזה בעמק השוה עמו, וכתבתי אליו טעמי ונימוקי אז מצאתי מנוחה ממנו וכו' וכו' עכ"ד ("קובץ מכתבים", מכתב נ', הוצאת "לחושבי שמו", בני ברק, התשנ"ו).

ובמכתב להרב קלישר עצמו, כתב הרש"ר הירש וז"ל: "ואם דעתי קצרה מהכיר את הטוב והאמת אשר יפרחו כפי דעתו הרמה מהשתדלותו בענין ישוב א"י, ואת אשר לבבו למצוה וגם חובה גדולה יחשוב, לְקַט שכלי לא כן

א. ראה מכתבו המפורש של הגר"א חיים מייזעלס אודות הציונים לעיל פרק ד', עמ' ס"ט.

ידומה. ואני בעניי אשר אין לי עסק בנסתרות אין טוב לי כי אם להחזיק בדרך הכבושה מאבותינו קדמונינו זי"ע, אשר לא שמו לנגד עינינו כי אם להיות חרדים בכל מאמצי כוחנו לתקן דרכנו בדרך התורה לפני אלוקינו ולהרים מכשול מקרבנו, ולצפות לגאולה בכל יום אם בקולו נשמע. ומעולם לא שמו על שכמנו לפנות דרך הגאולה ע"י חיזוק ותיקון אדמת קודש כי אם ע"י חיזוק ותיקון לבבנו ומעשינו לתושיה... והוכיחי בסנורים מלדמות בלבבי אשר קלי הדת יבחר אלקים להיות שלוחים לפניו וגם דאגתי לא תנוח אשר רק בזה נחזה עוד מכשול על אדמת הקודש בחילול שבת ובעבור על מצוות התלויות בארץ". ע"כ הנוגע לעניננו. (שם בקובץ מכתבים, מכתב נ"א).

גם הגאון ר' יעקב מליסא (בעל "נתיבות המשפט", "חוות דעת") כותב לגר"צ קלישר במכתב (בהתייחסו לרעיונותיו של הגר"צ קלישר בדבר קירוב הגאולה ע"י היתר להקרב קורבנות בזמן הזה, וע"י עליה המונית של יהודים לא"י) וז"ל:

"כבוד מעלת תורתו יודע שמעולם לא הלכתי בגדולות ואני מבקש גם אותו שישמור את פיו ולשונו וקסת הסופר שלו בענינים אלה, ויתרבה חילו בחידושי תורה אשר ידיו רב לו בהם כמו שהכרתיו, ומאד מאד נצטערתי על מה שכתב שבקרבנות נרצה פני ה' שיקרב את גאולתנו. חלילה להעלות דברים כאלה על הדעת כי רחוקים ממרכז האמת, וחלילה לנו חלושי השכל לעשות מעשה כמו שהוא אומר לעשות ולפרוץ גדרן של ראשונים, והלואי שנזכה לשמור מה שמוטל עלינו מפי הפוסקים, והם שמרו את נפשותם מפעולות והשתדלות בעניני הגאולה וקבוצת הגלויות, ומה זאת עשה לנו אלקים שירא וחרד לדבר ה' כמותו בא לגלות רזי עולם בענין הגאולה, בפרט שכל עין בודק יראה שדבריו סותרים זה את זה ומשתנים זה לזה... ובשביל שמתירא אני שכיון שנכנסו ללבו דברים זרים אלה קשה יהיה לו לסלקם, באתי בזה לאסור עליו להפיץ דעותיו חוצה, וממש לא ידעתי איך מלאו לכו לבקש הסכמתי.

אבל אם בענוותנותו שאל בדעתי, אני אומר לו כלך מדרך זה כי הוא נותן מכשול לפריצי הדור ח"ו, ומצאתי כמה דברים באים מכח סברות הנפסדות



הגם שבתמימות לבו כתבם. בקוצר דעתנו נעדר מאיתנו ליישר מאמרי הש"ס בענין הגאולה והדעות אינן שוות, ופשוט הדבר שעלינו לחכות עד שיבוא אליהו לעשות חלק, ועד אז עלינו לשמור ולעשות דברים שיש להם עיקרי הדת והאמונה, ולמה לו ולצרה הזאת שיאמרו גם הצב"י הזה קופץ בראש. ועתה אדבר בענין החיוב לדור בזמן הזה בא"י ואודיע לו בזה שלא ישרו בעיני הפלפולים והדיוקים, כי אין להם שחר, והוא דורש מזולתו מה שלא יעשה בעצמו והרי זה כטובל ואוחז וכו'... ויאמין לי שהרכה דנתי עם עצמי אם להשיב ומה להשיב, ועתה כשאני משיב אשנה ואשלש בקשתי שישקול היטב בדעתו קודם שיצא חוצה עם דעותיו, בשרי נעשה חידודין וחידודין ואש תוקד בקרבי שעשה ענין הגאולה לדבר זול וכתב שגואל צדק יופיע בדרך הטבע. עדיין לא נטהרנו מחלאת בעלי הכת הארורה (הכונה לכת של שכתאי צבי) ושוב סכנה לירידה ח"ו, וחשבתי בלבי כי צריך תשובה וכפרה על דעותיו. ובהכרח אני אומר כי נפשי בחלה בהוכחות וראיות מדברי הנביאים בידעי איך אנשים רעים וחטאים עקבו ועקמו פסוקים והפכו דברי אלקים חיים לרעה, וזכור נא כמה אלפים מאחינו טבעו ברגליהם וראשיהם בבוץ ע"י ש"ץ (שכתי צבי) ואנשיו שבלבלו המוחות ודרשו דופי ולכדו בחרמם גם הרבה גדולי תורה בראיות מש"ס וזוהר הקדוש, שע"י הכת תצמח קרן ישועה". ע"כ דבריו לעניננו. ("עמוד אש" – חייו ופעליו של השרף מבריסק המהרי"ל דיסקין, יוסף שיינברגר, ירושלים תשנ"ח, עמ' קסג'–קסד') (והמתבונן יבחין בראית הנולד של גאון קדוש זה בעל ה"נתיבות המשפט").

**הגאון ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם בעל ה"דברי יחזקאל"** (בנו בכורו של מרן ה"דברי חיים" הקדוש מצאנז, וגאון וקדוש בזכות עצמו, שלשמעו חרד כל העולם היהודי) כותב במכתביו להרה"ג ר' שרגא פייבל שרייער אב"ד בראדשיין:

"השגתי מכתבו במרבית דברים וקושיות, למה אינני מסכים לכל החבורה שקוראין עצמם שיבת ציון. וגופא דעובדא כך הוי: בקש אותי איש אחד מק' טארנא שיכנסו יראי ה' בחברה זו, והשכתי לו שבחו"ל אי אפשר לידע על בוריו אם הוא דבר טוב באמת או הוא לרעה, אמרתי לו שאשאל את מכירינו בשם

שאנחנו מכירים אותם לאנשים נאמנים ויראי ה' וכן שלחתי שם לשאול. ובתחילה השיבו כי אינם יודעין, שעדיין לא באו אנשים מחבורה זו, כי זה היה מעשה כשלש שנים, ובתוך הזמן היה למראה עיני הספר "שיבת ציון", וראיתי בהקדמתו שמי שדר בא"י אפילו פורק ממנו עול תורה ועול מצוות די, אז אמרתי חלילה להתערב עמהם, והאי חובר של ספר זה הראה קלונו בהתחלת הספר, שכתב שבא"י פטורין מתורה ומצוות, והלא אדרכא הקב"ה הקפיד בתורתו הקדושה על יושבי ארץ ישראל יותר, כמו שכתוב: "ולא תקיא הארץ אתכם וגו'", כי א"י אינה יכולה להכיל, רק אנשים טהורים, ומי שפורק עול תורה כמו שכתב החובר הנ"ל הוא טמא מטומא, ומה שתלה עצמו באילן גדול הגאון הצדיק בעל ספר הפלאה, על כך אמרו: "חכמים היזהרו בדבריכם וגו' וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל". גם בדברים אלו עשה החובר הנ"ל חילול השם גדול לומר, כי בא"י מותר לפרוק ממנו עול תורה רק לעבוד את האדמה. אוי לאזניים שכך שומעין!... ועל חבורה זו אי אפשר להסכים, כי היה לנו ידיעה משם, שהבאים לשם פורקים עול תורה והולכים בשרירות לבם ואינם רק מחריבי ארעא... יעוין בירושלמי גיטין שכתב על דברי הגמרא: "משום ישוב ארץ ישראל", היינו לגרש נוכרים ולישב ישראל בה, ועתה החבורה הזו התירו ליישב א"י בפריקת עול תורה ומצוות, כמו שכתב הראש שלהם בהקדמת ספרו, הרי הוא מחריב א"י ביושביהן, לכן מבוקשי שלא יכתוב עוד כ"ת אלי בדבר הזה, כי לא אסכים בשום אופן בעולם, והיה זה שלום כנפש הכותב למען המצוה של ישוב ארץ הקדושה באמת". (דברי יחזקאל, כתבי קדש עמ' קעב-קעג, מכתב יז' ועיי"ש במכתב ט"ז שכתב וז"ל: "וזאת מצוה גדולה לפרסם, שלא יתחבר שום בעל נפש לחבורה זו, כי ברע הוא נגד ישוב ארץ ישראל שתבנה ותכונן במהרה בימינו"). ע"כ.

דרך נוספת של הצה"ד להצדקת מעשיהם היתה לגייס מאמרי חז"ל רבים המדברים בשבחה של ארץ ישראל והמיישבים אותה בניסיון להפוך את מצות ישוב ארץ ישראל לאחד מעיקרי היהדות, עד שכל האמצעים הננקטים למען מצוה זו כשרים לבוא בקהל, כולל מסירת השלטון על כלל ישראל לכופרים בה'

ובתורתו. (שהרי כמובן ישוב ארץ ישראל שהוא עיקר העיקרים חשוב יותר מדברים "משניים" כמו אמונה בה' ובתורה). גם כאן התעלמה הצה"ד מכל המקורות המזהירים מפני חילול קדושת הארץ והתוצאות ההרסניות של חילול זה, ונשענה רק על אגדות חז"ל שאינן מזכירות עובדה זו כלל.

כל גדול בתורה שדבר אי פעם בהקשר ל"עליה לארץ ישראל" הפך לתומך נלהב בציונות, אף אם אמר את דבריו מאות שנים לפני קום התנועה הציונית, ובלי כל קשר למטרות הציונות.

אך בכל זאת היתה חסרה לצה"ד דמות תורנית מקובלת בין החיים שעליה יוכלו להשען בהצדקת דרכם. האישיות הבולטת ביותר שהצליחו למצוא בעולם התורה, ושעד היום מתימרים ראשי הציונות הדתית להקרא "ממשיכי דרכה" היתה הרב אברהם יצחק הכהן קוק. עליו, על משנתו, על יחס גדולי הדור אליו ואל שיטתו, ועל אמיתות טענת הציונות הדתית בנוגע להיותה "ממשיכת דרכו" בשני חלקי הפרק הבא.



## פרק ו' הראי"ה קוק ז"ל

### חלק ראשון

#### מה בין גדול הדור ל"רב הראשי"?

אחת הדמויות המרכזיות ואולי אף הדמות המרכזית ביותר שעליה נסתה ועדיין מנסה הציונות הדתית להשען על מנת לנסות להצדיק את דרכה והשקפתה הינה הראי"ה קוק. משנתו של הראי"ה הפכה כביכול ל"אני מאמין" של הציונות הדתית על רבניה, הוגי דעותיה, ואנשי החינוך שלה.

ספרים רבים חוברו על תולדות חייו של הרב קוק, הנוגעים בין היתר במחלוקת שבינו ובין גדולי דורו. בחלקו הראשון של פרק זה נעסוק בהרחבה במחלוקת זו תוך הוספת עובדות, ואירועים בעלי משמעות רבה שהושמטו מן הספרים שנכתבו אודותיו, ובעיקר בנושא יחס גדולי הדור אל הרב ואל שיטתו, כשתחילה ראינו לנכון לתת קצת רקע על חיי הרב בשנים שקודם תקופת הקמת הרבנות הראשית, תקופה שעליה נעמוד בהרחבה. (יש לציין שהספרים מהם לוקט החומר העוסק בחייו עד הקמת הרבנות הראשית נכתבו על ידי סופרים בעלי השקפה דתית לאומית, דבר שיש לקחתו בחשבון כאשר לצורת הצגת העובדות והאירועים ובאשר להשמטת עובדות, וסילופים שונים שהובאו בספרים אלו ויוצגו בהמשך).

תלמיד חכם וגדול בתורה היה אברהם יצחק הכהן קוק. בילדותו למד

בעירה לוציין שבלטבייה, עיירת למדנים, שם התעלה בתורה בשנות צעירותו. בזמן בחרותו השלים את לימודיו בעיירה סמרגון שם למד תורה מפי הגאון ר' חיים אברהם שפירא. לאחר מכן עקב היכרות עם רבה של העיר ראגובה הגאון ר' משה מישל שפירא והתרשמותו הרבה של הרב ממנו הוצע לו לשאת לאשה את בתו של הגאון הצדיק ר' אליהו דוד רבינוביץ' תאומים (הידוע בכינויו האדר"ת), רבה של העיר פוניבז'. הלה התרשם גם כן מאברהם יצחק הצעיר ולאחר מספר פגישות עם המיועדת, ובין ההורים, יצא השידוך לפועל. לאחר אירוסיו המשיך הראי"ה בלימודיו בישיבה המפוארת וולוז'ין שהיתה אז בראשותו של הנצי"ב מוולוז'ין, אליה נתקבל בזרועות פתוחות. לאחר שנת לימודים אחת בישיבה<sup>א</sup> חזר להיות סמוך על שולחן חותנו האדר"ת בפוניבז' כשברצונו להמשיך ללמוד ולהתעלות.

באחד הימים הגיע גדול הדור, הגאון בעל ה"חפץ חיים" לעיירה פוניבז' כדי לארגן כהנים תלמידי חכמים מופלגים לעסוק בלימוד סדר קדשים כדי שיהיו מוכנים לעבודת המקדש, שמא ייבנה במהרה ולא ימצאו כהנים היודעים את העבודה. במסגרת הגעתו לפוניבז' הגיע אליו הראי"ה ולאחר שיחה ביניהם

א. במהדורה הראשונה של הספר הובא כאן ציטוט מתוך ספר "הדור והתקופה" (להרה"ג אליקים שלזינגר ראש ישיבת "הרמה" בלונדון ומבאי ביתו של מרן הגרי"ז מבריסק), לפיו, סיפר מרן הגרי"ז מבריסק למחבר כי הראי"ה קוק הורחק מישיבת וולוז'ין כיון שעסק בלימודי השכלה.

בעקבות תגובות שקבלנו מתברר שחלק מהקוראים הבינו כאילו כונתנו היתה לומר שהרב קוק היה איזה "משכיל" ח"ו. לכן עובדה זו לא תופיע במהדורות הבאות של הספר, ואומר כאן באופן גלוי וחד משמעי שכל הדברים המובאים בפרק זה אינם באים כביקורת אישית שלי על הראי"ה קוק ז"ל, אלא מסתמכים אך ורק על דבריהם של גדולי ישראל לגבי ולגבי שיטתו, וגם דבריהם של גדולי ישראל המובאים בספר הובאו בו רק כדי להוכיח כי גדולי ישראל התנגדו לשיטתו בצורה מוחלטת, ולא כדי להקטין חלילה במשהו את גדלותו התורנית של הראי"ה קוק כאישיות בפני עצמה.

בקש ממנו ה"חפץ חיים" שיקבל עליו עול רבנות באחת העיירות במידה ויפנו אליו בבקשה כזאת.

הראי"ה חשש קצת מן הבקשה. הוא כבר דחה מספר הצעות לקבלת עול הרבנות בעיירות שבסביבה מחשש שעבודת הרבנות תטרידו מעבודת העיון וסדרי לימודיו הקבועים עם חותנו האדר"ת, אך מצד שני לא העלה בדעתו לסרב לבקשה שיצאה מפי קודשו של ה"חפץ חיים".

חותנו האדר"ת תמך אף הוא בהצעת ה"חפץ חיים" ולאחר שבדקו מספר הצעות התקבל כרבה של העיירה הקטנה זיימל. במהרה נתחבב הרב על אנשי העיירה הקטנה וגם הם נתחבבו עליו אלא שאסון קשה פקד את הרב והפר את השלום הקסומה שבעיירה. אשתו של הרב נפטרה בפתאומיות כשהיא מותירה אחריה את בתם התינוקת פראדל שהיתה אז בת שנה בלבד. מות אשתו העיק עליו מאד על אף שטרח להסתיר זאת מעיני הסוכבים אותו, והוא מצא את עצמו מתנחם ע"י התעמקות נוספת בלימוד שסייעה לו בהתמודדות עם האבל והצער הכבד.

בשנת תר"ן הגיע לעיירה בויסק על מנת לחלוק כבוד אחרון לגר"מ עליאשברג שעמו עמד בקשר הדוק, ובמסגרת שהותו בעיירה הוצע לו לקבל בה את עול הרבנות. בבויסק היתה קהילה גדולה וחשובה (יחסית לזיימל) והראי"ה נענה להצעה. במשך תקופת כהונתו כרבה של בויסק, נקרא חותנו האדר"ת לכהן ברבנות עיר הקדש ירושלים בארץ ישראל (הוא היה אמור למלא שם את מקומו של הגאון הישיש ר' שמואל סלנט אך נפטר עוד בחייו).

כשנפטר רבה של יפו הרב נפתלי הרץ הלוי הועלתה הצעה לפנות אל הראי"ה ולקבל את הסכמתו לקבלת רבנותה של העיר. לאחר משא ומתן עם רבנים החליט הרב לקבל את ההצעה ולהגשים בכך גם את חלומו מנעוריו — העליה לארץ הקודש.

לא קל היה התפקיד שנטל עליו הראי"ה קוק בקבלו את רבנות העיר יפו (תפקיד שהיה כרוך גם בטיפול במושבות החדשות בשפלה). הקהילה ביפו היתה דלה

וחיכוכים פנימיים רבים היו בה בין חרדים לחילוניים שהחלו להתרכז בה באותם ימים.

בנוסף לכך אפיין את הימים בהם הגיע הרב לא"י מפנה רוחני מדאיג מאד בתולדות הישוב בארץ.

היתה זאת ראשיתה של תקופה המוכרת בכינויה: "העליה השניה" ששנתה בהדרגה לגמרי את צביונו הרוחני של הישוב היהודי בארץ. פורקי עול מסוגים שונים היו מצויים עוד לפני כן בארץ בחלק מהמושבות והערים, אך בדרך כלל היו אלה פורקי עול מטעמי "נוחות" או כאלה שהיה נראה להם כי אין מקום לחיים של שמירת התורה כהלכתה במציאות היום יומית הקשה וראו עצמם "אנוסים" לחיות בלא הקפדה יתירה על שמירת מצוות.

שונה לגמרי היה המצב שיצרו אנשי "העליה השניה". אנשים אלו שהיו ברובם צעירים תוססים שזה עתה נכשל נסיונם להביא למהפכה ברוסיה בקשו להפנות את מרצם ומטרותיהם לארץ ישראל. בניגוד לאיכרים והחקלאים קשי היום שראו ברובם קושי בשמירת התורה היו אנשי ה"עליה השניה" שונאי תורה ויהדות בעצם, וראו עצמם כמי שחובתם להכניס את כלל ישראל תחת כנפי השקפת הסוציאליזם שהועתקה מן הניכר יחד עם מרכיבה העיקרי – שנאה ובוז לדת בכלל, וליהדות בפרט. (וכמו שראינו לעיל בפרק ד).

כרבותיהם המובהקים אנשי "ההשכלה" היתה עיניהם מופנית לעבר "חינוך ילדי ישראל" שפירושו היה חד משמעי – העברתם על דתם והחלפתה בדת ה"סוציאליזם העברי" החדשה.

הסכנה לחינוך היהודי הטהור הטרידה מאד את הרב, ולילות רבים היה שקוע בהרהורים אודות ההתמודדות מול החינוך הכפרי המאיים מכל עבר, מה גם שבתחומי קהילתו נוסד אחד ממרכזי החינוך הכפרי: "הגימנסיה הרצליה" והורים רבים פנו אל הרב לקבל חות דעתו בנוגע למוסד בכלל, ולאפשרות של שליחת ילדיהם אליו בפרט. הרב לא הסתיר את התנגדותו לרוח ה"חינוך" הנושבת ממוסדות אלו אך נמנע מכל חיכוך עם הציבור

החילוני כי ראה בכך החלשה של כח היישוב בשעה שממילא דל וחלש הוא.

במקום מאבק כולל ופומבי נגד הגימנסיה העדיף לטפח את המוסד הדתי "תחכמוני" (מוסד שהיה תחת חסותו של הרב קוק וכו למדו לימודי קודש וחול יחד) כפיתרון בדיעבד לאלו שלא היה כל סיכוי שישלחו את ילדיהם לחינוך תורני. כמו כן ניסה לפעול אצל האחראים על דרך ה"חינוך" בגימנסיה שעה שפנו אליו בבקשה להצטרף אליהם למאבק בחינוך המיסיונרי, (יש לציין כי החינוך המיסיונרי בין שקריו וסילופיו למד לפחות את הבאים בצל קורתו כי יש בורא לעולם שנתן תורה לעם ישראל דבר שבגימנסיה לא העיזו לאומרו אף בחדרי חדרים) ולנסות להשיג הסכמתם לתקן את החינוך המעוות שניתן בגימנסיה לילדי ישראל, אך אלו סרבו לתקן את המעוות גם במחיר ויתור על עמידתו של הרב לימינם.

סיבה נוספת שהקשתה על הרב לצאת למאבק נגד הגימנסיה היתה היעדר מוסדות חינוך חלופיים ביישוב אשר דרכם החינוכית תהיה דומה לדרך הגימנסיה למעט החינוך הכפרני וההתייחסות המשפילה לקודשי ישראל.

המחשבה על ענין החינוך ביישוב המתחדש בארץ הטרידה אותו מאד ובמחשבותיו על אפשרויות לפיתרון הבעיה החל להתרקם בראשו הרעיון של יסוד ישיבה מרכזית עולמית בארץ ישראל שתתן מענה לחינוך החילוני המתפשט ביישוב החדש.

דרך נוספת בה פעל בניסיון לבלום את התפשטות החילוניות ביישוב החדש היתה יסוד במה לספרות תורנית שתהווה משקל נגד לבימות הרבות של הספרות הכפרנית החדשה שהתפשטה בארץ, אך רוב נסיונותיו בכוון זה היו ללא המשך והיוזמות לא זכו לתמיכה הדרושה להמשכתם.

ביפו בה פֶּהֶן כרב באותה התקופה, התגוררו לא מעט מאותם סופרים שהרעילו את ישראל בחיבוריהם מלאי הארס והתועבה, וקבוצה מהם יחד עם עוד כמה שעוד נקראו דתיים היתה נפגשת עם הרב בביתו לדון בעניני ספרות



וסופרים. בקיאותו הרבה גם בספרות החדשה יחד עם שליטתו החזקה בשפה העברית עשתה רושם רב על הסופרים וחלקם נקשר עמו בקשר חזק.

כאמור לעיל שנתה "העליה השנייה" לגמרי את פני הישוב החדש בארץ, ויצרה מצבים והתרחשויות שחומרתם הלכה והחריפה מיום ליום. רמיסתם של אנשי "העליה השנייה" את קדושת השבת והתמוטטות חומות הצניעות דכאו את הרב מאד.

הוא כתב ופרסם אגרות ומאמרים רבים בעיתונות במתק שפתיים ובלשון עדינה בניסיון לשכנעם להימנע ממעשיהם אך לרוב נפלו הדברים על אוזניים ערלות, דבר שהסב לרב כאב רב, והעסיק את מחשבותיו רבות.

בין היתר פעל לשכנע ארגונים שונים מחו"ל שחשבו על אפשרות הקמת יישובים ורכישת קרקעות ליהודים חרדים, שיוציאו לפועל את תוכניתם כדי שיווצר רוב של שומרי תורה ומצוות בישוב החדש.

בשנת תרע"ד מקבל הרב קוק אגרת מר' יעקב רוזנהיים מזכירה הכללי של אגודת ישראל העולמית בה הוא מוזמן לכנסייה הגדולה הראשונה של "אגודת ישראל" כדי לשאת את ההרצאה העיקרית על א"י.

הרב רואה בכך הזדמנות אדירה לנסות להשפיע על "אגודת ישראל" לשנות את יחסה לישוב החדש ולציונות מחד גיסא, אך מאידך המחשבה על יציאה מארץ ישראל ואפילו לצורך חשוב מקשה על החלטתו בענין זה. לבסוף, בעקבות זוגתו הרבנית שחלתה ואף בשל חוליו הוא, מתעורר צורך לדרוש ברופאים בחו"ל ולהגיע שם אל מעינות מרפא, ונופלת ההחלטה כי יסע להשתתף בכנסייה הגדולה.

מיד כשמגיע הרב לברלין פורצת מלחמת העולם הראשונה שגורמת לכיטול הכנסייה העולמית של "אגודת ישראל", והצטרפותה של תורכיה (ששלטה אז בא"י) למלחמה מונעת אפשרות של חזרה לארץ. הרב נאלץ להגר לשוויץ שם הוכן עבורו רשיון שהיה. במשך שהותו בשוויץ הוטרד הרב מאד מסבלם של היהודים בעולם כולו עקב המלחמה, (יהודים רבים מצאו את עצמם לוחמים בצבאות

השונים עקב גזרות הגיוס, ואחרים נאלצו לעקור ממקום אחד למשנהו בכריחה ממקומות הקרבות), ובפרט מסבלם של היהודים בארץ ישראל, ונסה על ידי הרצת מכתבים לכל מי שרק יכל באיזו שהיא צורה לעזור, לסייע לישוב בא"י שסבל קשות מאד מן המלחמה.

היות והיה פנוי מהטיפול היום יומי בבעיות הקהילה ביפו נתפנה לעסוק בכתיבה והשלים את ספרו "אורות".

לאחר תקופה ממושכת של טרדות עקב הקושי בהשגת סיוע עבור הישוב בארץ ישראל ואחרי שמכתביו למכריו מכל קצות תבל לא נשאו פרי קבל הרב הצעה לשמש כרבה של קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון.

הרב נענה בחיוב להצעה זו ומאחר ולונדון היתה מרכז לעשייה למען הציונות בארץ ישראל, ואחד מן המרכזים העיקריים של הפעילות הציונית, תרם הרב יחד עם חלק מבכירי ההנהגה הציונית ששהו שם אז להכשרת הקרקע לקראת השגת הצהרת בלפור.

תפקידו החדש החזירו לעבודת הרבנות שפסק ממנה מאז צאתו מארץ ישראל. בעיקר עסק בתחום שחרור בני הישיבות מגיוס ובהצלת נתינים מרוסיה ששלטונות בריטניה רצו לגרשם. בפעולות אלה סכן הרב עצמו פעמים רבות למען הצלת חייהם של יהודים רבים.

בין היתר חזר לפעילות בנושא רעיון אגודת "דגל ירושלים" אותה חשב להקים במקביל לתנועה הציונית ולתנועת ה"מזרחי" על מנת שתפעל למען ארץ ישראל על טהרת הקודש. הרב קיווה לאגד באגודה זו את כל העורגים לציון שחששו מהצטרפות לתנועה הציונית בשל חילוניותה המוצהרת והמוכהקת וגם את אלה שהתאכזבו מתנועת ה"מזרחי" ומכשלונה (או יותר נכון מחוסר נסיונה) להשפיע במשהו על התנועה הציונית ומגמותיה. הוא יסד תוכנית פעולות מסודרת באשר לאופיה ותפקידיה של אגודה זו והשיג תמיכתם של רבנים באנגליה באגודתו, שבאה לידי ביטוי ב"קול קורא" שפרסמו הרבנים. אך ההכנות וההשתדלות נקטעו בעיצומן עקב מכתב שהגיע ובו הצעה עבור הרב

לכהן כרב העיר ירושלים, ומכתב נוסף ע"י קהילת יפו הקורא לרבם לחזור אל הקהילה. הרב שמח על ההזדמנות לחזור לארץ ישראל אך התלבט קשות בין החזרה לקהילתו ביפו הזקוקה לו מאד ואשר נקשר אליה בנימי נפשו, לבין קבלת עול הרבנות בירושלים עיר הקדש, הצעה שרגשה אותו מאד, מה גם שראה בה חובה משפחתית להמשיך את חותנו האדר"ת שלא זכה לכהן בתפקיד בשל פטירתו עוד בחיי הגאון ר' שמואל סלנט רבה הקודם של העיר.

לבסוף נפלה ההחלטה לטובת העיר ירושלים, דבר שגרם להכנות לקראת הקמת הרבנות הראשית ועורר את הציבור החרדי למאבק נוסף זולת המאבק בתנועה הציונית בכלל, ואת המחלוקת המפורסמת בין גדולי הדור ובראשם הגרי"ח זוננפלד והגרי"י דיסקין, ובין הראי"ה קוק, מחלוקת המשליכה למעשה גם על ימינו אנו בכל הקשור להבדלים ההשקפתיים המהותיים שבין היהדות החרדית והצה"ד ושורשיה נטועים עוד בעצם הויכוח שבין היהדות לציונות.

## הקמת הרבנות הראשית<sup>א</sup>

על מנת להבין את המניעים להקמת הרבנות הראשית ולהעמדת הרב קוק בראשה, יש להקדים סקירה היסטורית קצרה של אותה התקופה.

כמו שהוזכר לעיל עשתה התנועה הציונית כל שביכולתה על מנת להביא לשליטתה הבלעדית על העם היהודי בעולם כולו מחד גיסא, ומאידך גיסא, להציג את עצמה כלפי העולם כנציגתו הבלעדית של עם ישראל לכל ענין בעולם כולו באמצעות תעמולה ופעילות פוליטית שהתרכזו בעיקר בלונדון.

ברוב הריכוזים היהודיים באירופה הצליחה התנועה הציונית בפעילותה ללא מאמץ מיוחד שכן רוב היהודים היו כבר נגועים בחיידק הלאומיות,

א. רוב החומר הנוגע להקמת הרבנות הראשית לוקט מן הספר "כדור תהפוכות" תולדות מרן הגרי"ח זוננפלד, ש.ז. זוננפלד, תשנ"ד.

ואף במקומות שבהם היו מתנגדים לציונות לא היה כוחם מספיק על מנת להפריע לפעולות התנועה כך שכמעט בכל מקום מצאה הציונות קרקע פוריה ומדושנת לפעילות חופשית. בארץ ישראל, לעומת זאת, עמדו קשיים בפני התנועה. השלטון התורכי בארץ שלא אהד במיוחד את התנועה הציונית צמצם מאד את אפשרות פעילותה בתחומי ארץ ישראל. חלק ממנהיגי התנועה הציונית אף הוגלו מן הארץ ע"י השלטונות עקב פעילויות שונות שבצעו או חשד שעוררו.

כמו כן חשוב לציין כי בניגוד לאיזורי אירופה השונים בהם היה קושי רב ליצור חומה בצורה של התנגדות לציונות ומטרותיה בשל העובדה שהציונות כבר הספיקה לכבוש את לבותיהם של רוב היהודים, היה בארץ גרעין מלוכד של יהודים (בראשותם של גאוני וגדולי הדור, בהתחלה המהרי"ל דיסקין ור' שמואל סלאנט ואח"כ ר' יצחק ירוחם דיסקין ור' יוסף חיים זוננפלד) שהיו נכונים לכל מאבק למען שמירת צביונה של היהדות המקורית בארץ ישראל וכנגד כל המאיימים על קודשי ישראל והמבקשים לעקור התורה מעם ישראל.

עכ"פ מלחמת העולם הראשונה ובמיוחד כיבוש הארץ ע"י הבריטים פתחו בפני התנועה הציונית אפשרויות פעולה רבות ותקוה רבה מלאה את הלבבות כי חלום חייהם — המדינה העצמאית, ושליטה מלאה על כלל ישראל עומד להתגשם בקרוב.

כעת התאפשרה ביתר שאת פעילות מדינית היכולה להשפיע ולקדם מאד את הקמת המדינה העצמאית.

(כפי שצינו מנהיגים ציונים רבים שהו בלונדון, דבר שסייע מאד לפעילות המדינית של התנועה). בנוסף לכך הצהרת בלפור בדבר מתן זכות לבית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, נתנה אף היא דחיפה לעגלת הציונות שהתקדמה גם כך במהירות רבה.

אך בכל זאת שני גורמים עמדו בדרכה של הציונות בדרך להגשמת שאיפותיה: מן הצד האחד ערביי הארץ, ומן הצד השני היהדות החרדית

שהיתה בתחילה הרוב בארץ בראשותם של הגאונים הנ"ל, שלא בלבד שהעזו לא לכרוע ולא להשתחוות, ולא הכירו בתנועה הציונית כבאת פחם אלא שהעזו אף לצאת למלחמה על עצמאותה של היהדות, ועל הגנתה מפני המבקשים לעקרה מן העולם ולהחליפה בשיטתם: "נהיה כגויים", דבר שהיה לצנינים בעיניהם של ראשי התנועה ובמיוחד בעיניו של ד"ר חיים ויצמן ששאף יחד עם חבריו לחסל את ה"ישוב הישן" וראה בו איום מוחשי להצלחת התנועה הציונית כפי שהתבטא בעצמו: "כל עוד שה"קלייזל" הזה קיים, אין תקווה למוסדות שלנו להשיג את ההגמוניה על הישוב" ("על חומותייך ירושלים" עמ' סח – עג, עיי"ש).

אם לתנועה הציונית תרמה מלחה"ע הראשונה הרי שלעם ישראל בכל קצווי אירופה ובארץ ישראל גרמה היא נזק רב. קהילות רבות נעקרו ממקומן, ויהודים רבים ששרתו בצבאות השונים נהרגו בקרבות העקובים מדם בכל זירות הלחימה. אך עבור הישוב היהודי בארץ וביחוד בירושלים שגם בימי שקט ושלוה ידע עוני ומחסור והתקיים בדוחק רב, היתה מלחמה זו ותוצאותיה גזרה קשה וכואבת מאד. מחלות ומגפות, מקרים רבים של מוות, ובנוסף ניתוק הקשר עם הקהילות היהודיות בחו"ל שהכסף שנשלח מהן היה עיקר ההכנסה של יהדות ארץ ישראל באותם הימים, החלישו מאד את היהדות ובעיקר את בני התורה העמלים יום ולילה על לימוד התורה בלא אפשרות לטעום ולו פת לחם דלה להשביע את רעבונם ורעבון ילדיהם.

התנועה הציונית שהיתה עתירת ממון ונכסים היתה בטוחה כי תמורת הטבת מצבם יסכימו בני ה"ישוב הישן" לשנות את עמדותיהם ולהתפשר בנושאים שונים אך הופתעה לגלות כי ניצבים מולה יהודים איתנים ברוחם ובעמדותיהם ואשר כל סכום כסף אין בכחו לשנות כהוא זה מנאמנותם לתורה שקבלו מרבותיהם ואבותיהם, ולגדולי הדור שסוככו עליהם ועמדו בשער כנגד הרוצים לפרוץ ולמוטט את חומת היהדות על מנת להיות כגויים ולהכריזו קבל עם ועולם: "אין לנו חלק באלקי ישראל".

גם כשהשתלטה התנועה הציונית על מרבית מקורות ההכנסה מחו"ל של היהדות החרדית (שהתנועה הציונית קבלה לידיה לאחר הבטחתם השקרית לראשי היהדות החרדית ולתורמים כי הכסף יגיע ליעדו) לא נכנעה היהדות החרדית לשום דרישה של הציונים בעבור בצע כסף כלשהו למורת רוחם של מוסדות הישוב החדש.

בשלב מאוחר יותר הצטרף למאבק לימינה של היהדות החרדית ד"ר יעקב ישראל דה האן, משפטן מבריק ומחונן ועיתונאי מוכשר ששב בתשובה אל היהדות, ונפשו נקשרה בנפשו של גדול הדור ר' יוסף חיים זוננפלד. מתוקף מעמדו הרם (כמשפטן מבריק, ועיתונאי מפורסם) ואישיותו החיננית היו פתוחות לפניו דלתותיהם של מדינאים ואנשי תקשורת בעולם כולו, וכן דלתותיהם של אישים בכירים בשלטון הבריטי וביניהם אנשים בעלי השפעה חובקת עולם על דעת הקהל.

בעזרתו יזמה היהדות החרדית מהלכים עצמאיים ובהם גם משא ומתן עם ההנהגה הערבית שהוכיחו את עצמם כיעילים מאד. (על מסכת חייו והשגיו ראה: "הקדוש דה האן – הרצח הציוני הראשון בא"י" צ. וי. משייזבה, ירושלים, תשמ"ו). אך הנהגת הציונות לא היתה מוכנה להכיר בעובדה כי גורם כלשהוא מבלעדיה יביע עמדה עצמאית כלשהיא מול הערכים והעולם, ויצאה בשצף קצף נגד ד"ר דה האן והיהדות החרדית תוך שהיא (בשתוף ה"מזרחי" כמובן) מכנה אותם "בוגדים" וכו'.

הישגיו בהסברת עמדת היהדות החרדית וביחוד פעילותו בהסברה כי התנועה הציונית אינה מיצגת את היהדות החרדית הדאיגו מאד את הנהלת התנועה. עיקר פעילותה של התנועה הציונית באותם ימים היה בשני מישורים: האחד, לדאוג ליצירת רוב יהודי בארץ, והאחר, להציג את התנועה הציונית בפני העולם ובמיוחד בפני הבריטים כמנהיגות יהודית המיצגת את העם היהודי כולו כך שפעילות היהדות החרדית והכרזתה כי אין לה חלק בתנועה הציונית וכי הנהגת התנועה איננה הנהגתה (ובפרט שהציבור החרדי היה אז הרוב בישוב היהודי) פגעה מאד בניסיון הציונים להיראות כבאי כחו של העם היהודי.

לא עבר זמן רב ובצמרת הנהגת הישוב התקבלה ההחלטה כי לא ניתן לאפשר לפעילות זו להמשיך וכדרכה של התנועה הציונית לפיתרון בעיות קבל ארגון הטרור "ההגנה" את ההוראה לחסל את דה האן והוא נרצח ע"י מחבל האירגון אברהם תהומי (שהודה בכך רק לאחר עשרות שנים, שם ב"הקדוש דה האן", פרק כ"ד) בצאתו מתפילת ערבית בבית הכנסת של בית החולים שערי צדק בירושלים בסיון תרצ"ד.

אך לדאבונם של הציונים הרצח חזק וביצר את היהדות החרדית ואת עמדתה נגד הציונות ונגד קבלת מרותה ונתן לה את הכח שלא לסור ימין או שמאל מכל אשר יורו ראשי העדה, הרבנים הגאונים ר' יצחק ירוחם דיסקין ור' יוסף חיים זוננפלד.

כבר כמה שנים לפני כן הבינו הציונים כי רק אם יצליחו להפקיע מידי גדולי הדור את השליטה על הציבור יש סכוי למאבקם ביהדות החרדית ולשם כך היה צורך בהקמת רבנות מטעם התנועה הציונית, דבר שגם יתפרש כלפי הבריטים כדאגה מצד התנועה גם לאוכלוסייה החרדית וצרכיה.

היתה רק בעיה אחת, היכן מוצאים רב שיהיה מוכן לעמוד לצד התנועה הציונית נגד החלטת גדולי הדור שלא להתחבר בשום אופן לתנועה זו, אך לשם כך פנו אל עבדיהם הנאמנים: "המזרחי", ואלה הציעו את הרב קוק כמועמד המתאים ביותר לתפקיד המיועד: "הרב הראשי לארץ ישראל" (כתחילה דובר רק על רבנות ירושלים).

חיים ויצמן שהיה אז נשיא ההסתדרות הציונית לא אהד כל כך את בחירתו של הרב קוק כמועמד לתפקיד זה, ונחום סוקולוב הזהירו כי מדובר באדם "בעל תפיסת עולם מיוחדת, ובאינדבדואליסט שאינו מסוגל לקבל משמעת אירגונית", מה גם שבאותה שעה היה נתק מסוים בין הרב קוק למנהיגות הציונית (עקב סירובו של סוקולוב לבקשת הרב קוק להקים ישיבה ביבנה) שהביא את הרב קוק למסקנה (שלמעשה לא החזיק בה זמן רב) כי "לא יתכן שהתחיה הלאומית תהא נטולת זיקה ליסודות היהדות, ושבראשה

## קיב דת הציונות

יעמדו אנשים הרחוקים מהיהדות בפנימיותה" (אגרות הראי"ה ג' אגרת תתס"ח).

ביוזמתם של רבני "המזרחי" פנה ה"וועד הכללי" אל הרב קוק עם הצעת המינוי שכללה חתימתם של שלשה מוסדות בלבד. (הוועד הכללי, ת"ת וישיבת "עץ חיים", ובית החולים ביקור חולים).

פניה זו עוררה חשד אצל הרב מהסיבה שלא היתה עליה חתימתו של כולל כלשהוא או אחד מבתי הדין בירושלים וכל שכן לא חתימתו של רב או דיין כלשהוא. הוא בקש להרחיב את מסגרת המזמינים אותו לכהן כרבה של ירושלים וכשנכשלו מאמצי הוועד הכללי להרחיבה נותק הקשר בינו לביין הראי"ה.

כשראו אנשי הוועד הכללי כי הרב קוק לא נענה להצעתם החליטו להציע לו (במקום רבנות ירושלים) את "נשיאות הארץ הקדושה", וגם כנס רבנים בירושלים באייר תרע"ט שלח הודעה כי "אסיפת רבני א"י שנקראה ע"י משרד הרבנות בירושלים מחכה לבואו להרמת קרן התורה והדת" מבלי להזכיר כלל ענין הרבנות.

לבסוף החליט הרב קוק לצאת מלונדון לארץ ישראל כשהוא מודיע במברק לוועד הכללי: "קטונתי מלשאת עלי את משא הקדש הזה שהיה ראוי ליחדי עולם. אך אם טובת עיר הקדש שזה כל מעיני דורשת זאת, לא אוכל לסרב".

הסכמתו הסופית של הרב קוק לקבל את המינוי לרבנות ירושלים המוקמת ביוזמתה של התנועה הציונית והממשל הבריטי חייבו את גדולי הדור להקדים ולמנות רב ואב"ד לעיר הקודש, כשהמועמד לתפקיד הוא הגרי"ח זוננפלד (שלמעשה מילא תפקיד זה בפועל ולמעשה, אך ברח תמיד ממינויים ומתוארים שכאלה). כדרכו, ניסה גם הפעם לסרב אלא שזקן גאוני א"י הגרי"י דיסקין הכריז בקול נמרץ וחד משמעי: "גוזרני על מר לקבל את פְתָרָה של רבנות ירושלים עיר הקדש" ומרן הגרי"ח נאלץ להכנע ולקבל את המינוי.



עם כל זאת נמשכו ההכנות לקראת הקמת "הרבנות הראשית לא"י" כשאת מלאכת ניסוח תקנות היסוד של מוסד הרבנות הטיל הנציב העליון הרברט סמואל על היועץ המשפטי של הממשלה מר נורמן בנטוביץ' לאחר שהודיע משרד המושבות בלונדון כי הסמכות החוקית לרבנות זו תותנה בהקמת "בית דין לעירעורים", וברפורמות שונות כמו למשל התאמת דיני הירושה לחוקי הגויים (ירושת הבת וכד'). מחשש לתגובת גדולי הדור לדרישות המסוכנות של הממשל הבריטי התקיים המו"מ בין הרב קוק לממשלה בחשאי. בהתחלה התנגד הרב להתניית ההכרה הממשלתית בהסכמתו להקמת בי"ד לעירעורים אך נאלץ להכנע לדרישתו של מר בנטוביץ' ולהסכים לבסוף להקמת גוף זה.

בעקבות הסכמתו זו נשלחה אליו בשם זקני הרבנים וראשי הציבור בירושלים בקשה להמנע מהמשך ההכנות לקראת הקמת בי"ד לעירעורים (דבר שמעבר להיותו מהוה פגיעה חמורה בצביונה המקורי של הרבנות כפי שהיה מדורי דורות, נוגד את ההלכה. מעבר לכך, הרב קוק עצמו עם בואו לירושלים הביע הסתייגות מהקמת מוסד שכזה ואמר שלפי דעתו אין מקום עפ"י ההלכה לבי"ד לעירעורים משום שכבר פסקו חז"ל: "בית דינא בתר בית דינא לא דייקי" (בבא בתרא קלח) והציע לשנות את האיות ולקרוא לו: "בית דין להירעורים", כלומר שראוי שבית הדין ישב ויהרהר איך להרים כבוד וקרן הרבנות המצויים בשפל המדרגה).

מאחר ופנייתם של גדולי הרבנים אל הרב קוק הושבה ריקם פורסם מטעמים "גילוי דעת" נגד הכוונה להנהיג סדרים חדשים ברבנות ובבתי הדין, אך הרב קוק לא משך ידיו מהמשך ההכנות תוך ביטחון שיוכל לרומם את כבוד הרבנות ולהגביר השפעתה על הישוב המתחדש.

לא ארך הזמן, ודרישות חדשות הופיעו, הפעם מכיוון התנועה הציונית. "הועד הלאומי" החליט לתבוע צירוף שלשה משפטנים חילוניים לבית הדין הגדול לעירעורים.

בד בבד נמשכו ההכנות לקראת ועידת היסוד של הרבנות הראשית, כשבוע לפני כן התקימה אסיפת רבנים בביתו של זקן גדולי הדור הגרי"י דיסקין בכדי לדון באמצעים שינקטו נגד כינוס הועידה. בין השאר הוחלט על איסור השתתפות

## קיד ————— דת הציונות

רבנים בוועידה זו, גזירת תענית ביום י"ג אדר א', יום לפני כינוס הוועידה, ותפילה וזעקה אל ה' שיגן עלינו ועל תורתו הקדושה בפני הקמים עלינו.

כאן המקום לציין כי התנגדותם של גדולי הדור להקמת הרבנות הראשית לא היתה קשורה כלל להתנגדות לשיטתו ומשנתו של הרב קוק, כי אם התנגדות עקרונית להקמת רבנות אשר תהיה כפופה למרות חילונית, יהיה העומד בראשה אשר יהיה.

י"ד אדר א' התרפ"א, יום פתיחת ועידת היסוד הגיע. מתוך ששים ושמונה הרבנים שהוזמנו הגיעו רק שלושים וארבעה. (כשדיווח על כך הגרר"ש יונגרייז למרן הגר"ח זוננפלד השיבו כי יש לכך סימוכין מן התורה: "בפסוק הארוך ביותר בתורה (שמות לב' א') אנו מונים שלושים וארבע תיבות ומה אנו קוראים בהמשכה של אותה פרשה שבה מתחיל אותו פסוק: 'ויצא העגל הזה'").

כבר בוועידה זו היה ניתן להבחין במבט הטהור של ראית הנולד הנשקף מעיניהם של גדולי הדור בהתנגדותם להקמת הרבנות הראשית.

בנאום הפתיחה של היועץ המשפטי לממשלה נורמן בנטוביץ' הביע בין השאר תמיכה בהצעה לצרף לרבנות הראשית כוחות משפטיים חילוניים, ובהכנסת תיקונים מסויימים בסדרי המשפט. עוד הוסיף, כי בכדי שיוכל ביה"ד לתפוס את מקומו הראוי, נחוץ שההוראה שיורו אותה וסדרי המשפטים בבתי הדין, יתקבלו על לב רוב המתישבים היהודים שבארץ ישראל, ושההוראה צריכה להתבסס על מסורות מורי ההוראה הגדולים, אך באותה שעה, צריכה היא גם להיות מתאימה לרעיונות הצדק והיושר שבזמן הזה וכו'.

קריאות ביניים כמו "לא נהיה רפורמים" קטעו את דברי היועץ המשפטי מצד ספסלי הרבנים, והעינים הופנו לעבר הרב קוק שישב ושתק כשהוא מתאמץ להבליג על סערת רוחו.

כאשר הועלתה גם הצעה לבחור את הרבנים לתקופה של שנה אחת בלבד שבה יצטרכו להוכיח את "התאמתם" לכהונה של שנה נוספת פקעה גם

סבלנותו של הרב קוק והוא אמר כי "מה שמציעים לנו הוא לחזור למה שהיה בימי בית שני — לשכת פלהדרין, כשהכהנים הגדולים עלו וירדו, ורוכס אף לא הוציאו שנתם. ההצעה יש בה משום חילול ה' והשפלת כבוד הרבנות. לאחר מכן המשיך והתייחס להצעה של השתתפות חילוניים בבחירת מוסדות הרבנות ואמר: "אנו אוהבי שלום ורודפי שלום, אבל צריך להיות ברור, כי על עקרונותינו לא נוכל לוותר בשום פנים ואופן. יש לנו עקרונות מקודשים לא פחות מאשר לציבור החילוני ועליהם נעמוד. גם אם כל הרבנים יסכימו לכך, אי אפשר לעקור דבר מן התורה. אנו יכולים לחדול להיות רבנים, ניהפך למטבע פסול, אך העיקרים לא ישתנו".

ויכוחים רבים בין החילונים לדתיים ליוו את ששת ישיבות הועידה. בישיבה השישית שהיתה גם ישיבת הנעילה דיבר שוב נורמן בנטוביץ' וחזר והודיע בהדגשה, כי נוסף על ששת הדיינים שיהיו את בית הדין הגדול ייבחרו עוד שלושה חילונים שיהיו יחד עם ששת הרבנים את המועצה העליונה של הרבנות הראשית. השתיקה ששררה באולם כשסיים בנטוביץ' את דבריו הופרה ע"י הרב קוק שקם והכריז באכזבה: "נדמה לי כי רבי יצחק ירוחם דיסקין ורבי חיים זוננפלד שגזרו תענית ביום פתיחת ועידתנו — צדקו. בואו ונעלה כולנו אל הקנאים ונאמר להם: צדקתם מאיתנו! אמנם החרמות מימין ומאמרי הגידוף משמאל, לא נחשבו עד כה בעיני, תוך ביטחון בה' יתברך עשיתי דרכי. אולם, עתה עלי לעצור ולומר: די! עד כאן. אני לא אשב<sup>א</sup> ברבנות שחילונים מייצגי המשפט הזר ישבו בה".

נדמה היה כי הישיבה על סף פיצוץ, אלא שברגע האחרון הציע הרב קוק הצעת פשרה: לבחור שלושה חילונים יודעי תורה ושומרי מצוות (???) שישמשו כמועצה ליד מועצת הרבנות הראשית, אולם לא יתערבו כלל בחוקים עצמם.

ההצעה נתקבלה, והמשתתפים נגשו להצבעה בה נבחר פה אחד הרב קוק

א. אך כבר אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תהלים פרק א' ס' תרי"ג): "אם עמד סופו לישב".

כרב האשכנזי הראשי, וברוב קולות הרב יעקב מאיר כרב הראשי הספרדי. למרות הצלחתו בהשגת פשרה מאולצת לא הסתיר הרב קוק את הסתיגותו מיציר כפיו<sup>4</sup>, וגם הרב הספרדי הראשי הנבחר ר' יעקב מאיר שהזדעזע מאד מהדברים שנאמרו בוועידת היסוד של הרה"ר לא הסתיר אכזבתו ממוסד הרבנות שהוקם בחסותם של גורמים חילוניים והתלוי במקורות מימון של גורמים שכל תמיכתם ברבנות באה משיקולים פוליטיים מובהקים.

בימי הקמתה של הרה"ר עוד היו אי אלו אנשים שפקפקו בהתנגדותם של גדולי הדור להקמת הרה"ר, וראו באזהרותיהם אודות הנזק שיצמח ממוסד זה קיצוניות או קנאות יתר, אך זמן קצר בלבד לאחר מכן כבר אפשר היה לראות בבירור כי התנגדות זאת היתה ממבט טהור של דעת תורה הניבט מעיניהם של גדולי הדור הרואים את הנולד.

לא ארך הזמן והשלטון הבריטי קיצץ בסמכויות בית הדין הרבני והוציא מאחריותו עניני אפוטרופסות על הקדשות ועזבונות, מזונות האשה, ירושה, ואימוץ ילדים, (בעוד שלבתי הדין המוסלמיים נשארו הסמכויות הללו בתוקפן ובמלואן).

בשאלות הציבוריות שעמדו על הפרק לא הצליחה הרבנות לגבש עמדה אחידה ולשמש מקור של סמכות וקביעת הלכה לרבים. גם הרב קוק עצמו שעד אז יכל להשמיע דעתו ברבים היה כבול עתה על ידי עמיתיו ברבנות ודעתו נמצאה מותקפת מכל הצדדים. (ראה "הרה"ר בא"י – ייעודה וארגונה", עמ' 413).

גם מי שעמד לימינו של הרב קוק בענין הקמת הרה"ר והיה אחד מגדולי

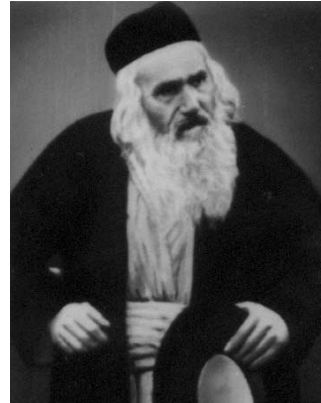
א. יש לציין כי כבר מרבנות ירושלים אותה קיבל הראי"ה קוק עוד לפני הקמת הרבנות הראשית, הסתייג הראי"ה קוק וכמו שמספר מי שהיה מנאמני ביתו של הרב, הרב מנחם מנדל פרוש בספרו "בתוך החומות" (עמ' 303): "יש להזכיר כאן דבר שלא ידוע לרבים, שבכל משך הזמן מיום הופעתו, וגם אחרי שקיבל את כתב הרבנות וייסד את ועד הרבנים, עד שנבחר כרב ראשי לארץ ישראל ולנשיא הרבנות הראשית, לא ביקר הרב ז"ל בבית משרד הרבנות, אף שגר היה סמוך לשם. ודבר זה גרם לתרעומת רבה מצד הרבנים הגאונים, חברי משרד הרבנות. וכשפעם שאלתי לרבנו על זה, השיב לי: "רבנות שנוסדה על ידי ידיום חילוניות אינה רבנות נכונה. אך אז היה המצב קשה במיוחד, והרבנים היו אנוסים לזה".

הרבנים שידעה הרבנות הראשית מאז הקמתה הגאון ר' צבי פסח פרנק הכריז בפני מקורביו כשנתיים לפני פטירתו: "כשאני רואה עד היכן התדרדרה הרבנות ועד כמה הושפל כבודה ונכפפה קומתה, הריני מהרהר בלבי: אכן צדק ר' חיים זוננפלד!".



מרן הגר"ח זוננפלד  
- איזהו חכם הרואה  
את הנולד

הרב צבי פסח פרנק  
- "אכן צדק ר' חיים  
זוננפלד"



מאז הולכת וממשיכה השפלת הרבנות הראשית, והמעניין שאפילו הציונות הדתית המנסה להציג את עצמה כממשיכת מורשתו של הראי"ה קוק לא שמרה אמונים למוסד זה למרות הדיבורים הגבוהים על המחויבות המוחלטת להחלטות הרה"ר. (כפי שיוכח בהמשך הספר).

חלומותיו של הרב קוק אודות היותה של הרבנות גרעין ראשוני לחידוש הסנהדרין מתנפצים מול הדיבורים על אפשרות של התמודדות "רבנים" רפורמיים לתפקידי רבנות, ומול כניעתה המאולצת של הרה"ר לחוקי הגויים שאמצה וחבקה בשתי זרועותיה המדינה הציונית, יחד עם עוד חוקים שבדו מלבם באשר הם מדינת "חוק" ולא "מדינת הלכה", ואשר הביאו לרמיסת כבוד התורה, וכבוד הרבנות באופן היותר משפיל ומבזה שיכול להיות.

בניגוד לשותפיו בהקמת הרבנות אשר מניעיהם בהקמת הרה"ר היו מטעמים גשמיים (כשל המצב הקשה מאד ששרר בארץ במשך מלחה"ע הראשונה

ובשנים שלאחריה) כמו שהודו בכך בעצמם, ראה הרב קוק בהקמת הרבנות הראשית עוד משבצת בפסיפס הכללי של "התחיה הלאומית" שהתרקם במעופו ובדמיונו.

הציונות הדתית כמו שיוכח לקמן, לא שמרה אמונים למוסד הרבנות הראשית אעפ"י שאמצה את הלך המחשבה של הרב קוק אודות התחיה הלאומית של עם ישראל בארצו, ואודות החלק הגדול של התנועה הציונית בתהליך חשוב זה שאימץ לעצמו את הכינוי "אתחלתא דגאולה", ואעפ"י שהיא היתה זו שהזמינה את הרב קוק להקמת מוסד זה, וקנאה מעל דפי עיתוניה וע"י רבניה את קנאתה של הרה"ר, תוך שליחת חיצים בכל מי שהעז להביע או אפילו לרמוז על התנגדותו למוסד זה, (ואפילו כשהיו אלה גדולי הדור) אך עם כל זאת עשתה שימוש נרחב במעמדו של הרב קוק כ"רבה הראשי של ארץ ישראל" כדי להצדיק את דרכה והליכתה יד ביד עם התנועה הציונית וכדי לנסות לתת להליכה זו הכשר הלכתי.

כמו שביארנו לעיל, הצה"ד קוממה נגדה את עולם התורה בכלל, ואת גדולי הדור בפרט, מסיבות רבות, שהעיקרית ביניהן (ואשר ממנה נולדות שאר הסיבות, שכל אחת מהן עומדת בפני עצמה) היא הפנית העורף לגדולי הדור ומסירת ההנהגה על כלל ישראל בידי מומרים לתיאבון ולהכעיס, מה גם שאת ניצני השפעת הציונות על שומרי התורה שנגררו אחריה ניתן היה לראות זמן קצר בלבד אחרי אימוץ הציונות כאידיאל רוחני נעלה ע"י אותם שומרי תורה.

גדולי תלמידי החכמים שמרו על מרחק והתבדלות מתנועה זו על פי הוראת גדולי הדור, ולצה"ד חסרה היתה דמות רוחנית המקובלת בעולם התורה שתהיה מוכנה להגן על הרעיון הדתי לאומי בגלוי ולהכנס לעימות עם גדולי הדור ובראשם מרן הגר"ח מבריסק, מרן ה"חפץ חיים", וראש הגולה רבנו חיים עוזר גרודז'ינסקי, וכן גדולי האדמור"ים שעמדו לצדם במלחמה בתנועה זו.

אם כי בפועל התעלמו מקימי "המזרחי" מדעת התורה של גדולי הדור ואף

יצאו נגדם, הרי שלפחות למראית עין חפשו דמות תורנית שתפרוש עליהם את חסותה.

לרב קוק, על אף היותו תלמיד חכם מופלג, מלאו בסה"כ שלושים ושתיים שנים בשנה בה התכנס הקונגרס הציוני הראשון בבאזל, כך שהיה צעיר ביחס לגדולי הדור שדעתם נגד הציונות היתה אחידה. (מה גם שבין המתנגדים היו גם רבותיו, חותנו ורבו – האדר"ת, ור' חיים מברסק מורו ורבו בישיבת וולוז'ין).

בנוסף לכך תמיכתו של הרב קוק בתנועה הציונית ובהרבה מפעולותיה לא היתה מבוססת על ראיות הלכתיות כלשהן, אלא על הגיגי רוחו ובעיקר על תוכניות גדולות שאעפ"י שהרבה כונות טובות הובילו אותו אליהן, אפשרות הגשמתן היתה בלתי אפשרית, והן נרקמו במעופו של הרב בהתעלמות מוחלטת מהצהרותיהם הגלויות של ראשי הציונות, וממעשיהם בשטח שתאמו להפליא את הצהרותיהם. מה שאין כן התנגדותם של גדולי הדור שנשענה על דעת תורה ברורה, שמקורה בדברי חז"ל, ובדברי רבותינו הפוסקים, ראשונים ואחרונים שאינם משתמעים לשני פנים.

לכן, להקמת רבנות ראשית מטעם הנהגת הישוב החילונית בכלל ולבחירתו של הרב קוק לתפקיד הרב הראשי בפרט היתה חשיבות מכרעת בעיני הצה"ד כי שינוי הגדרת מוסד הרבנות סייע לצה"ד להציג את התנגדות כל גדולי הדור לשיטת הרב קוק כהתנגדות רבנים "טפלים" (ותהיה גדולתם אשר תהא) ל"רב הראשי לארץ ישראל".

אך גם זה לבדו לא סייע לצה"ד משום שבנקל היה אפשר לראות כי שיטתו של הרב קוק בנוגע לציונות ולרבנות מטעם התנועה הציונית לא בלבד שלא היתה בצמוד לדעת תורה כפי שראינו בפרק ה', אלא שקוממה נגדה את עולם התורה וגדולי הדור שבראשו, וכותבי קורות חייו של הרב קוק רצו להביא מקורות שעל פיהם, כביכול, גם גדולי ישראל מחשיבים אותו כגדול הדור.

כך לדוגמא, מביא הסופר שמחה רז בספרו המפורסם על חייו של הרב קוק "מלאכים כבני אדם" מכתב מן החזון אי"ש אל הרב הנפתח במילים: "הוד כבוד מרן שליט"א" וכן ציטוט חלקי ביותר מהתייחסותו של האדמו"ר מגור הגה"ק רבי אברהם מרדכי אלטר אל הרב במכתבו אשר כתב על האניה בשוכו מארץ ישראל אחר שנפגש עם הרב קוק בניסיון להשכיך שלום בתוך המחנה החרדי. ובכן, כיצד באמת התייחסו גדולי הדור אל הרב קוק ושיטתו? להלן מספר עובדות המראות בכירור כי גדולי הדור התייחסו בחומרה רבה לשיטתו של הרב קוק ובמיוחד להתבטאויותיו בכתב ובע"פ בהזדמנויות שונות. (חשוב לציין כי באותה התקופה פורסמו לעתים קרובות מודעות שטנה נגד הרב קוק שתוכן חלק מהן היה שקרי, לכן הנני מדגיש שמטרת הדברים המובאים לקמן אינה להכפיש את שמו של הרב קוק או לערער את מעמדו כתלמיד חכם מופלג, אלא רק להוציא מלב הטועים והמטעים הטוענים כי פעולותיו של הרב קוק בכל הקשור לתנועה הציונית ולהקמת הרבנות הראשית היו בהסכמת גדולי הדור ולואי ולא היה צורך בפרסום דברים אלו, אך המצב אליו התדרדרה הציונות הדתית בעטיו של המידע השקרי בנוגע לרב קוק, ובעיקר בעטיה של התעלמותם מרוב דברי הרב קוק, מחייב בבחינת "עת לעשות לה'" לפרסם את הדברים כהיותם, ולכן הובאו רק דבריהם של גדולי ישראל עצמם או של אנשים נאמנים ששמעו הדברים ישירות מפיהם ולא מדברים אנונימיים שפורסמו בחוצות ע"י אנשים שונים באותה תקופה, או שמועות שהמקור להן אינו מבוסס).

**כשנשאל מרן ה"חזון אי"ש" ע"י מפיץ הספרים י.ל. אם טוב יעשה לסחור בספרי הראי"ה קוק השיבו: "ספרי הלכה כן, אבל ספרי מחשבה לא! ושאל אותו על דבר ה"סדור" ואמר לו החזון אי"ש שצריכים לראות אותו. (ילקוט דעת תורה, עמ' 46, מופיע בסוף קונטרס "עקבתא דמשיחא" להגר"א וסרמן).**

ה"חזון אי"ש" לא עלה לירושלים כל ימי שבתו של הרב קוק שם. (ראה שם,

עמ' 34)

בספר "מעשה איש" על חייו של החזון אי"ש (חלק ב' עמ' רטז, ר' צבי יברוב, בני



ברק, תשנ"ט). מובא שאמר פעם ה"חזון אי"ש": "הגיהנום שלו יהיה שיראו לו מה שעולל, ויגידו לו: קוק. תסתכל!"

בז' בניסן התרפ"א הגיע האדמו"ר מגור דאז רבי אברהם מרדכי אלטר (בעל ה"אמרי אמת" ומגדולי הדור של אותה התקופה) לביקורו הראשון בארץ ובין היתר פעל להשכנת שלום במחנה החרדי ולהרגעת הרוחות במחלוקת שהתעוררה סביב הקמת "הרבנות הראשית".

בצאתו את הארץ, על האניה, כתב אל מקורביו מכתב בו הוא מסכם את ביקורו בארץ. בין היתר הוא מספר על פגישתו עם הרב קוק וכותב: "והרה"ג ר' אברהם קוק שיחי' הוא איש האשכולות בתורה ומדות תרומיות, גם רבים אומרים כי הוא שונא בצע. אולם אהבתו לציון עוברת כל גבול עד שאומר על טמא טהור ומראה לו פנים, כאותו שאמרו חז"ל בפרק קמא דעירובין על מי שלא היה בדורו כמותו ומטעם זה לא נקבעה ההלכה כמותו, ומזה באו הדברים הזרים שבחיבוריו, והרבה התוכחתי עמו, כי אם כוננתו רצויה אבל מעשיו וכו', שנותן יד לפושעים כל עוד שעומדים במרדם ומחללים כל קודש. ואשר הוא אומר, כי בזה הוא דבוק במדותיו כמו שכתוב: אתה נותן יד לפושעים וכו' – אני אומר כי על זה מתודים מפני היד שנשתלחה במקדשך, ובנין צעירים סתירה ואפילו בבנין ביהמ"ק כמ"ש רש"י... אמת כי הוחלט בוויין לבל לגרום נזק להבטחת הזכויות שניתנו לנו בארץ ישראל ואפילו ח"ו לאחרם כי יבוא הטוב מכל מקום, אבל להגדיל התעמלות פושעים ולהחניפם באופן נבהל לקרוא להם "שלום עליכם מלאכי השרת וכו' מלאכי עליון", זה מרגיז את החרדים באופן שאי אפשר לתארו. גם שיטתו בענין העלאת הניצוצות הוא דרך מסוכן. כי כל עוד שאינם שבים מפשע, ואז הניצוצות אינן בהם ממש, ומביא בזה סכנה לנפשות טהורות ונקיות, שיתחברו עי"ז לפושעים בכח יפיפותו של יפת... אריכות הדברים קשה להעלות על הכתב ולכן אקצר, כי התחלתי בשלום ופעלתי אצל הרה"ג אברהם קוק שיחי' ונתן לי כתוב וחתום בחתימת ידו לאמר, שהגם שכונתו היתה לשם שמים, עכ"ז

כאשר שמע שיש חילול השם ומיעוט כבוד שמים ע"י הלשונות שבספריו, הוא מבטל לשונות ודברים הללו. ...כי אני שמעתי מהרה"ג ר' אברהם קוק שיחי' כי איננו לא ציוני ולא מזרחי, אולם בתור רב כללי מוכרח הוא לקרב בימין והוא יודע כי איש אחד חרדי שיבוא שמה, עולה יותר מהתישבות אלף חופשיים". ע"כ. (והמבין יבין מדוע בחר הסופר שמחה רו בספרו "מלאכים כבני אדם" לצטט רק את השורות הראשונות והאחרונות במכתב והתעלם לגמרי מהדברים המובאים כאן. ראה בספרו עמ' 344 ו-345).

בג' אלול התרפ"ג התקימה בווינה הכנסיה הגדולה הראשונה של "אגודת ישראל העולמית" בהשתתפותם של גדולי ומאורי הדור וביניהם מרן ה"חפץ חיים", האדמו"ר מגור, והגאון ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי.

בין השאר נתקבלה החלטה לשגר לירושלים משלחת רמת דרג שתנסה להמשיך את פעולתו של האדמו"ר מגור משנת תרפ"א להשכין שלום בין הראי"ה קוק ותומכיו ובין הגר"יח זוננפלד ועדתו.

המשלחת כללה את האדמו"ר מגור, האדמו"ר מסוקולוב (ר' יצחק זליג מורגנשטרן), והגאון ר' חנוך הניך הכהן מבנדין. הם הגיעו לירושלים ב"ז שבט תרפ"ד ושהו בה כחמשה שבועות עד כ"ג באדר. בזמן שהותם נפגשו עם אישים שונים משני הצדדים וביקרו במוסדות שונים תוך מאמץ להביא לשלום בין המחנות בציבור החרדי.

בשובה מארץ ישראל מסרה המשלחת דו"ח מפורט באמצעות חבר המשלחת, האדמו"ר מסוקולוב ובו בין השאר התיחסות להגראי"ה קוק: "הרב קוק, על אף היותו תלמיד חכם מלא וגדוש במקצועות שונים וגם נואם מצויין, איננו יכול להיחשב כממלא מקום וממשיך דרכם של הגאונים והצדיקים של הדורות הראשונים. הרב קוק מקושר כבר עם רוח הזמן ומדבר גדולות על "תחיית עמנו". ולמרות הירידה המוסרית והדתית של דורנו רואה הוא בעיני רוחו "תחית הלאום" וכדומה, והוא מועיד לרבנות הראשית תפקיד חשוב בתהליך זה". ("בדור תהפוכות", ש.ז. זוננפלד, עמ' 358).

בשנת התרצ"ד עלתה הצעה למיזוג בתי הדין של "העדה החרדית" עם בתי הדין של הרבנות הראשית.

הגאון ר' אלחנן וסרמן (גדול תלמידי מרן ה"חפץ חיים", ומגדולי הדור אז) שלח מכתב להרה"ג ר' יוסף צבי דושינסקי (גאב"ד ירושלים) בו כתב בין השאר כך: "כפי הנשמע עלתה הצעה לחבר בי"ד של החרדים לרבנות הראשית. והנה ידוע כי העומד בראש הנ"ל כותב וחותם קול קורא לעורר יהודים לתת כסף לקרן היסוד<sup>א</sup>, וידוע ג"כ כי כספי קרן היסוד הולכים לגדל כופרים להכעיס<sup>ב</sup>, וא"כ המעורר לתמוך בקרן זה הוא מחטיא את הרבים במדרגה היותר נוראה. וכבר פירש רבנו יונה ב"שערי תשובה" הכתוב (משלי כ"ז, כ"א): "מצרף לכסף ופזר לזהב ואיש לפי מהללו", היינו כי הבחינה על איש היא להסתכל את מי יהלל, ואם רואים אנו שהוא מהלל רשעים יודעים אנו שזהו רשע גמור באופן שהדבר ברור שאסור להתחבר לאיש כזה. ולולא שאינני כדאי הייתי אומר כי המחזיק בהצעה זאת ראוי לנדונו". ע"כ. (קובץ מאמרים להגר"א וסרמן, חלק א' עמ' קנג', הוצ' ישיבת אור אלחנן, ירושלים, תש"ס).

חלק מגדולי ישראל אף התיחסו בצורה הרבה יותר חמורה לספריו ולמעשיו של הרב קוק.

א. כידוע, תמך הרב קוק בקרנות הציוניות. (ראה "מלאכים כבני אדם", שמחה רו, עמ' 238).

ב. ראה מכתב האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" שכתב בעת מלחמה הראשונה פְּנִיָּשָׁה בו כתב בין השאר: "כאשר שמעתי לא טובה השמועה שהרבה מהחרדים מעמידים בביתם הקופסאות הידועות של הציונים לטובת הקרנות שלהם, וגם בעת האחרונה הגידו לי שהציונים הפיצו ברכים דבות שוא שאנכי כמסכים חלילה על הקרן הקיימת שלהם, הנני בזה להביע דעתי גלוי עוד הפעם מה שכבר ידוע ומפורסם, שאי אפשר להעלות על הדעת לתמוך בקרנותיהם של הציונים שמכספיהם תומכים במוסדות וקבוצות הפורצים גדרי הדת ומחללים השבת וכל קדשי בני ישראל בפרהסיא כאשר נודע הדבר מעדי ראה, אוי לאוזנים שכך שומעות מהנעשה על אדמת אה"ק, ורכים מבקשים להם תרוץ על זה מפני דרכי שלום, אבל לדעתי זה היה נחשב לחטא לאבותינו וימרו על ים בים סוף בהעברת פסל מיכה שעשו כן כדי להחזיק השלום עם הערב רב, ולתמוך בישוב א"י צריכים רק אם הבנין הוא על פי התורה וחוקי הדת ומקודש בקדושת א"י, וה' יזכני לראות בבנין ירושלים האמת ובגאולה שלמה". ("אמרי אמת – ליקוטים", בנימין מנחם אלטר, חלק מכתבים – עמ' ק"ל, התשמ"ח).

מרן הגה"ק רבי יואל טיטלבוים (האדמו"ר מסאטמאר) כותב: "כאשר זכיתי ת"ל להיות בירושלים עיה"ק תוכב"א ולחכב אה"ק, שאלוני רבים וכן שלמים ע"ד הרב קוק העומד בראש להרחיב גבול הציונים וה"מזרחים" הטמאים והמטמאים ר"ל, אשר לדאבון לבינו הן המה האריכו קיצינו והשרישו שורש פורה ראש ולענה של המינות והכפירה ר"ל באה"ק, וזה איזה שנים אשר ראיתי מכתבים של כבוד ידידי הרב הגה"צ האבדק"ק סאטמאר ז"ל ולהבל"ח הרב הגה"צ האבדק"ק קאשווא שליט"א ועוד משאר גאונים וצדיקים שבמדינות אחרות שחרצו עליו משפטו שאסור ליקח הוראה מפיו וחלילה להתחבר עמו, ומקצתם של מכתבים אלו כבר נדפסו, גם אנכי בעניי כתבתי אז בזה באריכות כאשר היה למראה עיני חיבורי עצבים שלו המלאים מינות וכפירה ר"ל, וממש בוטה כמדקירות חרב על ה' ועל משיחו, ועל זה דוה לב המאמין בהשי"ת ובתורתו הקדושה באופן נורא, אבל עוד גרוע מזה מעשיו הרעים אשר ממשיך לב העם ובני ציון היקרים לרשת המזרחים ובתי ספריהם אשר הן המה המחריבים יסודות אה"ק ומטילים ארס בילדי בני ישראל לחנכם בדרכי המינות ולסור מעיקרי ויסודי דתוה"ק, ואין להאריך בהם כי כבר נודע אשר מיסוד מים הרעים מקורם ומיום שניתנה תורה לישראל לא היו יסוד מינות כאלה אשר הדיחו אלפים נפשות מישראל לכפור בה' ובתורתו הקדושה, ולא יסתפק בזה לב אמת אשר העומד בצידם להרחיב גבולם גרוע מהם". ע"כ. (שו"ת "דברי יואל" חלק חו"מ סי' קל"ב, ועיי"ש גם סי' קל"א).

כשחזר הרב קוק מהלוית חותנו הגאון האדר"ת בירושלים סר לבית רבה של העיר הגאון ר' שמואל סלנט. וכששאלו הרב מתי הוא חושב לשוב ליפו (שם כיהן אז הרב קוק כרב העיר והמושבות) ענהו כי בדעתו לשהות בירושלים כדי לסדר את כתבי היד של חותנו המנוח. מיד עם צאתו מבית הרב, פנה הרב אל הנוכחים בחדרו ואמר: "מקומו הוא ביפו, שם הוא יכול לפעול הרבה ולהביא ברכה — אך בירושלים?!!" ("בדור תהפוכות", ש.ז. זוננפלד, עמ' 365,

וכן היתה גם דעתו של מרן הגרי"ח זוננפלד שכינה תמיד את הראי"ה בחיבה "הרב של יפו", ראה שם עמ' 363).

בטקס הפתיחה של האוניברסיטה העברית בירושלים פתח הרב קוק בדברי הנחמה של הנביא: "שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך, בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תאמנה. אז תראי ונהרת, ופחד ורחב לבבך, כי יהפך עלייך המון ים חיל גויים יבואו לך" והוסיף – "המאורע הגדול של היום הזה, פתיחת המכללה העברית בירושלים בהר הצופים, בטקס כל כך נהדר, בחגיגה כל כך מלאה נהרה, בקיבוץ אלפים ורכבות של בנינו ובנותינו מכל אפסי ארץ ישראל ומארצות הגולה, מציג לפנינו את חזון הקודש של נבואה זו כמו חי בצורה של זעיר אנפין" בהמשך דבריו הביע את החששות מן הנזק האפשרי ממוסד שכזה לשלמות האמונה היהודית והציע את חזונו למניעת חששות אלו, כי רק ע"י ההכרה כי מכללה זו בכל הקשור ליהדות תדע את טפלותה לעומת השיבות הקדושות, "ועם זה תהיה המכללה עומדת על גובה כזה שיתקדש שם שמים ושם ישראל וארץ ישראל על ידה, ולא יתחלל בשום אופן בגינה, בין מצד המנהלים, בין מצד המורים ובין מצד התלמידים, וביחוד שיהיו המורים אשר ללימודי היהדות, החל מספר הספרים, התנ"ך, אור חיינו, עד כל אפיקי התלמודים וכל אגפיהם וחכמת ישראל ותולדתו, אנשים אשר עם כל גדולת המדע שלהם כל אחד במקצועו יהיו גם שלומי אמוני ישראל בדעותיהם, ברגשותיהם, ובכל דרכי חייהם". (תולדות האוניברסיטה העברית בירושלים – שרשים והתחלות", בעריכת שאול כ"ץ ומיכאל הד, הוצ' האוניברסיטה העברית, ירושלים, תשנ"ז עמ' 311).

כמוכן שחזונו זה של הרב קוק היה מנותק לגמרי מן המציאות וכמו שכותב בפרשנותו לנאום של הרב קוק (שם עמ' 317) ישראל ברטל: "אילו היתה דרישה למורים אורתודוקסים בלבד ולהוראה בלתי ביקורתית של מדעי היהדות באוניברסיטה מתמלאת, לא היתה האוניברסיטה העברית מתקיימת ולו שעה אחת, שהרי הן רעיון האוניברסיטה והן רקעם וחינוכם של רבים מן

האנשים, שנמנו לימים על סגל המוסד, עמדו בסתירה לחזונו האורתודוכסי".

בצורה אחרת לגמרי התייחס מרן ה"חפץ חיים" ל"מאורע הגדול" של הקמת האוניברסיטה וכמו שכתב בין השאר וז"ל: "וכהיום נמצאים אנשים אשר מבלי דעת ותבונה מכנים ומדמים את האוניברסיטה אשר בנו בעה"ק בשם "בית המקדש השלישי"<sup>א</sup> ואכסניה של תורה, והרעיון הזה מפרסמים ומפיצים אותו בקרב בית ישראל. וזה חילול בית מקדשינו ותורתנו הקדושה אשר לא נשמע מעולם כמותו, אוי לאוזנים שכך שומעות! מחויב אנכי להגיד לכל כלל ישראל כי האומרים את זה והמסכימים לזה הם רוצים לעקור את כל התורה כולה ומצותיה ואסור לילך בשיטותיהם וכל המאמינים ומחזיקים בתורת ה' ית' מחויבין למחות נגד בזיון קודש כזה". ("קובץ מכתבים לרבתינו גדולי ישראל", עמ' צג, הוצ' "לחושבי שמו", בני ברק, תשנ"ו).

עכ"פ ברור הדבר שגדולי הדור בארץ ובחו"ל התנגדו לפעולותיו ובעיקר להתבטאויותיו של הרב קוק, ואף שרבים מהם כבדוהו והעריכוהו כתלמיד חכם אף לא אחד מגדולי הדור העניק לו את התואר "גדול הדור" או חיוה דעתו כי התבטאויותיו ומעשיו של הרב קוק בנוגע לכל מה שקשור לתנועה הציונית תואמות או עולות בקנה אחד עם דעת התורה.

אך הצה"ד לא הודאגה מכך במיוחד, מפני שהתואר "הרב הראשי לארץ ישראל" כבר הספיק כדי להציג את הרב קוק כ"גדול הדור" ואת כל גדולי הדור כ"קבוצת קנאים" בעיני אנשי ה"מזרחי", שגם ככה לא התענינו כל כך ברכנים באשר הם, אעפ"י שלמעשה הוענק תואר זה לרב קוק ע"י 34 רבנים בלבד (שהתעלמו מהאיסור של גדולי הדור ובאו להשתתף בועידת יסוד הרבנות), ועוד כמות דומה של חילונים אשר אינה מן המניין שלא רק שלא יצגו את רוב הציבור בארץ ישראל כולה כמי שמתמירים לבחור את רבה הראשי של ארץ ישראל,

א. כך כינה חיים נחמן ביאליק את האוניברסיטה בנאומו בטקס הפתיחה.

אלא שאפילו רוב הציבור הנאמן לה' ולתורתו בירושלים לא יוצג על ידם, וסר למרותם של גדולי הדור.

כאן המקום לבאר מה בעצם היתה הסכנה בשיטתו של הרב קוק, ובחלק גדול מהתבטאויותיו שבכתב ושבע"פ שעוררו את התנגדותם של גדולי הדור לשיטתו ואשר גרמו נזק רב לתפיסת השקפת היהדות המקורית, בעיני הציונות הדתית על רבניה והוגי דעותיה לאורך השנים.

### יחסו לרעיון הלאומיות

כמו אצל רבים מהרבנים שנמנו על הנהגת הצה"ד בלטה אצל הרב קוק ההתייחסות ללאומיות כערך בפני עצמו אלא שצריך לחברו לערכי התורה האחרים לשם השלמות הכללית של עם ישראל, ועל כן יש לשלבם ולאחדם יחד, וכמו שכותב הרב ב"אורות התחייה" (סעיף יח'): "הקודש, האומה, האנושיות, אלה הם שלושת התביעות העיקריות שהחיים כולם, שלנו ושל כל אדם, באיזו צורה שהיא מורכבים מהם. איך שהן מניותיה של הרכבה זאת אם חלק אחד מאלה תופס מקום פחות או יותר עיקרי אצל איזה יחיד או אצל איזה ציבור, אבל לא נמצא ולא נוכל למצוא שום צורה של חיים אנושיים שלא תהיה מורכבת משלושתם. ההתמזגות הדרושה של שלושת התביעות הגדולות הללו מוכרחת היא לבוא בכל קבוצה שיש לה תקוה של חיים עתידיים... שלושת הסיעות היותר רשמיות בחיי האומה אצלנו: האחת האורתודוקסית כמו שרגילים לקראתה הנושאית את דגל הקודש, טוענת באומץ, בקנה, ובמרירות בעד התורה והמצוה, האמונה וכל קודש בישראל. השנייה, היא הלאומית החדשה הלוחמת בעד כל דבר שהנטייה הלאומית שואפת אליו שכוללת בקרבה הרבה מהטבעיות הטהורה של נטיית האומה החפצה לחדש את חייה הלאומיים אחרי שהיו זמן רב עלומים בקרבה מתגרת ידה של הגלות המרה והרבה ממה שהיא חפצה להכיר לטובה את אשר קלטה מרושם רוחם של עמים אחרים באותה המידה שהיא מכרת שהיא טובה

ונאותה גם לה. השלישית היא הליברלית שהיתה נושאת את הדגל של ההשכלה בעבר הלא רחוק ועדיין ידה תקיפה בחוגים רחבים. היא אינה מתכנסת בחטיבה הלאומית אלא דורשת את התוכן האנושי הכללי של ההשכלה, התרבות והמוסר ועוד.

הדבר מובן שבמצב בריא יש צורך בשלושת הכוחות האלה גם יחד. ותמיד אנו צריכים לשאוף לבוא לידי המצב הבריא הזה אשר שלושת הכוחות הללו יחד שולטים בנו בכל מילואם וטיבם במצב הרמוני מתוקן שאין בו לא חסר ולא יתר כי, הקודש (הדת), האומה (החברה), והאדם (הפרט) יתדבקו יחד אהבה אצילית ומעשית ויחד יתועדו היחידים וגם הסיעות שכל אחד מוצא את כשרונותיו יותר מסוגלים לחלק אחד משלושת החלקים הללו. ע"כ. (ובספר "רב ומנהיג" (עמ' 64) הביא שעוד בימי כהונתו כרב העיירה זיימל עוד לפני שקמה התנועה הציונית עלה ברעיונו להוציא לאור כתב עת בשם "שלום לעם", שמטרתו: הטפה לשלום בין שלש התנועות העיקריות ביהדות מזרח אירופה: מתנגדים, חסידים, ומשכילים. הוא בקש לדון על כך עם הנצי"ב כשנפגשו בוויילנא אך "השעה לא היתה כשירה לכך"), (ומי שמכיר את עמדתו של הנצי"ב ושאר גדולי ישראל לגבי תנועת ההשכלה יודע היטב כי לא יכולה להיות שעה הכשירה לכך כשמדובר ב"שלום" עם המשכילים).

ראשית, עצם הצגת האומה והאנושיות כשמדובר על עם ישראל כרשויות העומדות בפני עצמן מחוץ לדת ("קודש") היא חתירה מסוכנת תחת יסודות התורה (כפי שנתבאר לעיל בפרק ב') מפני שגם האומה וכל הקשור אליה וגם האנושיות הן פרטים בתוך המסגרת הדתית ומחוץ למסגרת הדת אין כלום. את שליט האומה ממנים הנביא והסנהדרין על פי מצוות הדת ומי שאין בו יראת שמים הוא מחוץ לתחום של מילוי תפקיד "לאומי" כלשהו גם בהעדר מלך, ואם כופר הוא באלקי ישראל ובתורתו לא רק שנכרת ממסגרת האנושיות של היהדות, שגם היא מוגדרת ע"י מצוות הדת אלא מאבד הוא דרגת אנוש בכלל וגרוע הוא מגוי, ואף מבעל חי. (כמבואר לעיל עמ' נו'). שנית, הצגת הדת כזקוקה לסיוע מצד האומה והאנושיות כאילו הדת לבדה אינה מספיקה למלא את עולמו



של היהודי כיחיד או את עולמו של עם ישראל כעם אף היא אינה כי אם חתירה תחת התורה (כמו שנתבאר לעיל בפרק ה') מאותה הסיבה.

בנוסף לכך הרב קוק מציג את הסיעה הלאומית כקבוצה שמטרתה לחדש את חייה הלאומיים הטבעיים ואת הסיעה הליברלית כדורשת תוכן אנושי כללי של השכלה תרבות ומוסר, ומתעלם לגמרי מן האידיאל הנשגב של מייצגי "האומה" תנועת הלאומיות, ומייצגי ה"אנושיות" התנועה הליברלית: "נהיה כגויים כמשפחות האדמה" אשר כל כולו הריסת חייה הלאומיים של האומה היהודית והפיכתה ללאום חדש ככל העמים כשהאמצעים המרכזיים להגשמתו הם מלחמת חרמה נגד הדת ועקירה מן השורש של כל דבר שיש בו ריח של דת, וכן מהעובדה שכל קיומן, שאיפותיהן, ופעולותיהן של תנועות אלה היה בכוון זה, הליברלית ע"י השכלה שהובילה לשמד, להמרת דת, ולאובדן הזהות היהודית, וחברתה הלאומית ע"י סילוף מהות היהדות והפיכת העם היהודי מעם ה' המובדל לגמרי מן העמים, לעוד עם ממשפחת העמים, הצד השווה שבהן: "לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד", מרידה גלויה בבורא עולם ובתורתו, ושאיפה להכניס תחת כנפי הכפירה את כלל ישראל, ואם כן חיבור בין סיעות אלה לדת הוא בבחינת תרתי דסתרי במלוא המובן של מושג זה.

מעבר לכך, העמדת הלאומיות בפני עצמה, והדת בפני עצמה מובילות (כפי שקרה בפועל בעוונותינו) מהר מאד למסקנה (גם אם לא אומרים זאת בפירוש) כי את מהלכיו הלאומיים של העם יכולים להוביל גם אנשים שבמקרה הטוב רחוקים מיהדות ובמקרה הפחות טוב שונאי יהדות מושבעים (שהרי מוטב שיעסקו הלאומיים בעניני הלאום והדתיים בעניני הדת) אלא שרצוי הדבר שתושג אחדות בינם לבין הדת דבר שבאופן חד משמעי מנוגד לדעת התורה כמו שנתבאר לעיל, ומעבר לכך, נוגד לגמרי את המציאות, כי בעוד שהדתיים הלאומיים אמצו בידיים חובקות את הלאומיות כבסיס וכמכנה משותף לכלל ישראל, הציונות המשיכה תמיד לראות בדת "ענינו האישי של כל אדם" בלבד, שאינו קשור כלל לבסיס הלאומי המשותף עליו נשענה התנועה הציונית, ולימים, המדינה הציונית.

דוגמא נוספת, הפעם להתבטאות בע"פ של הרב בענין זה. בחגיגת סיום

מסכת בביה"ס תחכמוני ביפו השתתף הרב. הסופר אז"ר ששימש כמורה ללשון דבר בשבח הלשון העברית, שהיתה שפת הלימוד בביה"ס. המורה לתלמוד סבר שאסור לשבח את השפה העברית, משום שהיא הפכה לשפתם של המשכילים והאפיקורסים וכידוע "חדש אסור מן התורה" ועוד, חז"ל אמרו "שמע — בכל לשון שאתה שומע" ולפיכך אין יתרון לשפה העברית". על דבריו של המורה לתלמוד הגיב הרב קוק ואמר: "יש בתורה שתי מילות שנתחברו למלה אחת והיא: "אש דת" (דברים לג, ב) הא' והש' הן ראשי תיבות: "ארץ" "שפה" והן קודמות לדת".<sup>א</sup> אין צורך להוסיף.

## ארץ ישראל

ללא ספק, הנושא שסביבו הוזכר ועדיין מוזכר שמו של הרב קוק יותר מכל הוא "ארץ ישראל".

התבטאויותיו של הרב קוק בנוגע למעלותיה של ארץ ישראל ובמיוחד למצות ישוב ארץ ישראל שמשו ומשמשות עד היום את הציונות הדתית כראיה להצדקת דרכם. גם בנושא זה שדעת התורה לגביו ברורה לחלוטין (כמו שנתבאר לעיל בפרק ה') נשמעו מפיו של הרב קוק התבטאויות הנוגדות דעת תורה ברורה זו ומותאמות לדעתם הכוזבת של הציונים, או התבטאויות שמצד עצמן אינן נוגדות את דעת התורה אלא שבאופן או במקום בו נאמרו אפשר בנקל להגיע למסקנות הנוגדות את דעת התורה.

לדוגמא: בספר "מלאכים כבני אדם" מובא משמו של פרופ' ש.ק. מירסקי כי בשנת תר"פ בעת שביקר אצל הרב נכנס אליו יהודי ואמר: "רבים אומרים שאילו היה רבנו מגלה עכשיו את דעתו, דעת תורה, וכותב בגלוי, שאין ברצוננו לכבוש את הארץ ולייסד בה מדינה עברית, כי אם לשבת בה לפני ה'

א. "רב ומנהיג", יעקב אבן חן, עמ' 220 - 219, אלינר, התשנ"ט.

כאבותינו "שומרי החומות" מעולם, כי אז היו גם ראשי הדת האיסלאמית קוראים לשלום והפרעות היו נפסקות, ולא היה נשפך עוד דם נקי בירושלים עיר קדשנו". לשמע הדברים האלה נודעזע הרב, וכשהוא מסתכל בי אמר בקול רועד ובהתרגשות: "כיצד יכולה להכנס בלב האיש הזה מחשבת מעל כזאת בה' ובעמו, שאני אחתום על זה? הלא בזכות בנין הארץ וכיבושה ניגאל".

בנקל אפשר להבין מן הדברים, כי לשבת בארץ לפני ה' ולקיים תורתו הקדושה בלי דרישות מדיניות ודיבורים גבוהים נגד השלטונות כמצות התורה (וכדבריהם של רבני "חובבי ציון", וראשי ה"מזרחי") — מחשבת מעל בה' ובתורתו. לעומת זאת להלחם בערבים ובבריטים באמצעות הטרור הציוני, ולהמשיך לסכן את חייהם של יהודים רבים בארץ ישראל (ובשאר העולם), ולדבר גבוהה על יסוד מדינה עברית שתעקור את התורה מעם ישראל כמצות ה"ציונות" — הזכות שבעבורה ניגאל. ואין צורך להרחיב עד כמה מסוכנים הדברים, מעבר להיותם נוגדים את דעת התורה. (כפי שיתבאר בחלק ב' של פרק זה).

אם באותם ימים היה נראה כי התנגדותם של גדולי הדור לרב קוק ולשיטתו נבעה מ"קנאות קיצונית" ולא מדעת תורה הרואה את הנולד הרי שהמציאות לא איחרה אף היא להראות את צדקתם של גדולי הדור במחלוקת יסודית זו. כל תכניותיו של הרב קוק על אף הכוונות הטובות שהיו בהן נכשלו כישלון מוחלט. מוסד הרבנות הראשית שתפקיד רם ונישא יועד לו במחשבותיו של הרב קוק שראה בו גרעין ראשוני ל"חידוש הסנהדרין", ו"הרמת קרנו של מוסד הרבנות והרמתו מעל למפלגתיות" מוטט למעשה לגמרי את מושג "מוסד הרבנות" כפי שהיה נתפס ביהדות מאז ומעולם. תחת היותו של מוסד זה מאז ומתמיד מקור להשמעת דעת תורה, האסור והמותר, בכל תחומי החיים, הפך מוסד הרבנות בעיני שומרי תורה ומצוות רבים למוסד שתפקידו לתת "שרותי דת" בתחומים מסוימים בלבד, ואל לו להתערב כלל מחוץ לנושאים אלה. שאלות בטחוניות, יוכרעו ע"י מומחי הביטחון, שאלות

כלכליות יוכרעו ע"י מומחי הכלכלה וכו', ע"פ החלטת אנשי "החוק והמשפט" המבוססת על חוקות ומשפטי הגויים, והרבנים יעסקו בשאלות של כשרות מאכלים, נישואין וגירושין, מקואות ובתי כנסת, (תחת פיקוח של חוקי הגויים של מדינת "ישראל", כמובן) ויקשטו בנוכחותם אירועים ממלכתיים.

ע"י העמדת הרבנות בצל המדינה ומערכותיה נרמס כבודה, ובהתאם, טושטשה לגמרי העובדה שסמכות התורה כוללת את כל תחומי החיים של היהודי הן של הפרט והן של הכלל.

טשטוש זה הוביל במהרה גם לטשטוש בתפיסה של מהותו של "רב" בישראל ואם עד עתה לתפקיד נעלה וחשוב זה הגיעו רק תלמידי חכמים מופלגים שעמלו ויגעו בכל חלקי התורה אחרי שקבלו את סמיכתם להוראה מגדולי הדור שהכירו כי תוכם כברם והכירו את דעותיהם והשקפותיהם ומצאום מתאימים לעול הרבנות, הרי שעתה כל מה שצריך הוא לעבור את בחינות ההסמכה של הרבנות הראשית (דבר שבמוצע אינו מצריך יותר מכמה שנים מועטות של לימוד שטחי של אותם סעיפי הלכה שבסמכות הרבנות), ללא בדיקה של דעות והשקפות וללא חות דעת של גדול בישראל, והרי לפנינו "רב" בישראל, ואם אומר שאסור לותר על שטחי ארץ ישראל בשום אופן הרי הוא כבר "גדול הדור" וכל גדולי ישראל הם כקליפת השום לעומתו, אף אם למעשה חושב ומדבר ומורה הוראות בניגוד להלכה, וכל דעותיו (המועברות גם לתלמידיו ולשומעיו) הן כוזבות ומנוגדות לדעת תורה.

## 6 שעות שבועיות למשך שלוש וחצי שנים והרי לנו "רב עיר"...



**Hoshen College מכללת חושן**  
 הכשרה ארצית - טוענים רבניים.  
 מרכז הלכה ומשפט עברי בישראל.  
 e-mail: [hoshen1@bezeqint.net](mailto:hoshen1@bezeqint.net)

**הנהלה ראשית**  
 רח' בן יהודה 34, ירושלים  
 טל': 02-6242265 Tel: 02-6242265  
 02-6242261 Fax: 02-6242261  
 34 Ben Yehuda St. Jerusalem

**גרשאי לימוד****מסלול א' - רב צבאי**

הלכות מליחה (יורה דעה).  
 הלכות בשר וחלב (יורה דעה).  
 הלכות תערובות (יורה דעה).

**מסלול ב' - רב שכונה / רב ישוב**

הלכות שבת (אורח חיים).  
 גידה ומקואות (יורה דעה).  
 הלכות אבלות (יורה דעה).

**מסלול ג' - רב עיר**

הלכות ברכות ותפילה (אורח חיים).  
 מצוות התלויות בארץ (יורה דעה).  
 פסח ויום טוב (אורח חיים).  
 ראה"ש יו"כ וסוכות (אורח חיים).  
 הלכות סת"ם (אורח חיים).

**תקופת הלימודים**

**מסלול א':** 4 שעות שבועיות למשך שנת לימודים.

**מסלול ב':** 6 שעות שבועיות למשך שנתיים ורבע עד שנתיים וחצי.  
 לבעלי תעודת כושר יורה יורה (רב צבאי) מסלול הלימודים לשנה וחצי בלבד.

**מסלול ג':** 6 שעות שבועיות למשך שלוש וחצי שנים.  
 לבעלי תעודת כושר רב שכונה אורך מסלול הלימודים לשנה בלבד.

**גמול השתלמות - שנת שבתון**

זכאים לגמול השתלמות, שנת שבתון, הכשרה מקצועית מטעם משרד העבודה, משרד החינוך, משרד הביטחון.

מנהל אשדוד  
 גבעת וושינגטון  
 צומת - אשדוד  
 Ashdod

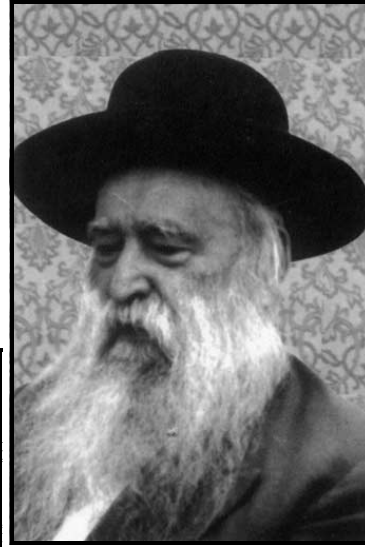
מחוז דרום  
 קניון דגנב  
 באר - שבע  
 Beer-Sheva

מחוז טבריה  
 מכללת עסקי תיירן  
 צומת - צמח  
 Tiberias

מחוז צפון  
 בית ג'ון סרייס  
 דרשה  
 Haifa

מחוז גליל  
 בית ג'ון סרייס  
 רמת - גן  
 Ramat-Gan

הגאון ר' יחזקאל  
אברמסקי - מזדעזע  
מההצעה שאת  
הדיינים תכחר ועדה  
מאשרת שרובה  
חילונית



RABBI I. ABRAMSKY  
42, ELN PARK AVENUE  
SOUTH TOTTENHAM  
LONDON, E14 9

יחזקאל אברמסקי  
הגאון  
הגאון ר' יחזקאל אברמסקי  
הגאון ר' יחזקאל אברמסקי

דלגתי על כל התנאים הרשמיים והנוסחה המקובלת, כדי שהאגרת הזאת תהיה בעיניו כמכתב ידידות, ודברי יהיו מקובלים ונאמנים בדברי רעות, אשר טובת יידיש כטובת עצם הענין נדרשות בהם. מלאתי רצון יידיש, ועינתי בשתי הצעותי האמורות במכתבו, היינו "לקבוע תכנית מועט (מינימלית) לסמיכה לרבנות יורה יורה (היתר הוראה) וגם לסמיכה של יורה יורה יידיש, ולבחור אחר כך לעצם הסמיכה, אך קודם כל דבר צריך עיבוד תכנית" (עד כאן לשון הצעותי).

כל "תכנית מועט (מינימלית) לסמיכה לרבנות" יש בה המעטת דמות הרבנות, וזעירות אנפין של הרבנים בלימוד התורה ובידיעות התורה, וממילא גם בעוה רוחם לעמוד במרץ כנגד מסקי בעלי בתים בענינים הנוגעים אל עיקר היהדות, וכמו שאמרנו חכמינו זכרונם לברכה: שכל מי שאין בידו הלכה - אע"פ שיש בידו אגדה - הוא מזוין ואינו גבור, שחסר לו האמץ של חמר הדין, שלא יכנע תחת השפעה זרה, אשר אחר שהושפע ממנה נדמית לו כהיתר.

הלא כבר הורה הנסיון בחוץ לארץ, שבכל מקום שקבעו תכנית הידיעות הדרושות בשביל היתר הוראה או סמיכה נתקטנו המוחין, והלמוד קבל צורה של "חסוף ולמד" "חסוף ולמד" עד קבלת התעודות הללו. וסוף דבר היה שעיני התכניות היו כדרבנות ביחס אל העדמה, שיצאו בהם ידי חובתם ולא העדיפו עליהם. אבל לא היו כמסמרות קבועים שלא לגרוע מהם. ובארגון הקדושה יהיה המסדה של תכנית כזו שיש בה צמצום הידיעה וההבנה גם יחד מי שנים. על ידה תקופה הדוח השורר עוד (תהלה לה) בישיבות הארץ, בשאיפתם הרבה של המסתופפים בהן ללמוד תורה בעמקות בשביל ידיעות התורה, כמנוה עלונו שנהנו עמלים בתורה.

גם ההצעה השניה בחירת "ועדת הסמיכה" מעוררת דאגה, ואחרית המסדה מי ישוריה. הלא לפי מהלך הענינים מן ההכרח שועדה כזו במינו אלה תחול עליה השפעה מזולתה, והשפעה שאינה נובעת מפנימיות ענין בסמיכה, היא כקטב מרידי אל רוחה.

מי מבני תורה לא נודעוץ מהנשמע שיטנה הצעה, שמהיום והלאה יבחרו הדיינים על פי ועדה מאושרת שרובה חילונית, ונדול יהיה כחו של השלטון מבוחה של הרבנות. לבי סמוך ובטוח שיידי יתנגד לזה בכל תוקף השפעתו האישית, ובכל תקף השפעתו של משמרתו. וזו יהיה בענין שדברי היוצאים מן הלב בהסברת דעת תורה יתקבלו, וההצעה לא תאושר.

יש בחילוי לכתוב על כל הענין הנדון באריכות, אך הנני מלא תקוה כי לחכם גדול כיידי די בראשי פרקים.

בידידות ובברכה מעומק הלב  
י"ג שבט ה'תרס"ג

מתוך "קובץ מכתבים לרבותינו גדולי ישראל",  
הוצ' "לחושבי שמו", בני ברק, תשנ"ו.

הגדה"ש קרלין –  
אב"ד "שארית ישראל" –  
מחאה גלויה

הרב חיים שאול קרלין

## ראשית חטאת

אלו, אך בהמשך הזמן הולכת ושלטת השכחה וההתעלמות, ע"י חוגים שלמען טובת הנאה וביכור ענינים גמייים, שיש בלקיחת חלק בתוך מוסדותיהם, התכחשו לכל עברם שעמדו לצדם של רבותינו גדולי דור שלפנינו בהתנגדותם להתיסדות רבנות זו דמתקרי „רבנות הראשית“, ושינו עמדתם להכנס בתוך קהלם ולעמוד תחת סמכותם.

ומצאנו לחובה לצאת במחאה על התדרדרות עצומה שאירעה עם סגירת הגליון, אשר נציגי ציבור המתיימרים שדעת תורה מכוונת צעדיהם, ירהבו עוז בנפשם להגיש כתב רבנות המכירה ומשימה אלוף לראשם, לאחד שמסלף בדרך אמונת תורה"ק, ומראשי מעמידו הדת לרשות המינות, לאיש שפורץ תחת גורי התורה ודרכי ההלכה. אין זאת אלא אחר שהוכשר כבר, והותר אצלם מוסד רבנות זו בכללה, לכן מלאו לבם בלי שום בושה, להכתיר אדם, בשעה שנתלה קלונו ברבים, שחותר תחת קדושת ישראל וטהרתה, ופורץ בקדושת המקדש. המסקנא היוצאת מהדברים שנאמרו, בגודל החיוב להתרחק ממוסדותיהם ומלהסתפח על קהלם, ואצ"ל שהסמכות בדת ודין מושללת ממוסדות כאלו הכפר פים ל„רשות“ — שחרת על דגלו ומנשימה למעשה כפירה והכחשה לכל אמונת תורה"ק. ועל אחת כו"כ שבר-תורה החרד על נפשו ושלמות תורתו ותום אמונתו לא יבקש תכליתו ועתידיו במקומות כאלו שהמכשול והתקלה כרוך על עקבו על כל צעד ושעל.

לעינינו, דראשיתה של הפרץ היתה בזו, שענין הרבנות — שהיא יסוד ההוראת התורה והמופקדת על משמרת התורה ולדור נדרה — הועמדה תחת בעלותם וסמכותם של אלו שכל מטרותם לעקור תורה מישראל, להיות מונחגת ע"פ עצתם, ולקרב למטרותם, ולהוות בכך משענת וכלי תשמישם בדרך להשגת מטרותם שהיא כאמור להפקיע אמונת תורתנו ולרשת מקומה, ובכל מצב ובכל עת, עמדה ועומדת לימינה לשים מסוה הדת על פני מרידותה, ולהרזים ולהשתיק את ההתנגדות למע"ל, ליה, וביכרה באה עזת רשעים מול דעתם של גדולי הדור שראו באה סכנה לתורה „ותחילת הריפורם בדת ודין“, וכאשר קרא הגה"ק מהרש"א אלפנדרי זצ"ל: „לכן עליכם לדעת כי חורבן התורה והיהדות באה"ק מתחיל מכס, ואתם עתידים ליתן את הדין לשמים על כל חטאים ופשעים של כל הדורות הבאים אחריכם.“ ובהליכה אחר עזת רשעים מונח כבר המצב הזה של עמידה בדרך חטאים עד לעשיית ליצנות מכל התורה, בהיות שתחילת יסודה, הוא למען שמש מטרה שהיא לגמרי הפוכה ממטרת הרבנות.

וכאשר הדברים גלויים וידועים שבמשך כל זמן קיומה, מראשית התייסדותה, גרמה להרס וקלקול, בגופי תורה ועקרי האמונה, וקלקול הדין, ועוות משפט, מצויות בה למכביר. ואף שלפני זמן מה היה זה מהדברים הברורים וידועים, ובהתאם לאה היתה ההתייחסות למעשה למוסדות רבניים

כאשר בזמן האחרון אנו עדים לעלבונה של תורה"ק, וכבוד שמים מתחלל בראש כל חוצות, ע"י שנברו בעלי לשון לשית בתורה משמים פיהם, לצאת נגד מצותי ומשפטי של תורה, עד להעלות התביעה לשנות ולפסוק כפי דעתם ורצונם, ובכך להכניע הכל תחתם להראות באה כי גם עניני דת ודין נתונה בידם וכל אשר יחפצו יטנו.

וביותר גדלה והתעצמה חילולה של תורה ושם שמים, ע"י אלו הנושאים עליהם איצטלא דרבנן, להשפילה ולהגיענה עד עפר, בהסכימם להענות לתביעתם להמיר תורה ולהחליף חוקים, דבר שמחר ייבום למסור נפשנו על זה, ועדיין לא נשמעה המחאה בכל עוזה ותקפה, שייבטא ויחדיר בכל עולמנו „כי המשפט לאלקים, ודבר אלוקינו יקום לעולם, וכל הנוגע בה לא ינקה“.

ובראותינו כל זאת, איך שהגיע לשפל המדרגה להתיר איסורי תורה בריש גלי, חשבו שהצורך במצב זה, להתבונן ולדעת, מהו השורש פורה ראש, שגורם ומביא למציאות זו, שאנו עומדים לפניו. ולכשתבונן נראה שביסודה של רבנות זו חונחה חרועין להתפתחות זו, דהשורש בכל זאת, הוא מה שנאמר בחז"ל עה"פ אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, ואמרו על זה חז"ל (במס' ע"ז י"ח) וכי מאחר שלא הלך היכן עמד וכי אלא לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואם ישב סופו ללוץ, וכל המהלך הזה שהודיעונו חז"ל אנו רואים

מתוך קובץ "לחושבי שמו", בני ברק, תשל"ג, מובא בספר "מחשבת התקופה".

לא ארך הזמן, וגם במעט הסמכויות שניתנו לרבנות, חולל השילטון שינויים, והפקיע סמכויות מן הרבנות. כמוכן שבכל מקרה בו פסק כלשהו של אחד מבתי הדין של הרה"ר לא מוצא חן בעיני מאן דהו יכול הלה לפנות אל ערכאות המדינה על מנת שה"חוק" יצילו מה"עוול" שנגרם לו מחוקי התורה. במקרים אלו יכול בג"ץ לבטל הכרעות הלכתיות של הרבנות הראשית ולבטל את פסקיה ה"בלתי צודקים", שהרי הרבנות הראשית היא לא יותר מאשר סניף קטן וצדדי של "מערכת המשפט" של המדינה.

## הרבנות הראשית לישראל

בס"ד  
לכבוד  
הרבנים המקומיים  
יו"ר המועצות הדתיות  
מנהלי מתי הכשרות  
ורבני ישראל בכל אתר ואתר

**הודעה בדבר הכשרות**

**במשחטת**

הנהלת המשחטה הנ"ל הפרה את הוראות הכשרות של הרבנות הראשית לישראל אשר התפרסמו בקובץ הנחיות ונהלי הכשרות, אשר על פיהן מתנהלת כל מערכת הכשרות בכל המשחטות בארץ.

**הרינו להודיע בזאת כי אי**

**הורדת הכשרות מהמשחטה הנ"ל הוא**

**אך ורק בגין הצו של הבג"צ**

**הרב יעקב סבג**  
ראש אגף הכשרות הארצי

**הרב דוד ורנר**  
רב העיר חדרה

**הרבנות הראשית**

– תמונת מצב

**תשס"ב. הוראות**

**הכשרות כורעות**

**ומשתחוות לצוי**

**הבג"ץ.**

(ועדיין שואלים: מה לא

טוב בהכשר של

הרבנות?)

ובשו"ת "מנחת יצחק" (להרה"ג יצחק יעקב וייס – אב"ד ירושלים עיה"ק) בהקדמתו לחלק ג' הביא דברי ה"נודע ביהודה" (תנינא סי' קי"ט) שכתב: "דנגדע לעפר קרן התורה, דכל הגדולה שקורין אותם גדולי זמננו אינו מצד חוכמת התורה, אבל מתגדלים בנימוסיות ובטבעיות וכידיעות ספרים חיצונים, ואלה מתגדלים בריקוד ואלה בזמר ואינם יגעים בתורה כלל, ומספחת הזה פשתה בדור ולכן לא תשים לב למה שאומרים בשמם איזה הוראה". עכ"ד. והוסיף ה"מנחת יצחק": "ומה נענה אכתריה בדורותינו אלה אשר ירדנו עוד עשר



מעלות אחרונית, והגרמא בנזקין המה מרכבים המסמיכים את הבאים לבקש סמיכת חכמים בלא לחקור ולדרוש על טוב מעשיהם ולידע היטב את תוכם וברם אם המה באמת ראויים לאותו אצטלא, והנמשך מזה שנקראים בשם רבנים וחכמים, אותם הרחוקים מעמק ידיעות התורה, ושמירת מצוותיה, וכל תפארתם בחכמות ובידיעות אחרות ומחליפים הד' אמות של הלכה באלפים אמות של מדעות אחרות, ביציאת חוץ לתחומים שגבלו לנו רבותינו ז"ל".

גם בעצם מינויים מושבעים הרבנים אמונים למדינה, ובשנת תשט"ז כשקרא על כך מרן ה"פחד יצחק" (הגר"י הוטנר) אמר: "יש להאמין לי כשקראתי בבוקר על... [הנ"ל] בכיתי כתינוק בן יומו ממש. כל הפרוצדורה של השבעת אמונים למדינה — וואס פאר אן אנשיקעניש איז דאס. מי שמע מעולם על השבעת אמונים של דיין בישראל — לא רק למדינה, אלא לשום אדם, לשום גוף או לשום דבר — מלבד לדיני השולחן ערוך? ! אין כאן אלא חיקוי זול להצהרה האנגלו־סקסונית כשאדם מתמנה למשרה ממשלתית" (ספר הזכרון למרן ה"פחד יצחק", עמ' מג').

הרבנות הראשית, שבדמינונו של הרב קוק היתה אמורה להיות מרוממת מעל המפלגתיות והפוליטיקה, הפכה למוסד הרבני המושפע יותר מכל מהתערבות פוליטית, כשהתנצחויות הפוליטיות מתפרסמות לציבור הרחב ומוסיפות הרבה "כבוד" למסורת היהודית בכלל, ולמוסד הרבנות בפרט, עד כדי כך שאפילו בציונות הדתית כבר נשמעות קריאות בעד סגירת מוסד הרבנות.

גדולי הדור הזהירו - הרב קוק נשאר עם החזון, כיום דורשים "ממשיכי" הרב קוק: "לסגור את הרבנות"

נדב שורב

סגור את הרבנות ואל תתוודע לרשות

הרבנות הראשית של היום נהפכה לגוף אדמיניסטרטיבי גרידא. המעמד הרשמי מאפשר התערבות פסולה של רשויות השלטון. לא את זה ראה הרב קוק בחזונו

רבנות ניו יורק עם נתיבות המוסקמאליות בהשגחה הבניין וכיוצא באלו, או שהמפלגות הדתיות ינסו לעצמן את המעמד במקור נוסף של גיבויים ומשרות לאנשי ומניעים, סרדו כולם כדור עורף כוננם של מאורות הדור האמיתיים. שידור כלום כריאים, יכו יוסף את יוסף, אבל מה לנו ולציה וזו נכון, יש שאלות נכדות משקל: מי יפקח על המשך רות, רישום נישואין, גירור ודמויות. מטרת המאמר הזה אינה מספיקה לתשובה מפורטת, אבל אזכיר שתי נקודות כלליות. ראשית, עם ישראל התקיים אלפיים שנה בגלות, בקהילות קטנות על בסיס וולונטרי. ישר בת וולחין התקיימה בלי תקציבים מהצאר ניקולאי הראשון וספר התקבל כסמכות תורתית בלי מנדט ממ"ד היה תורה. מסתמא גם או טיפלו בכשרות, שבת, גירור וכדומה ולמרבית החימוסן היה פתרון לכל עניין. יתר על כן, וכאן באה הנקודה השנייה - התערבות ממלכתית כמסד הרבנות ובארגון הקהילות נחשבה תמיד כצדקה צדודה, וגם כאן בארץ לא תמיד עמדת הנוח "הממלכתית" אכן מעילה, ודי אם נזכיר במויזא את עניין קבלת המצוות בגירור.

למקרים רבים בחסותה של תנועת ש"ס, אף שקדים לכן לא נגנו על מעמד החכמים שלה. קשה להאמין כי את לשכת הפלחריזן חזו ראו בחזונו הרב קוק ושותפיו לייסוד הרב"ד נות.

עוד מפות משמנה הדשים, כך אמרים, אמורים הר"ב בנים הראשיים ונבחרים לסיים את עשר שנות כהונתם. סמנינו כי זוהי הודמנות חגיגית ונאה לוקטט בפעולה המתבקשת כבי מוסד: מניית מוסד הרבנות הראשית. הרעיון מנחה דוקמה הרבנות, התקופה כי היא תהווה את הדיוע הדתית של השלטון בישראל ותקרוין בכך על כל ההווה הלאומית שלנו, לא התנשם כפועל. בעשרות השנים האחרונות הרבנות היא שחל זו כמערכת הממשל הישראלי, גוף הנמצא במלחמת מאסף תמידית נגד דחיתו על יד הארגון הממלכתי. חייו באים לו "מבוחין", ממאבק סטטיסטי ריאלי מתמיד של מפלגות הרוואות בו כלי ולא אדיאיה. חבל, ואולי היה ניתן להגיע למצב אחר, אבל התקווה לכך רק קטנה מיום ליום. צריך להכיר במציאות ולסגור לפני שהיה מאוחר מדי.

הרבנות סוחבת על גבה 'ציבנות' ציבורית, מאבקים וסכ"ס סכים מכווערים למיניהם. מינוי רבנים ראשיים, מינוי וירי"נים, מריבות על שליטה בעבודות כוח - כל אלו נעשו נוכח עיני הציבור כולו משך שנים רבות. דווקא הרבנים הראשיים העובחיים, כך נדמה, אינם עוסקים כל כך בהלכות רבנים ומלחמותיהם, אך רוא עקא - ירדות קנה של הרבנות הראשית שית הפכה אותה באמת לגוף אדמיניסטרטיבי גרידא. נדמה כי היום אין אפילו ברור חוג של לומדי תורה הוראה רבנים הראשיים את מנהיגי הדתיים, ולמעשה שניהם נבחרו

(בשבוע, גליון 11)

יתרה מזאת, הציונות הדתית ותנועת ה"מזרחי" שהיו דוחפי רעיון הקמת הרבנות הפנו לה עורף ודרשו את אי התערבותה גם בענינים הלכתיים מובהקים. [לדוגמא, כבואם של ילדי טהרן לארץ התחוללה סערה ע"י אגודת ישראל שדרשה חינוך דתי לכל הילדים ואף נסתה להגיע לשתוף פעולה עם ה"מזרחי" בתווכו של הרב הרצוג (הרב הראשי אז) ולהקים ועדת רבנים משותפת שתדון בדבר על מנת להציל את הילדים משמד. הרב נויפלד מסביר מדוע ה"מזרחי" סירבו להקמת ועדת רבנים בטענה: "כלום יש כאן דבר של בירור הלכה? משום צורך עיון בגדר של שאלה?" (שכן עפ"י תפיסת ה"מזרחי" תפקידה של הרבנות הוא לסדר קידושין, ולתת כשרות למזון, ומה לה ולעניני חינוך ילדים והצלתם משמד) על דברים אלה הגיב הרב הרצוג ואמר: "כמה מגוחכת

ומכאיבה כאחת היא הדעה האומרת שאין לרבנים וגדולי התורה לחוות דעה בענין ילדי טהרן, סידורם, וחינוכם. להיפך, לפי דין תורה הבית דין הוא אביהם של יתומים. ורבני ישראל הם האפוטרופסים והאחראים לחינוכם של יתומי ישראל, ומחובתם לחוות דעה ולפסוק בהחלט בענין חינוכי כזה.

הרב פישמן מיוזמי הקמת הרבנות ששימש בתקופת ילדי טהרן גם כיו"ר הסוכנות היהודית (שהיתה אחראית להעברתם על הדת של מאות ילדים ניצולי חרב הנאצים אלה במחנה בטהרן ואח"כ בבואם לארץ) אף הזהיר את אנשי הסוכנות שלא ימסרו את הילדים לאגודת ישראל כי בבקרו בישיבות נוכח לדעת, כי כל הילדים והבחורים הלומדים שם, הם שונאי ציון וזה הוא חינוכה של אגודת ישראל.

הוא אף לא מהסס לומר (במעמד הרב הרצוג) כי מעדיף הוא את חינוך השומר הצעיר, השלם מבחינה לאומית, על פני חנוך אגודת ישראל הפגום מבחינה אנושית ולאומית. (כמובן שרק על פי אמונתו בדת הציונות יכול חינוך לכפירה ושמד להיחשב בעיניו כ"שלם מבחינה לאומית"). [ראה "ילדי טהרן מאשימים", משה שנפלד, ירושלים, תשנ"ד].

גם בסוגיית ה"שרות הלאומי" התעלם רובו המכריע של הצבור הדתי לאומי מדעת הרבנות הראשית ומדעת כל גדולי הדור ושלה, ועדיין שולח את בנותיו, לשרות לאומי למרות האיסור ההלכתי (כפי שיפורט להלן בחלק ב' של הפרק) שגם הרב צבי פסח פרנק שהיה יד ימינו של הרב קוק בהקמת הרבנות וכן גדול תלמידי הראי"ה הגרי"מ חרל"פ פסקו לגביו: "ייהרג ואל יעבור". מוסדות החינוך של ה"מזרחי" שנהנו מתמיכתו של הרב קוק בהם עם בואו לארץ לכהן כרבה של יפו לא הלכו בדרכו ולמדו רק את מקצועות החול ה"הכרחיים" אלא אמצו את החינוך החילוני כמעט במלואו כפי שיוכח להלן בפרק ז'. גם בכל הקשור לקרוב רחוקים נכשלה לגמרי שיטתו של הרב קוק. על אף נסיונותיו לעטוף את הלאומיות החילונית בהילה של קדושה פנתה לו ההנהגה החילונית עורף. הוא לא שותף בשום הכרעה חשובה בסוגיות הציבוריות גם לא כשהיו אלה שאלות דתיות מובהקות (כמו למשל שאלת הכותל).

כתביו הרבים לא רק שלא קרבו את החילונים אל היהדות, אלא ששמשו במקרים רבים ככיסוי לפעולות הנוגדות את ההלכה שבוצעו ע"י הציונות הדתית, ובמקרים רבים התעלמה הצה"ד אפילו מפסקי הלכה מפורשים שלו כשכתבי ההגות שלו משמשים לה כנימוק לכך.

גם "היתר המכירה" המפורסם נפרץ לגמרי. בשעתו כשטען כלפיו הרידב"ז כי הוא מבקש לעקור שביעית מא"י כתב לו (אגרת תקנ"ה): "וכי לא חזרתי כמה פעמים על דברי ש"הוראה זו היא הוראת שעה ורק לפי הצורך וההכרח הגדול"? ! כי, חלילה להפקיע מצוה גדולה וכללית כקדושת השמיטה, בלא הכרח גדול הנוגע עד הנפש.. אבל בכל עת... שכבר הוטב המצב... חלילה וחלילה לשלוח יד בקודש ולהפקיע בקדושת הארץ, ולהכניס ראש בין הרים גדולים," אך התעלמות הצה"ד מדבריו וההסתמכות על היתר המכירה שהפכה לדבר שבשגרה עד שבישובים שאינם שומרים שמיטה נמכרת הקרקע בשביעית לנוכרים, והעבודה מתבצעת בה כרגיל, (בניגוד לדעת הראי"ה שגם כשהתיר המכירה הדגיש שארבעת המלאכות האסורות מן התורה ייעשו ע"י נוכרים (שו"ת משפט כהן סי' ס"ז)) הוכיחה עד כמה ראה הרידב"ז ועמו שאר גדולי הדור את הנולד מ"היתר מכירה" זה. (ובשו"ת "דברי יואל" להאדמו"ר מסאטמאר יו"ד סי' צז' הביא מה ששמע מאחד מזקני ירושלים שהיה נוכח בשעה שנאספו אצל הגר"ש סלנט גדולי הרבנים בשנת תרס"ט לדון על דבר השמיטה והיה שם גם הרב קוק ואמר שלכן נכנס בעובי הקורה של ההיתר מפני שאמרו חז"ל: (קידושין כא:): מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר נבלות, והשיבו מרן רבי שמואל סלנט כי ההיתר שלו הוא נבלה ממש...).



## חלק שני

## ממשיכי דרכו או מסלפי משנתו?

כאמור לעיל הצה"ד לא הסתפקה בהסתמכות על דמותו של הרב קוק כנימוק להצדקת דרכה בעבר בלבד, אלא הציגה (ועדיין מנסה להציג) עצמה כממשיכת דרכו בכל מעשיה ופעולותיה גם בהווה.

על אף התנגדותם של גדולי הדור לדרכו של הרב קוק, שכפי שראינו לעיל באה לעתים בתקיפות רבה, יש לזכור כי אחרי הכל היה הרב קוק יהודי חרד והתנגד בנימי נפשו לכל חריגה מן השלחן ערוך מצד שומרי תורה ומצוות, אלא שלחילונים שהתרחקו מן התורה ופרקו מעליהם עול תורה ומצוות התייחס בחמלה וברחמים וראה צורך להשתתף עמהם במה שקשור לשוב ארץ ישראל ובנינה אך בודאי שלא ע"י עבירות, וכמו שכתב מפורשות במכתב בשנת חייו האחרונה (זכרון ראי"ה עמ' קצ"ד): "בכל חיבתי לבנין אה"ק...הנני מכריז ומודיע תמיד בכל מקום..שעיקר העיקרים שביסוד אורחות הגאולה, בצמיחת ישועתה, הוא קשר הקדושה, הדבקות בה' יתברך בתוה"ק ובכל קדושת ישראל, מראש ועד סוף.

אבל לצערי רבו הטועים והמטעים, הרוצים לדון מתוך הדברים של החיבה לבנין הארץ שנשמעים ממני בע"פ ושנקראים בכתב, כאילו ח"ו יש כאן איזו פשרה ואיזו הסכמה כל דהו, על הנסיגות אשר כמה שדרות מהעוסקים בבנין הארץ נסוגים מדרך הקודש, אם הרבה ואם מעט — ד' יודע שלבי כואב על זה באין הפוגות.

וכל מנהגי הקלות, נגד הדין ונגד מנהגים קדושים, שהתחילו להתנהג בהם גם מבני תורה, ומאלה המקושרים ביראת שמים, ושומרי המסורת היהודית... הכל הוא נגד רוחי ונגד שאיפתי, ואני מוחה נגדם, ומכחיש מפורש כל מי שאומר איזה דבר לסייע למכשילים הללו בשמי ח"ו". ע"כ.

בחלק זה של הפרק נעסוק במשנתה של הציונות הדתית כפי שבאה לידי ביטוי בעמדתה כלפי נושאים שונים (וכיון שהנושאים רבים נעסוק בעיקר בנושאים העיקריים השנויים במחלוקת בין היהדות החרדית לציונות הדתית) ונבחן עד כמה הם תואמים אם בכלל את דעת התורה כפי שנפסקה להלכה בחז"ל, בראשונים, ובאחרונים, ואח"כ את מדת התאמתם לפסקים כלשהם של הרב קוק או פוסקים אחרים.

ללא ספק הנושא הבווער ביותר בחברה בישראל הוא ענין "השתמטות" הציבור החרדי משרות בצבא העולה על סדר היום הציבורי בתדירות גבוהה, הן בהיותו מוצג בציבור החילוני כהשתמטות מחובה אזרחית ומוסרית הכרחית, והן בהיותו מוצג בחוגים מסוימים בצה"ד כ"בריחה מהצטרפות למלחמת מצוה" והתעלמות ממצוה דאורייתא: "לא תעמוד על דם רעך", תוך תפיסת מחסה תחת דברי הרמב"ם המפורסמים בסוף הלכות שמיטה ויובל הפוטרים לכאורה את שבט לוי מיציאה למלחמה.

תחילה ניתן רקע הלכתי לנושא (באופן עקרוני מבלי להתייחס לשרות בצבא זה או אחר) ואח"כ נדון באמיתות הטענות מצד הציבור החילוני ובמיוחד מצד הציבור הדתי לאומי בכל הקשור לשרות בצה"ל.

## כיבוש הארץ בזמן הזה — מלחמת מצוה?

שלשה מצבים של מלחמה מוזכרים בהלכה:

האחד, מלחמת מצוה — רש"י ועוד ראשונים פירשו שרק כיבוש א"י (כגון מלחמת יהושע) הוא מלחמת מצוה, והרמב"ם הוסיף שגם מלחמת עמלק וגם מלחמה לצורך עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם נכללות במלחמת מצוה.

השני, מלחמת רשות – לדעת רש"י, כל מלחמה שאינה כיבוש א"י נקראת מלחמת רשות, ולדעת הרמב"ם נקראת מלחמת רשות מלחמה של הרחבת גבולות א"י מעבר לגבולותיה המקוריים.

לשני סוגי מלחמות אלה מתייחס הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמותיהם והן לפרטיהן כוללות את כלל "הלכות מלחמה".

המשותף לשני סוגי מלחמה אלו הוא שלשתיהן יוצאין על פי ציווי המלך, וההבדל העקרוני ביניהן הוא שלמלחמת מצוה יכול לכוף המלך את העם ללא אישור הסנהדרין (בית הדין של שבעים ואחד דיינים) וללא שאלה באורים ותומים ולמלחמת רשות לא יכול המלך לכוף את העם ללא רשות הסנהדרין וכמו שכתב הרמב"ם בפירושו בתחילת פרק ה' מהלכות מלכים הלכה ב' וז"ל: "מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד".

הלכות מלחמה הכוללות שני סוגי מלחמה אלו אינן נוהגות בזמן הזה כלל מפני שרק מלך יכול להוציא אליהן וכבר פסקו חז"ל (בתוספתא סנהדרין פרק ג') שאין ממנין מלך אלא עפ"י בי"ד של שבעים ואחד וברמב"ם (הלכות מלכים פרק א' הלכה ג'): "אין מעמידין מלך בתחילה אלא עפ"י בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא". (ועיי"ש ברדב"ז). ובימינו בעוונותינו, אין לנו לא בית דין של שבעים ואחד ולא נביא כך שיציאה למלחמה בין מלחמת מצוה ובין מלחמת רשות אינה נוהגת כיום כלל.

וכן מבואר בפרוש גם בדברי האחרונים. בשו"ת "חתם סופר" (חלק אבה"ע תשובה קנה) לענין עשה דנקי יהיה לביתו כתב דאינו נוהג אלא במלחמה, ואין דין מלחמה בזמן הזה, ותדע שהרי הסמ"ק שלא מנה רק המצוות הנהוגים בזמן הזה השמיט מצוה זו, לפי שאינו נוהג אלא בשעה שיש מלכות לישראל ויש להם רשות להלחם עם אויביהם ולא בזמן הזה עכ"ד.

מרן  
ה"חתם סופר"  
- אין דין מלחמה  
בזמן הזה



ובספר "נודע ביהודה" (מהדורה תנינא חאה"ע שאלה קכ"ט) לענין יפת תואר כתב דלא משכחת לה האי דינא לאחר החורבן, דאין דין זה נוהג אלא בשעת מלחמה, והרי אין מוציאין למלחמת הרשות אלא עפ"י בי"ד של שבעים ואחד וכו', וכבר נתבטל בי"ד של שבעים ואחד בימי התנאים ועוד, שלאחר החורבן אין לנו מלך ולא חלוצי צבא שיהיה שייך כיבוש מלחמה עכ"ל.

ובקונטרס "על הגאולה ועל התמורה" למרן ר' יואל טיטלבוים מסאטמאר במאמר האחרון הביא דברי ה"נודע ביהודה" וה"חתם סופר" הנ"ל והוסיף וז"ל: "וה"חינוך" ז"ל בהזכירו כל אלה המצוות הנוהגות במלחמה הכפיל ושנה בכל אחת ואחת, שאין נוהגות אלא בזמן שישראל על אדמתן ובישובן, כי אז להם הרשות והיכולת בידם עיי"ש. וכל הפוסקים הרי"ף והטור והשו"ע ונו"כ לא זכרו הך מלחמת מצוה ללחום בעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם שכתב הרמב"ם אלא ודאי דאין נוהגת בזמן הזה ולית דין צריך בושש. וברור דלא היה רצון הבו"ת ודעת התוה"ק מסכמת למסור הרשות ביד מי שהוא לכופ את ישראל ולהוציאם למלחמה, כי אם המלך אשר יבחר בו ה' ונמנה עפ"י נביא ועפ"י סנהדרין, והיה הולך בדרך התורה והמצות, כמ"ש הרמב"ם ז"ל שכ"ז



הוא מתנאי המלך, ולו לבדו נתנה תורה רשות לכופ את ישראל למלחמת מצוה לבא בעזרת ישראל מיד צר, ומלך כזה היה לו סיעתא דשמיא והשראת השכינה בכל מעשי ידיו, לדון ולהכריע כדת של תורה בענין המלחמה הנוגע לפיקוח נפשות, ובזמן הבית שיצאו למלחמה עפ"י סנהדרין ועפ"י מלך, היו הסנהדרין והמלך דנין בדבר בכובד ראש באימה וכיראה, אם יש הכרח בדבר להוציא את ישראל למלחמה, והרי אף בעזרת ישראל מיד הצר לא הותרה כי אם לתועלת ההצלה, ויש לדון בדבר אם ההצלה קרובה, או ח"ו הסכנה קרובה לסכן את ישראל ח"ו למיתה". ע"כ לעניננו, ועיי"ש.

וברמב"ם בהקדמתו לספר המצוות כתב במפורש בשורש הארבעה עשר וז"ל: "וידוע שהמלחמה וכבישת עיירות לא יהיו אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול כמה שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד, ולכן פרסום אלו כלם אצל רוב האנשים כל מצות עשה או לא תעשה שתתלה בקורבנות, או בעבודות, או במיתת בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך או במלחמת הרשות (נקט מלחמת הרשות משום החידוש שיש בה שצריך למלך וסנהדרין אך מלחמת מצוה שסגי במלך ואין צריך לאישור הסנהדרין כבר כלל לפני כן, ובספר המצוות מהדורת שבת-פרנקל כתוב במפורש: "או במלחמת מצוה או במלחמת רשות") לא אצטרך לומר בה זאת לא תתחייב אלא בפני הבית אחר שזה מבואר לפי מה שזכרנו. ע"כ. ובטור או"ח כתב (סי' רמט' ס"ק א'): "אין צריך במלחמות הרשות על עיירות של גויים אלא אם כן התחילו שלשה ימים קודם השבת ואם התחילו אין מפסיקין אבל מלחמות מצוה מתחילין אפילו בשבת".

וכתב שם מרן הבית יוסף על דברי הטור הנוגעים למלחמת מצוה בפירוש וז"ל: "והאידנא שאין ישראל הולכין להלחם ולצור על עיירות לא היה צריך רבינו לכתוב דין זה אלא דמשום דמיתני בגמ' בהדי אין משלחין אגרות ואין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת כתבה".

ובשו"ע שם כבר השמיטו מרן השו"ע לגמרי ולא הזכיר מאומה לגבי מלחמת מצוה כיון דאינו נוהג כלל!.

מעבר לכך, עיון קצר בהלכות מלכים ברמב"ם (כאמור לעיל שאר הראשונים השמיטו הלכות אלה שאינן נוהגות בימינו) בהלכות הנוגעות ליציאה למלחמה מראה כי גם מבחינת פרטי ההלכות הדבר אינו אפשרי, לדוגמא: בפרק ז' הלכה א' כותב הרמב"ם כך: "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה וזה הנקרא משוח מלחמה (וכהן משוח לא מצוי כיום בעוונותינו).

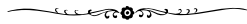
כמו כן כיבוש הארץ מותנה מעיקרו בטהרתה מעבודה זרה וכמ"ש בגמרא במסכת ע"ז (מ"ה ע"ב) ש"גידוע עכו"ם קודם לכיבוש א"י" (עיי' שם) ומרן ה"פחד יצחק" הפליג בהדגשתו של היסוד שאין מקום לדיבורים על מצות כיבוש הארץ, כל זמן שאין כח לקיים את ה"לשרש אחריה" של ע"ז שבתוכה:

"דכל שאין הכיבוש יוצר את תקיפות היד לעקור עבודה זרה של נוכרים בא"י ביד רמה — אין זה הכיבוש האמור בענין; ואין שום הבדל בין אם מניעת האפשרות של עקירת ע"ז דנוכרים באה היא מצד השעבוד לטורקיא או לאנגליא ובין אם מניעה זו באה היא מצד השעבוד לאו"מ, או לאפיפיוור ברומא, או לדעת הקהל העולמית. כל אלו המצבים נכללים הם בהביטוי ש"יד עכו"ם תקיפה על עצמן". ותקיפות ידם של העכו"ם בא"י בענין עקירת עבודה זרה (כפי דין העקירה המיוחד לא"י דוקא, כידוע ברמב"ם פ"ז מהלכות עבודה זרה) — היא סותרת את מצב הכבוש". (ספר הזכרון למרן בעל "פחד יצחק" זצ"ל עמ' נב' נג').

לכן גם אם היתה האמת כשיטתם (שמלחמת מצוה נוהגת גם בימינו) הרי היו צריכים לקיים את מלחמת המצוה כהלכתה ובין היתר לבער עבודה זרה מן הארץ. ומדינת "ישראל", לא בלבד שאינה מבצעת עבודה זרה מן הארץ אלא תומכת בעבודה זרה בכל הארץ, ומחזקת ידי עובדי עבודה זרה. בשנת התשמ"ח במלאת ארבעים שנה למדינה, מחולק פרס שר הדתות לעדות הלא יהודיות ואנטואן שהין מנצרת זוכה בפרס עבור פעילותו "לחיזוק והידוק הקשר של המסדרים הנוצריים עם המדינה"

שר הדתות זבולון המר (מהמפד"ל) אמר בטקס כי פרס ממלכתי זה בא לבטא את הערכתה של המדינה והחברה הישראלית לאלה הפועלים בהתמדה ובמסירות למען הערכים הנצחיים שעליהם מושתת קיומו של עם ישראל ומדינת "ישראל"... (שבת בשבתו – תזריע מצורע התשמ"ח). לא יאומן כי יסופר...

**"מצות עשה היא לאבד עבודת כוכבים ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות ונאמר כי אם כה תעשו להם וגו'. ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו. אבל בחוץ לארץ אין אנו מצווין לרדוף אחריה אלא כל מקום שנכבש נאבד כל עבודת כוכבים שבו. שנאמר ואבדתם את שמים מן המקום ההוא. בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריהן ואי אתה מצווה לרדוף אחריהן בחוץ לארץ".** (רמב"ם פרק ז' מהלכות עבודה זרה, הלכה א').



הסוג השלישי של מציאות מלחמה הוא מה שמוכא בטור ובשו"ע בהלכות שבת סי' שכ"ט (הדן בעניני פיקוח נפש שמחללין בעבורם שבת) בס"ק ו'. וז"ל השו"ע שם: "עובדי כוכבים שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת, באו על עסקי נפשות, ואפילו סתם יוצאים עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת הגה: ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבוא"

הלכה זו אינה קשורה כלל להלכות מלחמה, אלא לעניני פיקוח נפש שכידוע דוחה שבת.

ענין נוסף נכנס כאן והוא באשר למצות "לא תעמוד על דם רעך" כלומר חיוב הצלת הנמצאים במצור ע"י אחיהם שמחוץ למצור.

בענין זה כתב מרן בשו"ע (סי' תכו' ה"א): "הרואה את חבריו טובע בים או ליסטים באין עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל ולא הציל או ששמע עכו"ם או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אוזן חבריו והודיעו, או שידע בעכו"ם או באנס שהוא בא על חבריו ויכול לפייסו בגלל חבריו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו וכיוצא בדברים אלו עובר על לא תעמוד על דם רעך". ע"כ.

ובסמ"ע שם (אות ב') כתב: "ובהגהות מימוניות כתב דבירושלמי מסיק דצריך אפילו להכניס עצמו בספק סכנה עבור זה והביאו הבית יוסף וכתב ז"ל: "ונראה שהטעם הוא מפני שהלה ודאי והוא ספק" עכ"ל גם זה השמיטו המחבר ומור"ם ז"ל ובוזה יש לומר כיון שהפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו בפסקיהן משום הכי השמיטוהו ג"כ. ע"כ.

ובפתחי תשובה שם כתב: "ועיינ בספר אגודת אזוב מהגאון מהר"ם זאב זצ"ל שכתב טעם נכון מה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי בזה משום דסבירא להו דתלמודא דידן פליג על הירושלמי בהא ע"ש. ושם בסוף הספר בהשמטות הביא בשם הרדב"ז ח"ג סימן תרכ"ז שכתב כן בפשיטות דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה" (שם ברדב"ז נשאל בענין שר שאמר לישראל הנח לי לקצוץ אבר אחד שאינך מת ממנו ובאם לא, אמית את ישראל חברך והשיב שאינו מחוייב זולת ממידת חסידות. אולם אם יש ספק נפשות הרי זה חסיד שוטה דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה). ע"כ.

ובספר "מנחת חינוך" מצוה רלז' (שלא לעמוד על דם רעים) כתב ז"ל: "ולדידי גוף דין הגהות מיימוניות צריך עיון, כיון שהוא רק לאו ואינו עושה מעשה כלל בהעברת הלאו למה יתחייב להכניס עצמו בספק סכנה, והלא וחי בהם כתיב,

ופיקוח נפש דוחה הכל, אפילו ספק פיקוח נפש. ואי משום פיקוח נפש דאיך, זה דוקא בעושה מעשה כמבואר בראשונים דימסור עצמו ולא יהרוג לחבירו משום מאי חזית, אבל אם רוצים להפילו על חבירו אין צריך למסור עצמו, דאדרבה דלמא דמא דידיה סומק טפי, א"כ הוא הדין בספק סכנה ג"כ אין צריך למסור עצמו היכי דלא עביד מעשה. ועיין ביו"ד סי' קנ"ז ס"א ברמ"א, וצ"ע. אך באמת דין זה מביא הגהות מיימוניות בשם הירושלמי צריכין אנו לקבל באימה. ומ"מ למעשה צ"ע דין זה, ונראה לי דע"כ השמיטוהו הראשונים דלא סבירא להו כן". (ועיין מה שכתב במצוה רצו' אות לב').

ובשו"ע הרב להגה"ק בעל התניא על חושן משפט כתב בהלכות נזקי גוף ונפש בענין הלאו דלא תעמוד על דם רעך בסימן ז' כך: "ואפילו להיכנס בספק סכנה יש אומרים שצריך כדי להציל את חבירו ממיטה ודאית ויש חולקים בזה וספק נפשות להקל".

וכן פסק מרן המשנה ברורה בסי' שכ"ט ס"ק ח' וז"ל: "ומכל מקום אם יש סכנה להמציל אינו מחויב, דחיי קודם לחיי חבירו, ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספקו דידיה מודאי דחברו". (והוסיף שם המשנה ברורה וז"ל: "אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה, ולא לדקדק ביותר, כאותה שאמרו: המדקדק עצמו בכך בא לידי כך").

וב"משך חכמה" על התורה (למרן הגאון ר' מאיר שמחה הכהן בעל ה"אור שמח") פר' שמות על הפסוק: "לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" כתב וז"ל: "מוכח דאם היו חיים המבקשים את נפשו לא היה צריך לילך להוציא בני ישראל ממצרים, אעפ"י שכל ישראל צריכים אליו אינו צריך להכניס עצמו בסכנה".

ובספרו "אור שמח" על הרמב"ם כתב בהלכות רוצח (פרק ז' הלכה ח' שם כתב הרמב"ם דרוצח בשגגה אינו יוצא מעיר מקלט אפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה): "דכיון שהותר דמו לגואל הדם אין לו להכניס עצמו בספק סכנה עבור הצלת חבירו מסכנה ודאית, כן נראה, ומוכח מזה דלא כהגהות

מימוניות בשם ירושלמי דתרומות שהובא בכס"מ פרק א' דחייב להכניס עצמו בספק סכנה ומירושלמי גופיה אינו מוכח למעייין היטב בו". ע"כ.

ומ"מ לענין יציאה למלחמה (ששייך בימינו רק מדין פקוח נפש ולא תעמוד על דם רעך) גם לדעת הירושלמי לא יהיה מחויב הן מפני שמלחמה היא לא ספק סכנה כי אם ודאי סכנה וכמ"ש ב"מנחת חינוך" (מצוה תכה' – הריגת שבעה עממין) שבדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה וכתב שהתורה גזרה ללחום עמהם אף שהיא סכנה, וב"העמק שאלה" להגאון הנצי"ב מוולוז'ין כתב (שאילתא קמ"ב) וז"ל: "וכל הנוגע לסדרי מלחמה בכלל פיקוח נפש הוא דמי יודע מה יולד יום" (ע"כ), והן כיון שאינו ודאי הצלה (והוי ספק דידיה מול ספק דחבריה דודאי הוא קודם לחברו) וכתב האדמו"ר מסטמאר בקונטרס "על הגאולה ועל התמורה": "שבמלחמה הסכנה קרובה ח"ו, ואין ההצלה ברורה, ולפעמים מכניס את עצמו ואת חבריו לסכנה וודאי שאין בזה לא תעמוד על דם רעך". (עיי"ש בסוף הקונטרס).

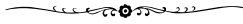
ובספר "עינים למשפט" להר' יצחק אריאלי שהיה אחד מראשי "ישיבת מרכז הרב" שנתמנו ע"י הראי"ה קוק כתב מפורשות (בבא בתרא ז' ע"ב, עמ' כ"ה, ד"ה רבנן לא צריכי נטירותא) בנוגע לגיוס ת"ח לצבא אחרי שהביא ראיות לכך שפטורין מיציאה למלחמה, ואפילו מלחמת מצוה, לגבי חיוב מדין "לא תעמוד על דם רעך" וז"ל: "ובדבר החובה של הצלת נפשות, ליתא בנדון דידן, שהרי הוי ספק דידיה נגד ספק דאחרים שלכולי עלמא אינו נדחה ואפילו בודאי דאחרים..ואין הבדל בזה בין הצלת יחיד להצלת כל ישראל..." (עיי"ש).

(וראה עוד בענין חיוב הצלת חברו בספר "משפטי הלוי" – תשובות והלכה בדיני ממונות אקטואלים לר' הלל יצחק הלוי, חלק ב', סימן ו', ובפרט בתשובת הר"מ ראטה (שו"ת קול מבשר חלק א' סי' מ"ז) להרב הראשי הרצוג ששאלו לגבי אפשרות לחייב אנשים בגיוס ע"מ לסייע לחבריהם הנמצאים בקרב מדין "לא תעמוד על דם רעך" והשיבו שודאי שאי אפשר לחייב אף אדם בכך. (ומכאן ג"כ ראייה דלא שייך הלכות מלחמה בזמננו דא"כ מדוע צריך לחייב מדין "לא תעמוד על דם רעך", והרי יש לחייב בגיוס משום מלחמת מצוה דדוחה פקוח נפש)).

## סיכום

א. דיני מלחמה (הן מלחמת מצוה והן מלחמת רשות) אינם נוהגים כיום כלל. (בהעדר מלך ובהעדר אפשרות למנות מלך, וכן בהעדר סנהדרין של שבעים ואחד, ובהעדר כל אפשרות לקיימן על פי פרטי הלכותיהן).

ב. לענין "לא תעמוד על דם רעך" חיוב הצלת חיי ישראל הוא רק כשהמציל לא צריך להכניס עצמו אפילו בספק סכנה.



## הציונות הדתית והשרות בצה"ל

כפי שהוסבר לעיל (בפרק ד'), שאיפתה הראשית של התנועה הציונית היתה "נהיה כגויים" ולכן בכל פעולותיה בדרך להגשמת שאיפתה — השגת עצמאות מדינית, וכן בכל הקשור לדרכי המאבק הלגיטימיות להשגת עצמאות זו, אמצה את השקפת הגויים.

הערך המרכזי שעמד בראש השקפת העולם הציונית באשר לדרך להשגת עצמאות מדינית הוא שיש להשיגה בכל מחיר ואף במחיר אובדן חיי אדם וגם כשהובהר לראשי הציונות שהגשמת השגת עצמאות מדינית תהיה אפשרית רק ע"י שימוש בכח וסכון חיי אדם, לא נרתעו מהגשמת שאיפותיהם.

לשם כך הוקם כבר בתחילת ימי העלייה השנייה ארגון "השומר" (שבימיו הראשונים נקרא "בר גיורא") ואח"כ ארגון הטרור "ההגנה" שהיה כפוף להנהגת מוסדות היישוב. אח"כ נוספו גם ארגוני הטרור אצ"ל, ולח"י, ובשלב מאוחר יותר הצטרף אליהם גם הפלמ"ח. (שבתחילה היה חלק מהצבא הבריטי).

ארגוני טרור אלה הוו למעשה את התשתית להקמת צה"ל, שמיד עם הקמתו איחד אל שורותיו את לוחמי אירגוני הטרור השונים. כלומר, שרשיו של צה"ל מקורם בהשקפה שמותר ואף חובה למסור את הנפש בעבור השגת שלטון עצמאי בא"י, ובעבור ההגנה על שלטון זה.

כמובן שהשקפה זו סותרת את דעת התורה וחותרת תחת יסודותיה, שהרי אף אם היתה עצמאות מדינית מצוה דאורייתא, ואף אם בהעדר עצמאות מדינית היה נמנע מיהודים רבים ככל שיהיו לקיים מצות ישוב ארץ ישראל שאף היא לדעת חלק מהראשונים מצוה דאורייתא הרי היו נדחות הן מפני פקוח נפש והיה חל עליהן כפי שחל על כל המצוות (למעט עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים) הכלל: "וחי בהן — ולא שימות בהן". כך שהוספת ישוב א"י או עצמאות מדינית בארץ ישראל למצוות ששייך לגביהן הכלל: "ייהרג ואל יעבור" אינה אלא הוספה על התורה אשר כמוה ככפירה בתורה כולה.



ואמר פעם הגרי"ז מבריסק (לאחד מגדולי התורה במועצת גדולי התורה של אגודת ישראל שהשתתף בכנסיה הגדולה של אגו"י בה דנו בין השאר על יחסה של אגו"י לתוכנית החלוקה של ועדת פיל שמונתה ע"י הבריטים ושפירושה חלוקת הארץ בין היהודים והערבים) וז"ל: "ואין נפקא מינה והבדל איזה צביון יהיה למדינה יהודית זו. אפילו תהיה זו מדינה יהודית שתתנהל לגמרי עפ"י דת תורתנו הקדושה, ואפילו יהיה נשיא המדינה וראש הממשלה רבנו חיים עוזר, והכל כתורה ייעשה — גם כן, אסור שייהרג אפילו יהודי אחד בשביל להקים מדינה יהודית. זה קוטב הנדון כאן. אין כאן הנידון והשאלה, איזו הנהגה תהיה למדינה יהודית, דתית או חילונית. הנקודה היא: שאסור שיישפך דם יהודי למטרת הקמת מדינה יהודית. והואיל ואי אפשר יהיה לבצע את ה"חלוקה" אלא ע"י שפיכת דם יהודי — ממילא אסור לקבל תוכנית זו, ואסור להסכים שיישפך דם ישראל נגד דעת תורתנו שאסור למסור נפש בשביל הקמת מדינה יהודית". ע"כ. ("מקטוביץ' עד ה' באייר", צבי וינמן, פרק כ"ד, הוצ' ותיקין, התשנ"ה).

מה כל שכן שלדעת פוסקים רבים ראשונים ואחרונים, לא רק ששלטון עצמאי אינו מצוה אלא שלקייח ממשלה טרם ביאת המשיח וכן עליה המונית לא"י (גם בהסכמת האומות, וכש"כ בהתנגדותן, וגם אם האו"ם החליט בעד צריך להתחשב בדעת המדינות השכנות לנו דהרי מהן עיקר הסכנה וגם גדולי ישראל שאמרו



מרן הגרי"ז פולזבוויצ'יק  
מבריסק – "אסור שיהרג  
אפילו יהודי אחד בשביל  
להקים מדינה יהודית"

שאינן חשש מפני איסור השבועות אם יהיה בהסכמת האומות חזרו והדגישו שכל פתרון חייב להיות מוסכם על הערבים, ובמיוחד אלו שבארץ ישראל) הן עבירות חמורות על השבועות כמבואר באריכות במאמר "שלש שבועות" להאדמו"ר מסאטמר בספרו "ויואל משה", ובמקורות רבים אחרים, המביאות ח"ו ל"הנני מתיר את בשרכם".

דבר נוסף שיש לתת אליו את הדעת הוא שעיקר המסר שהועבר לעם מהתנועה הציונית (ומהתנועה הלאומית שקדמה לה) היה שגורלו של עם ישראל בכל הקשור לפיתרון בעיותיו (וביחוד בעיותיו הלאומיות) תלוי בו עצמו ובכוחו, כשהתנועה הציונית מציגה את עצמה כמי שנטלה על עצמה את משימת פתרון בעיותיו של עם ישראל.

כלומר, האידיאל שעמד במרכזה של התנועה הציונית לפני ואחרי הקמת המדינה היה "ניקח גורלנו בידינו" וכל הישג שהושג בתחום התחזקותה של המדינה (מבחינה כלכלית, בטחונית, או אחרת) נוצל תמיד כדי לחזק את תחושת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

על כן, בדיוק כמו שבזמן שהתורה היתה מרכז חייו של היהודי בפרט והעם היהודי בכלל, והדבר היה ברור לכל תינוק ותינוקת מישראל ש"הוא הנותן לך כח לעשות חיל" וש"אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר" היו לומדי התורה — קרי תלמידי החכמים סמל האומה היהודית ודמות לחיקוי ולהערצה הרי שבמדינה הציונית שהאידיאל "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" החליף בה את האידיאל "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" ושצה"ל היה הסמל המובהק ביותר לאידיאל זה, הוחלף גם הסמל, ואת מקום התלמיד חכם תפס החייל לבוש המדים וחבוש הקסדה היושב במרומי הטנק.

כלומר, מעבר לתפקידי ה"הגנה" וה"מלחמה" יועד לצה"ל תפקיד חשוב בחינוך העם לאימוץ תפיסת "כוחי ועוצם ידי" וכמו שכותב בן גוריון: "הצבא שלנו יש לו שליחות לא רק בימי מלחמה אלא גם ואולי בייחוד לימי שלום. הוא צריך לעצב דמות הנוער ועל ידי כך דמות העם" (בן גוריון — האיש וצה"ל).

חדש מול ישן - העבודה זרה  
של זמננו "כוחי ועוצם ידי" על  
רקע עבודה זרה ישנה -  
כנסיה נוצרית.  
מצעד צה"ל ביום העצמאות



קרבותיו של צה"ל, ושל ארגוני הטרור הציוניים שקדמו לו (המוצלחים שבהם בעיקר) נלמדו לפרטיהם בבתי הספר, דבר שעורר הערצה גדולה ללוחמיו, ולעומדים בראשו (וכמו שרואים שכמעט לכל תפקיד מפתח בשילטון המדינה נבחרו ועדיין נבחרים אנשים בעלי עבר צבאי מפואר, תופעה שאין לה אח ורע בעולם המערבי כולו וניתן לראותה בעיקר במדינות איסלאם קיצוניות).

הציונות הדתית שנסתה תמיד לתת הצדקה הלכתית ל"ערכי" הציונות התחילה בשלב ראשון לתת הצדקה לפעילות הצבא בכלל, ובשלב מאוחר יותר להשתלבות בחורי הישיבות בו (במסגרות כאלה או אחרות).

לאור דעת התורה שהובאה לעיל כפי שנפסק להלכה עפ"י דיני התורה, נראה האם אכן נשענה הצדקת הציונות הדתית לחובת השרות בצה"ל, ולהשתלבותם של בני הישיבות בו, על דיני התורה בענין זה.

כאמור לעיל, התנהגותה של התנועה הציונית בכל הקשור למאבקה לעצמאות מדינית היתה באופן מוחלט בניגוד לדעת התורה האוסרת כל התנהגות של התגרות בשילטון כלשהוא תחתיו נמצאים, ובפרט התנהגות של טרור המכניסה את לוחמי אירגוני הטרור ואת הישוב היהודי כולו בארץ לסכנת נפשות. (אין הכוונה לפעולות התגוננות מפני הפורעים הערביים אלא לפעולות הטרור נגד השילטון הבריטי, וק"ו נגד יהודים ש"העזו" שלא להסכים עם התנועה הציונית ומטרותיה). שום גיבוי הלכתי לא היה לפעולות הטרור של אירגוני הטרור הציוניים השונים (לא שאֵלה מצידם התעניינו כלל בגיבוי כזה) נגד השילטון הבריטי מצד סמכות הלכתית כלשהיא (כולל הראי"ה קוק).

טרור זה, וההתגרות באוכלוסייה הערבית הביאו למצב של מלחמה בין היהודים לערבים שנמשך בעונותינו (והולך ומחריף) גם בימינו אנו.

הגאון ר' אלחנן וסרמן כותב במכתב לצעירי אגודת ישראל בשנת תרצ"ד: "והריני מוסר להם כלל גדול, כי הטקטיקא של טירור בכוחה רק להרוס ולא לבנות, וכתוב: "מלך במשפט יעמיד ארץ", למדנו כי העמדת ארץ היא רק ע"י משפט, ובלא משפט אי אפשר לארץ להתקיים, כי אם צד אחד ישתמש

בטירור הרי גם הצד השני ישתמש באמצעי זה כאשר יהיה ביכולתו, וסוף דבר יהיה חרב איש ברעהו". (קובץ מאמרים להגר"א וסרמן)

ברגע שהוקמה המדינה הפכה המלחמה ממלחמה בין ארגוני טרור למלחמה בין מדינות ערב למדינה הציונית. והמציאות שנוצרה בשטח הותירה לציונים לשיטתם רק ברירה אחת: צבא מסודר, שייתן מענה לאיום הערבי הנשקף מן המדינות הערביות השכנות.

כאמור לעיל השגת שלטון עצמאי (מדינה עצמאית) במחיר אובדן חיים ולו של אדם אחד אסורה על פי ההלכה. ראינו לעיל את דברי מרן השולחן ערוך לגבי גויים שצרו על עיריית ישראל שיוצאים נגדם בכלי זין כשהסכנה מידית.

צורת הלחימה במאה האחרונה השתנתה לאין ערוך מצורות הלחימה במאות הקודמות ובמיוחד עקב הכנסותם לשדה הקרב של סוגי נשק מתוחכמים היכולים לגרום נזק המוני לאויב מבלי להכנס לשטחו כלל. כמובן שבלחימה שכזאת אין תועלת ביציאת אנשי העיר עם כלי זינם בידיהם כי אם בהקמת צבא מסודר עם תוכניות מסודרות להכשרת לוחמים ללחימה באמצעים חדישים אלו מול האויב המאיים.

לו חכמו ראשי הציונות להבין את חומרת הסכנה הנשקפת ממלחמה באמצעי נשק הרסניים אלה, ייתכן והיו חוזרים בהם מכל רעיון המדינה אך באשר עיניהם אל הגויים נשואות ואת אשר יראו אצלם יחוק, לא הניאה אותם גם הסכנה שבהכנסת נפשות ישראל למלחמה עם שכנינו הערביים, ובלבד שיוגשם חזון מפעלם להיות גוי ככל הגויים.

איך שלא יהיה, כשיש צורך בהקמת גוף שיטפל בנושא ציבורי כלשהוא בעם ישראל צריך לברר דעת התורה וכל שכן כשמדובר בגוף העוסק בהכנסת נפשות מישראל למצבי סכנה ופיקוח נפש.

כמובן שבכל מה שקשור למינוי כלשהוא בישראל נפסק להלכה באין חולק (רמב"ם הלכות מלכים פרק א' ה"ז) ש"כל מי שאין בו יראת שמים אף על פי שחוכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" - כלומר

לכל מינוי כלשהוא ובטח לא למינוי הכולל סמכות להכנסת חיי אדם בסכנה ובמצבים של פקוח נפש. עוד כותב הרמב"ם שם שאפילו דוד המלך שזכה בכתר מלכות לו ולזרעו אחריו עד עולם לא זכה אלא לכשרים שנאמר אם ישמרו בניך בריתי.

וב"ספר החינוך" כתב (מצוה תצז): "אבל כל שאין בו יראת שמים אף על פי שחוכמתו מרובה אין צריך לומר שאין ממנין אותו במינוי מן המינויין שבישראל, אלא שראוי לשנאותם ולהרחיקם, ועליהם אמר דוד: (תהלים ה', ו') שנאתי כל פועלי און". ע"כ.

אם כן, צבא שעליו מופקדים אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות (בלשון המעטה) מנוגד להלכה, כל שכן שבידיהם הסמכות להכריע בענינים הנוגעים לפקוח נפש ובהכרעותיהם אינם מתחשבים כלל בדעת תורה.

עד כאן דובר בענין סכנת הנפשות של היוצאים למלחמה במצב של פקוח נפש על פי דעת התורה אך לדאבוננו הרב אין זו הבעיה היחידה בשרות בצה"ל, ומעבר לה ישנה סכנה רוחנית העולה במקרים רבים בחומרתה על סכנות הנפש וכמו שאמרו חז"ל בספרי (כי תצא פסקא רנב): "ר"ש אומר מצרים הם טפְעו ישראל בים ואדומים הם קְדְמו את ישראל בחרב ולא אסרם הכתוב אלא עד ג' דורות. עמונים ומואבים מפני שנטלו עצה להחטיא את ישראל אסרן הכתוב איסור עולם ללמדך שמחטיא האדם קשה לו מן ההורגו שההורגו אין מוציאו מן העולם הזה ומהעולם הבא והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא".

## קדושת המחנה – סוד הצבא היהודי

כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יְרָאָה בך ערות דבר ושב מאחריך (דברים כ"ג ט"ו).

כפי שראינו לעיל עם ישראל מובדל לגמרי מן העמים הן במהותו והן

באורחותיו וכמוכן שהבדלה זאת באה לידי ביטוי בכל התחומים וגם בתחום המלחמה. כיון שעם ישראל מקורו בקדושה (בניגוד לעמים אשר מקורם הוא מחטא אדם הראשון אלא שיונקים אף הם מקדושת ישראל בעולם הזה וחיותם היא ממנה) הרי שבכל מעשיו הוא חייב לשמור על מצב רוחני של טהרה וקדושה ובמיוחד בשעת סכנה ומלחמה שאז השטן מקטרג (כמ"ש רש"י דברים כ"ג י').

כלומר, מעבר לקדושה בה צריכים לנהוג בשעת שלום ושלוה מתוקף היותנו עם סגולה ומתוקף הציווי "קדושים תהיו" יש חובה לחזק את רמת הקדושה במחנה המלחמה.

כמו כן יש לזכור את דברי הרמב"ן המפורסמים בסוף פרשת בא: "שאיין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו הכל בגזירת עליון"

אם כן, גם הצלחת המלחמה תלויה בקיום המצוות ובהשמרות מן העבירות ולא בשום גורם טבעי כלשהו!

כבר ראינו לעיל את דברי הרמב"ם כי מי שאין בו יראת שמים אין ממנין אותו למינוי מן המינויים שבישראל, ולתפקיד שר צבא אף יש צורך במיוחסים כך שאפילו גר שהוא יהודי כשר לכל דבר אינו יכול להתמנות לשר צבא אם אמו לא מישראל וכמו שאמרו חז"ל במסכת קידושין (דף ע"ו ע"ב) שכל מי שהיה מוכתב בחיילותיו של בית דוד אין בודקין ממנו ולמעלה, ופירש רש"י שהיו זהירין לייחסן מכל מום ודרשו כן מקרא דכתיב (דברי הימים א' ז') "והתיחשם בצבא המלחמה", וטעמא מאי א"ר יהודה א"ר כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן והקשתה שם הגמרא ממה שאמר רב יהודה אמר רב: "ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולן בני יפת תואר היו ומגדלי בלוריות היו וכולן יושבים בקרונות של זהב ומהלכין בראשי גייסות היו והם היו בעלי אגרופין של בית דוד" ומתרצת הגמרא דאזלי לבעותי עלמא (כלומר להפחיד

האויב בלבד אבל לא ירדו למלחמה עם ישראל, דכל היוצאים למלחמה מעבר להיותם כשרים, צדיקים ויראי חטא צריכים להיות גם מיוחסים).

וכן מבואר בפירוש במדרש רבה פר' נשא (פרשה ט' סימן ז'): "וכן אמר להם משה לישראל בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהרו שלא יהיה בכם עון ניאוף, שאם יש עון זימה ביניכם הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם ואתם נמסרים ביד שונאיכם הדא הוא דכתיב כי ה' אלוקיך מתהלך וגו' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, מהו כי ה' אלוקיך, אמר להם משה לישראל הווי יודעין שאין הקב"ה מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אלוקיך אלא בזמן והיה מחנך קדוש, ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם ההוא דכתיב מתהלך בקרב מחנך להצילך". ע"כ.

וב"אור החיים" הקדוש על התורה (מטות ל"א א' ב') כתב שאפילו על הרהור של תיעוב ייתפסו בשעת המלחמה ואין צריך לומר שיהיו מנועי הנס.

כללו של דבר הוא שקדושה יתרה צריכה להיות במחנה ישראל ובמיוחד בשעת סכנה. עוד צריך לזכור ולדעת את דברי הרמב"ם בתחילת הלכות תענית כי מצב של הצרת גויים לישראל אינו ח"ו תוצאה מקרית של סכסוך זה או אחר אלא תוצאה ישירה של מעשינו הרעים, והתנהגות של פריקת עול במחנה המלחמה מתעלמת למעשה מן הסיבה לצרה ולא רק שאינה מועילה ומגינה אלא מזיקה ומסכנת הן את הלוחמים והן את כלל ישראל, כי קדושת המחנה וחזרה בתשובה מן העוונות שהביאו לצרה אינן מעלות גרידא כי אם תנאי הכרחי להצלת העם, ולהסרת הצרה מעליהם. (עיין רמב"ם פרק א' מהלכות תענית הלכות א"ג).

בבואנו לראות את מצבו של צה"ל והעומדים בראשו (מאז הקמתו ועד היום) ולהשוותו לדברי חז"ל האמורים לעיל נגלה לצערנו כי לא זאת בלבד שאוירת הקדושה אינה נשמרת בטוהרתה אלא שפקודות הצבא הרשמיות מתירות בפועל עבירות מן החמורות ביותר (כמו חילול שבת, שרות נשים שהוא ביהרג ואל יעבור לדעת כל גדולי ישראל וכן לדעת הרבנות הראשית כמו שיפורט להלן ובפרק הבא, ועוד). גם פקודות מטכ"ל העוסקות בנושאי יהדות עוסקות בעיקר בשמירת



זכויותיו הפרטיות של החייל הדתי בצבא ולא בשמירה על קדושת המחנה, לדוגמא: "במקום המשמש הן כחדר אוכל והן כחדר תרבות לא יופעל מקלט רדיו או טלוויזיה בשעת הארוחות" (מתוך: הפ"ע 3.0903 של צה"ל, מופיע בספר הלכות צבא, הרב זכריה בן שלמה, עמ' 405). כלומר, שלא בשעת הארוחות אין שום מניעה להפעיל מקלט טלוויזיה או רדיו בשבת במקום ציבורי (וכמובן שחייל דתי ממוצע יישאר בחום קייצי באהל צבאי במשך כל השבת ולא ייכנס לחדר התרבות הממוזג בו מופעל מקלט הטלוויזיה).

כמו כן, במקומות רבים בצבא לא נשאר סמכות כלשהיא שיכולה לאכוף את שמירת הפקודות הנוגעות להלכה, ובמקרה הטוב ישנו מש"ק דת שבד"כ לא עושה הרבה, ותפקידו מתבטא בעיקר בסידור הספרים בביהכנ"ס, כך שאינו מהווה הרתעה בפני הרוצים לעבור על הפקודות. גם נושא הכשרות ובמיוחד ההשגחה בחדרי האוכל ובמטבחים פרוץ מאד. בחלק מהבסיסים משגיחי הכשרות נכנסים לסבב טבחים (שבוע – שבוע) ואז הטבח עושה את תפקיד המשגיח בשבוע שהמשגיח בחופשה מבלי שיש לו מושג בכלל מה תפקידו כמשגיח. (ובהיותי בשרות מילואים לפני מספר שנים נגשנו לחדר האוכל בשבת אחרי תפילת שחרית (לאכול אוכל שקנינו לעצמנו ביום שישי) ולנגד עינינו ראינו את הטבח – משגיח מגביר את עוצמת האש של סיר החמין. הוא חשב שבאנו לאכול מן החמין, ואמר שנצטרך לחכות קצת, כי החמין לא התבשל מספיק ורק עכשיו הוא שם לב לכך והגביר את האש... וכשהזרנו את החיילים הדתיים שלא לאכול מן החמין שבושל בשבת, אמרו שאנחנו "מגזימים" ואכלו להנאתם).

מעבר לכך צריך לזכור, שצה"ל ובמיוחד היחידות הקרביות והאחרות המרוחקות מבית החייל הן מסגרת חברתית לתקופה לא קצרה, וגם אם ידרוש חייל דרישה הלכתית המעוגנת בפקודות מטכ"ל מחבריו או מפקדיו הוא עלול לסכן בכך את מעמדו החברתי ולהיות ללעג ולביזיון בעיני חבריו ליחידה, ניסיון שמעטים יכולים לעמוד בו לתקופה ארוכה כך שברוב המקרים עוברים הדברים בשתיקה והופכים מהרה לנורמה, מה גם שהחייל הדתי צריך להיות חלק מהחברה ואם החברה הולכים לראות סרט ביחד או סתם לשבת יחד

(ולפעמים גם הבנות מצטרפות) קשה מאד לחייל לפרוש מחבריו ובמיוחד מחברים לקרב, וגם כאן מדובר בניסיון שמעטים עומדים בו וזאת מבלי להכנס כלל לאיסורים החמורים הכרוכים בחיכוכים שכאלה עם הַבְּרָה חילונית.

## סיכום

צה"ל הינו מסגרת המסכנת מאד את יהדותו של החייל, ובמקרים רבים מביאה את החייל לפריקת עול ואף חלילה לעזיבת הדת.

מינוי מפקדי צה"ל וקביעת פקודותיו הן ללא כל התחשבות בהלכה וגורמות להחטאת חיילים רבים באיסורים חמורים, ולהכנסתם הן בסכנת נפשות והן בסכנות רוחניות רבות. (ונגענו בהן רק בקצה המזלג כי מחמת הצניעות לא רצינו להאריך בדוגמאות למצבים אליהם יכול להיקלע חייל דתי בצה"ל).

התשתית עליה בנויה המדינה בכלל וצה"ל בפרט כי מותר ואף מצוה למות בעבור שלטון עצמאי או הפגנת כח אף היא נוגדת את התורה.

הרבנות הצבאית הראשית נותנת פתרונות חלקיים בלבד לבעיות החייל הדתי בצבא, ורובם אינם מעשיים בשטח במצבים רבים. בנוסף, גם לנגד עיניהם של חלק מהרבנים הצבאיים עומד הצבא מעל ההלכה. בראיון שנתן הרב הצבאי הראשי הנוכחי עם כניסתו לתפקיד מיהר להכריז כי אינו מוכן שחיילים דתיים יתייעצו עם גדולי תורה בשאלות הלכתיות וקובע שזה לא תקין שפסיקת ההלכה מגיעה מבחוץ.



**הרב הצבאי הראשי:**

**"לא יתכן שחיילים דתיים יתייעצו עם גדולי תורה בשאלות הלכתיות"**

ישראל גולדשטיין  
רק שלושה שבועות משמש תת אלוף הרב הצבאי הראשי של צה"ל, ובראיון הראשון שהעניק ל"במהנת" הוא כבר סימן את המטרות. הוא אינו מוכן שחיילים דתיים יתייעצו עם גדולי תורה בשאלות הלכתיות: "זה לא תקין שפסיקת ההלכה מגיעה מבחוץ, אנחנו צריכים להיות בית הדין של הפסיקה בושאל צבא", אמר והוסיף: "גדולי תורה נמצאים גם בתוך הבית, במערכת הרבנות הצבאית". הוא ציין כי יש בכוננתו למנות עוד

שיהיה אחראי על פסיקת ההלכה היומיומית ועל פירטום הפסקים. מעין קובץ פקודות מסכיל הלכתיות. וייס אומר שהוא עצמו פוסק הלכות בענייני היומיום. לפני כשבועיים פעל וייס, בתפקידו כרב צבאי, כדי לאשר היתרי עבודה בשבת ל-80 אורחים שהיו צריכים לטגן כלי רכב צבאיים ולתקן אותם. "אחרי בחינה מדוקדקת העניין לא השבתי פעמים. מדובר כאן בפיקוח נפש של ממש שדווח שבת עם שלושה סימני קריאה. אין שום סימני סאלה".



ישראל גולדשטיין  
רק שלושה שבועות משמש תת אלוף הרב הצבאי הראשי של צה"ל, ובראיון הראשון שהעניק ל"במהנת" הוא כבר סימן את המטרות. הוא אינו מוכן שחיילים דתיים יתייעצו עם גדולי תורה בשאלות הלכתיות: "זה לא תקין שפסיקת ההלכה מגיעה מבחוץ, אנחנו צריכים להיות בית הדין של הפסיקה בושאל צבא", אמר והוסיף: "גדולי תורה נמצאים גם בתוך הבית, במערכת הרבנות הצבאית". הוא ציין כי יש בכוננתו למנות עוד

**הרב הצבאי הראשי -  
"זה לא תקין שפסיקת  
ההלכה מגיעה  
מבחוץ" (שהרי הוא  
עלולה לסתור ח"ו את  
פקודות מטכ"ל)**

לאור האמור לעיל, השרות בצה"ל אינו בגדר מצוה, או חובה הלכתית כי אם בגדר נסיון וגזירה ולמעשה אינו שונה הלכתית משרות בכל צבא אחר בעולם, וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ז ע"א): "אמר רב יהודה אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון", ולכן, כשאינו מחוייב ע"י החוק להתגייס מאיזו סיבה שהיא, מה טוב, ובמקום שהחוק מחייב להתגייס יתייעץ בחכם מופלג כי אין הדבר פשוט כלל, (הן מבחינת הסכנה הגשמית והן מצד הסכנות הרוחניות), וכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. (ועכ"פ, השרות בצה"ל אינו כי אם חובה אזרחית מתוקף חוקי המדינה ואין לו שום קשר למצוה כלשהיא מן התורה).

לאור האמור לעיל נבדוק האם תואמת השקפת הציונות הדתית אודות הגיוס לצה"ל את דעת התורה בנושא זה.

הרב צבי יהודה הכהן קוק: "הרמב"ן קובע בצורה ברורה כבוש א"י כדי לקבוע שלטוננו בתורה, הוא מלחמת מצוה. זו מצוה מן התורה ואין שום אפשרות שיהיה אחרת. אין עם בלי ארץ, וישראל החי והממשי חייב להיאחז בארץ. ומצוה זו נמשכת לכל הדורות, כפי שחוזר על זה הרמב"ן שלש פעמים. אומנם בדורות קודמים, אפילו דורות של צדיקים לא קיימו מצוה זו. ומדוע? כי היינו במצב של אונס. דבר זה דומה למה שקרה כמה פעמים ברוסיה כשעמדו לפני חג הסוכות ולא הגיעו ארבעה מינים. מה לעשות? אין מה לעשות! "לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רימון ולא דבר אחר" (סוכה ל"א). המצוה אומנם עומדת אבל אין אפשרות לקיימה, כפתגם העממי: אם אין אתרוג לא מברכים. כך הוא לגבי מצות כיבוש הארץ. אומנם חיובה בכל הדורות, אבל אי אפשר לקיימה בלי מכשירים מסוימים של מלחמה. לכן בדורות הקודמים, לא היתה אפשרות טכנית לקיים מצוה זו. עכשיו ב"ה, יש לנו "אתרוגים" של מלחמה ומצוה זו חוזרת להיות מוטלת עלינו. ה' הפיל ממלכות והקים ממלכות. "הקים מכסאותם כל מלכי ארץ". רבוננו של עולם הפיל את טורקיה, והקים במקומה עמים שהכירו את התנ"ך ששייך לעם התנ"ך. ע"י הצהרת בלפור, הקמת הגדוד העברי וכו' לאט לאט נוצרה אפשרות לכבוש את הארץ ונתחדשה המצוה. המצוה כוללת ירושה וישיבה, "שלא נעזביה, לשממה ולזולתנו מן האומות". ירושה, מובנה כבוש, ומתוך קיום מצות הירושה, מתאפשר קיום מצות ההתישבות. מתוך התורה נמשכת המצוה ליישב את הארץ שלא תהיה שממה". ע"כ. (שיחות הרב צבי יהודה, בעריכת שלמה חיים הכהן אבינר, חוברת 11 — "מצות ישוב הארץ").

הרב אליעזר מלמד (ראש ישיבת ההסדר הר ברכה): לאחר שמביא גם הוא את דברי הרמב"ן (השמטות לספר המצוות מצוה ד') כותב: "ומדגיש הרמב"ן שמצוה זו נוהגת בכל הדורות ולא רק מצוה לשעתה בעת כבוש הארץ אחר יציאת מצרים, אלא בכל הדורות מצוים ישראל להיות ריבוניים בארץ וליישבה. אלא שבמשך דורות רבים היינו במצב של אונס, שהיינו בגלות בגוף ובנפש,



ובספר "פאת השולחן" (סימן א' סעיף ג') הביא, שהרשב"ץ, והרשב"ש, (שהיה נינו של הרמב"ן) סוברים כהרמב"ן, אך ציין שם בשם הרשב"ש כי גם לשיטתו מצווה זו "אינה מצווה כללית לכל ישראל בגלות החל הזה אלא מצווה על כל יחיד לדור שם".

ובביאורו הנלווה — "בית ישראל" כתב, כי דבר זה הוכרח מכח הגמרא בכתובות (ק"א ע"א), שהרי ארבע שבועות הושבעו ישראל וביניהן שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה. ופירש שם רש"י וז"ל: "שלא יעלו בחומה — יחד ביד חזקה"...

ובספר המצוות להרמב"ם היוצא לאור עפ"י כתב יד יחיד בעולם (הוצאת "מוסד הרב קוק", תשמ"א, מהדורת הרב ח.ד. שעוועל), נמצאת ברמב"ן (מצוה ד') הגרסא שהביא הרשב"ש שבמצווה זו מתחייב "כל יחיד", וע"כ מדוייקת שיטת הרשב"ש בזה.

גם גדולי התורה שתמכו בתנועת "חבת ציון" לא הזכירו בספריהם ובדבריהם מאומה אודות מצווה של כיבוש צבאי של הארץ, וכן הראי"ה קוק לא דבר על היתר הלכתי כלשהו לכך.



רבי שמואל מוהלניבר  
ורבי צבי הירש קלישר  
- אף לא מילה אחת על  
כיבוש צבאי של ארץ  
ישראל.



אם כן ברור כי בזמן הזה גם לדעת הרמב"ן לא שייך כלל כיבוש א"י ואין שום מחלוקת בענין זה, והדברים פשוטים לאור מה שנתבאר לעיל כך שרק המעוניינים להתאים את חוקי התורה לחוקי "דת הציונות" יכולים לבדות מלבם פרושים לרמב"ן המתעלמים לגמרי מדבריו ומהלכות מלחמה כפי שנתבאר בדברי חז"ל והראשונים.

טעם נוסף עליו מצביעה הצה"ד הוא מצות "לא תעמוד על דם רעך". הרב אליעזר מלמד (ראש ישיבת ההסדר הרב-ברכה) כותב שלפי שיטת הירושלמי מחויב אדם להכניס עצמו לסכנה גדולה כדי להציל את חברו ממות ודאי. (כבר בארנו כי להלכה לא נפסק כשיטת הירושלמי, ומעבר לכך, הירושלמי דבר שחייב להכניס עצמו לספק סכנה אך לסכנה ודאית לא מחויב להכניס עצמו, כך שבמצב מלחמה לכולי עלמא לא צריך לסכן עצמו בעבור הצלת חברו). עוד מוסיף הרב מלמד כי כשמדובר על סכנה לכלל יש לעשות הכל כדי לנצח את האויב, ולשם כך פעמים שנדרש מהיחיד להקריב את נפשו למען הצלת הכלל, וזוהי מצות המלחמה ("פניני הלכה", עמ' 28, מאמר: "הצלת נפשות", ואם ישאל השואל מה הקשר בין לא תעמוד על דם רעך לדיני מלחמה, תהא התשובה שהרב מלמד וחבריו יודעים היטב שאין אדם מחויב מדין לא תעמוד על דם רעך להציל את הכלל בנפשו ולכן עוברים לדיני מלחמה ובלבד לנסות להתאים את חוקי התורה לחוקי "דת הציונות").

כמובן, שלדברים אלה המדברים על מלחמת מצוה של כבוש הארץ בזמננו אין שום יסוד הלכתי לא בראשונים ולא באחרונים כפי שראינו לעיל. דבר נוסף בקשר להסתמכות על היותה של מלחמת מצוה מצוה לדורות כתב ספר החינוך מצוה תכ"ה (על פי דברי הרמב"ם בספר המצוות – עשין קפ"ז) שפרוש מצוה לדורות הוא מצוה שהכתוב לא תלה אותה בזמן כלשהו אלא שחיובה בכל דור ודור כשניתן לקיימה מבחינת פרטי הלכותיה. (לשון הרמב"ם: "נוהג בכל דור שימצא בו אפשרות הדבר ההוא"). אך בודאי שהיות מצוה לדורות אינו מתיר לקיים המצוה בכל דור כראות עיניו. וכמו שאדם אינו יכול לקיים מצות נטילת ארבעת המינים עם תפוח כשאין באפשרותו ליטול אתרוג כך אי אפשר לצאת

למלחמה בלא שניתן לקיימה כהלכתה בכל פרטיה. ובראש ובראשונה בהיעדר מלך והיעדר אפשרות למנות מלך וכמפורט לעיל.

באשר לטענת הצה"ד כי בזמן שאין מלך עוברות סמכויות המלך לעם וכיון שהתנועה הציונית היא נציגת העם יש לה דין של מעין מלך (ומסתמכים לכאורה על דברי הראי"ה קוק בשו"ת משפט כהן, סי' קמ"ד (עמ' של"ו), ובעוד כמה מקומות), יתבאר להלן כי היא חסרת בסיס מכמה סבות:

א. שלטון מלך ישראל מתחלק לשני ענינים: שלטון בעניני הרשות של העם, (בעניני החובה של העם הסמכות היא של הסנהדרין) וביצוע מצוות המלך דהיינו מצוות שהטילה התורה את ביצוען על המלך לבדו, כמו יציאה למלחמת מצוה. מה שעובר לעם כשאינן מלך הם עניני הרשות בלבד וגם זה לאחר שנתנה להם הרשות לכך מהמלכות שתחתיה נמצאים. לעומת זאת מצוות מיוחדות שהוטלו על המלך אינן יכולות להתבצע ע"י העם בהיעדר מלך. (ובס' "מנחת חינוך" מצוה תצ"ז למנות מלך על ישראל כתב לפני שפרט המצוות השונות הקשורות למינוי מלך, וסמכויותיו וז"ל: "והנה מינוי המלך אין צריך לכתוב, כי כבר זכה דוד בכתר מלכות והמלך המשיח המקווה במהרה בימינו אמן יהיה מזרעו, ומה דהוי הוי. רק נכתוב הדינים הנהוגים לעתיד לבוא ג"כ".

ב. כבר נתבאר לעיל כי כל מי שנתמנה מכח העם חייב להיות ירא שמים, כי מי שאין בו יראת שמים אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל (רמב"ם, הלכות מלכים, פרק א' ה"ז) וכמובן שצבור בוחריו חייבים להיות כשרים אף הם, ולמינוי שנתמנה ע"י אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות, וכן גויים, אין כל ערך מבחינת התורה ואין שום הבדל בין שלטון של יהודים פורקי עול וכש"כ כופרים באלקים לשלטון של גויים למעט העובדה שהראשון הוא הרמת יד בתורת משה ולכן גרוע יותר. (שלא לדבר על שלטון שמטרתו עקירת התורה מעם הקודש שזה הגרוע שבגרועים כי "קשה המחטיאו לאדם מההורגו", ואין אומתנו אומה כי אם בתורתה).

גם מה שמנסים כביכול להביא סימוכין מתקופת בית ראשון שגם אז היו



המלכים "רשעים גדולים" ובכל זאת היה להם דין מלך הוא חסר כל בסיס להשוואה מכמה סבות:

א. גם אם היו רשעים גדולים על פי מושגי הרשעות המוכרים לנו, הרי היתה אז נבואה בישראל וכהוראת שעה יכול נביא למנות מלך רשע.

ב. כל המלכים ה"רשעים" שמנסים להביא מהם ראייה נתמנו כדת וכדין כמו שמבואר בירושלמי במסכת הוריות (פרק שלישי) דעד דורות של יהוא בן נמשי שמלכו אחריו מזרעו לאותן מלכי ישראל בלבד יש להם דין מלך ומתכפרין בשעיר אבל לאחר דורות של מלך יהוא בליסטיות היו נוטלין אותה ולא היה להם דין מלך.

ג. עצם ההשוואה בין ראשי הציונות והמדינה למלכי ישראל מקורה בהבנת פסוקי הנביא כפשוטם תוך התעלמות מוחלטת מדברי חז"ל. הגמרא (סנהדרין ק"ב ע"ב) מספרת על רב אשי שאמר לתלמידיו: "מחר נפתח בחברין" כלומר, נלמד על אותם מלכי ישראל שהמשנה אומרת שאין להם חלק לעולם הבא. ופירש רש"י מחר נפתח בחברין — נדרוש בחברינו שהיו תלמידי חכמים כמותנו, ובא אליו מנשה בלילה והקפיד על כך שרב אשי כינה אותם חברינו ולבסוף למחרת אמר לתלמידיו: נפתח ברבותא (נפתח ברבותינו), כלומר אותם מלכים היו אנשים גדולים אלא שהיצר של עבודה זרה היה חזק כל כך עד שגם גדולים נכשלו בו עד שביטלוהו חז"ל. ובספר בן איש חי (שנה א' פרשת אמור) כתב בשם המפרשים דכיון דאין רוח הקדש לדעת מה המה הנפש רוח ונשמה שהיו בגופין הראשונים ומה המה שבגופין האחרונים איתנו, צריכין אנו לכבד את הראשונים מסתמא, כי נאמר: מאחר שהיו דורות ראשונים, מסתמא זכו לנפש רוח ונשמה גדולים שאין נמצא אתנו אחד ממאה מערך מעלתם. ועוד, מפני שבודאי יש להם יתרון עלינו מצד קדימת הזמן והביא אח"כ הגמרא הנ"ל מסנהדרין.

ובספר "פחד יצחק" (על חנוכה, עמ' פט) כתב: "ובזמננו נמצאים לומדי תורה שהרגילו את עצמם להביא דוגמאות, והשוואות, ראיות, והוכחות למצבנו היום, מענינים של בית ראשון. ועל כן, מוטלת היא החובה להכריז בראש

חוצות כי בבית ראשון אין ציור של עבירה בלי תאוה. והרי הלכות שחיטה של מומר לתאבון, נלמדים הם מאחאב. ואף על פי שהאליליות היתה עיקר חטאו".

אם כן השואת אותם מלכי ישראל לראשי הציונות הכופרים בתורה וכל מטרתם עקירת התורה היא חסרת כל בסיס ויסוד.

אלא, שהציונים כבר החליטו להלחם בעבור מדינתם, שכן כל הגויים נלחמים וכמו שכותב בן גוריון:

"גם לנו כמו לאנגלים יש משהו שהוא יקר לנו גם מהחיים. אנו מוכנים ליהרג, למות, ולא נוותר עליו. ישראלים ימסרו נפשם על ירושלים לא פחות מהאנגלים על לונדון, רוסים על מוסקבה, ואמריקנים על וושינגטון" (דוד בן גוריון – האיש וצה"ל), והרי צריך להתאים את דעת התורה לדעתם הכוזבת גם אם צריך להניח הנחות יסוד שמנוגדות לגמרי לדעת התורה כאילו מדובר במלחמת מצוה (סוף כל סוף לראש הממשלה קוראים דוד וזה כבר מספיק כדי שייחשב מלך בעיני הצה"ד) ואח"כ על סמך הנחת יסוד מעוותת עוד מפלפלים מי חייב במלחמת מצוה ובונים על כך בנינים הלכתיים שהבסיס ההלכתי להם בדוי מן הלב.

מעבר לכך, לשיטת הצה"ד שמדברת גבוהה גבוהה על כך שאנו במלחמת מצוה ומדברת גם על כך שתלמידי החכמים צריכים להשתתף בה, מדוע לא מפסיקים הסטודנטים הדתיים את לימודיהם באוניברסיטה (שלא לדבר על המטיילים במזרח ובשאר קצוות תבל) ומתגייסים? (הרי אפילו את הגמרא צריך לסגור) ומעבר לכך כיצד יכולה להתקיים לשיטתם באמצע מלחמת מצוה מסגרת של ישיבת הסדר? (אם מלחמה שילחמו אם לא מלחמה שילמדו, ובכלל מדוע לא קמה ישיבת ההסדר הראשונה בתש"ח אם מדובר במצוה דאורייתא??).

אך האמת היא, כי הטעם האמיתי שהוביל את הצה"ד לראות בצה"ל מושא להערצה, ולשליחת בחורי הישיבות לשרות בצה"ל במסגרת זו או אחרת אינו קשור למצות מלחמה כי אם למצוה אחרת של "דת הציונות" והיא: "חינוך

לציונות" כפי שמנמק הרב יהודה עמיטל בראיון ב"ספר המופת"<sup>94</sup>. הרב עמיטל המוגדר בספר כ"אבי ישיבות ההסדר" ומוצג כראש הישיבה הראשון ששלח את בחוריו לצה"ל נשאל ע"י המראיין מנחם רהט: למה הֶסְדֵּר? ומשיב: "הבעיה היתה שאי אפשר לחנך לציונות בלי שרות בצה"ל. חשבנו גם שאם כל הרבנים וגדולי ההלכה לא ישרתו בצה"ל, יעמיק הניכור בין הנושאים בעול בטחון המדינה לבין עולם התורה. יתרה מזו: במרוצת הזמן ניקלע למצב מביך, שכל מנהיגיו הרוחניים של הציבור הציוני דתי יגיעו מן הישיבות שבהן אין משרתים בצה"ל ושהם עצמם לא נשאו נשק מימיהם".

כלומר, לא מלחמת מצוה ולא שום נימוק הלכתי אחר. כל הסיפור הוא "חינוך לציונות" ובשביל זה מוטב אם צריך גם לסגור את הגמרא וללכת לצבא. באשר למנהיגים הרוחניים של הצה"ד, כיון שבענייני ביטחון אין שואלים אותם ממילא, (שכן לשיטתם מה לה לתורה להתערב בענייני בטחון?) ואם שואלים כל שעליהם לעשות הוא לדקלם שיש מצות עשה לדורות לכבוש את הארץ כמבואר ברמב"ן שאת פרושו בדו מליבם (והרמב"ן עצמו עלה לארץ בלי להזכיר או לעורר למלחמת מצוה של כבושה) וכל מעשיהם של הציונים הם הרי בצמוד לקיום מצות עשה זאת (כמו שראינו לעיל עד כמה היו דברי הרמב"ן יקרים בעיני הרצל, בן גוריון, וממשיכיהם). ואם כן כל מה שיכולים הם להועיל הוא בזה שידעו לפחות כיצד לסייע לתלמידיהם לפתור בעיות של פרוק והרכבת נשק.

וברגע שצה"ל הוא הערך המרכזי של הציונות, הרי שחשוב לחנך את הצבור להעריצו ולשרת בו תוך התעלמות מוחלטת מדעת התורה. ואכן הצליחה הצה"ד להגיע למצב שמנהיגיה הרוחניים (שדבריהם נשמעים) באים מיחידות צה"ל השונות ולא שמשו צרכם בישיבה, ולא מתלמידי הישיבות שלא שירתו בצבא.

לכן מה הפלא אם מי שנחשב היום לאחד מראשי ההנהגה הרוחנית של

א. "ספר המופת — אנשי מופת ומעש בישראל", בעריכת מיכאל בר זוהר, הוצ' משרד הביטחון, התשמ"ח, עמ' 94.

הציונות הדתית הרב שלמה אבינר כותב את הדברים הבאים: "הצבא הזה הוא שמחתנו וגאותנו, הוא נחמתנו ועוזנו, הוא בעז"ה שמירתנו ובטחוננו, הוא עצמאותנו ומדינתנו. זה הצבא קיוינו לו דורות. הוא הצלת העם, הוא הגנת הארץ, הוא קדוש השם של זקיפות קומתנו. הגדודים האלה קודש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם". (באהבה ובאמונה, דברים, תשנ"ט).

"צה"ל כשמו, כן תהילתו: צבא הגנה לישראל. החלופה היא להיהרג, החלופה היא חלילה גזירות תתנ"ו של מסעי הצלב, גזרות ת"חית"ט של חמילניצקי, גזרות תרפ"ט בחברון, השואה". (באהבה ובאמונה, ויקרא, תשס"א) [כלומר כל הצרות שסבל עם ישראל אינן בעוונותינו אלא בגלל שלא היה לנו צה"ל... לא יאומן כי יסופר].

באשר לגיוס תלמידי חכמים לצבא במלחמת מצוה, כבר התבאר שאין זו שאלה מעשית לימינו אנו ולכן אין טעם לטפל בה ביסודיות במסגרת ספר זה, די אם נזכיר את העובדה שכל גדולי ישראל התנגדו ומתנגדים לכך, וכן הרבנים הראשיים לדורותיה של הרבנות הראשית, ובראשם הראי"ה קוק<sup>א</sup> (תלמידי חכמים אסור ללוחצם למלחמה ואפילו אם מדובר במלחמת מצוה גדולה מאד ועל כך נענש אברהם אבינו מפני שלקח תלמידי חכמים למלחמתו נגד המלכים אפילו שמן השמיים הסכימו על מלחמתו". [אגרות הראי"ה, חלק ג', אגרת תת"י]) גם הרב יצחק אריאלי ראש ישיבת מרכז הרב כותב זאת מפורשות בספרו "עינים למשפט" על מסכת בבא בתרא דף ז' ע"ב (ד"ה "רבנן לא צריכי נטירותא"), וכן הרב משה צבי נריה — ראש ישיבות בני עקיבא בקונטרס המיוחד שהוציא בענין זה (בני הישיבות וגיוסם — הוצאת גוילין, ת"א, התשכ"ח) וכן הרב שאול ישראלי, והרב שלמה זיין, (ועיין דבריהם בספר "למה הם שונים" של הרב מרדכי נויגרשל בהוצאת

א. יש לציין שהקבוץ הדתי מצא ב"ישיבות בני עקיבא" כמה תלמידים וכמה ר"מים שיחלקו על כל גדולי ישראל והרבנים הראשיים כמבואר בחוברת שהוציא הקבוץ הדתי — "תלמוד תורה ושרות צבאי" בשנת התש"ס, כשהם מתבססים על (איך לא) מצות עשה של הרמב"ן, ומלחמת מצוה של הרמב"ם...

"יהדות מזוית שונה", ירושלים, תשס"ב). גם מנהיגיה הרוחניים הרשמיים של הצה"ד לא שרתו בצה"ל, ולא קראו בעבר או בהווה לתלמידי הישיבות להתגייס במסגרת זו או אחרת אלא להמשיך ולשקוד על לימודיהם כדי להגן על עם ישראל ועל העולם כולו. (וכמו שכותב הראי"ה קוק ש"תלמידי החכמים העוסקים בתורה הם מגינים על הארץ ועוזרים להצלחת הנשק הלאומי, לא פחות וגם יותר מכל החיל הלוחם". [שם באגרת תת"י]) כך שטענה זו הקוראת לגיוס בני הישיבות (לכל מסגרת צבאית שהיא) בין אם זה מתוך השקפה כפרנית שנשק מגן יותר מלמוד תורה ובין אם זה מפלפולים שהבסיס ההלכתי להם בדוי מן הלב ולא מן התורה אינה טענה כלל<sup>2</sup>.

ב. באשר לטענת הצבור החילוני כלפי "השתמטות" החרדים משרות בצבא, כבר נתבאר לעיל כי הזכות המוסרית היחידה עליה נשענת הטענה כי לנו הארץ, היא ההכרה בהיותה מתנת הקב"ה לנו. ללא הכרה זו, כל טענה לבעלות על הארץ או דרישה לשלטון עצמאי בה, היא חסרת יסוד מוסרי, ומצדיקה את טענת הגוים: "ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" (עיין רש"י בראשית א', א'), ושליחת חיילים אל שדה הקרב ללא כל יסוד מוסרי לכך כמוהו כשפיכות דמים. כך שלשיטתם השאלה צריכה להישאל בכיוון ההפוך: באיזו זכות מחייבים חיילים לסכן את חייהם על סמך אגדות עם עתיקות שאמיתותן מוטלת בספק? ולשאלה זו לא קבלתי עדיין תשובה אמיתית מאדם בעל השקפה חילונית).

אזהרת גדולי התורה הפפרדים אודות  
 ה"נה"ל החרדי: "לבל יתפתה שום תלמיד  
 ושום שומר תורה ומצוות — גם אם אינו  
 במסגרת לימודים — לפול ברשתם".

# דעת תורה ומורן ורבנן חכמי וגדולי התורה שליט"א אזהרה חמורה

קול ענות במחנה, לא קול תורה כי אם קול מלחמה רח"ל, על גזירה כי באה ויסינו אנשים מקצה המחנה בעלי ידעות משונות יחד עם אנשים מחוץ למחנה לאומיים ציונים ומזרחיים, לאמר להציל באנו תלמידי בית רבן שחורתם נעשית קרעים, לתגור כלי מלחמה ולהמיר עול ישיבה בעול צבא. ובחלקלקות לשון יפתו שעול בשר דם - קצינים ומפקדים - יציל את פורקי עול תורה מן החטא. אך הכל בני אדם כוב בני איש להעלותם מהבל עיי"כ, שנוי כחוב לשונם לצוד ברשתם תמימים כאילו פתאום יתפאו מכותם, ויכשילום בקלות ובחמורות במחנות "הנח"ל החרדי", שם משכנים בכפיפה אחת עובדי חמורות שבחמורות יחד עם עלמי חמורות.

ותקנת שבר על הורים ומורים נשבעים על בני ציון יקרים שרגישו ליד חילול שבת ועבירות חמורות וביזוי כל קדש, וכלל בקרב ומחמתם - מחמת הצבא עם עזרת אירית פריקת עול בהתפרקות נוראה, וזעקתם באקנת ורקעים ובכל זאת חמאים המסיתים עוד ולא משום ידם, מביכרים להשגת לדצון מעגלים ונחל לדצון גדולי התורה, והם לשב עוזם וחבארתו בד צר. הנה נשמענו וחרנו במנוע על שבקרב מחנונו אנלה אם וכי על אף האיסורים החמורים שיצאו על גזירת הנח"ל החרדי האיומה, וישבו תמימי לב בחורי חמור מניני עזרת המורה, כי הינם שונים ואין האיסור והחשש הנורא מפני החפיקות חל עליהם, מחמת תמימותם והתלהבות דקדושה אשר הם אמונים עליה.

לכן הנו להזהיר באזהרה חמורה לבל יתפתה שום תלמיד ושום שומר תורה ומצוות - גם אם אינו במסגרת לימודים - ליסול ברשתם ללא שום הברל בין חוג לעדה, וכן איסור חמור להשתתף בשבחות השכונות שלהם שחם מלאים פריקת עול ומכשולות רבות

ואל המסיתים נקרא, הרפו ידיכם!

## זכרו כי המחמיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

ובמר נפשו ונפח קריאת בקשתו ורגש כל אשר בכלתו ותנו ה' בכשרותם ברוכים, אנו! ראו ער לדיכין וגיגין הדברים, הקימו נא מסגרות לנחלים לשקטם ולייסות נפשותם במסגרת עול מלכות שמים - להלך לפי רוחם לבל יפלו יותר בברות נשברים אשר לא יכילו הרים - מים חיים - כי אם מים המארים רח"ל, אשר יקרבם לשאנן בחצרות בית ה' לשבוע כמוב בתו ומזיכל קדשו, והמביה את הרבים אן חמא בא על ידו. ישלם ה' לעושים והמעשים בשכר כפול ומכופל מן השמים ותהי משכורתם שלימה ומצדיקי הרבים כמובים יוהידי.

וע"ז באעה"ח מצפים לרחמי שמים שילחי תודש חשרי שנת תשס"א לפ"ק		עובדיה יוסף	
הראשון לציון תשיא מתוצת חכמי התורה		הראשון לציון תשיא מתוצת חכמי התורה	
יצחק כדורי	משה צרקה	שמעון בערני	שבתאי אטון
זקן המקובלים	ראש ישיבת פורת יוסף	ראש כולל תורה חיים	ראש ישיבת ראשית חכמה
יהודה מועלם	כן ציון מוצפי	יעקב יוסף	יעקב חיים סופר
מראשי ישיבת פורת יוסף	ראש ישיבת בני ציון	ראש מוסדות חזון יעקב	ראש ישיבת קיי החיים
אליהו בלאאמורי ע"ד	רדוד בצרי	יצחק כהן	שלמה מחפור
מח הנרכיב וי"ע אבא שאול	ראש ישיבת השלום	רב שכונת שמחאל הנביא	אב"ד ק"ק יורה דעה ב"ב
ראש ישיבת משכן ציון	ראובן אלכו		
	ראש ישיבת אור החיים		

## הציונות הדתית והשרות הלאומי

מאז היוסדה, חתרה התנועה הציונית לעקור מן השרש את חומת הקדושה של עם ישראל המבדילה בינו לבין העמים, על מנת להיות כגויים בכל מסגרותיה, והיה זה ברור כי בצבא הציוני שהיה גאות התנועה והמדינה ייעשה הכל על מנת לשמור על חילוניתו המובהקת. אחרי שמנהיגות התנועה הציונית הפקירה רבות מבנות ישראל במלחמת העולם השנייה ושלחה אותן לשרת בצבא הבריטי בין גויים, היה ברור כי מקומן בצבא הציוני לא יפקד. אך כל זמן שלא יכלו לשלוח את ידיהם גם אל בנות ישראל הכשרות לא נחה דעתם ועיניהם היו נשואות אל חקיקת חוק שיחייב את כל בנות ישראל בשרות צבאי או שרות לאומי אזרחי. (חוק שאין לו אח ורע בעולם כולו).

גדולי ישראל וכן הרבנים הראשיים פסקו "ייהרג ואל יעבור" ויצאו למלחמת חורמה נגד הגזרה הנוראה (ראה להלן הכרוזים שפרסמו כל גדולי הדור). לבסוף אושר החוק בתמיכתם של אנשי ה"מזרחי" (להוציא ח"כ א.מ. גנחובסקי), אך ההתנגדות העזה של גדולי הדור והרבנים הראשיים הביאה להכנסת סעיף בחוק הקובע שבת המבקשת להשתחרר מהגיוס לצבא מפני נימוקים דתיים תוכל להביא תעודה כי אורח חייה הוא דתי ועל פיה תשחרר מחובת הגיוס לצבא. שילטונות המדינה קבעו כי בת שלא תשרת בצבא תילקח לשנתיים למשרד הסעד ותקבל תפקידים שונים של שרות אזרחי, אך בעקבות פסיקתם החד משמעית של גדולי הדור והרבנים הראשיים: "ייהרג ואל יעבור" גם על שרות אזרחי זה, וכן בעקבות הפגנות סוערות בארץ ובעולם, הוקפא החוק ולא הופעל ע"י הממשלות שקמו מאז.

בשנת תשל"ב החליטה הממשלה להפעילו אך גם באותה שנה עורר הדבר סערה רבה והחוק נגנז ב"ה.

בתחילה היתה האחריות לפטור את הבנות בידי "ועדות פטור" שהורכבו ע"י משרד הביטחון והיה ביכולתן לסרב לשחרר בנות שהצהירו על היותן שומרות

תורה ומצוות בטענה שהן אינן דתיות ולחייבן להתגייס, אך בעקבות הצטרפותה של אגו"י לממשלת בגין כתשל"ז תוקן החוק וועדת הפטור בוטלה. למרות זאת עד היום ממשיכות בנות רבות להתנדב לשרות לאומי נגד דעת כל גדולי ישראל וכן נגד דעת הרבנים הראשיים לאורך כל שנות קיומה של המדינה. (ביניהם גם הרב מרדכי אליהו שכותב במכתב לרב אביגדור נבנצל: "אין שום היתר לאפשר לבנות ללכת לשרות לאומי אפילו מה שנקרא בהתנדבות"). ("עיסורי כהנים" — תשרי התשנ"ד גיליון 104, עמ' 30).

### גלו דעת

מגדולי הדור עיני העדות  
של הספרדים בארץ

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה  
של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

**גיוס בנות לשרות לאומי כדיון גיוס לצבא**  
שליו הענין טעם הענינים האומיים של העדה  
להעדיף להבא בנות האסורים  
ועל לענוה.

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין	<b>חזקה שבת</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין
<b>אחד ועקב</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין	<b>עקב ח' חייב</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין
<b>מרכז ציונים</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין	<b>חנה גבריאל</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין
<b>מסע כרמי</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין	<b>עודא עפיה</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין
<b>צדוק הררי</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין	<b>ארי חיימון</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין
<b>עקב קיטוב</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין	<b>עקב קיטוב</b> הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

### דעת תורה

מאת זקני וגאוני הדור  
בארץ ישראל

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

**דעת תורה**  
מאת זקני וגאוני הדור  
בארץ ישראל

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

### פסק דין

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

**פסק דין**  
הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

### דעת תורה

של סגן הנאמן המסיר  
בכל החזון איש

**דעת תורה**  
של סגן הנאמן המסיר  
בכל החזון איש

הנה מלכת הדין שאנחנו חסידים וזה עם מפקחיה של הדברים גמולי הוור - הענין שדין

כל גדולי ישראל  
במערכה נגד גיוס  
בנות לצבא או  
ל"שרות לאומי"



# פסק דין

שהתפרסם בתחילת שנת תשי"ג

היות וכבר גלינו דעתנו דעת תורה בנוגע לניוס הבנות אשר הוא אביזריהו של אחת משלושת עבירות הידועות

## שהדין הוא יהרג ועל יעבוד

ובהיות והשלטונות עומדים לחוקק חוק לחייב בכח הזרוע את בנות ישראל להתייצב ולהתניס לשרות לאומי אזרחי שלא במסגרת הצבא, על כן אנו מגלים דעתנו כי תוקף פס"ד איסור גיוס נשים חל גם על שרות לאומי אזרחי בכל חומרתו. ואנו פונים אל כל בנות ישראל ואנו מחייבים אתכן בכח תורה"ק להקהל ולעמוד על נפשכן להיות למופת לכלל ישראל כחנה ושבעת בני' וארבע מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון והשליכו עצמן לים ולהתנגד בכל האמצעים נגד החוטי פים אשר קמו עליכן ואתן מצוות להעדיף ולהיות כלואות בבתי הסוהר ולקבל עליכן לסבול עוני ויסורים ולקדש שמו יתברך ככתוב כי עליך הורגנו כל היום (גיטין נז). ובעזרת ה' יקיים בנו כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים באנו על החתום, ט"ו לחודש אלול תשי"ב לפ"ק פניה"ק ירושלים ת"ו

צבי פסח פרנק זליג ראובן בנגיס איסור זלמן מלצר דוב בעריש וויידנפלד

ואנחנו החתומים מטה מודיעים דעת תורה כי האיסור הנ"ל שריר וקיים בכל תקפו גם עתה ואיסור חמור הוא לבת ישראל לילך להתנדבות לשרות לאומי בכל מסגרת שהיא ואנו פונים לכל בנות ישראל ולהוריהם שלא להגרר אחרי פתויים כי הענין הזה הוא מהאיסורים שאנו חייבים למסור נפשנו עליו. זכות העמידה בפרץ למען קיום תורתנו בקדושתה וטהרתה תעמוד לנו שיקויים בנו ונתתני שלום בארץ ונטכה לטאולה שלמה בבי"א.

ירושלים עיה"ק ת"ו, כ"ב מרחשון תשל"ב  
בסם מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

חיים מאיר	אליעזר מנחם מן שך
בתרה"צ מוהר"י זצלה"ה	ראש ישיבת פוניב'ו
חאדמו"ר מויוניץ	
ישראל אלתר	חיים שמולביץ
חאדמו"ר מגור	ראש ישיבת מיר

חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי מקודיך  
יחזקאל אברמסקי, נאבי"ד לונדון

ולאשר כהיום שנת תשל"ב עת צרה היא ליעקב כי בעוה"ר מתכננים טוב להפעיל וללחוץ על גיוס בנות בצורת התנד"ות לשרות לאומי, ובהיות כי ברור שרובם ככולם של המתגייסות יתקלקלו ויתדרדרו הן באמונה ודעות והן בקדושת בת ישראל ושמירת הדת

## שנ"ז הוא ביהרג ואל יעבוד

ראיתי הכרח לחזור ולפרסם פס"ד הנ"ל מאדירי התורה ז"ל שנתפרסם בשנות תשי"ב-תשי"ג

והשי"ת רוב רחמיו יצילנו מגזרות אכזריות ופגעים רעים ובנותינו יזכו לבנות בתים נאמנים בישראל בקדושה ובטהרה

הכו"ח למען תוה"ק המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בבי"א

יעקב ישראל קניבסקי



מרן ר' איסר זלמן מלצר: "יהרג ואל יעבוד" בשנת תשי"ב

מרן הגרי"י קניבסקי: מחזק את תוקף הפסק "יהרג ואל יעבוד" בשנת תש"ב



הרב צבי יהודה קוק משיב לתלמיד חכם שבא להתייעץ אתו בנושא השרות הלאומי כי "מי שרוצה באמת לדעת ולהתייעץ, ולא להרוס ולבלבל, רק עצה אחת יש לכך, והיא לשאול את הרבנים הראשיים. כל בעל שכל ישר מביין שכך יש לעשות".

אך שורות ספורות בלבד אח"כ מתעלם הרב קוק מהשכל הישר שלדבריו מחייב לשאול בנושא זה את הרבנים הראשיים שאסרו מכל וכל את השרות הלאומי וכותב: "כשעניין זה עלה על הפרק בתקופה מאוחרת יותר שלחתי מכתב: "משנתנו הקדושה קבועה וקיימת, כי למלחמת מצוה (מה הקשר??), יוצאת גם כלה מחופתה, ולפי הכרעתו ובירורו של גדול רבותינו האחרונים שאחרי הרמב"ם, הרדב"ז, - הוא לסייע לאנשי הצבא, והוא מסתדר כעת בסידורו של ה"שרות הלאומי" בהתחשבות חרדת קודש של חז"ל כלפי מצבי הצניעות והפריצות, כפי המתואר והמסופר בסוף מסכת קידושין". (שיחות הרב צבי יהודה, עמ' 27, הרב צבי יהודה לא מתייחס כלל לאוסרים, ולא מביא שם של רב ראשי אחד התומך בדבריו).

דבריו של הרב צבי יהודה בשם הרדב"ז אינם אלא סילוף דבריו. ז"ל הרדב"ז בהלכות מלכים פרק ז' הלכה ד': (על דברי הרמב"ם שכתב "במה דברים אמורים שמחזירין אנשים אלו מעורכי המלחמה במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה") "ברייתא כלשון רבנו אלא דקשה וכי דרך הנשים לעשות מלחמה דקתני וכלה מחופתה, והא כתיב כל כבודה בת מלך פנימה?! ויש לומר דהכי קאמר כיון דחתן יוצא מחדרו כלה יוצאה מחופתה שאינה נוהגת ימי חופה, ואפשר דבמלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן וכן המנהג היום בערביות" ע"כ דברי הרדב"ז.

הוא אינו מדבר על סיוע של נשים לצבא אלא אם בכלל על סיוע של נשים לבעליהן. (דהרי צריך יציאה שתהיה בגדר "כל כבודה בת מלך פנימה", מעבר לכך תרוצו העיקרי הוא שפירושו הוא רק שאינה נוהגת ימי חופה ולא שיוצאת למלחמה).

באשר לדבריו על "התחשבות חרדת קודש של חז"ל כלפי מצבי הצניעות והפריצות" הרי בנות עושות שרות לאומי במקומות כמו תיכונים לבנים, בתי

משפט, משטרת ישראל, (וזאת בניגוד להמלצות הועדה שמונתה ע"י מזכיר המפד"ל לבקשת הרבנות הראשית בשנת תשמ"ז, שיופסק השרות בכתי המשפט, מד"א, בתי הסוהר, ומשטרת ישראל) ובשנים האחרונות נשלחות בנות דתיות גם לשרות לאומי בחו"ל שם הם נמצאות בין השאר בכתי ספר רפורמיים, (ממש שיא הקדושה והצניעות...) (מבט לעמי – עיתון בנות השרות הלאומי המתנדבות במסגרת בת עמי, גיליון 17, תשרי התש"ס עמ' 19).

אגב, בענין ה"צניעות" ראוי לציין את דברי ה"ציץ אליעזר" (הרב אליעזר ולדנברג) שכותב (הלכות מדינה חלק ב'):

"בשאלות מעין אלו, בעניני צניעות ושמירת טהרתן של בנות ישראל שהוא דבר הנוגע לכלל ישראל, ויש ממנו תוצאות רבות, אין להכנס כלל לפלפולים ולהוכחות מדברי חז"ל לאסור או להיתר, לפני שבודקים תחילה את התוצאות!! , וכיון שבפועל התוצאות מרות מאד, שהרבה בנות מתקלקלות, וההורים, כלו בדמעות עיניהם לראות את בנותיהם מתערטלות מדת יהודית עד להשחית, – מה המקום לדון בכלל? הדבר ברור שזהו גילוי עריות".

באשר לקשר שמוצא הרב צבי יהודה בין שרות לאומי למלחמת מצוה, אינני חושב שהדבר צריך בכלל התייחסות, ובפרט לאור דברינו לעיל בקשר למלחמת מצוה בזמננו.

הרב שלמה אבינר: "ודאי ששרות לאומי הוא מצוה גדולה, לעשות חסד ולהפיץ תורה וחינוך טהור (איפה? בבתי"ס רפורמיים?) בישראל. אך כמו כל מצוה, הוא צריך להיעשות בכשרות". (עטורי כהנים, גליון 104, תשרי התשנ"ד).

הרב אליעזר מלמד מתעלם אף הוא מדברי גדולי ישראל והרבנים הראשיים וכותב (לאחר שמדבר על כך שאסור מן התורה להקים יחידות לוחמות מעורבות של בנים ובנות): "יש להדגיש כי אין בדברים אלו איסור לבנות לשרת כלוחמות, שהרי בתנאים מסוימים אמרו חכמים שגם בנות צריכות לשרת בצבא, כגון בזמן מלחמת מצוה כשיש הכרח לאומי לכך, אבל האיסור הוא כאשר ישנה

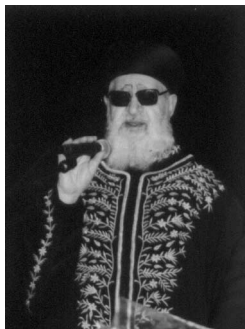
פגיעה בצניעות". ("מעט מן האור", כי תצא תשס"א, פורסם גם באתר האינטרנט של ערוץ 7, כמובן שהוא אינו מביא מקור כל שהוא לדבריו).

"לכבוד הגב' ע. חיים, ת"א: הריני מאשר קבלת מכתבך מיום יח' טבת תשמ"ב, בו את שואלת דעת תורה בדבר "שרות צבאי לבנות", והנני להשיב:

דעת תורה קובעת שאסור לבנות להתגייס לשרות צבאי, קביעה זו היא על דעת כל גדולי הדור, לרבות רבני הרבנות הראשית לישראל שבראשות הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג, והגאון הראשון לציון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל, זצ"ל, ועוד רבים וגדולים מגאוני הדור האחרון. וזאת בעת שהתעוררה הבעיה והוצגה בפניהם לפני כארבעים שנה. והוראתם זו מחייבת ואין לסור ממנה ימין ושמאל, כפי שנאמר בתורה: "ושמרת לעשות ככל אשר ירווך". ואת יכולה להראות מכתבי זה לכל חברותיך, בנות כתתך, כפי שבקשת, ואין כל הבדל בזה בין בנות מעדות המזרח לבנות יוצאי אשכנז. והדבר פשוט וברור [ובפרט שידוע המצב היום בצבא מבחינה רוחנית, והם דברים ברורים מאד, והוא רחום יכפר עוונן]."

(מתוך מכתב הגאון רבי עובדיה יוסף, "אוצר דינים לאשה ולבת", הרב יצחק יוסף, עמ' שפ"ד, וכתב שם המחבר (הלכה ל'): "אסור באיסור מוחלט לבנות להתגייס לשרות צבאי, ואף לשרות לאומי, וכל כבודה בת מלך פנימה, להיות תחת השגחת הוריה. וכבר הורו כן כל גדולי הדור, ושמרת לעשות ככל אשר ירווך").

מכתב הגר"ע יוסף: "דעת תורה קובעת שאסור לבנות להתגייס לשרות צבאי" (אוצר דינים לאשה ולבת, ר' יצחק יוסף, עמ' שפ"ד)



כאן המקום לציין כי מעבר לאיסורים ההלכתיים, והסכנות הכרוכות בשרות לאומי, ישנה סכנה נוספת בעצם הנסיון לסלף את מהות תפקידה של אשה בישראל, בניסיון להציגה כמי שתרומתה לעם ישראל באה לידי ביטוי ב"שרות לאומי" בתפקיד לאומי זה או אחר, בעוד שתפקידה של אשה בישראל הוא להיות עזר לבעלה בגידול הילדים לתורה וליראת שמים, ובהקמת בית נאמן בישראל לה' ולתורתו, ובזה גם זוכה לשכרה הנצחי בעולם הבא, אלא שהצה"ד שאמצה את מערכת הערכים החילונית לפיה בטלים כל המחיצות בין גבר לאשה ולפיה עומדת המדינה במרכז החשיבות, ובראש סדרי העדיפויות, בושה ונכלמה בכך שבנות חילוניות "תורמות" למדינה בעוד שהדתיות "משתמטות" מ"תרומה חשובה" זו, ולכן חפשה אלטרנטיבה לשרות הצבאי של הבנות כדי לבטל את רגשי הנחיתות שמול "תרומת" הבנות החילוניות, וכדי להראות כי גם הצה"ד רואה את המדינה כערך העליון ביותר ואת בנותיה כמחויבות בשרות המדינה. כך, שהשרות לאומי מעבר לבעיות האחרות שבו, הוא גם חינוך לכך שהמדינה היא מעל הכל.

להלן קטע מתוך תכנית הכנה לשרות לאומי שהגיע לידי מתלמידת אולפנת "ישורון" בפ"ת ובו דברים שנאמרו ע"י אלוף במיל. יצחק מרדכי הממחישים מה באמת עומד לנגד עיניהם של אגודות ההתנדבות השונות ביסוד ה"שרות הלאומי". בין היתר אומר ה"אלוף" שצריך לתת בשביל המדינה גם את החיים ומוסיף את דברי הכפירה הבאים: "קיומנו תלוי בניצול הרעיון האנושי שלנו, כי מלבדו אין לנו כלום". ואת זה שומעות ומפנימות בנות האולפנות ובמסוה של עשית חסד מחנכים אותן להערצת המדינה.

# בת-עמי

מספר 100  
תמונת השנה  
המיוחדת

אסור לקבל מהציונה,  
צריך רק לתת.

אנחנו מזרחים לעבוד  
בפרך, לדמוק בערפם, לניוק  
מן העורפים העמוקים על  
היהדות ולא לשאול עד מת?

לתת, לתת, לתת. הכל את הלב ואת המשמה  
ואת החיים, בשביל המדינה. לא לקחת,  
לא לבקש כלום, לעבוד בפרך, בום  
ובלילה. כל חשבון, כל שעות, מתנהה  
כדי לקיים את המדינה.  
לחזור אל הימים של כפעם, לניוק  
מן המקורות של פעם. להיות טוב  
תלמיד בארץ ישראל, עמלחמת  
הקומסיות שלה עדתין לא נכבורה!

צריך לעבוד בפרך, צריך לדבוק בערכים צריך לניוק  
מן השורשים העמוקים של אלפים שנות יהדות,  
קומטו תלוי בניטול התנון האנושי שלנו, כי נולדו  
אין לנו כלום.

לא, אנחנו לא עושים מספק. זה מוכרח לתת. בן-  
הילדים, ארץ ישראל, ערפם, ארבת מולדת, אידנו זמן  
לא חתכו טספק. לא הדבקנו בערפם, הפננו לתורה  
חוקרנית מדי ובכן אידנו את ייחודנו, ולכן באה  
כוכחמת יום הכפורים, נכוטו, זה צרב, אסור לנו  
שורה יקרה שוב, אין כוונה, אין רומץ, צריך לעבוד  
בפרך ולתת, רק לתת.

עד לא בא הזמן לקבל, לקחת, לתבוע מהמדינה,  
עדין צריך לתת לה, ורק לתת.

לתת, לתת, הכל, את הלב  
ואת הנשמה ואת החיים,  
בשביל... המדינה.  
קטע מתוך הכנה לשרות  
לאומי שהתקיימה בישיבת  
בנ"צ נחלים לבנות  
אולפנות, קיץ תש"ס.

## היחס למדינה ולעומדים בראשה

עוד אחד מן הנושאים הבולטים הנמצאים במחלוקת בין היהדות החרדית לציונות הדתית הוא הנושא של היחס למדינה ולראשיה, נושא הנידון בדרך כלל סביב אירועי ה' באייר שנקבע ע"י הממשלה ל"יום העצמאות" ולחג לכל דבר. כדתי לאומי אחד הדברים היותר בלתי מובנים לי בצבור החרדי היה העובדה שהם אינם חוגגים את יום העצמאות, אינם מניפים את הדגל, ואינם מזדהים עם המדינה.

בה' באייר התש"ח הכריז בן גוריון מעל הבימה במוזיאון תל אביב ואמר: "אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל – היא מדינת "ישראל".

האומנם מדינה יהודית הוקמה בארץ ישראל בה' באייר התש"ח?

פרושה של מדינה הוא התארגנות של צבור בעלי מכנה משותף כלשהוא (בדרך כלל היסטוריה לאומית משותפת), על מנת להוציא לפועל רצון משותף או אידיאולוגיה כלשהיא, ולשם כך נבחרים מקרב הציבור האנשים הראויים להוציא לפועל רצון זה כשתפקידם העיקרי הוא ליצור מערכת של חוקים שתבטיח את הסדר הדרוש, ואת מהלך החיים הטוב ביותר לכלל ולפרט להגשמת שאיפותיה של המדינה. האנשים הנבחרים לעמוד בראש המדינה ומערכת החוקים שתגובש על ידם הם הנותנים את האפשרות להגדיר את מהותה ואופיה של המדינה. לכן, כשם שרק מדינה המאופיינת בהתאמת חוקיה והשקפת מנהיגיה לערכי ועקרונות הדמוקרטיה (למשל) תוגדר כמדינה דמוקרטית, רק מדינה המאופיינת ע"י התאמת חוקיה והשקפת מנהיגיה לעקרונות היהדות הבאים לידי ביטוי בתורה הקדושה יכולה להיות מוגדרת כמדינה יהודית.

שתי צורות שלטון קיימות בישראל (ברמה של שלטון על כלל ישראל): הסנהדרין, והמלכות.

הסנהדרין אחראית על עניני החובה של הכלל והפרט, לימוד התורה ואכיפת חוקיה על פי משפטי התורה. המלך אחראי על עניני הרשות ועל מציאת הדרך הראויה להתעלות כללית של העם בעבודת ה' וכפוף כמובן לסנהדרין הן בעצם מינויו שאינו אפשרי ללא אישור הסנהדרין (וללא נביא והסכמת העם) והן בכל הנוגע לתיפקודו כמלך.

הבסיס לכל מינוי ציבורי בעם ישראל בכלל וכל תפקיד שלטוני בפרט הוא ההלכה הנפסקת ברמב"ם (באין חולק) ש"כל מי שאין בו יראת שמים אף על פי שחוכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" (הלכות מלכים פ"א ה"ז).

הבסיס לכל צורת חיים בין פרטית ובין ציבורית בעם ישראל בכל זמן ובכל מקום הוא התורה הקדושה.

כבר בראשית ימיה של התנועה הציונית עם פרסומה של החוברת "מדינת היהודים" ועם התכנסותו של הקונגרס הציוני הראשון ניתן היה לכל המעוניין בכך לראות שהמכנה המשותף המאחד את צירי הקונגרס השונים (זולתי בודדים שהפכו אח"כ לסיעת ה"מזרחי") הוא הרצון לבנות מדינה בה יוכלו היהודים לחיות סוף סוף ככלל הגויים ללא הפרעת הגויים. ב"מדינת היהודים" כתב הרצל מפורשות כי במדינה הנחשקת לא יהיה שלטון הדת וחשף בכך מראש קבל עם ועדה כי פניה של התנועה הציונית אינם לקראת מדינה יהודית.

גם פעולותיה השונות של התנועה הציונית והשקפותיהם האנטי יהודיות של העומדים בראשה שפורסמו בעיתונות, בנאומיהם, ובכלל הזדמנות, הוכיחו זאת מעל לכל ספק. בה' באייר התש"ח כשאותם אנשים הפכו להיות מנהיגי המדינה, וע"י שאמצו להם את חוקי הגויים ופנו עורף לחוקי התורה הוכח לאחרוני הספקנים כי מדינת היהודים לא זו בלבד שאינה מדינה יהודית אלא שמטרתה העיקרית היא "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" ועל בסיס זה יסדו את מערכת החוקים של המדינה ואת תוכנית החינוך של אזרחי המדינה מינקות ועד בגרות. כלומר השלטון שקבלו ראשי הציונות על ארץ ישראל הפך למכשיר נוח להוציא את שאיפתם לפועל וליצור עם חדש המנותק לגמרי מעברו וממורשתו ע"י העברה על הדת בצורה גלויה או סמויה.

כיום כבר ידועות עובדות רבות שהוסתרו ע"י מדינת "ישראל" מן הצבור במשך שנים רבות, המוכיחות כי נעשו פעולות חמורות ביותר מצד הנהגת המדינה נגד היהדות אם זה בחינוך דורות שלמים של יהודים לכפירה ע"י החינוך הממלכתי (שבחלקו אומץ גם ע"י החינוך הממלכתי דתי) ואם זה באמצעים ובלחצים שהופעלו על העולים החדשים שבאו לארץ וביחוד אלו שבאו מארצות המזרח ולא הכירו מקרוב את מהותה של התנועה הציונית, שרשיה ומטרותיה.

כפי שראינו לעיל הזהירו גדולי ישראל מפני הסכנה הנשקפת מהתנועה הציונית לעם ישראל אם חלילה יעלה בידה להוציא לפועל את שאיפותיה



וביחוד אם יעלה בידה לקבל את השלטון על כלל ישראל ביסוד מדינה, דבר שיאפשר להם ביתר שאת להיות כגויים ולמרוד בקב"ה בארץ ישראל — נחלת ה' שנתנה לנו לעובדה ולשומרה ולעשות בה רצון בוראנו אשר עיניו בה מראשית השנה ועד אחרית שנה. אך גם עם קום המדינה, ולפני כן, בשעת הדיבורים על הקמתה, דאגו גדולי ישראל להשמיע בגלוי את דעת התורה אודות מדינה כפי שקמה בפועל בה' באייר התש"ח ואודות הזדהות עמה בכלל, וכל שכן בנוגע לחגיגות ה' באייר שנקבע ע"י שליטי המדינה ליום חג, וע"י שומרי תורה ומצוות הוגדר גם (לא פחות ולא יותר) כ"אתחלתא דגאולה".

### מרן הגאון ר' אלחנן וסרמן

"אחד מגדולי הגאונים שבדור הזה, אמר לי בימים האחרונים: "כשאני שומע אומרים "אתחלתא דגאולה" נעשה בשרי חידודין חידודין.. אמנם במובן אחר יכולים אנו לומר שזה מקרב את הגאולה. הגר"א (מוילנא) ז"ל אומר, שכל הצרות שהיהודים סובלים בגלות, תכליתן לקרב את הגאולה, ומכיון שצרת המדינה היהודית עלולה להיות הצרה היותר גדולה, עלינו לקוות שזו תקרב את הגאולה, וכמו שהיה במצרים, שקושי השעבוד קירב את הקץ". (קובץ מאמרים, חלק א', עמ' קס"א).

**"מלכות ישראל אמיתית היא הזכות הגדולה ביותר, ראשי הציונים הם החייבים ביותר, וכל המאמין שיגלגלו את הזכות הגדולה ע"י החייב הגדול אינו אלא טיפש או מלגלג על דברי חז"ל. מדינת ישראל חילונית ומלכות ישראל המיוחלת הם תרתי דסתרי".**

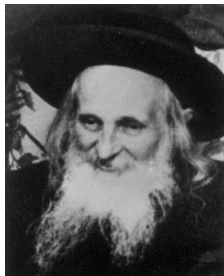
(מרן הגר"א וסרמן, שם).

### מרן ה"חזון אי"ש"



"מי הוא אפיקורוס שומר מצוות בדורנו? כל מי שטוען כי באשמת גדולי ישראל נרצחו ששה מיליון יהודים באירופה וכן כל מי שחוגג את יום העצמאות" (הרב אהרן רוטר, "ילקוט דעת תורה", בסוף קונטרס "עקבתא דמשיחא" להגר"א וסרמן, נצח, בני ברק, התשמ"ט).

### מרן ר' יואל טייטלבוים - האדמו"ר מסאטמאר



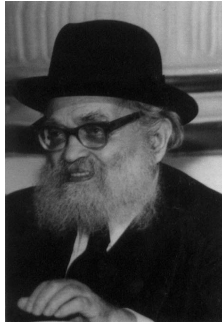
"אם נקח כל פרצות הדור והעבירות המרובות הנעשות בכל העולם וישימו אותם בכף מאזניים אחת, ומדינה הציונית בכף מאזניים שניה, תכריע את הכל שהיא השרש פורה ראש ולענה של אבי אבות הטומאה שבכל אבות הנזיקין שבכל העולם כולו, והן המה המטמאין את כל העולם כולו" (הקדמתו לסה"ק "ויואל משה", תשכ"א).

### מרן ר' יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק מבריסק

בתחילת המדינה רצה אחד לשאול אותו אודות נוסח מי שברך שהמציאו והתחיל לומר הנוסח "ראשית צמיחת וכו'" סתם מרן ז"ל את אזניו ואמר: "איני יכול לשמוע" (הרב אליקים שלזינגר, ממקורבי הגרי"ז מבריסק, "הדור והתקופה", עמ' קצד').

## מרן רבי יעקב קמי נצקי

מרן הגר"י  
קמינצקי: "לא ה'ל  
שום שינוי במצב  
הרוחני של כלל  
ישראל"



"במשך כל הדורות היו עיני כלל ישראל נשואות רק לרבנן ותלמידיהון לשמוע את דבר ה' ולהתנהג על ידה בין בדברים של הכלל ובין בדברים של הפרט. והנה על ידי מאורע זה, בדרך טבעית יגרום הדבר שיהיו העינים פונות אל מה שאומרים המדינאים וכו', והם ישלטו על הלב ועל הנפש של העם בין בארץ ובין בתפוצות והשפעת רבנן ותלמידיהון תרד לדיוטא התחתונה.

לכן הנני מתרה ומתריע לבני תורה בראש, ולשאר כל העם, שלא חל שום שינוי במצב הרוחני של כלל ישראל ואסור להעריץ ולהעריך ולכבד את האנשים

ההם ואת מעשיהם, ומאמר חז"ל אסור לספר בשבחם של רשעים, אף לספר, וכל שכן לכבד ולהעריך. ותפקחו עיניכם שלא יהיו סטיות בדבר. ולמי שמכורח המציאות בא אתם במגע יעשה כן כאילו כפאו שד. כי אם נחלשים בזה ומתחילים להכשל בזה, השלב השני רובץ בפתח, היום אומר לו כך ואח"כ לך ועבוד עבו"ז". (דברים שאמר בעת שהחליטו על הקמת המדינה. "מחשבת התקופה", עמ' קלו', בני ברק, תש"ס).

## מרן רבי אליהו אליעזר דסלר -

### בעל "מכתב מאליהו"

"מאז חורבן הבית, גדל והלך כח הגאווה של המלכות הרביעית. בגלות זו ההסתר והחשך, שבאו בעטיו של חטא אדם הראשון, הולכים וגדלים, ההשקפות החומרניות מתגברות ומאפילות על הרוחניות. מדי דור בדור מתפתח המדע, מתרבות האפשרויות לניצול עולם הזה לתועלת האדם, וכתוצאה מכך

מתרבה גאות האדם, כאילו הכל בידו ניתן, ולא יבצר ממנו כל דבר. השקפות אפיקורסיות על עליונות כח האדם הולכות ומציפות את כל העולם כולו, עד כדי יציאה בריש גלי במלחמה כנגד האמונה והמאמינים בה' ובתורתו. זהו עיקר תוכן הגלות של המלכות הרביעית, ולכן עלינו לדעת שזהו הנסיון שבו צריכים לעמוד בגלות זו.

מֶרֶן הַרְבַּ אֱלֹהֵי  
אֱלֵינוּ דַּסְלָר –  
הַנְּסִיּוֹן הַקְּשָׁה  
בִּיּוֹתֵר



סוף גלות זו היא התקופה הקרויה בפי חז"ל: "עקבתא דמשיחא" שבה "חוצפה יסגא" (סוטה מ"ט ע"ב). אז, גלות השכינה היא תחת יד הצופי ישראל, הן נשמות "ערב רב" המעורבות בישראל, אשר שורש טומאתם העיקרי הוא החוצפה כלפי שמיא — מדת עמלק. זה לשון הגר"א (בבאורו לתיקוני זוהר חדש, דף ל"ז ע"ב, דפוס וילנא, התרכ"ז): "ערב רב שבישראל הן עמלקים, כמו שכתב בזוהר (בראשית כ"ה ע"א), ומובא שם שב"ערב רב" ישנם כוחות של חמש אומות, ראשי תיבות: נג"ע ר"ע, והעיקר שבהם הוא עמלק — ע' האות האחרונה. השלטון על העם הקדוש נמסר בידי "ערב רב", כמובא בגר"א שם (דף כ"ז ע"ג בתיקוני זוהר חדש):

"הערב רב שהן רישא דעמא קדישא בגלותא בתראה", שנאמר — היו צריה לראש, וכמו שכתב ברעיא מהימנא (תצא רע"ט ע"א). בכח גאותם ושלטונם מנסים הם להשפיע בהשקפות טמאות אפיקורסיות של "כוחי ועוצם ידי", ועומדים בחציפות ובעזות כנגד האמונה, התורה ועבודת ה'.

זה הוא הנסיון שלתוכו הוטל עם ישראל ב"עקבות דמשיחא". ה' יתברך משיב יהודים רבים לארץ ישראל ושולטים בה, ופורקי עול התורה מתגאים כאילו הם עשו ופעלו זאת בגבורתם, וככל שתגדל גאותם תגדל חוצפתם, ויגבר רצונם להשליט את האפיקורסות ח"ו. זהו הנסיון האחרון של גלות השכינה, הנסיון הקשה ביותר. אם נכיר את הנסיון הזה בכל היקפו, נדע את התפקיד שהטילו משמים על תקופתנו — להתחזק נגד הדעות החומריות

הכוזבות, ולהכיר כי טעות גמורה היא בידי אלו הטוענים כאילו שאנו עשינו את שלנו — באנו לארץ ישראל, לחמנו עליה, והגנו שולטים בה — וה' יתברך כבר יעשה את שלו ובמשך הזמן ירכו אמונה ויראת שמים. אולם עלינו להכיר כי הם מחליפים את מה שבידי ה', ואינו בתחום בחירתנו, כי הרי "ה' איש מלחמה", וידיו פעלו כל זאת, במה שמוטל עלינו לעשות, ואינו בידי שמים, כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

העומדים בתקיפות ובגבורה נפשית בנסיון הקשה הזה, של הדעות הכוזבות של "כוחי ועוצם ידי", ואינם מתפעלים ומושפעים מחוצפת הכפירה, ולא מתבטלים כלפיה כלל, אלא אדרבא מתחזקים באמונתם ואינם זזים מהשקפת התורה וחז"ל כמלא נימה, ומתמסרים לגמרי לעבודה פנימית בתורה ובתפילה ויראת שמים, הם אשר יזכו לגאולה השלמה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו. להם יתגלה שוב האור העליון של ההכרות הבהירות, ידיעת האמת לאמיתה — אורו של גן עדן, ויתוקן כל החשך וההסתר שהיה מתעבה והולך מאז חטא אדם הראשון, ויזכו לסוף התיקון דלתתא, שבעולם הזה, ולגילוי כבוד הדר מלכות ה' בשלמות בעולם הבא — מלכות דסלקא לעילא". ("מכתב מאליהו", חלק ג', עמ' 217-218).

מרן רבי ראובן  
גרוזובסקי:  
"המשתתף אתם  
נראה כמודה  
לעבודה זרה"



## מרן רבי ראובן גרוזובסקי

(יו"ר מועצת גדולי התורה בארה"ב)

"...מכל מקום אין הדברים אמורים לא מצד חובות הלבבות באמונה ודעות, ולא למעשה, לשמוח, וכל שכן לעשות חג ביום העצמאות, מפני שאין צריך להאמין ולחשוב שזוהי אתחלתא דגאולה, אחרי שלפי קבלת האבות הפשוטה יהיה קיבוץ גלויות ע"י משיח צדקנו, כדעת הרמב"ם. וכן האמינו כנראה הרוב הגדול של רבותינו מאלה הידועים לנו... וגם אם חג העצמאות היה מנהג טוב, הנה מכיון שהנהיגו אותו רשעים אין לנהוג

בו כמו שכתב בתשובה "אוהל יעקב" שהובא בגיליון מהרש"א יו"ד (סימן רמ"ו). אבל הכא גרע טובא, שהמינים הנהיגוהו לא בתורת חג לה', אלא להודות לאליהם של "כוחי ועוצם ידי" וכפירה בהשגחת ה' יתברך על העולם ועל עמו. ואם כן המשתתף אתם נראה כמודה לעבודה זרה, ולא עדיף ממצבה שאף על פי שאהובה היתה אצל האבות, נאסרה כשהחזיקו בה עובדי אלילים, ואפילו כשמקריב לגבוה, כל שכן כשנראה שמודה לשיטתם הקלוקלת" (בעיות הזמן, הגר"ר גרוזובסקי, עמ' קמ"ג – קמ"ד, הוצ' נצח תשמ"ח, ב"ב).

### **מועצת גדולי התורה של אגו"י**

"מדינה יהודית המסרבת להכיר בהתורה כחוקתה, מתכחשת למקור ישראל ושוללת את הצביון הנכון של הלאום והיא חותרת בזה תחת קיומה. ישוב יהודי כזה אינו יכול להיקרא בשם מדינה יהודית" (מתוך החלטת המועצה מיום טז' אלול התרצ"ט הכוללת את הרבנים: האדמו"ר מגור, האדמו"ר מסוקולוב, האדמו"ר מסוכוטשוב, האדמו"ר מאלכסנדר, האדמו"ר מסדיגורא-פשמישל, ר"א לוי מרישא, ר' אהרון קוטלר, ר' אלחנן וסרמן, ר"ב וועזל מטורדא, רז"ו כהנא מצרנא, ר' זלמן סורוצקין, רי"ל צירלזון מקישינוב, ר' יוסף צבי דושינסקי מירושלים, ר' מנחם זמבא, ר"ד בער מאוזרקוב, ר"מ רוטנברג מאנטוורפן, ר"מ בלום מזמושטש, ר"ע שריבר מפרסבורג, רש"ד הלוי אונגר מנייטרא). ("מקטוביץ' עד ה' באיר", צבי וינמן, פרק כ"א, עמ' 279, הוצ' ותיקין, ירושלים, תשנ"ה).

### **מרן הרב אלעזר מנחם מן שך**

"וגם אם היה מאת הקב"ה שע"י איזה סבה פוליטית עשו בזה את מה שעשו והכריזו על איזה הסכמה להקמת מדינה יהודית יש לשנן לעצמנו את היסוד שלא יהיה ח"ו אף לרגע אחד שום הטעיה שלא נעלה על דעתנו שכבר התחילה תקופה חדשה, ולטעות ולהטעות שזה מעין אתחלתא דגאולה, מחשבה

פסולה כזאת, ורעיונות כאלו, מסכנים את קיומנו וכפירה היא ביסוד היסודות של קיומנו. וצריכים אנו לדעת כי כל זה בא מהקב"ה לנסות את הכלל

מרן הגרא"מ מן  
ש"ך: "הגלות המר  
ביותר"



ישראל לראות אם נטה מדרכנו המסורה לנו משנות דור ודור. ובאמת היותנו מסורים בידי פורקי עול תורה מאז הקמת המדינה הוא הגלות המר ביותר, כי לא יאה להם לפי ההלכה של התורה הנתונה לנו בהר סיני מהקב"ה, וכבר אמר הנביא: "אותי עזבו מקור מים חיים", הם ההלכה של התורה "לחצוב להם בארות בארת נשכרים" הם החוקים אשר בדו להם". (מכתבים ומאמרים חלק א' מכתב י').

### מרן הרב יצחק יוסף שניאורסון מלובביץ' (חב"ד)

"כאן אנו בגלות בין אומות העולם, אף בארץ ישראל נמצאים בגלות בין יהודים שהיא קשה הרבה יותר. להיות בגלות אצל רשעי ישראל קשה מאשר אצל רשעי אומות העולם. הגלות בין גוים טובה יותר מהגלות בין יהודים. הגוי מחזיק את הגוף בגלות אבל עסק אין לו עם הנשמה היהודית, אבל הרשע היהודי מכניס את הנשמה היהודית בגלות ומבקש לטמא את הנשמה. חלק מסויים מרשעי ישראל שנתקבצו בארץ ישראל מבקשים לטמא את הנשמות הישראליות, לטמא את קדושת הארץ, לטמא את לשון הקודש, והתגברות הקליפה גדולה כל כך, כי הם מבקשים לינק מן הקדושה ע"י שמות לשון הקודש שהם קוראים למוסדות הרשע שלהם, שבהם מוציאים לשמד את ילדי ישראל. רוצים הם — היה לא תהיה — לגרש את ניצוץ היהודי אצל ילדי ישראל... על פי שכל אנושי צריכים להיות מרוצים שאין נמצאים תחת גלותם,

ברור כי קודם ביאת המשיח מוכרחה להיות טהרת הארץ מעושי התועבות אשר להם הטהרה קשה מאד". (ליקוטי דברים, תשי"ג).

"כבואנו להגדיר את מה שהתחדש במצבו של עם ישראל בארץ ישראל לפני שלושים שנה.. האם זו משהו בכוון הגאולה או התחלתה ע"י הקמת השלטון העצמאי של היהודים בארץ הקדש — לא ולא! כי ברור הדבר שאין לזה שום שייכות לגאולה או לאתחלתא דגאולה, שהרי "מפני חטאינו גלינו מארצנו", וכל זמן שלא בטלה הסבה — מפני חטאינו, לא בטל גם המסוכב — הגלות, ורק כשתבטל הסיבה שהביאה לגלות, ועם ישראל יחזרו בתשובה, רק אז יהיה מקום להתגלות הגאולה ע"י משיח צדקנו.

הרי לנו פסק דין ברור, שהגלות נמשכת עד אשר "יעמוד מלך מבית דוד..." — ורק כשיבנה מקדש במקומו (כי אחר לא יעשה זה), ואחרי בנין בית המקדש — יקבץ נדחי ישראל, (כי עד אז עדיין פזורים יהיו), רק אז ידעו שזהו משיח ודאי ובקבוץ גלויות זה שע"י המשיח תתחיל הגאולה. וזהו הנסיון של התקופה שלנו — כי לכל תקופה יש נסיון אחר, ועל דרך שבתקופת הבית היה נסיון של עבודה זרה.. וכמו כן בתקופתנו, דוקא כאשר מתקרבים יותר לביאת הגאולה האמיתית והשלמה ונמצאים בזמן של עקבתא דמשיחא, בימים האחרונים של הגלות, הנה מרוב התשוקה ל"ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים", מתעורר הנסיון, ונוצרת טעות הכי מבהילה, כשישנם יהודים המוכנים להחליף — ר"ל — את הגאולה האמיתית והשלמה, במעמד ומצב בו אנו נמצאים עכשיו, ולהמיר גאולה — באלף, בגולה — חסר אלף.

ורחמנא ליצלן, ישנם כאלו שהם בעלי תורה, אשר עם היותם מקיימי תורה ומצוות בכל הפרטים, אך יצרם אנסם לטעות ולפול בדעות כוזבות אלו, ואינם רוצים להתחרט או שאינם מוכנים להודות כי מתחרטים הם, וממשיכים לשים חושך לאור, ולקרוא לגלות מר וחשוך ורווי קורבנות בני ישראל (הי"ד), — "אתחלתא דגאולה", או "ראשית צמיחת גאולתנו". ועל כל אלו ההופכים חושך הגלות לאור — לדעת, שדעות כוזבות אלו המיטו בעבר אסונות על עם ישראל, כי בכל תקופה שהיו תנועות משיחיות אשר טענו שהגאולה



התחילה — הביא הדבר לצרות צרורות, ככתקופת שבתאי צבי וכדו', וגם עתה מביא הדבר להחמרת קושי הגלות וחבלי משיח ר"ל, וה' יצילנו מהם ומהמונם, ויערה עליהם רוח ממרום לשוב בתשובה שלמה ויכפר שגגתם ברחמיו המרובים". ע"כ. ("מקטוביץ" עד ה' באייר" עמ' 144, צ' ויינמן, הוצ' ותיקין, ירושלים, תשנ"ה. וכמה חבל שחלקים גדולים מחב"ד נסחפו בעצמם אחר דעות כוזבות אלו, מי ע"י משיחיות הבדויה מן הלב, ומי אחרי הלאומיות החילונית, ה' יחזירם בתשובה שלמה).

### מרן הרב יחזקאל סרנא (ראש ישיבת חברון)

"...ולבסוף, אחרון אחרון החמור ביותר, דבר נורא ואיום שנפל בארצנו, מה שרק "העצמאות" היא הגורם לכך, כי גם בזמן שהיינו ישובים על ארצנו, וגם בכל מקום גלוייתינו, לא עלה על דעת מי שהוא, לעקור את התורה עצמה, כלומר ספר התורה, ולגזור אותה לגזרים, כי גם הצדוקים והקראים לא חתרו אל חוקי הגויים אלא שגזרו את התורה לשניים, והפרידו ממנה את התורה שעל פה וממילא יצאו חוקי התורה, מסולפים ומסורסים, [אגב, גם בנידון זה של הקראים הפכה מדינתנו ה"עצמאית", את הקערה על פיה, ובמקום שבכל דורותינו נלחמו הגאונים ורבותינו הראשונים בחרוף נפש להרחיקם ולהבדילם מישראל, להחרימם ולנדותם כדי שנטע זר זה לא יחריב חלילה את כרם בית ישראל, באים בארצנו אנשים העומדים בראש המדינה שגם בעיני עצמם הם כחגבים לעומת גדולי הדורות שנלחמו בהם, והם באים ומקבלים אותם בזרועות פתוחות ומקרבים אותם בכל מיני התקרבות ומשיבים להם גמול על שעשו את מלאכתם, לקרוע את התורה ויחלקוה כלגיונות הגויים הארורים שכחי אלקים]. וגם בגלותנו הארוכה הלא כל המאבק בגלות עם השלטונות היה רק על קיום התורה ושמירת מצוותיה, שלא יגזרו גזירה על כך, כמו שגזרו על המילה ועל השבת ועל העסק בתורה, וכיוצא, אבל לחדש תורה אחרת, ולחוקק חוקי ערכאות בישראל הלא לא היתה היכולת לכך כלל, ולא נפל דבר זה רק

בארצנו הקדושה, ששפחה תירש גבירתה, ממש, והעמידו את התורה בקרן זוית של ארון הקודש, ובמקומה לקבוע בישראל חקקי און של ערכאות, וחכמי ה"משפט" ישבו על מדוכה זו ימים ושנים, עד שהספיק בידם לעשות דייסא של "משפטים", מכל הגויים שבעולם, לרבות מדינות בני תרבות כ"מצרים", והוטנטונים אחרים, וכל זה יהיה לחוק בישראל, והתורה הקדושה החזירו לסיני", ע"כ. ("זאת הארץ", מנחם גרילק, הוצ' גנז קידוש השם, בני ברק, התשנ"ח).

## הרה"ג שלום מרדכי הכהן שבדרון:

הרה"ג ר' שלום  
מרדכי הכהן  
שבדרון – רצונם  
להיות ח"ו "ככל  
הגויים בית  
ישראל"



"הנה כל חי [שלכו לא מת] מרגיש את אשר אתנו פה בארץ הקודש חמדת כל ישראל, בעשור הלזה:

מצד אחד — שלטון הקורא לעצמו בריש גלי ומתפאר בשם — "ישראל", ומצד שני — קוראים גם כן בקולי קולות, על רצונם להיות ח"ו "ככל הגויים בית ישראל", ואינם יוצאים ידי חובה בהכרזות בעלמא, אלא מקיימים אותם להלכה ולמעשה בעווננו כי רבו. חוקותיהם חוקי עכו"ם, פתם פת עכו"ם, יינם יין נסך, מחללי שבת, אוכלי החזיר, השקץ והעכבר, לא יחפרו ולא יבושו, ה' ירחם עליהם ויוציאם מאפילה לאורה. ועיקר צרה היא, שאינם מסתפקים באבידת עצמם, אלא באו מהם ומהמונם והעבירו על הדת רבוא רבבות נפשות טהורות מישראל, כיהודי תימן, מרוקו, וכו', אשר במשך

כל מאת השנים האחרונות לא בא המשחית אל בתיהם, והם החזיקו איתן באמונתם באלקים חיים, וכפי שהם מעידים בעצמם, שלא היה בהם אף מחלל שבת אחד, ולא מי שיחסר בשבת בביהכ"נ. ואוי לעינים שכך רואות, כהיום — רק בשנים מועטות אלו — בבואם לארץ הקודש — חמדת ליבם, כאן חשכו

עיניהם מראות — בניהם ובנותיהם לשעירים יזבחו, בחיק נכרים יבואו, על כל קודש יצחקו, ולאבותיהם ינודו... והמה בוכים פתח אהליהם ויזעקו, הזאת נעמי?! מלאה הלכתי וריקם הושיבוני אהה!... בני היכן הם?! פהני היכן הם?! ("קול חוצב", אבני דרך מחייו, מכון "דעת תורה", ירושלים, תשנ"ט, עמ' 387).

יש לציין, כי גם אנשים שאינם מקושרים כלל לחיים של תורה ומצוות ידעו ואמרו בגלוי שישנה סתירה בין מדינת "ישראל" שקמה בפועל בה' באייר תש"ח למדינה יהודית, ושסתירה זו רק תלך ותגדל. בשנת תש"ט פרסם הסופר היהודי הבריטי ארתור קסטלר את ספרו, "הבטחה ומימוש, פלסטינה 1917-1949" שם כתב בין היתר: "אומנם, קשה לצפות מראש באיזה כוון תפתח ציוויליזציה עברית זו, אולם דבר אחד נראה ברור למדי: בתוך דור אחד או שניים תעשה מדינת "ישראל" מדינה בלתי יהודית בתכלית".

"כבר עתה", קבע קסטלר בשנת 1949, "הצעירים ילידי ישראל נבדלים מאד מיהודי התפוצות — וניגוד זה ילך ויעמיק מדור לדור עד ליצירתן של זהות ותרבות עברית שיהיו זרות לגמרי להוויה היהודית". (ראה "נייר עמדה מס' 4, דתים וחילוניים בישראל — מלחמת תרבות?", פרופ' אביעזר רביצקי, הוצ' המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 6).

גם אמנון רובינשטיין איש השמאל מבין זאת וכותב: "ישראל מוגדרת לעתים כמדינה יהודית, אך הגדרה זו מחטיאה את המטרה. מבחינה דתית — "מדינה יהודית" פירושה מדינת הלכה שבה תורת משה היא החוקה היחידה. ואילו מבחינה חופשית יש קושי בהדבקת התואר "יהודי" למדינה שכל כולה מכשיר חברתי ומדיני גרידא. מוטב לדעתי לחזור להגדרתו הראשונית של הרצל: "ישראל היא מדינת היהודים". ("דת ומדינה", לקט נתונים ועובדות, הוצ' מנוף — המרכז למידע יהודי, ירושלים, התשנ"ז).

אך הציונות הדתית לא נתנה לדבריהם של גדולי ישראל, ולהבדיל, לדבריהם של עמיתיה החילוניים שלא התביישו לומר את האמת הכל כך פשוטה וברורה לכל מי שאינו מתעלם מן המציאות להפריע לחלומות ה"אתחלתא דגאולה", והמשיכה להלל ולשבח את המדינה ה"יהודית" שזכינו לה אחרי אלפיים שנות

גלות, עד שמדינת "ישראל" נתפסת בעיני הצבור הדתי לאומי בפשיטות כמדינה יהודית בתכלית.

כיצד ייתכן הדבר שבקרב צבור כה גדול של שומרי תורה ומצוות תתפס מדינה שחוקיה מנוגדים לחוקי התורה ולעיקריה, העומדים בראשה פסולים לכל מינוי בישראל, שלא לדבר על העובדה שבהנהגתה נוטלים חלק גם גויים וכופרים בכל התורה כולה, ומערכת החינוך שלה היא חינוך גלוי לכפירה של למעלה ממיליון וחצי יהודים מדי שנה מגילאי הגן ועד האוניברסיטה, ומטרתה הגלויה והמוצהרת מאז היתה עוד בבחינת רעיון היא: "נהיה כגויים"?

התשובה: על פי "דת הציונות" אין קשר בין היהדות לדת היהודית ואין היהדות כי אם עוד לאום במשפחת הלאומים, והדת היא ענינו הפרטי של כל אדם.

לכן, מדינת "ישראל" יכולה להיתפס בעיני הציונות הדתית כמדינה יהודית ואפשר לגמור עליה את ההלל (אם או בלי ברכה, תלוי ברמת ציוניותו של בית הכנסת).

מנקודת מבט ציונית (וחילונית כמובן) זו שהציונות הדתית הפכה אותה לנקודת מבט "דתית" יכולה מדינת "ישראל" להתפס כמדינה יהודית, וראשיה כגדולי הדור והאומה. עד כמה מרחיק לכת עוות תפיסתי וכפרני זה ניתן לראות מדבריהם של מנהיגי הצבור הדתי לאומי הן מצד ההנהגה הרוחנית והן מצד ההנהגה הפוליטית והציבורית, שנאמרו בקשר למדינת "ישראל", העומדים בראשה (ובראש התנועה הציונית), וחגיגות ה' באייר. ההערות בסוגריים מרובעות הן שלי.

הרב צבי יהודה קוק על תאודור הרצל, "חוזה המדינה": "מציאותנו וסידור חיינו, כל אלה נמשכים מהרצל. אין להתחמק מהעובדה הזאת. הוא היה נשמה נפלאה פלאי פלאים, בעלת שליחות אלקית מיוחדת. נחה עליו הרוח שצריכה לקום מדינה יהודית [ממש, חידוש הנבואה בימינו]... כתבתי רשימה קצרה ב"הצופה" בשם: "להצדיק צדיקים" על הרצל ונורדאו. אנשים

כתבו על הרצל שהיה אפיקורוס. קראתי הרבה כתבים שלו, בגרמנית או מתורגמים לעברית, לא את כולם, אבל רובם, רובם ככולם, ולא מצאתי שהיה אפיקורוס. אין אצלו הבלטה בפירוש של עניני אמונה, אבל יש כמה ביטויים של אמונה, [איפה?] אבל לא מצאתי אפיקורסות בכתבי הרצל. כך העובדה. פרסמתי, שהיתה לו התקרבות ליהדות. ...הרצל גם היה סופר. קראתי ספריו ולא מצאתי שום דבר להיפך מן האמונה. אדם שרושם ברשימות לעצמו ולא בצביעות כדי להראות לאחרים, ש"אין אומתנו אומה אלא באמונתה" [אולי יודיענו היכן רשם זאת הרצל לעצמו?] — חס וחלילה לומר עליו שהוא אפיקורוס, פרטי מעשיו והתנהגותו אינם ידועים לי. [הם לא כתובים ביומניו?!]. המגלח זקנו בתער עובר בחמשה לאוים והנה הרצל שמר על זקנו ולא עבר עליהם [וכאלו שידע על קיומם]. הוא מתאים לגזע קודש מחצבו ...נורדאו היה נשוי עם גויה, לא כן, הרצל היה יהודי הגון ...המנהיג הגדול לעילא ולעילא הרצל... הרצל התקרב לשם שמים דרך הלאומיות והציונות. אמנם גם לכתחילה לא היה כל כך רחוק... מצוה לראות את רשימת הזכרונות של הרצל. איזה מרץ, איזו פעילות! מתוך פנים מהלך התפתחות התגלותה של נשמת ישראל, הולכת ומופיעה גאולת ישראל, מתחילת הופעת הגר"א, והמשך בית מדרשו של רבי עקיבא איגר, ע"י תלמידיו רבי אליהו גוטמכר מגריידיץ ורבי צבי הירש קלישר וגם הרצל הוא המשך גילוי זה בתוך סדרי הדורות של "קורא הדורות מראש" [ואם הרצל הוא המשך של הגר"א מוילנא מה הפלא שהרב צבי יהודה קוק היה מדגיש כי את אגודת ישראל יסדו "בעלי בתים"<sup>א</sup>]. ...כשמתכוננים בזכרונותיו של הרצל, מדי פעם מופיעים דברים רוחניים אמוניים, שמביעים שיבה אל היהדות". ע"כ. (שיחות הרב צבי יהודה, עמ' 35-39, בעריכת הרב שלמה אבינר).

א. אגודת ישראל נוסדה בשנת תרס"ט ע"י גדולי הדור באותה תקופה וכיניהם: ר' חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק, ר' חיים עוזר גרודזינסקי, האדמו"ר מגור ועוד גדולים, אך המכנה המשותף לכולם הוא שהם התנגדו לציונות ולכן על פי תורת "דת הציונות" הם מוגדרים כ"בעלי בתים" בעוד שהרצל הוא המשך של הגר"א מוילנא ור' עקיבא איגר וכו'..

ב. מתוך מאמרו של תלמידו יהודה דומיניץ, פורסם ב"הצופה", י"ב באדר ב' התשנ"ז (21.3.97)

ואחרי התבוננות קלה בדבריו של הרצל שפורסמו בספרים רבים ושחלק קטן מהם מובא לעיל פרק ג', ההגדרה היחידה שניתן להגדיר את דבריו של הרב צבי יהודה קוק הינה — סילוק הדעת!

אגב, על שולחן העבודה בביתו של הרב צבי יהודה קוק היתה מונחת תמונתו של תאודור הרצל לצד תמונתו של (להבדיל)..מרן בעל ה"חפץ חיים". כשנשאל ע"י תלמידו לפשר הצרוף השיבו: "הקב"ה בחר בהרצל להיות שליחו להוביל את עם ישראל בדרך הגאולה ובדרך השיבה לארץ ישראל, וחפץ השם בידו הצליח לעורר תנועה עממית לשיבת ציון ולבנין הארץ. ראוי שליח זה של ההשגחה העליונה שנהיה מודעים לשליחותו. בדרך זו של בנין ארץ ישראל צריך לשתף את כל חלקי העם ולהשתתף עמהם" ... ע"כ<sup>א</sup>.

"האם רבותי, אינכם מבינים דבר כה פשוט, כי אנשים שכאלה, שהציבו לעצמם כמטרה לעקור חלילה תורת ה' מישראל, יכולים להיות רק שלוחי השטן, אשר עבודתו היא רק להרוס ולא לבנות לעקור ולא לנטוע".

(מתוך מכתב גלוי של הגר"א וסרמן לרבני ה"מזרחי",  
קובץ מאמרים א' עמ' ר"י, ירושלים, תשס"א)

הרב צבי יהודה קוק על נורדאו: [לאחר מותו הפתאומי של הרצל נדרש נורדאו למלא את מקומו אך סירב מפני חששו מתגובת החוגים הקנאיים בתנועה הציונית (אנשי ה"מזרחי"), שלא יאהבו את הרעיון מפני היותו "נשוי" לגויה. אך לרב צבי יהודה הסבר אחר למעשה]: "אחרי מותו של הרצל היתה דרישה מחוגי הציונות שנורדאו ימלא מקומו בנשיאות, הוא השיב שאינו יכול. לא היה לו עוז ואומץ לגרש את אשתו. הוא לא העיז להרוס את ביתו, אך הוא דחה את ההצעה והתבטא: אתם יודעים שיש לי מצב כזה בחיי המשפחה שלי שאינו מרשה לי תפיסת מקום מכובדת בעם ישראל. זאת היתה הגויה שלו. זה

א. שם, במאמרו של יהודה דומיניץ.

ממש גדר של "מתבייש מעבירה". ["אשתו" הגויה הביעה נכונות להתגייר אך נורדאו השיבה: למה לך? זה הרי לא יתן לך אבות יהודיים, שהרי בשביל נורדאו היהדות היא גזע לאומי ותו לא] הוא היה בעל תשובה. העושה דבר עבירה ומתבייש מוחלין לו על כל עוונותיו. [ולשיטת הרב צבי יהודה גם אם ממשיך להחזיק בעבירה, אכן הלכות תשובה חדשות המתעלמות מהשלב הראשון של תשובה: עזיבת החטא] יש מקום לדעת ולהכיר, זה היה מצבו: בעל תשובה במידה גדולה. אחר כך התפרסמו ממנו מאמרים בכוון של אמונה ותשובה [איפה הם הרב צבי יהודה??]. ...באותה תקופה נורדאו תפס מקום בספרות האירופאית, הוא כתב דברי השקפת עולם, דברי מחשבה. היה כופר, לוחם בדת, וספריו מלאים דברים בניגוד לדת, ממש מלחמה, מתוך אתאיזם, הוא כתב דברים נוראים של כפירה, חירופים וגידופים. אין לדמות! כל זה היה לפני שהצטרף לציונות. אחר כך היה בעד שמירת שבת [זאת מניין??] הוא נהפך לאיש אחר על ידי הציונות".

שוב, אין צורך להוסיף על דברי הרב צבי יהודה ומספיק רק להביא את דברי אביו הראי"ה קוק שכותב על נורדאו [אחרי שהצטרף לתנועה הציונית והפך ל"בעל תשובה"]:"זוה האחרון הוא תועבת נפשי ונפש כל מי שיש לו זיק יהדות ואין כדאי להתברך בפסלו של אותו רשע". (אגרות הראי"ה א' אגרת י"ד).

**להצדיק צדיקים**

מאת הרב צבי יהודה הכהן קוק

(בהמשך יום עליית נשמתו של מעוררו הגדול בנימין זאב הרצל ז"ל)

**בכתביו של בנימין זאב הרצל ז"ל אין דברי אפיקור-סות. בכתבי יומנו כתוב: "אין אומתנו אומה אלא באמונתה". מי שחשב מדבר וכתב ככה הוא איש-אמונה לא אפיקורוס. הדברים תורמים אל קדושת גזע מחצביו: מאת הגאון הקדוש ר' יוסף טאייטאצאק ז"ל (ע"פ הידיעה מאת ר' אהרן מרקוס ז"ל).**

**בכתביו של מקס (מאיר שמחה) נורדי ז"ל, אשר לפני התקופה הציונית, יש דברי כפירה חזיון-וגידוף גסים. הוא היה גם בעל-גויה. אבל הוא היה בעל-תורה: הוא במלוא מובן המלה. אחרי מות הרצל ז"ל פנו אלו שהיו יקבל על עצמו הנשואות לציונות. הוא דחה: זה לא באמרו כי יש לו כתם בחייו, שאינו מאפשר לו לקבל עליו נשואות בישראל, (משום אשתו הגויה), וקיימים דברי חז"ל הקדושים (ברכות יב:). העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על עוונותיו, נתפרסמו קמנו דברי מוסר וחוכמה הרבה נגד חילול שבת. אמר: הלאו שאובה לראות כשן סנהדרין ישוב ויתבונן, ואפילו על מנת להיות נודע (ע"פ הידיעה מאת ר' אהרן מרקוס ז"ל). לפני שנתברעה צלולה, צוה לעטפו בטלית ולקברו כדון ישראל, ובאחרית ימי חייו התפלל בית-כיפתו הכנסת במוריד.**

**מאמרו של הרב צבי יהודה קוק על הרצל ונורדאו — "הצדיק צדיקים"...**

הצופה, כ"ח בתמוז, תשל"ד

כל הקהל אשר:  
 יהו רצון מלשנך יהוה אליהו ואלהי אבותינו. שקטם  
 שובו לאחלתיך דגאלה. מן נזקה לשמע קול שופרו של  
 משכן צדקת במנהג כימיט.

היום במנוחת יחסיק:  
 שיר הפסולות. בשוב יהוה את שכנת ציון הרינו כחלמים:  
 או יפלא שחוק מינו ולשוננו רנה. או יאמרו בנינו. הנדיל  
 יהוה לעשות עם אלהי: הנדיל יהוה לעשות עמנו. הרינו  
 שמתים: שבה יהוה את שבינו פאסיקים בגג: וחרצים  
 בנדפסה ברה וקצרה הלוח לך וזכה נשא משך תרע.  
 בא: בא ברה נשא אלקמיו:



סדרת הכשר עליו נבספר לנו יהוה: בא מספר:  
 אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח  
 ואף על פי שתמקמה עם כל זה אחכה לו  
 בכל יום שיבא.

מברכים את דתנו את מדינתנו  
 מקדשים לשמחה לגאלה שלמה.

הכלים שפדה ספר תורת כשיות הנפשות. בשנת השפדה מוליקים נוח.

**חשלת שחרית ביום העצמאות**  
 מהללים מסקי חזרו: על יום טוב ונפסד לנו שרות הם אשורים מסקי מסקי  
 אחר חרות חרות קוראם מלל ונפסד לנו אחרי אשר הוסיף לנו קדיש ונפסד  
 לנו וצדק ויחסי קוראם בחרו: קוראם הספדת: יהוה יהוה נבכ למימד:

עוד היום בגג לעמד ונפח ידו הר בת ציון  
 נבצת ורושלים: הנה הארון יהוה צבאות מטעף  
 סארה במערצה ורמי הקוסה גוועים והגבקים  
 שפלו: ונפח סבכי העיר בברקל והלבנון  
 באדיר יסול: וצא חטר מנעו ישי ונצר מערשו  
 קרה: ונתה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה  
 רוח עצה ונבולה רוח דעת ונראת יהוה: ונריו  
 בקראת יהוה ולא למראה עיניו ישפוט ולא  
 למשמע אונזי יכית: ושפט בדרך דלים והוכיח  
 במישור לעגרי ארון ותקוה ארץ בשבת פיו  
 וברית ששתי מית רשע: ונהיה צדק אונזי מתניו  
 והאמונה אונזי חלציו: ונר זאב עם לבוש ונמר

מונור. שירי ליהוה שיר תרש. כי נבלאות  
 עשה השעיה לו ימינו חרוש קדשו: הודיע  
 יהוה השעתו. לעיני הגוים גילה צדקתו וזכר  
 חסדו ואמונתו לבית ישראל. ראו כל אפסי  
 ארץ את ישועת אלהינו: הריעו ליהוה כל  
 הארץ. סצחו ורננו ושמרו: זמרו ליהוה בכבוד.  
 בכבוד וקול וקרה: בנצרות וקול שוקר הריעו  
 לפני המלך יהוה: ירעם הים ומלאו. תבל וישבי  
 בה: נהרות: מתארכו. יחד הרים ורננו: לפני  
 יהוה כי קא לשפט הארץ. ישפט תבל בצדק  
 ועמים במישורים:

המורים מסקי מסקי:  
 ה תעוררי התעוררי:  
 כי בא אורף קומי אורי.  
 עורי עורי. שיר דברי.  
 כבוד יהוה עליך נגלה.  
 זה היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו:  
 לא תחשו ולא תכלמו.  
 מה תשחוחו ומה תמהו.  
 כך חסו עמי עמי.  
 ונבנתה עיר על תלה.  
 זה היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו:  
 מן ושמאל תסרצי.  
 זאת יהוה תעריצי.  
 על יד איש בן סרצי.  
 ונשמחה ונגילה.  
 זה היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו:

מהללים חשלת שחרית בנפשה חכית. אורי קדיש מכליל יחסים את הארץ.  
 יהוה יהוה יהוה יהוה:

**שמע ישראל יהוה אלתינו. יהוה אחד:**  
 יהוה הוא האלהים: שלש שמנים

היום ששיר הקהל חסי מסקי:  
 מי עששה נסים לאבותינו ולנו ואלנו משבדות לחרות.  
 הוא יגאלנו גאלה שלמה בקרוב. וקפץ ננחית מרובע  
 בנסות הארץ. וזהרם כל ישראל. ונאמר אמן.

וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם  
 וזהרם בנצרות. ונפרתם לפני יהוה אלהיכם ונושעתם  
 מאיביכם: וביום שספתכם ובמועדיכם ובראשי החדשים  
 ותקעתם בנצרות על שלחכם ועל זבחי שלמכם. ויהי  
 לכם לזקרון לפני אלהיכם. אני יהוה אלהיכם:  
 תקעם תקעו נרות. וישפוט כלל רח:  
 לשנה ההוא בירושלים הבנויה.

"סדר" יום העצמאות: בערב ה"חג" לובשים בגדי יום טוב ומתכנסים בבית הכנסת ברוב עם. לפני ערבית אומרים מזמורי תהלים (כמו בשלושת הרגלים). לאחר תפילת ערבית בנעימה חגיגית פותחים את ארון הקודש, יש גם תקיעה גדולה, שיר המעלות בשוב ה' וכו' במנגינת "התקוה", לאחר התפילה מברכים איש את רעהו בברכת "מועדים לשמחה לגאולה שלמה" והולכים לאכול סעודת מצוה חגיגית. בכוקר מתפללים פסוקי דזמרה של יום טוב, אחרי עמידה אומרים הלל, ואם חל בשני וחמישי קוראים בתורה ומפטירים "עוד היום בנוב", במנחה אין אומרים תחנון... (מוגש ע"י המועצות הדתיות).



הרב חיים דרוקמן: שמחת יום העצמאות - מצוה מן התורה (לא פחות)

אור ליום העצמאות

"נגילה ונשמחה בו"

ירושלים  
Jerusalem  
PP. 078  
אשרי סמ 2313

להדפסה  
ת"ד 33044  
ירושלים 91053

הז' היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" (תהילים קי"ח כו) "בו" - ביוםא, 'בו' - בקודשא בריך הוא" נזוהר ח"ג קהו. השמחה ביום העצמאות היא מפני ש"זה היום עשה ה'", ועל כן "נגילה התורה.

ונשמחה בו" - בקב"ה. השמחה ביום עצמו, נובעת מתוך השמחה בקב"ה שעשה את היום הזה.

"ממילא פשיטא בנזון דידן הנוגע לציבור של כלל ישראל ויש כאן פדיון מעבודת לחירות, שנאלצו משיעבוד מלכויות, ונעשינו בני חורין והשגנו עצמאות מלכתחילה, וגם הצלה ממתת לחיים שנעלמו מידי אויבנו שעמדו עלינו לכלותנו, בדאי חובה עלינו לקבוע יום טוב" (שו"ת 'קול מבשר' תשובה כא) בתשובתו זו של הרב משולם ראטה, שהיה גאון עולם ועוד בצעירותו שמו הלך לפניו בכל העולם היהודי, דן הוא באריות בחוקפו של יום העצמאות ותקנותיו, ומסיק שיש לקבוע את יום העצמאות כיום חג, שכן יש בהקמת מדינת ישראל גם שחרור משיעבוד לחירות וגם הצלה ממתת לחיים.

אם כן, כיון שקיימת חובה תורנית לקבוע את יום העצמאות, ולפי זה חובת ההוראה לקב"ה וחובת השמחה ביום זה היא מדאורייתא - אין חרדים תלויים כלל בהרגשתנו ההולפת. העלולה לעלות ולרדת. קביעתה של התורה מחייבת אותנו לשמחה, לחגוג ולחודד לקב"ה

הכרת תורה

השמחה ביום העצמאות אינה רק הודיה לקב"ה על ההצלה שלנו, כמו שראינו, אלא גם על עצם מתנת השמים האדירה שהעניק לנו - מדינת ישראל. העובדה שפסקנו מלחיות משיעבדים לאחרים וניתנה לנו עצמאות, מחייבת אותנו לחודד על כך ולא להיות כפויי תורה, למרות הבעיות הרבות הקיימות במדינה. משל למה הדבר דומה - לאדם שקיבל מחברו אגרטל לפרחום, יפה מאין כמוהו, והוא במקום לשים בו פרחים מלאו בבוקר, האם יעלה על הדעת שמקבל האגרטל לא צריך לחודד לנותן המתנה? כך גם אנו; קבלנו מהקב"ה מתנה יקרה מאין כמוה - מדינת ישראל; וכינו למה שלא זכו דורות רבים; והנה צצות בעיות, שאנחנו יוצרים בעצמנו, היתכן שבגלל אותן בעיות לא נודה לקב"ה על עצם המתנה שנתן לנו? אדרבה, הכרת התורה היא שצריכה לעורר בנו את הרצון לדאוג שהכל יתה כפי שצריך להיות, ואם כן רדאי שאנו צריכים לחודד לקב"ה על מה שעשה איתנו - ולשמחה שמחה גדולה בכל אשר גמלנו.

הרב חיים דרוקמן

שיר הברכה

ברוכים ההולכים, אשריהם כי הם יהודים תמושים על אדמת ישראל תחת כיפת השמים.

נוקמים קשי מעש, אלנים, חמי לב..

והם כמין אש נוקרת על כל מים.

ההולכים ופושטים אלי נגב וגליל

ההולכים ועולים לירושלים

ובבשרם רנת כסופים והמת יגונים כבושים.

אתם הולכים במצעד תלים לוחמי השם הקדומים,

בעלילי ארנים ורחות ארנים לעת ערב.. בחמת דמדומים.

והולכים אתם צאלי יהודים תלים מן צבאות זרים,

שנפלו בשדה קטל נכרי למען הוד וכבוד דגל קרסים..

והולכים אתם כמחי נאלה ועופי לנס עדי כליון עין,

שקצאו תקונם עקשו, אחרי תרבה מאד מות לבלי כלי זין,

בכלי זנים וזכבם של צעירי ישראל עקשו בהררי ירושלים

ובנגב משה ובגליל מעלה ובסמוך למעלות אפרים..

יהודי גבורות על הרב נבוכדס תחת כפת השמים.

אודי עמי גרינברג

נכתב בשנה הראשונה לתקומת המדינה

ישנה השיבות בבירור של סיבת השמחה ביום העצמאות, דווקא מפני שנשמעים הרים התוהים 'ולשמחה מה זה עשה' (קולת ב' ב?) שאלה זו, הנובעת מתוך כאב, נשאלת על ידי אלו שהוגגים את יום העצמאות בכל שנה, ומול המציאות שלפנינו, בה אנו כמו דינו מפרסמים בעצמאותנו, פוגעים בה ומשפילים אותה, הם תוהים: האם יש מקום לשמחה. לעומתם אנו עונים בקול צלול ובהיר:

שמחת יום העצמאות

- מצווה מן התורה!

"אמר ר' יהושע בן קריחה: קל וחומר - ומה מעבודת לחירות אמרינן שירה, ממיחה לחיים לא כל שכן? (מגילה ד' ע"א) גמרא זו מבררת את יסוד הדין של פורים, ועל סמך מה הוא נקבע כיום חג. ר' יהושע בן קריחה לומד קל וחומר מקביעת התורה את חג הפסח על שחרור עם ישראל מעבודת לחירות, שבוודאי את פורים, בו ניצלנו ממיחה לחיים, יש לקבוע כיום חג. לדעת החת"ם סופר

וא"ח תשובה ר"ח, יודי סוף תשובה רל"א) קביעת פורים כתג היא מדאורייתא, כיון שהגן נקבע על יסוד לימוד של קל וחומר, שהיא המידה היסודית ביותר

תאומים  
מכון ארצי לתורה, אמונה ומדע במעלה חבר  
נספחת הרה"ש  
לשנת תשס"ב  
לחובות המסלבת  
לימודי ישיבה  
וטכנולוגיה  
לימודי שיטתים בדיש על  
לימודי אסות תנ"ך.  
מקצועות מחשבים, אלקטרוניקה  
עברית ויהודי  
לחודד מנהיג או הנדסאי  
קורסים של מיקרוסופט  
סילגות קיום  
סמנורים באיורה חרות  
טל. 02-6521259 • פקס: 02-6537516  
1-800-222-282 02-9605999

מכון הלכה ברורה  
קורא לנאמני תורת ארץ ישראל להשתתף בהקדשות והנצחות בש"ס הרב קוק  
האפשרויות מנוונות  
טל. 02-6521259 • פקס: 02-6537516

לאחר מותו של חיים ויצמן נשיאה הראשון של המדינה (שמרבית חייו הוקדשו בעיקר למלחמה ביהדות החרדית ולמאמצים להביא לחיסולה) נשאל הרב הרצוג שהיה אז הרב הראשי מטעם הרבנות הראשית האם לקרוא ביום השבעה או השלושים ברדיו את ההפטרה שקראו אחרי [להבדיל אלף אלפי הבדלות]... רב שרירא גאון.

הרב הרצוג משיבם כי הוא חושב שאין זה תקדים הולם כי כתר תורה לחוד וכתר מלכות לחוד [ויצמן — כתר מלכות??] ומציע לקרוא ברדיו את ההפטרה הרגילה ולהוסיף מהנביא ישעיה "בשנת מות המלך עזיהו" שנוהגים אחינו הספרדים ואנשי המזרח לומר בהלויתו של אדם גדול [שוב ההשוואה בין גדולי ישראל למנהיגי הציונות]. (פסקים וכתבים, כרך ה', הרי"א הרצוג, מוסד הרב קוק, ירושלים, תש"ן).

דברים אלו ודומים להם נאמרו וממשיכים להיאמר הן בנוגע למדינה והן באשר למקימה ולעומדים בראשה ע"י רוב רובם של רבני הצה"ד כך שהדברים שהובאו לעיל בהחלט יכולים ללמד על הכלל מה גם שרוב העומדים בראש הצה"ד רואים עצמם כממשיכי דרכו של הרב צבי יהודה קוק (ובכח דמיונם גם כממשיכי דרכו של הרי"א קוק) כך שמדברי הרב אפשר להבין מהי דעת התלמידים.

## המפר"ל — מפלגה רתית?

הלגיטימציה הדתית שקבלה התנועה הציונית ע"י הציונות הדתית השפיעה במיוחד על תנועת ה"מזרחי" באשר עיקר המגע עם התנועה הציונית היה במישור הפוליטי. כאמור לעיל בקול הקורא שיצא מועידת היסוד של ה"מזרחי" הכריזו העומדים בראשה כי הציונות היא הכלי הטוב ביותר לשימור היהדות. מאשליה זו נאלצו אנשי ה"מזרחי" להשתחרר מהר והציגו את עצמם כמי שידאגו לענייני הדת במדינה שתקום.

הראי"ה קוק כתב: כי "ה'מזרחי" מוכרח להיות בציונות מה שישראל — בעמים: כח של תסיסה תמידית, כח שלא יחדל את עבודתו ואת סגולת הפרייתו, לעולם יתבע את תביעתו ויביע ברמה את תקותו לנצחון מוחלט ושלם של דעתו, הכוללת, העליונה, והקבועה".

אך לא ארך הזמן ותנועת ה"מזרחי" אכן הפך לכח של תסיסה, אך בכיוון ההפוך, כלומר במקום להשתמש בתנועה הציונית כמנוף להרמת קרנה של היהדות כפי שנאמו וכתבו רבני ועסקני התנועה, הפכה היהדות למנוף להרמת קרנה של הציונות שהפכה לעיקר העיקרים של עם ישראל.

ה"מזרחי" שבעצם הקמתה הייתה הצהרת מרד נגד כל גדולי ישראל שהביעו דעתם באופן ברור ונחרץ נגד הציונות בכלל ונגד התחברות אליה בפרט נסתה (לפחות למראית עין) להציג עצמה כתנועה הנתמכת ע"י רבנים גדולים, אך גם משלא מצאה ולו אחד מגדולי הדור שיעמוד מאחוריה והקימה כמו ידיה (לבקשת ההנהגה החילונית של הישוב) מסגרת של רבנות, הפנתה לה עורף. (וממשיכה בכך עד היום).

הסיבה לכך פשוטה: אנשי ה"מזרחי" שאמצו את התפיסה הציונית, הושפעו גם מהתפיסה המחלקת בין נושאים "דתיים" כמו נישואין וגירושין בהם יש מקום להיועץ עם רבנים או במקרים חריגים אפילו להעזי להתחשב בדעתם ולפעול על פיהם (אחרי שמרכז המפלגה יאשר זאת, כמובן) לנושאים מדיניים בהם יכולה המפד"ל לפעול לבדה, ולהתעלם מדעת הרבנים הראשיים.

זבולון המר שהיה במשך שנים יו"ר המפד"ל: "אני מודה שבעבר נטלתי על עצמי מגבלה מסויימת של היוועצות עם הרבנים הראשיים. אך איני מכריע לפי תכתיביהם" (ה"מזרחי" — לקט נתונים ועובדות, מנוף, ירושלים, תשנ"ז).

יוסקה שפירא (ח"כ לשעבר במפד"ל): "אולי מוטב שהרבנים יעסקו בתורה משיכוונו את המפלגות. לענין זה שיקול דעת של "בעלי בתים" מוכיח את עצמו כעדיף". ("הצופה", 8.5.92).

לאורך כל שנות קיומה פעלה המפד"ל על פי קו מנחה זה בתמיכתה בחוק

גיוס נשים, בשרות לאומי, בישיבות ההסדר, בחינוך מעורב, ובעוד נושאים רבים בהם פעלה המפד"ל, בניגוד להוראת הרבנים הראשיים. וכשהגיעה מערכת הבחירות מיהרו ופרסמו ש"המפד"ל פועלת למען חיזוק מעמדה של הרבנות הראשית לישראל, כגורם הסמכותי העליון בכל עניני ההלכה". (חוברת המפד"ל – בחירות 99).

כמובן, שמפלגה שאינה כפופה לסמכות תורנית כלשהיא ופועלת על דעת החלטות חבריה בלבד אינה יכולה להקרא מפלגה דתית, אלא שלא כלפי היהדות רוצה המפד"ל לצאת ידי חובה, כי אם כלפי הציונות.

"ציונות עם נשמה", "נותנים את הנשמה למדינה" ועוד הצהרות מבית היוצר של המפד"ל מודיעות קבל עם ועדה מהן מטרותיה של התנועה: להגדיל ציונות ולהאדירה, ובכל מחיר (כולל כמובן התעלמות מההלכה). הציונות הופכת לערך הכרחי ויסודי עד שהמפד"ל מכריזה בגאווה על פעולותיה למינוי רבנים ודיינים ציוניים ומדגישה שרק היא תאבק למען מינוי רבנים ציוניים כרבנים הראשיים לישראל.

מיותר לציין כי גם לדעת המתירים להשתתף בבחירות לכנסת לא יכול אדם שומר תורה ומצוות להצביע עבור מפלגה המקבלת את החלטותיה על דעת חברה ואינה כפופה לסמכות הלכתית כלשהיא.

**"השיטה לעשות את התורה לחלקים שונים, הוראה באיסור והיתר חלק אחד והוראה בשוק החיים חלק שני, להיות נכנעים להוראות חכמי הדור בחלק הראשון ולהשאיר לחופש בחירתם בחלק השני, היא השיטה הישנה של המינים בירידת היהדות באשכנז אשר הדיחו את עם ישראל עד שהתערבו בגויים ולא נשאר לפליטה. ההפלאה בין הוראת איסור והיתר**

להוראת הגדרים והגזירות, הפלאה זאת היא  
גילוי פנים בתורה, ומבזה תלמידי חכמים,  
ונמנין בין אלו שאין להם חלק לעולם הבא,  
ונפסלין לעדות".

(קובץ אגרות למרן החזון אי"ש, חלק ג', אגרת צ"ב)

גם תנועת הנוער של המפד"ל — "בני עקיבא" מנוגדת להלכה ובעצם  
הייתה תנועה מעורבת מהוה עבירה על איסורים רבים וחמורים ומהוה מוקד  
להחטאת בני הנוער שבדר"כ אינם מודעים לחומרת האיסור.

גם כאן מתעלמים לגמרי מדעת הראי"ה קוק והרבנים הראשיים ועושים ככל  
העולה על רוחם.

הרב אבינר כותב בתשובה כי פשוט הוא שהתארגנות מעורבת של נוער בכל  
צורה שהיא, בין לטיולים, ובין לבידור, בין לשיעורים ושיחות בפעולות  
משותפות ופגישות תדירות — היא אסורה מן הדין, ואין בזה צל של ספק.  
אך מצד שני אומר הרב אבינר כי "בני עקיבא" היא תופעה של קדוש ה' (הוא  
ננוף על ידי רבו צבי יהודה קוק שאומר לו: "קדוש ה' הבא בעבירה?! ומשנה מ"תופעה  
של קדוש ה'" ל"תופעה שיש בה הרבה חיוב" (איך תופעה חיובית אם נעשית באיסורים  
חמורים?! לרב אבינר פתרון). (ראה ספרו של הרב אבינר "חסד נעורייך — תנועות  
נוער וצניעות").

בעית התערובת אינה בעיתה היחידה של התנועה ולמעשה ההבדל העיקרי  
שבין "בני עקיבא" לתנועות הנוער החילוניות הוא ההזדהות הפוליטית של  
החניכים, מעבר לכך אין הבדל מהותי. הפעולות בהן עוסקים החניכים הן רובן  
פעולות לאומיות בנושאי ציונות, (בעיקר הפצת מדבקות ועלונים נגד החזרת שטחים  
וכד') כשמהמדריכים אפשר לקבל המלצות למקומות בילוי, ולסרטי קולנוע, ועם  
השבט אפשר לנסוע יחד גם ל"פסטיבל ערד", או להופעות אחרות, או אפילו  
לאיזה פאב הפותח דלתותיו במוצאי שבת.

למעשה, מהוה תנועת בני עקיבא "פיצוי" להפרדה בין הבנים לבנות במוסדות החינוך והסיבה העיקרית המביאה אליה את חניכיה היא המפגשים בין הבנים לבנות. (כמו שכותב בעצמו הרב אבינר שם בספרו).

הנושאים המדוברים בין החניכים והחניכות אינם שונים מהנושאים המעסיקים את חבריהם החילונים, וכמו שהמפד"ל אינה מפלגה דתית גם תנועת בני עקיבא אינה למעשה תנועה דתית אלא אדרבא תנועה המביאה את חניכיה למצב של "מה יעשה הבן ולא יחטא". גם הטענה כי ללא בני עקיבא ילך אותו נוער לתנועות חילוניות אינה נכונה הן בהנחה והן במציאות, כי מי שנמשך לחילוניות הדבר האחרון שיעצור אותו זה "בני עקיבא" (ואדרבא בני עקיבא יוצר גירוי למפגשים בין בנים ובנות, דבר שהוא חופשי ופתוח יותר בחברה החילונית). חוץ מזה שהתנועה אינה מגדירה את עצמה כתנועה לבני נוער במצב של סכנת נטישת הדת ומושכת אליה גם ילדים ונוער מבתים בעלי רמה דתית גבוהה, ולא דוקא את השוליים של הצבור הדתי לאומי.

ואף על פי כן ולמרות הכל רבני  
הצה"ד תומכים במפד"ל

# רבני הציונות הדתית תומכים במפד"ל

**אנו קוראים** לכל מי שציונה היהודי של מדינתנו ועתידה של ארצנו יקרים לו להצביע ב' המפד"ל, המפלגה הדתית לאומית נאבכת בעוז ובאמונה על שלמות שלמות התורה ושלמות העם גם יחד. מי יתן ויקויים בנו הפסוק "והאמת והשלום אהבו".

					
הרב שמואל סבתו ראש ישיבת "נתיבות יוסף" - מצפה יריחו.	הרב יהושע יעגון ראש ישיבת ההסדר מעלות.	הרב אהרון ליכטנשטיין ראש ישיבת ההסדר "הר עציון" - אלון שבות.	הרב חיים דרוקמן ראש ישיבת ההסדר "אור עציון" ו"ר ישיבת בני-ע.	הרב אברהם גוקרמן ראש ישיבת בני-עקיבא וראש ישיבת כפר הרא"ה.	הרב יוסף קאגן הרב בית הרין הרבני העליון-ים (בריסטול).
					
הרב אלון כלמונוביץ ראש ישיבת ההסדר - ירוחם.	הרב דוד תורג'מן ראש ישיבת ההסדר - דימונה.	הרב אלי סגן ראש המכינה הקדם צבאית "בני דוד" - עלי.	הרב אמנון שוגרמן ראש ישיבת ההסדר רמת הגולן.	הרב מרדכי נירעב ראש ישיבת ההסדר "כיס ביבנה".	הרב שלמה אבינר ראש ישיבת "עטרת חנינים" ורב הישוב בית אל.
					
הרב יעקב אריאל אב בית דין אוורו לויני ממונות - קרית ארבע.	הרב יהודה זולטון ראש הכולל - נוה דקלים.	הרב איתן איזמן ראש רשת "צבירה" ר'נעים. אורות ישראל - אלקנה.	הרב יהודה פליקס ראש מכללת "אורות ישראל" - אלקנה.	הרב דני שילה רב הישוב קדומים.	הרב דוד נריאל ראש ישיבת ההסדר - נוה דקלים.
					
הרב אריה שניון ראש מכון "הלכה ברורה" ע"י מרכז הרב.	הרב מיכאל בירון ראש ישיבת ההסדר - שילה.	הרב שלמה לוי ראש ישיבת ההסדר - ראשליצ.	הרב יוסי כרמל ראש מכון "אריץ חסדה" - ירושלים.	הרב יובל שרלו ראש ישיבת ההסדר - פתח תקוה.	הרב דוד מנדל ראש ישיבת ההסדר "אפקי דעת" - שדרות.

"הגאון ר' שמואל גריינימן (תלמיד מרן ה"חפץ חיים)" ספר למרן הגרי"ז מבריסק ששאל פעם את ה"חפץ חיים": כיצד זה ייתכן כי בני תורה ורבנים נמשכים אחר ה"מזרחי"? והשיבו ה"חפץ חיים": וכי חסרו באומות העולם חכמים גדולים, ואיך נמשכו אחרי עבודה זרה ועבדו לעץ ואבן? אלא התרוץ הוא: אם התהווה חור בראש אז יתכן הכל... " (ילקוט דעת תורה, עקבתא דמשיחא להגר"א וסרמן, עמ' 37, ראה גם "חפץ חיים על התורה" פרשת ואתחנן).

## הסכסוך הישראלי ערבי והחזרת שטחים

"תלמידי הרב קוק נהגו כבוד גדול בחילוניים הציוניים ורחשו טינה מתמדת לכופרי הציונות החרדים. הם מחלו למפא"ניקים על חילולי השבת, אולם לא סלחו לחרדים על חילול קודשי הציונות".

(חגי סגל, עיתונאי, מנאשמי ה"מחתרת היהודית").

הנושא בו באה לידי ביטוי הפיכת הציונות לדת בצורה הבולטת ביותר הוא יחסה של הצה"ד לסכסוך הישראלי ערבי על כל הכרוך בו.

לאורך כל השנים הציגה את עצמה הצה"ד כמי שפועלת להבאת אחדות בין חלקי העם ולמי שמסתייגת מביקורת כלפי החילוניות מתוך "ראיית הטוב שבחילוניות". היא התנגדה לשיטת ה"הפחדות" והעדיפה להבליט את הצד החיובי במקום להזהיר ולשמור מרחק מפני השלילי. בכל פעם שהוזכרה החילוניות המתגברת והשולטת נשמעו מאמרי חז"ל כמו: "הנח להם לישראל מוטב יהיו שוגגין וכו'", "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא" ועוד לימודי זכות לרוב שכביכול יש בהם להאפיל על פעולותיה של התנועה הציונית, ומדינת "ישראל", שעקרו (ועוקרות) מיהדותם רבבות אלפי ישראל.

אך כל זאת בכל מה שקשור לפשעים ומחדלים בנוגע ליהדות. בכל הקשור למחדלים לאומיים ופגיעה כלשהיא בערכי הציונות התעוררה הצה"ד מתרדמת התוכחה והשמיעה קולה בכל מסגרת ואפשרות.

פורסמו מאמרים, נכתבו ספרים, אורגנו עצרות המוניות, הוקם ערוץ רדיופוני, חולק חומר תעמולתי בצמתים כשכל הדרכים מותרות וכשרות. מותר ורצוי להפחיד עד כמה שאפשר מפני הסכנות של "החזרת שטחים" או מפני ה"טרור הפלסטינאי". אפשר גם לשדר בניגוד לחוקי המדינה, ולהורות לחיילים לסרב פקודה. אם כלפי חילולי שבת, חילולי קברים, ועוד



פשעים של הרס היהדות אפשר להישאר אדיש הרי שכלפי מחדלים הפוגעים בעקרונות הציונות חייבים למחות בכל דרך, את ההגדרות "תינוקות שנשבו" ו"מוטב יהיו שוגגין" ואת "אהבת ישראל" מחליפות הגדרות כמו: "פושעי אוסלו" "בוגדים" ובחוגים מסוימים אף "מוסרים" ו"רודפים". כאן מותר לצטט את כל מאמרי חז"ל (תוך סילוף תוכנם כמובן) בלי לחשוש לומר דברים שאינם נשמעים ובמלואם, וגם לצאת נגד כל גדולי ישראל בעבר ובהווה. כאן יוצאים הרב צבי יהודה קוק ותלמידיו בגילויי דעת חד משמעיים בעוד שבמה שנוגע ליהדות מצא הרב צבי יהודה לנכון להיות חבר בליגה נגד "כפיה דתית" כמו שכותב תלמידו חנן פורת: "הגדיל לעשות הרב צבי יהודה אשר הצטרף בשעתו ל"ליגה נגד כפיה דתית". ואע"פ שעזבה לאחר זמן קצר, משנוכח שאין כונת חבריה לשם שמים [ומלכתחילה מה סבר? שהליגה נגד היושב בשמים קמה לשם שמים?!!] הנה בעצם הצטרפותו העביר מסר חד לרבבות תלמידיו: כפיה דתית לא תצלח! יש לדבר על לב ירושלים "דברים טובים, דברי ניחומים" ולהרבות לאין שיעור בשני האלפ"ין: באמונה ובאהבה". (מעט מן האור, נשא, התש"ס). והיכן הם הדברים הטובים ודברי הניחומין כלפי "אדריכלי אוסלו"??

כאן אין מקום לציטוטים של הראי"ה קוק כמו "הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה".

העברת רבבות אלפי יהודים שעלו ארצה בשיטתיות על דתם, רמיסת כל הקדוש לישראל וחינוכם של ילדי ישראל לכפירה ביסודות היהדות, הם דברים של מה בכך שאפשר לעבור עליהם לסדר היום כאילו לא היו (שהרי "גדול השלום"). אבל הסכמי אוסלו מחייבים הקמת "ועדת חקירה" והבאת ה"פושעים" לדין.



מתנחלי  
ימית  
מפנינים  
"אהבת  
ישראל"  
כלפי  
חיילי  
צה"ל  
בעת  
פינויים



תנועת נאמני הר הביית וארץ ישראל



המשרד הראשי: רח' יוחנן הורקנוס 4, ת.ד. 18325 ירושלים. טל: 02-6251112, טלפקס: 02-6251113. פלאפון: 053-826175

בואו, בעת צרה גדולה לישראל, בזרך המכבים להצלת המולדת

בחנוכה

# מפגני מחאה על

# אסון הקמת "עלשתיין"

# בלב הר-הביית

# ירושלים וארץ ישראל

בראשות צורך היהודים ערפאת ועל נסיגות וגרוש יהודים מאדמותם

שיתקיימו במודיעין - ב"אורינט האוס" - בהר-הביית - ובעיר העתיקה

נשבע אמונים: לעולם לא נוותר על אף שעל מהר קודשנו, ירושלים דארץ אבותינו!  
נזהיר את העם: ערפאת מכין מלחמת השמדה ליהודים מלב ארצנו. די בשואה אחת, תתעוררו!  
נקרא לעם לדגל: מי לה' אלי!

אירועי חרום אלו יתקיימו באבטחת כוחות הבטחון  
ביום שלישי, ד' חנוכה, כ"ח כסלו תש"ס (7.12.99), החל משעה 8:30 בבוקר.  
מתכנסים בחניון בניני האומה בירושלים ב-8:30 לחסעה מאורגנת באוטובוסים למודיעין וחזרה לירושלים  
נא להתקשר בהקדם למשרדנו לאשר השתתפותכם ומספר המשתתפים,  
כדי לשריין מקומות באוטובוסים.  
נא לחשיר הדעת (שם וטלפון) בטלפונים: 02-6251112 או 02-6251113

ארועי המחאה והתעוררות ולוח זמנים:  
9:00 - יציאה מחניון בניני האומה בירושלים למודיעין. 9:30 - המעמד במודיעין ומרוץ הלפיד במעלה בית חורון.  
11:30 - הפגנת מחאה סוערת ב"אורינט האוס" נגד מדינת מחבלים בא"י ובירושלים: הדלקת חנוכיה בלפיד המכבים,  
קבורת "ארון מתים" ובו "מדינת מלשתיין", דגל אש"פ, הסכמי אוסלו, וואי פלנטיישן, שארם ועוד אמצעי מחאה.  
12:00 - הדלקת חנוכיה בשער שכס וריקודי דגלים, צעדה לאורך רחוב הגיא ובראשו חנוכיה ולפידים.  
12:30 - עליה להר-הביית, תמילה וחזקת חנוכיה בלפיד המכבים.  
בברכת גאולת ההר, הארץ והעם וחג שמח.

בואו! השעה קשה! איש בל יעדר! תנועת נאמני הר הביית וארץ ישראל

כאן מותר להוכיח למחות ולהפחיד - "נאמני הר הביית" (אגב, כל גדולי ישראל וכן הרא"ה קוק אמרו את הכניסה להר הבית).



שותפים להחלטה זו חייבים לעמוד לדין בפני ועדת חקירה ממלכתית רבתי". (הרב שלמה אבינר, באהבה ובאמונה, תצוה, תשס"א) [ומה עם אלה שמסרו את עם ישראל לידיהם של כופרים ופורקי עול שבמשך מאה שנה עקרו ועוקרים את עם ישראל מתורתו ואמונתו? זה לא מעשה בלתי אחראי? כאן אפשר לומר "קורה שאנשים טועים"?].

"ארץ ישראל היא ארצנו! אסור לוותר על מילימטר אחד ממנה. מתי שמענו שעם מוותר על ארצו?! אדרבא, צריך מסירות" (הרב שלמה אבינר, "באהבה ובאמונה", ראה, תשנ"ט). [לעומת זאת כמה שקשור לשמירת התורה אפשר גם אפשר להבליג ולשתוק ובודאי שאין צורך במסירות].

"כל אימת שאני נוסע בדרכי יש"ע, ורואה את ישובינו מוקפי חומה ומגדל, עטופי תיילים מסולסלים, עמוסי זרקורים ותאורת גדר, ומנגד כפרי ערב מרווחים ומרוחים על שיפולי ההרים, בניהם ובנותיהם וכל בהמתם משוטטים בביטחון — אני נמלא חימה. נתהפכו היוצרות ונתחלפו הגדרות." (הרב ישראל רוזן, "שבת בשבתו", בלק, תשס"ב). (ומה קורה כשאתה עובר ליד בית ספר ממלכתי בו מועברים על דתם מידי שנה מאות תלמידים יהודים?).

"כל התומך במסירת שטחים פוגע ביחוד היהודי, מנתק את עצמו מהיהדות המקורית ומאבד את היכולת להכריע על דרך העם היהודי" (הרב יצחק גינזבורג, "לכתחילה" גליון 65). (ומה דינו של המוסר כלל ישראל בידי שונאי ה' ותורתו וקורא להם גדולי האומה? הוא יכול להכריע על דרך העם היהודי?).

"צריך להוציא את העקירה, את הטרנספר ליהודים, אל מחוץ לחוק, ולהודיע שממשלה שעושה את זה היא ממשלה עבריינית. ומכאן שלא נתייחס אליה כאל דבר לגיטימי. אני לא אנקוט באמצעים אלימים וכו'. אבל מה אני חייב לה? מה אני חייב לממשלה שהחליטה לתת את ראשי?" (אליקים העצני, "לכתחילה", גליון 63). (ומה עם עקירת יהודים ממורשתם ומדתם? זה לא טרנספר?!).

"נזעק בקול גדול: עד מתי לא נגבה מחיר גבוה לדם יהודי? ! עד מתי נתן שוב ושוב הזדמנות למי שהפר את כל ההסכמים שחתם עמנו, להוסיף ולשטות בנו? ! עד מתי נתאפק מלצאת למלחמת חורמה עם אויבינו הקמים עלינו לכלותינו? ! עד מתי נשלה את עצמנו שאיפוק הוא כח? ! עד מתי יושפל כבוד ישראל? ! עד מתי ימשיך חילול השם הזה? ! למען השם עד מתי? !" (הרב מנחם פליקס מאלון מורה, "מעט מן האור", חוקת תשס"א). [ומה עם הפרת ההסכם "נעשה ונשמע" עם הקב"ה? ! מה עם האשליה שצה"ל הוא כח? ! מה עם השפלת כבוד ישראל ע"י היותה של מדינת היהודים מדינה ככל הגויים? ! מה עם חילול ה' שבמרידה גלויה בו ע"י ראשי מדינת "ישראל" מאז קומה ועד היום? ! זה לא מטריד את הרב פליקס וחבריו].

את "מדינת היהודים" של הרצל ראתה הצה"ד ללא שום ספק כמתנת האלוקים וכ"אתחלתא דגאולה" ובביטחון מלא קבעה כי המה שליחי ה' שנבחרו להוביל את עם ישראל אל הגאולה השלמה ע"י הקמת מדינתם, כשאל כל הסכנות (ה"קטנות" וה"שוליות") הברורות והמתחייבות מאופיה של התנועה הציונית והעומדים בראשה, וממטרותיה ושאיופותיה התיחסו בשוויון נפש כחלק מתהליך הגאולה (וכיון שהכל נעשה ברצון ה' מה לנו להתערב בדרך גאולתו אותנו). אולם כל הטענות האלה נעלמות כלא היו כשמגיעים לדבר על הסכסוך הישראלי ערבי. מנין לצה"ד שמדינה פלסטינאית אינה עוד שלב ב"אתחלתא דגאולה" שצריך לקבלו באהבה? מדוע על הסכמי אוסלו אי אפשר לומר שה' רצה בהם? מדוע כאן מפגינים, מוחים, מקימים תנועות וארגונים, ואפילו תחנת רדיו? למה להתערב במהלכי הגאולה? הרי אם רוצה ה' תקום מדינה פלסטינאית, ואם אינו רוצה ממה מודאגת כל כך הצה"ד? אלא שבענינים "שוליים" כמו העברה על הדת, וחינוך לכפירה של רוב עם ישראל בארץ ישראל ע"י אנשים מישראל אפשר לשבת בחיבוק ידיים ולשקוע בדמיונות הבל של "אתחלתא דגאולה" וכו' אבל בענינים הנוגעים ל"יסודות הדת" כמו ריבונות ישראלית על הר הבית, שליטה על מתחם קבר יוסף, והצלת הכבוד הלאומי של המדינה צריך לפעול במלא הכח לתפארת "דת הציונות".

מנקודת מבטה של הצה"ד (המבוססת על התפיסה הציונית חילונית הימנית בעיקרה) אין כלל מקום לטענותיה לא כלפי הערבים וגם לא כלפי "פושעי אוסלו" וחבריהם וזאת מכמה סבות:

א. הטענות נגד הטרור הערבי הינן צביעות מהסבה הפשוטה שגם הנהגת התנועה הציונית לא בחלה באמצעי הטרור כדי להשיג את מטרותיה ואת שאיפותיה, ורוב מנהיגיה (ובמיוחד אלו שנתמכו ע"י רובו של הציבור הדתי לאומי) באו משורות ארגוני הטרור שקדמו להקמת המדינה. הרב שלמה אבינר כותב: "אסור לתת לגיטימציה לאלימות, לטרור. לצערנו, יש בעולם אינטלקטואלים חסרי אחריות מוסרית, חברתית ולאומית, שמצדיקים את הטרור, ומתארים את המרצחים כמסכנים, מתוסכלים, לוחמי חופש וכדומה. לוחם חופש אמיתי אינו מרצח אלא הוא אדם אציל בעל מידות נעלות". (מעייני הישועה, גליון ל"ז). אם כן, מדוע מחנכים להעריך את הטרור הציוני שקדם להקמת המדינה ומדוע תמכה הצה"ד בטרוריסטים של האצ"ל, והלח"י, ה"הגנה" ו"הפלמ"ח"? ואם יטען הטוען כי אין להשוות כלל בין הטרור היהודי לטרור הרצחני שאינו מבחין בין אנשים ונשים זקנים וטף, עדיין אין זה משנה כלום לעצם הטענה, כי לגיטימציה לפעילות טרור מכל סוג שהוא מונעת את האפשרות לטעון כנגד מתן לגיטימציה לסוג אחר של טרור. חוץ מזה שארגוני הטרור הציוניים גרמו למותם של יהודים לא מעטים. (וזאת מלבד העובדה שהכניסו את היישוב בארץ כולו בסכנה, וגרמו בפעולות הטרור לסגירת שערי הארץ בפני יהודים שרצו להגיע אליה). ארגון "ההגנה" פוצץ את אונית הגרוש "פטריה" כשעל סיפונה מאות מעפילים על מנת למנוע את גרושם וגרם למותם של למעלה ממאתיים יהודים (יותר מכל הרוגי מאורעות תרפ"ט), בפיצוץ מלון "המלך דוד" ע"י האצ"ל, ובפעולות טרור נוספות של ארגוני הטרור הציוניים נהרגו גם כן יהודים. (וזאת מלבד יהודים שנרצחו בשל היותם "גורם מפריע למפעל הציוני" או בשל הגדרתם כ"בוגדים" בהוראת הנהגת הישוב כמו ישראל דה-האן שנרצח ע"י ה"הגנה").

מעבר לכך, מי שהפך את הערבים מעובדי אדמה ל"לאומיים" המבקשים חרות מדינית ומוכנים אף למות בעבורה היא התנועה הציונית. גם הטענה מתוך

מחקרים שונים כי אין כלל אומה פלסטינאית וכי כל טענתם לזכות על הארץ בדויה מן הלב (וכאילו שזה יגרום לערבים לארוז את מטלטליהם ולחפש מקום אחר) היא צביעות מפני שמי שאינו מאמין בכך שארץ ישראל היא של האלקים אשר נתנה לאשר ישר בעיניו (וכל ראשי הציונות לא האמינו כלל בקיומו של האלקים, ואף להזכיר את שמו במגילת עצמאותם סרבו בתוקף) זכותו על הארץ מופקעת מעיקרה, הרבה יותר מזכותו של כל ערבי הטוען לזכות על הארץ מכח העובדה שאבותיו ישבו בה. (מה גם שעל פי תורתנו הקדושה (עיין בזה"ק שמות ל"ב ע"א) יש איזו זכות בא"י לישמעאל בגלל המילה אלא שזכותם אינה שלמה בגלל שמילתם אינה שלמה אבל ודאי זכותם גדולה יותר מאשר זכותו של הכופר בתורה).

"ארץ ישראל רק לצבור ניתנה, ומכיון שפריקת עול הוי פרישה מדרכי צבור, בודאי שהיא מפקיעה את בעליה ממתנת הארץ. חלק בארץ ישראל, למי שמפקיע עצמו מכלל ישראל, הרי זה משפט הסותר את עצמו". (מרן הגר"י הוטנר, "פחד יצחק" — חנוכה, מאמר י"ג, אות ד', וראה בשו"ת אבני נזר יו"ד סי' קכ"ו דלאו ד"לא ישבו בארץ" קאי גם על מומר מישראל, וכתב מרן ה"פחד יצחק" (אחר שהביא דברי הרמב"ם בהלכות ע"ז פ"י ה"א, עיי"ש). וז"ל: "ורואים אנו מכאן להדיא שלענין מחטיא את ישראל, האפיקורסים מישראל דינם יותר חמור מהשבעה עממים. ומכיון שכתבה תורה על השבעה עממים "אל ישבו בארץ פן יחטיאו אותך ליי", אנו למדים קל וחומר על המומרים מישראל, שבודאי הם עומדים להחטיא את ישראל ושפיר קאי עלייהו הלאו דלא ישבו בארץ". ("פחד יצחק" אגרות וכתבים — מכתב נ"ז, עיי"ש).

ל"מדינת היהודים" של הרצל אין מקום על פי התורה ובטח לא בארץ ישראל, לא פחות מאשר למדינה פלסטינאית על פי הקוראן. ובנוסף ההגדרה "ציוני" אינה פחות בדויה מאשר ההגדרה "פלסטינאי" (והמתכוון יראה שרק אחרי שהיהודי הפך לציוני הפך הערבי לפלסטינאי).

גם הטענה כלפי אלו המוכנים לותר על שטחי ארץ ישראל המבוססת כביכול על "דעת תורה" היא מגוחכת מפני שמראשיתה הפקידה הצה"ד ענינים הנוגעים לכלל ישראל בידי אנשים שתורת ישראל לא עומדת כלל לנגד עיניהם



ושרובם אף הכריזו מלחמה גלויה נגדה, ואף חוגגת מדי שנה את היום בו הופקדו בידיהם עם ישראל וארץ ישראל לעשות בהם כחפצם כשהצה"ד מהללת ומשבחת על כל צעד ושעל. כמו כן ידעה הצה"ד לאורך כל הדרך כי במוסדות החינוך של המדינה הציונית מנתקים כל קשר בין זכותנו על ארץ ישראל לבריתנו עם אלקי ישראל וכל בר דעת יכול להבין בנקל כי חינוך כזה יוביל מהרה לנכונות לותר על שטחי ארץ ישראל בשביל שלום או בשביל כל תועלת אחרת כך שלפני שמשמיעה הצה"ד כלפי השמאל כינויים כמו "פושעי אוסלו" תזכור כי קדמו להם ויצרו אותם "פושעי בזל" הלא המה ראשי ה"מזרחי", ואח"כ רבני הצה"ד שהפקידו בידם בחפץ לב את עם ישראל ואת ארץ ישראל, מתוך שסמכו על חלומותיהם ודמיונם כי "דת הציונות" תספיק בכדי לשמור על נאמנותם של הדורות הבאים לארץ ישראל השלמה. מעבר לכך הנימוקים ההלכתיים עליהם הסתמכה הצה"ד בכל הקשור להחזרת שטחים היו מבוססים על "דת הציונות" ולא על ההלכה היהודית.

כבר בארנו לעיל כי כבוש א"י בזמן הזה אינו מעשי, והלכות מלחמה אינן נוהגות היום כלל. לכן, כל מצוות העשה והלא תעשה הקשורות היום בנוכחותנו בא"י הן בכלל של "וחי בהן" ונדחות מפני פיקוח נפש, כך שאחרי שיחליטו גדולי הדור כי יש אפשרות מעשית למיעוט שפיכות דמם של יהודים בתהליך כלשהוא שחלק ממנו הוא ויתור על שליטה בשטח כלשהוא של א"י, ודאי שחובה לפעול על פי החלטתם ולותר אם צריך על שליטה בשטח זה או אחר של א"י, וחיו של יהודי אחד חשובים יותר מכל אדמת ארץ ישראל. אך הצה"ד בשלה גם אם צריך לעבור על הלכות מפורשות.

הרב יהודה עמיטל (המחשיב עצמו כיהודי לאומי ציוני שעיצב השקפותיו בעיקר מתוך עיון בכתבי הראי"ה קוק) אומר ("ספר המופת – אנשי מופת ומעש בישראל", עמ' 94, משרד הביטחון, התשמ"ח) כי "הגישה הטוענת שאסור לוותר אפילו על ד' אמות מא"י, בהחלט אינה גישה הלכתית", אך לבני קצובר יש עמדה משלו לנושא. בראיון ל"יתד נאמן" (מיום כ"ה בסיון תשמ"ט) נשאל קצובר כיצד הוא מיישב את עמדתו שצריך למות בעד החזקת שטחים עם ההלכה והוא משיב:

"לא צריך לדבר כל הזמן רק על הלכה. יש גם דברים המסורים ללב ולרגש!"

(אז מה רוצים מאנשי אוסלו? להם אין לב ורגש?).

**פסק הלכה חסר-תקדים של אחר מרבני המתנחלים:**

## מותר לחלל שבת בשטחים לצורך "השלטת ריבונות לאומית מוחלטת"

\* הפסק עוסק במקרים בהם אין כל חשש של פיקוח-נפש: תיקון נזקים חומריים או הורדת דגלי אשף וכדו' \* מתיר כל פעולה שנוחשבת כ"פעולה מעשלימה לכיבוש". ואשר נועדה לבלום "הפרדות שמונעות מאיתנו לחיות כעם חופשי בארצנו" - על סמך דברי הרב הר"ר לעשבער גורן ע"התנחלות דוחה שבת \* "היתר" מיוחד גם לעריכת טיולים תוך כדי חילול שבת, וזאת כדי שידעו ע"ארגן ישראל איזה הפקר" ומשום שיש בזה "הפגנת נוכחות שמחזקת את הכיבוש" \*

**המלכה** - אם אתם תולים הדלים, צייל ויריד איתם... כל מעשה שתעשו כדי למנוע מאיתנו לחיות כעם חופשי בארצנו, נפעל נגדכם. נסו דבריו הוא מתיר אי לצאת לטיול מחוץ לישובים (מחוץ לעירוב) עם נשק ומכשיר קסר וכדו', שכן אי אפשר לטייל בלא להיות חמוש כראוי, כי זה פקוח-נפש. ואם יבוא השואל וישאל, למה להכנס למצב של פקוח-נפש - זההשובח הוא, שיש לטייל בשבת למען דעת שארין ישראל אינה חפיק לא בשבת ולא ביום חול... כי מלהמתם הוא גם למנוע מאיתנו לטייל בשבת ולא יגליחו באתי. במקביל, הוא מנסה גם להתלות בהותרים רחוקים לפיהם אין כאן בעיה של סלטול מוקצה הוא סלטול מחוץ לרשות היחיד, אך מוסף על כך: "בדרך שאין די מבל הנזמקים הניל בוד לתתיר עירל עם נשק, ובהתיר עירש גם להסוף לפעמים מבשר קשר עיר. אלא, שבאמר לעיר, רשנת תרבות ודנה המשיך הכובש ולבו מותרת בשבת... ואין להקשות שלא כל מעייל עירשה ואת לשכת, למען המלכה, אלא גם שלא לשמה, עסור עתה, כי אין זה טעם לעניינו, הדי לנו בעקבה שהיא מחוק את הכיבוש, כדי לתתיר לו את השליל.

**ה"היתר"** נבנה על סמך דברים שכתב הרב הר"ר לשעבר שלמה גורן, שלאחר, פלפול מור וחסי-בסיס - כדרכו - הגיע למסקנה, שדברי חיל "ע" דחה - אמילו בשבת" משמעותם היא, כי "לא רק כיבוש בדרכי לחימה דוחה שבת, אלא גם גאלות הארץ בדרכים אזרחיות והתנחלות על הקרקע שמבטחת מניעת אפשרות להשתלשות הגויים עליה, גם היא דוחה שבת".

הרב אבינר מוסף, כי אמנם האינתיפאדה אינה מוגדרת כמלחמה במובן הצבאי, וכי לדעתו הטיור בארץ אינו בורגה של מותרת סיכול להתמודד עם צבא - ועיקר כוחה היא רק בתחום הפסיכולוגי, בכה

**הרב שלמה אבינר:**  
**"מיוז' מחויף לישוב דוחה שבת"**

מאחר והסתכלותה של הצה"ד על הסכסוך הישראלי ערבי היתה ועודנה מתוך מבט "ציוני" אין זה מפתיע כי גם את סבת הסכסוך ותוצאותיו תפסה בצורה חילונית לחלוטין (המתעלמת לגמרי מהדיעה הפשוטה הידועה לכל בר בי רב דחד יומא, שהתנהגות הקב"ה עמנו היא ביחס ישיר להתנהגותנו אנו עמו, כששתי אפשרויות עומדות לפנינו: "אם בחוקותי תלכו" או ח"ו "אם בחוקותי תמאסו", והן המנווטות את מהלכיו של עם ישראל. וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות תענית והובאו דבריו לעיל) וממילא, גם הפתרונות לסכסוך זה שיצאו מבית מדרשה של הציונות הדתית הם פתרונות חילוניים מובהקים, שהמכנה המשותף להם הוא אבי יסודות דת הציונות: "כוחי ועוצם ידי".

"אסור לזוותר על עקרונות הציונות" – על עקרונות היהדות לעומת זאת, אפשר גם אפשר. את השקט והביטחון ישיב לישראל... צה"ל (אם רק יתנו לו לנצח כמובן...)

# התנועה לנצח"ל לנצח"ל

הדרג המדיני, השבוי בהיותו אוסלו, כובל את ידי הצבא ולא מאפשר להחליט להילחם באויב, ולהשיב את השקט והביטחון לישראל.

**ביכר ציון בירושלים**  
יום רביעי כד' חשוון 22.11.00 - 18:30

בהשתתפות ח"כים, רבנים, ואישי ציבור  
מקרא לראש הממשלה • תן לצה"ל להילחם באויב  
• תן לצה"ל להחליט את תוקדות השולמות סמוך יורה  
האויב על חייליו וארחיו • תן הוראה להחליט בכל דרך כל מקור אש • **תן לצה"ל לנצח"ל**

התנועה לנצח"ל היא ארגון חוקי, חופשי, ופועל למען השלום והביטחון לישראל. מטרתה היא להשיב את השקט והביטחון לישראל על ידי הפיקוד על הצה"ל להחליט על מלחמתו באויב. התנועה לנצח"ל היא ארגון חוקי, חופשי, ופועל למען השלום והביטחון לישראל. מטרתה היא להשיב את השקט והביטחון לישראל על ידי הפיקוד על הצה"ל להחליט על מלחמתו באויב.

# להתיישבות לא לעקירה

כיכר רבין - תל אביב  
יום ראשון י"ג תמוז  
16.7.00 בשעה 19:00

# הפגנות ענק

אנו קוראים למהפכה ישראלית בכל המדרג המדיני, אמרי לזוותר על עקרונות וערכי הציונות, ההתיישבות והביטחון של מדינת ישראל:

בקעת הירדן  
בריאות ישראלית מלאה  
שמירה על הישגים הקיימים  
לא לשלול זר  
על ישובים ישראלים  
ירושלים מאוחדת  
בריאות ישראל  
לא חוזרים לקווי 67

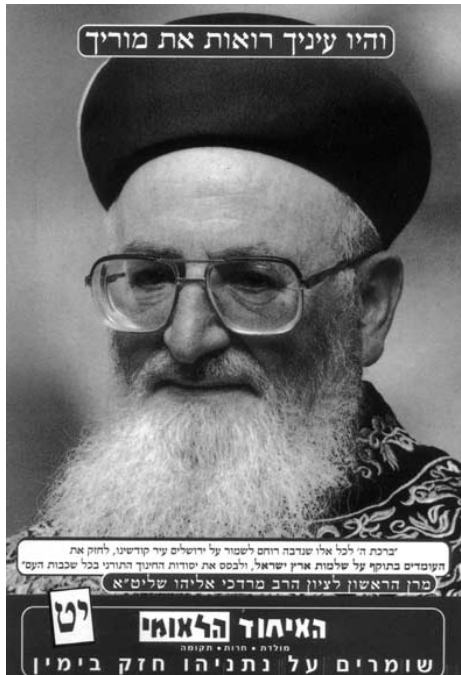
התנועה לנצח"ל היא ארגון חוקי, חופשי, ופועל למען השלום והביטחון לישראל. מטרתה היא להשיב את השקט והביטחון לישראל על ידי הפיקוד על הצה"ל להחליט על מלחמתו באויב. התנועה לנצח"ל היא ארגון חוקי, חופשי, ופועל למען השלום והביטחון לישראל. מטרתה היא להשיב את השקט והביטחון לישראל על ידי הפיקוד על הצה"ל להחליט על מלחמתו באויב.

מבית היוצר של הצה"ד יצאו סיסמאות כמו "תנו לצה"ל לנצח", והניכי בני עקיבא חלקו, ותלו כרזות שעליהן מתנוסס המשפט: "יש רק פתרון צבאי".

רק כשמפנה הדעת את מקומה לחלומות ודמיונות כוזבים של "אתחלתא" ומשווים את תקופתנו לתקופת דוד המלך יכולים לדבר על "טרנספור" ועל כך שצריך לומר לאמריקנים שלא יתערבו (שהרי אם יתנו לצה"ל לנצח נכבוש בקלות גם את אמריקה).

לרב בנימין זאב כהנא (בנו וממשיך דרכו של הרב מאיר כהנא) היה פיתרון מקורי יותר: שצה"ל יצא מההתנחלויות והמתנחלים כבר "יטפלו" בערבים.<sup>א</sup> (בינתיים בעוונותינו, נרצחו הרב בנימין זאב כהנא, אביו הרב מאיר כהנא, ורחבעם זאבי הי"ד מאמצי השיטות השונות ל"טיפול בערבים" ע"י מחבלים ערביים בני עולה).

א. "דרכה של תורה", גליון 478, י" סיון התשס"א.



תוצאות החשיבה החילונית של הצה"ד: הפתרונות – לחילונים "אלופי צה"ל לשעבר", ברבנים משתמשים רק לקשומ כרזות התעמולה. (אגב, מישהו שמע שהרב מרדכי אליהו הורה להצביע "ימ")

"בשנת הפרעות תש"ו הבעתי לפני רבנו ה"חזון אי"ש" את חרדתי כי אין יום שיעבור בלי קורבנות יהודים שנפגעים מידי הערבים. הוכיחני רבנו: מדוע אינך מזועזע כל כך מזה שאלפים ורבבות ילדים מישראל מקבלים חנוך חופשי שהוא כשריפת נשמה וגוף קיים, וכי רציחה זו ההמונית היא פחות אכזרית מרציחת הערבים שפוגעת רק ביחידים ולא בהמונים כה גדולים, והרי חז"ל קבעו שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו". (הרב שלמה כהן, ילקוט דעת תורה עמ' 23, בסוף קונטרס "עקבתא דמשיחא" להגר"א וסרמן, הוצ' נצח, בני ברק, תשמ"ט).

"העצה היחידה שיש לנו כיום ביחסנו עם הערבים היא עצתם של חז"ל בדרשתם על הפסוק: "הקול קול יעקב, והידים ידי עשו" – בזמן שקול יעקב נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הידים ידי עשו. ואין עצה אחרת, כי אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר'".

(מרן רבי אלעזר מנחם מן שך)

## פרק ז

## החינוך הממלכתי דתי — קדושת החול או חילול הקודש?

כמו שראינו בפרק הראשון, העולם נברא על פי התורה ומתקיים בזכות התורה ומהרגע שנתנה התורה לעם ישראל הוטלה האחריות לקיום מציאות ההויה כולה ובכללה עולמנו אנו, על כתפיו של עם ישראל לטוב ולמוטב, הן מבחינת עצם מציאותה וקיומה בכל רגע ורגע, והן מבחינת כמות ואיכות השפע המושפע אליה מבורא העולמות כולם. ומאחר וימי חיינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה מותנה קיום המציאות כולה בהעברת התורה לדורות הבאים על מנת שיעסקו בה ויעמלו בה וישמרו את כל מצוותיה. (וכמובן שהעולם נברא בשביל התורה ולא חלילה להיפך).

פעמים רבות בתורה מודגש ענין העברת התורה לדורות הבאים ובצורות שונות: ושננתם לבניך, כי ישאלך בנך, והודעתם לבניך, וכו'.

שרשה של המלה בן הוא מלשון בנין. ואכן לאורך כל שנות קיומו ובנינו של עם ישראל וללא שום קשר לתנאי הסביבה, היה חינוך צאצאי ישראל לאהבת התורה, שמירתה, והעסק בה, למרכז חייה של כל משפחה יהודית. וכמו שכל תחומי חייו של היהודי בכל מקום בעולם ובכל זמן הודרכו על פי צווי תורתנו הקדושה, כך חינוך הילדים ובמיוחד תחום רגיש זה של חינוך בנינו ובנותינו לתורה ויראת שמים בקדושה ובטהרה, הודרך על פי דעת התורה כפי שהורו

## רכב ————— דת הציונות

גדולי הדור בכל דור ודור, והיה תמיד בראש מעיניהם של גדולי הדור, וראשי הקהילות בכל תפוצות ישראל.

בכל מצב, ולעתים תוך נטילת סכון רב, הועברה התורה לצעירי צאן הקדשים של עם ישראל, תינוקות של בית רבן שבהבל פיהם העולם מתקיים, שלא פסקו מגירסא דינקותא, ולא נדם קולם גם לעת בגרותם בישיבות או בקיבוצים שונים בהם התאספו ללמוד וללמד את תורתנו הקדושה כנתינתה מסיני.

חינוך ילדי ישראל לתורה ויראת שמים עשה גם רושם רב על הגויים בסביבותם. (וכמו שאמרה התורה "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד' ו'). כמעט כל מלך, או שליט, החזיקו יועצים יהודים ולא אחת נעזרו בשאלותיהם ובהכרעותיהם הגדולות ביותר בגדולי התורה שחיו בסביבתם, ועל פיהם נחתכו החלטות רבות וחשובות. גם הגויים ידעו היטב כי כחו של עם ישראל הוא בשמירת התורה ובמיוחד בלמוד התורה, ולכן כמעט בכל תקופה של גזירות קשות על עם ישראל מוצאים אנו גזירה כזו או אחרת שמטרתה לפגוע בלמוד התורה או בהעברתה לדור הבא. אך הבטחת הקב"ה "כי לא תשכח מפי זרעו" חזקה היתה מכל גזרה ועל אפם ועל חמתם המשיכה העברת התורה, שמירתה, ולמודה.

גם עם מהרסים מתוך המחנה, נאלצו לפעמים גדולי הדור להתמודד, ובעיקר עם כאלה שרצו להתאים את החינוך היהודי לחינוך הנוכרי אשר בסביבתם.

כבר הזכרנו לעיל (בתחילת פרק ב') את המאבק הקשה שהיה לגדולי הדור בתנועת ההשכלה הארורה שרצתה לשנות את פניו של עם ישראל ולצרפו למשפחת הגויים ע"י חיקוי אורחות חייהם וע"י עקירת התורה, ועקירת כל קשר לקב"ה.

הסברנו גם את הסכנה הנוספת שהיתה בתנועה זו (וכן בתנועה הלאומית שהיתה המשכה הישיר) באשר שכפירתה בבורא עולם ובתורתו, ואימוצה את אורחות חייהם של הגויים במלואם לא הפריעו לה להחשיב עצמה "יהודית" ואת אנשיה

”יהודים” מאחר ופרושו של מושג זה בעיניה לא היה יותר מאשר ”מוצא תרבותי”.

הוסבר גם, כי התנועה הציונית כבר בשלביה הראשונים קבלה את הצעת הפראקציה הדמוקראטית כי התנועה לא תסתפק בפעילות מדינית בלבד אלא תעסוק גם בנושאים אחרים ובעיקר בחינוך לאומי חילוני, הצעה שהביאה למעשה את החוגים הדתיים בקונגרס להתאחד יחד בסיעה עצמאית (ה”מזרחי”) על מנת ללחום כנגד מגמה זו.

בנוסף ראינו כי התנועה הציונית לא הציגה את עצמה כבאה לפתור את הבעיה המדינית בלבד, אלא כתנועה שמטרתה לגאול את עם ישראל מן הגלות, כאשר סימני הגלות העיקריים הם המסורת היהודית (היינו שמירת תורה ומצוות), ההבדלות היהודית (הגטו), ושפת היהודים — האידיש, וסימני הגאולה הם התנועה הציונית ומנהיגיה, הספרות העברית החדשה, היציאה מן הגטו, ובעיקר, הקמת מדינה עצמאית בארץ ישראל.

לציונות הדתית היתה בעיה מפני שמצד אחד רצתה לטפח את החינוך ל”ערכי הציונות” (על פי השקפתה שלציונות מקום חשוב בתהליך הגאולה של עם ישראל כמו שראינו לעיל) חינוך שכולל בין השאר יחס של כבוד והערכה למנהיגי התנועה הציונית ופעיליה, לימוד התהליכים ההיסטוריים הקשורים בפעולות התנועה ועוד, ומצד שני היתה צריכה לחנך לתורה ויראת שמים חינוך הכולל בין השאר יחס של כבוד והערכה לגדולי התורה, לימוד תורה, ולימוד ערכי היהדות (שרובם ככולם סותרים את ערכי הציונות). כתוצאה מכך התפתח כבר בחו”ל חינוך דתי לאומי במקביל לחינוך הלאומי החילוני. מייסד ה”מזרחי” הרב יצחק יעקב ריינס היה הראשון שהקים ישיבה עם לימודי חול וכמו שמספר הרב פישמן: ”בשנת תרמ”ב קראה הממשלה הרוסית אספה של רבנים בפטרבורג להתייעץ עמהם על דבר ענינים הנוגעים לעם היהודי. באספה זו השתתפו הגאונים המפורסמים: הרב יצחק אלחנן ספקטור מקובנה, הרב יוסף דוב סלובייצ’יק מבריסק, הרב אליהו חיים מייזעלס מלודז’, ועוד רבים מזקני גדולי הדור בעת ההיא, ובתוך הרבנים הזקנים האלה בא גם הרב הצעיר

ריינס לקחת חלק באספה רבתי זאת. רבנו זה, שידע והכיר את רוח הזמן ודרישותיו [שוב השיטה המוכרת: הרב ה"צעיר" הוא היודע בניגוד לכל גדולי הדור שלא ידעו זאת], הציע אז לפני הרבנים חברי האספה להכניס לתוך תכנית הלימודים של בתי הישיבות גם למוד שפת המדינה ויתר המדעים הכלליים. הוא הביע את דעתו, כי בזה יועילו הרבה להשיב אלינו ואל תורתנו את לבות צעירינו, שנפשם חשקה לרכוש להם את המדעים הכלליים ואת הידיעות החילוניות הדרושות לצרכי החיים החומריים, ואשר מבלי מוצאם זאת ב"ישיבות" שלנו הם הולכים ועוזבים את בתי - אולפנא אלה והולכים לרעות את עצמם בשדות אחרים ובכרמי זרים, אבל אם נכניס גם בבתי ישיבותינו את למוד הידיעות הנחוצות לרוח הזמן, לו גם במידה מצומצמת, אז על פי הכלל "לא שבק אינש היתרא ואכיל איסורא" — בטח גם בנינו צעירינו יתנו משפט הבכורה לבתי אולפנא שלנו. ואולם הרבנים זקני הדור, שהשתתפו באספה זו, בגודל תמימותם, לא ראו את הנולד והתנגדו להצעת הרב הצעיר והיא הוסרה מעל הפרק. אך הוא בעצמו בידעו את ערך הצעתו ועד כמה תוכל התגשמותה להשפיע על החיים הרוחניים של הדור הצעיר, החליט לנסות להוציא בעצמו לפועל את מחשבתו הטובה, ואז יסד את הישיבה ההסטורית שלו בשוינציאני, ישיבה לתורה ולחכמה גם יחד".

(זכור זאת ליעקב" — תולדות הרב ריינס, כתב וערך הרב פישמן, ירושלים תרצ"ד, עמ' 9, אגב יש בדברי הרב פישמן הודאת בעל דין כי המחלוקת בקשר ליחס לתנועה הציונית היתה מחלוקת בין רב צעיר לגדולי וזקני הדור דבר שאינו מוצג כך ע"י הצה"ד. וראה בספר "מאיר עיני ישראל" על ה"חפץ חיים" (חלק ב' עמ' 468, בני ברק, התשנ"ט) שנשאל פעם ע"י אדם שבן דודו למד בישיבתו של הרב ריינס, והסתפק עד כמה מחויב למסור נפשו להוציאו משם, והשיבו מרן ה"חפץ חיים": "אפילו בשבת אפשר לנסוע לשם ולהוציאו").

גם בארץ החלו לקום בתי ספר בסגנון זה, כמו "תחכמוני" ביפו והם היו היסוד למערכת החינוך הדתית לאומית שהתפתחה אחר כך כחלק בלתי נפרד ממערכת החינוך החילונית וקבלה את שמה: "החינוך הממלכתי דתי". אין לי



צל של ספק (לפחות על פי נסיוני האישי כתלמיד בחמ"ד) כי מערכת החמ"ד עשתה ועדיין עושה רבות ונצורות בכל אשר קשור להחדרת ערכי הציונות בעומק נפשם של תלמידיה. בפרק זה נבחן ונראה האם עשתה את המוטל עליה על פי התורה בנוגע לחינוך ילדי ישראל להשקפה יהודית, שמירת התורה ומצוותיה, והאם נתנה לתלמידיה את הכלים לשמור על אמונתם ויהדותם בעתיד (לאחר שיסימו את חוק לימודם בחמ"ד), מה היה היחס בין ה"דתי" ל"ממלכתי" וחשיבותו של איזה צד הודגשה יותר אם בכלל, ומה היו התוצאות של חינוך זה במציאות במשך שנות קיומה של המדינה.

## קדושת החול

כאמור לעיל הציונות הדתית אמצה את ערך הלאומיות אלא שהדגישה את ההכרח שבחיבורו עם הדת.

וכשם ששמירת תורה ומצוות בפועל ללא אימוץ הרעיון הלאומי נחשבה בעיני הציונות הדתית לחיסרון הרי שחינוך לתורה בלבד ולערכיה ללא חינוך לערכי הלאומיות חסר הוא ג"כ, ויש להשלימו בערכי הלאומיות, וכיון שרוב המדברים בעניני הלאומיות היו שייכים למחנה הכופרים בתורה כולה, לא היתה ברירה לחמ"ד אלא לאפשר דריסת רגל בתוכנית הלימודים לאותם מומרים לתיאבון ולהכעיס ולכורכם יחד עם לימוד התורה.

נסיון הציונות הדתית להציג את החמ"ד כמגשימי "תורה עם דרך ארץ" הוא שקר גלוי מפני שהחמ"ד מלמד לאמץ ערכים מן העולם החילוני (ובמיוחד כאלו הקשורים ללאומיות) כהשלמה לערכים הדתיים ויוצר תחושה כאילו בתורה לבדה אין די כדי לעצב את דמות היהודי. העומדים בראש החמ"ד אומרים בגלוי כי "החינוך הממלכתי דתי מקבל את הערכים החיוביים של העולם המודרני" ("קיום מנחים למדיניות החמ"ד", עמ' 26, מנהל החינוך הדתי, הוצ' מחלקת הפרסומים של משרד החינוך והתרבות, 1992).

כלומר, מלבד לימוד התורה לא עוסק החמ"ד במה שקשור ל"למדו אומנות" בלבד, אלא בהחדרת ערכים לאומיים אוניברסליים מבלי לבדוק כלל את יחס התורה אליהם.

כך, נלמדת במערכת החמ"ד ספרות הגויים, וספרות המומרים למיניהם אשר משחיתה את נפש התלמידים, והאסורה בלימוד על פי ההלכה. (שאפילו ספר תורה שנכתב בתכלית ההידור ע"י מין נשרף באש כולל אזכרותיו (שמות ה' המפורשים שבו)) ואמרו חז"ל: (סנהדרין צ' ע"א) "הקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעולם הבא".

גם בנושאים שאין איסור בעצם ידיעתם וההיחשפות להם כמו למשל ידיעת ההיסטוריה של עם ישראל, גיאוגרפיה, ומדעים שונים, (כאופן שאין בזה משום ביטול תורה, או איסורים אחרים והדבר נחוץ ללמידת אומנות, או הותר ע"י מורה הוראה מסכה כלשהיא) מאמץ החמ"ד את שיטת הלימוד הממלכתית. לדוגמא: אפשר ללמוד אנגלית ע"י מאמר על ה"חפץ חיים" ואפשר ללמוד אנגלית ע"י מאמר על שחקן כדורגל או תוכנית בטלויזיה ה"חינוכית". אפשר ללמוד היסטוריה תוך הדגשת ההשגחה של הקב"ה וגאוגרפיה ומדעים אחרים תוך הדגשת פלאי הבריאה וגדלות הבורא ית"ש, ואפשר ללמוד היסטוריה ממבטו של היסטוריון חילוני ומדעים ממדען הכופר בתורה כולה. כאן אמץ החמ"ד את תוכני הלימוד כפי שעובדו ע"י אנשי הפדגוגיה החילוניים מבלי לסנן ולבקר דבר. (ולמותר לציין הנזק שנגרם לתלמידים עקב כך).

גם לימודי ההיסטוריה ובפרט אלו שקשורים לציונות נלמדים מנקודת השקפה חילונית לגמרי כשאפילו למשנת הציונות הדתית מוקדשות שורות מעטות, ואירועים דתיים לאומיים בעלי חשיבות רבה כמו למשל הקמת הרבנות הראשית לא נלמדים כלל לעומת ארועים אחרים שחשיבותם אפסית. גם הרב קוק ורבנים אחרים וארועים הקשורים אליהם אינם מוזכרים כמעט בתוכנית הלימודים, בניגוד למנהיגי התנועה הציונית המוזכרים לרוב, דבר שמוסיף אף הוא למשקל הרב שיש למנהיגי הציונות בעיני הציבור הדתי לאומי לעומת הרבנים שמשקלם בציבור הדתי לאומי קטן בהרבה.

רוב תלמידי החמ"ד מזדהים יותר עם לוחמי האצ"ל והלח"י מאשר עם מיסדי הציונות הדתית עליהם לא למדו כמעט מאומה. (ומה הפלא שמרגישים אחר כך שיתרמו יותר כחיילים בצה"ל מאשר כאברכים בישיבה).

ובכן, מה אמרו מנהיגי הציונות הדתית אודות החינוך הממלכתי דתי ומה עשו עם זה בפועל המופקדים על חינוך זה?

הראי"ה קוק: "גם אלה אשר החיים הכבידו עליהם את אכפם, והם מרגישים לחץ כבד ברוחם מדאגת החיים הזמניים של בניהם, והרשו להם לצרף לתכונת החינוך חול אל הקודש אל נא ישכחו כי צרוף זה צריך שמירה גדולה שלא יבוא הדבר לידי זיוף המטבע החינוכית שלנו בכלל... אל נא ישכחו, כי לא שפות זרות, לא לימודים שמגמתם הכשרות חומריות יצאו ביחוד מציון, אלא, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". ("אגרות הראי"ה", חלק א', עמ' רי"ט, אגרת ק"ע).

הרב משה אביגדור עמיאל (שהיה מראשי הוגי הדעות של ה"מזרחי") כותב: "החינוך שלנו מיוסד על פי פרוגרמה השטחית, הקטנות דמוחין שלנו: "א"י לעם ישראל על פי תורת ישראל" כאילו אין בינינו ובין הציונים החופשים, רק הבדל של שלשת המילים האחרונות, ובשני הדברים הראשונים: "א"י לעם ישראל" אין שום פלוגתא וחילוקי דעות בינינו. וכאילו גם אנחנו מסכימים כמוהם, שאפשר לנו לפרש את א"י ועם ישראל גם בפירוש חילוני לגמרי. הקטנים שלנו, שכבר משחר ילדותם מתחנכים ברוח פרי גירסא שטחית זו, שממנה אפשר לטעות, שגם העם וגם הארץ קודמים לתורה, שבאה רק בתור "קנוח סעודה", בתור "אפיקומן" שיוצאים בו בכזית, להם מזיק הדבר ביותר.

ההבדל בינינו ובין בתיה"ס הכלליים לא צריך להיות רק בזה, שלאחרונים יש רק יסודות אידיאולוגיים של אחד העם והרצל ולנו יש נוסף על זה גם היסודות של משה רבינו, להבדיל, — אלא שעלינו לדעת שהיסודות של משה רבנו המה בסתירה גדולה להיסודות שלהם.

חניכי בתיה"ס שלנו אינם יודעים מסתירה שכזו ובכלל הם יודעים לספר יותר על תולדות חייהם ומעשיהם של הרצל וביאליק, למשל, מאשר על רש"י ורמב"ם ז"ל. והאם יפלא איפה הדבר, שכשהגדיים נעשים תישים, הם מתחילים להביט על ההוספה של "על פי תורת ישראל" כעל סרח העודף?.

כי הילדים יותר ממה שלומדים את התורה שבכתב ושבע"פ לומדים הם את התורה שבלב, שבלב המורים, ואם לב המורים מלא סתירות וניגודים, קרעים ושברים בנפש, רשויות שונות שאין אחדות ביניהן, האם אפשר שנפש הילדים תשאר בתמימותה? אלו הן סיבת הקללה הכי גדולה במחננו, קללת "בנים ובנות ולא יהיו לך". ע"כ. (מתוך ספרו: "הבעיות הרוחניות שבציונות").

הרב י. ל. פישמן (ממקימי ה"מזרחי" ומהעומדים בראשה) כותב: "בתוך תוכנית הלימודים של בית הספר שלנו, כלומר: של ה"מזרחי", תופסת "ידיעת" הספרות החדשה מקום רחב למדי. כשם שצריכים התלמידים שלנו לדעת פרק בתנ"ך ושעור בתלמוד, כך אי אפשר להם "לברך על המוגמר" ועל הסיום אם אינם יודעים להרצות "כהלכה" על סגנונו של פרישמן, ועל שירתו של ביאליק, וגם של — גורדון... "והא בלי הא לא סגי". וכמה מכאיב ומחפיר הדבר אם למשל (אין זה משל אלא עובדה!) בבית הספר שלנו צריכה ומחוייבת בת ישראל כשרה לכתוב "חבור" או להרצות בעל פה על תוכן השיר "קוצו של יוד" ליל"ג שהרבה יותר ממה שיש בו שירה — יש בו מן הלגלוג והזלזול כלפי היהדות המסורתית בכלל וכלפי גדולי רבני ישראל בפרט.

אבל בת ישראל כשרה שאבותיה הכניסוה לתוך בית הספר של ה"מזרחי" על מנת לחנכה לדת וליהדות המסורתית אינה יודעת מכלל זה. בתוך כותלי ביה"ס הדתי לאומי מחייבים אותה לשנן את שירו ההיתולי של גורדון שהיה לועג לכל קדשי מסורת ישראל, שהיה שונא תכלית שנאה את היהדות הדתית ושגם ל"חבת ציון" התייחס בבטול והיתול ובכת צחוק אשמדאית, ומתוך "שירו" זה היא קולטת לתוך מוחה ולבה את ההכרה כי רב מישראל "נשמתו תתרי, אין

בה אף אחת מן המידות המשובחות שנצטיינו בהן זרע קדש, בני ברית: "על ממון ישראל עינו לא תחוס, דרך שלום לא ידע, חמלה לו זרה"

ואני שואל את המורים שלנו ואת המפקחים על חינוך המזרחי: האם חושבים הם כי סופר משורר כזה שנגע ופגע לא פעם אחת בנשמת נשמתנו ושהיה סורק את בשר מסורתנו במסרקות של ברזל — אם משורר סופר זה אשר קופה של איבה ומשטמה ליהדות המסורתית ונושאי דגלה תלויה לו מלפניו ומאחוריו מסוגל להכניס בלב חניכיו אהבה וחבה לקדשי ישראל ומסורתו? בשורה אחת עם הקריאה בספרי קדש מכניסים אנו גם את הקריאה בכתביו של פרישמן, בלי הבדל ופדות בין קדש לחול, וכך מצטייר במוחו הרך של הילד שלנו כי גם סופר זה הוא אחד מאלה שבנו את ספרות ישראל, והוא הולך וקורא אחרי כן, אם מתוך הוראה מצד המורים, או מתוך רצון עצמי, את ספרו "במדבר" שכולו מלא חרוף וגידוף כלפי תורת משה ורבן של הנביאים. ושוב אני שואל: האם מאמינים הם מורי ה"מזרחי" ומפקחיו כי כתביו של סופר זה (כבודו כסופר במקומו מונח) שהיה זורק כפעם בפעם קורט של חליתת וקורטוב של מרה כלפי מסורת האומה — מסוגלים להנך את בנינו ובנותינו ברוח דתי לאומי יהודי ומסורתי?

הנה זכינו והועד המפקח על בתי ספר של המזרחי זיכה את מוסדות החינוך שלנו בספר "תרומות" בשביל תלמידים בני שנים עשרה שנה ומה נחזה בספר למוד או קריאה זה? איזו "כרסטומתיה" ילדותית של קודש וחול בלי כל תחומים והבדלה כל שהיא. מאמר קצר מתוך מדרש בראשית רבה על יד שירו של טשרניחובסקי, מאמר תלמודי במסכת תענית מכורך עם שירו של אביגדור המאירי, מסכת סוכה עם שמעונוביץ', תנא דבי אליהו עם יל"ג ועם מפו, רבי משה ליב מססוב עם בורלא (ובורלא בראש!), רמב"ם עם אשר ברש ועם שלום אש, והכל בצוותא חדא ובכנופיה וכלי כל גבולים ותחומים. וכמה זלזול יש בתוכה כלפי המקורות של ספרי חז"ל הראשונים, כמה עם הארצות ובורות מתגלה ב"כרסטומתיה" זו. אבל לדעתי כל הספר כולו על שלושת כרכיו תעודת עניות הוא — להחינוך שלנו. אם תלמידים בני שנים

עשרה — ארבע עשרה שמתחנכים בבית ספר דתי לאומי, אין להם ידיעה על ערכה של תורה, של ארץ ישראל, של שבת ושל מועדים מתוך מקור התלמוד והמדרש אלא שצריכים הם לקרוא על זה פרוזי אגדות שנבלעים ובטלים ברוב של פרקי שירה וספרות יפה של הספרות החדשה — הרי זה מגלה את כל עניונו של החינוך שלנו וזיופו. חינוך דתי לאומי, כפי שעלה במחשבתם של יוצרי החינוך הזה צריך שיהיה מקורי, שורשי, צומח ומתפתח ויונק את לשד החיים שלו מתוך ספרות שהיא כולה דתית לאומית ושגם סופריה ומחבריה היו כולם נאמנים לדת ולמסורת אבות. חינוך דתי, תורני, הנעקר משרשיו העמוקים ושנשבר חוט השדרה שלו — זהו חינוך מזויף ומסורס." ע"כ. (ב"מישור" כ"ז כסלו תש"א, הובא בספר "ילדי טהראן מאשימים", ר' משה שינפילד עמ' 75). [ואם כן, הרב פישמן, מי ראה את הנולד? גדולי וזקני הדור? או הרב הצעיר ריינס? ...].

**מנט מן האור**  
מנט מן האור דוחה הרבה מן החושך

**בכיר: ז' אב תשס"א • גילוי צויל לשבת פרשת דברים**

**מנט מן האור**  
מנט מן האור דוחה הרבה מן החושך

**ר"ב לכת שבת**  
בכיר לכת שבת מן האור.

**הדתיים-לאומים!**  
...הדתיים-לאומים!

**זאת התורה...**  
זאת התורה...

**מנגנון הבחירה הלאומית**  
מנגנון הבחירה הלאומית

**שלא יבחרו מנגנון מקום**  
שלא יבחרו מנגנון מקום

**קומו תנועת מדבר**  
קומו תנועת מדבר

**ממשיכים את המסורת... עלון לשבת הכורך את ביאליק עם ר' שלמה אלקבין.**  
(עלונים של חנוך פורת, הרב אליעזר מלמד, ודרב מנחם פליקס).

**מנט מן האור**  
מנט מן האור דוחה הרבה מן החושך

מאז פורסמו דבריהם אלה של ראשי ה"מזרחי", ודברים דומים מפי רבנים ומחנכים המשתייכים למחנה הדתי לאומי, חלפו עשרות רבות של שנים בהן לא רק שלא נעשה דבר, אלא חוזקה כריכת התורה יחד עם הספרות ה"עברית" החדשה ועם ספרות הגויים ותרבותם עם או ללא תרגום לעברית, בתוך כותלי מוסדות החמ"ד החל מגן הילדים, דרך הישיבות התיכוניות והאולפנות, ועד האוניברסיטה הדתית והמכללות הדתיות.

גם העובדה ששעות הפנאי של רוב תלמידי החמ"ד מנוצלת לספיגת התרבות החילונית על כל תחלואיה, לא מפריעה לחיזוק ספיגה זו גם במערכת השעות של ביה"ס באמצעות המקצועות השונים, ואחרי הכל עוד מוצא לנכון פרופ' משה קוה, נשיא אוניברסיטת בר אילן להתלונן על "סגירת תלמידים מפני השפעתה של התרבות החילונית" ולומר ש: "התרבות החילונית מקיפה את כולנו ועלינו לחנך מורים וראשי ישיבות להתמודד עם התרבות החילונית מתוך הכרת ערכה, ולא תוך ביטולה וסגירת תלמידים מפני השפעתה", ולהמליץ כי "ראוי שתקום ועדה ובה רבנים, אנשי רוח דתיים ומחנכים, וזו תיצור תשתית לימודית שתחבר את היהדות לערכי הדמוקרטיה ולערכים האוניברסליים..." (דברים שנישאו ביום עיון לקידום החמ"ד שקיימה הסתדרות המורים, פורסם בעתון: "השבוע בפתח תקוה", י"ד ניסן התש"ס).

על פי תקנות החינוך הממלכתי אין החמ"ד רשאי לפתח תכניות לימוד משלו, למעט מקצועות יהדות מובהקים כתנ"ך ותושב"ע. ברוב המקצועות חלה תוכנית הלימודים של החינוך הכללי גם על החמ"ד, לאחר שהוא בוחר מתוכה את המועדף עליו ביותר, וגם זאת מתוך הסכמת החמ"ד לכך.

**"לא מצאתי בפרסומים של החמ"ד שאיפה  
לבדלנות או שאיפה לפתח תוכניות ייחודיות  
בכל מקצועות הלמוד".**

(יוסף שורצולד, "החינוך הממלכתי דתי" –  
מציאות ומחקר, הוצ' אוניברסיטת בר אילן, התש"ן).

רשימת יצירות בספרות לתוכנית טורחכת - חלק 2 - (יחידות 2, 3, 4) - לגדה ציונית

נושא א' ואלה אנשים נושא ב' האטה בסמל נושא ג' האטה בסמליון

שיר עברית או שמונעת (6 שירים)	שיר עברית או שמונעת (6 שירים)	שיר עברית או שמונעת (6 שירים)
1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא
2. מן ציון קטני/אמא	2. מן ציון קטני/אמא	2. מן ציון קטני/אמא
3. שלום בקרב שני זמק	3. שלום בקרב שני זמק	3. שלום בקרב שני זמק
4. חיים טובים ושלום	4. חיים טובים ושלום	4. חיים טובים ושלום
5. נאמא/אבא/אמא/אבא	5. נאמא/אבא/אמא/אבא	5. נאמא/אבא/אמא/אבא
6. נאמא/אבא/אמא/אבא	6. נאמא/אבא/אמא/אבא	6. נאמא/אבא/אמא/אבא
סיפור קצר (3 סיפורים)	סיפור קצר (3 סיפורים)	סיפור קצר (3 סיפורים)
(ניתן לחסיד סיפור קצר בשני סיפורים באגדות חיל או שתי סיפורי חעט'י)	(ניתן לחסיד סיפור קצר בשני סיפורים באגדות חיל או שתי סיפורי חעט'י)	(ניתן לחסיד סיפור קצר בשני סיפורים באגדות חיל או שתי סיפורי חעט'י)
1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא
2. מן ציון קטני/אמא	2. מן ציון קטני/אמא	2. מן ציון קטני/אמא
3. שלום בקרב שני זמק	3. שלום בקרב שני זמק	3. שלום בקרב שני זמק
אגדות חיל - סיפור עשטי	אגדות חיל - סיפור עשטי	אגדות חיל - סיפור עשטי
1.	1.	1.
2.	2.	2.
רוטן (2 רוטנים)	רוטן (2 רוטנים)	רוטן (2 רוטנים)
1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא
2. רובין/אח או ציית/אמא	2. רובין/אח או ציית/אמא	2. רובין/אח או ציית/אמא
קריאה טונתית (2 ספרים)	קריאה טונתית (2 ספרים)	קריאה טונתית (2 ספרים)
1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא
2. רובין/אח או ציית/אמא	2. רובין/אח או ציית/אמא	2. רובין/אח או ציית/אמא
זרעה	זרעה	זרעה
1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא	1. נאמן/אח או ציית/אמא
עסה	עסה	עסה
1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא
עאטר ביטורת	עאטר ביטורת	עאטר ביטורת
1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא
חערות	חערות	חערות
1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא	1. רובין/אח או ציית/אמא

חומר לבחינת הבגרות בספרות - אולפנת ישרון פ"ת תש"ס. ספרות חילונית כרוכה בספרות הגויים. אגדות חז"ל, לעומת זאת, בוטלו מן הבחינה.

בנוסף לכך אימץ החמ"ד גם את שיטת החינוך החילוני במה שנוגע ללימוד של בניס ובנות בכיה"ס, ובחלק מהם אף באותה כחה דבר שמנוגד כמוכך להלכה, ומהוה שורש לקלקלות מוסריות וכמו שכותב הראי"ה קוק ז"ל באגרותיו בענין זה: "ה' יודע איזו תוצאות של קלקלות מוסריות תביאנה הנהגות כאלו, על זה ראוי למחות בכל כח". (אגרות הראי"ה חלק א' אגרת רע"ט). (אבל בצכה"ד מוחים רק על החזרת שטחים, ולא על נושאים "שוליים" כמו חינוך לצניעות. בנושאים אלה אין בעיה ללכת אחר החברה החילונית ולחקותה).





## חילול הקודש

עד כמה שקשה ובלתי ניתן לתפיסה הנזק שגרם החמ"ד לתלמידיו ע"י החדרת ערכים הנוגדים להלכה, ולדעת תורה, והמטשטשים לגמרי כל גבול וחיץ בין קודש לחול אל תוכנית הלימודים, קשה עוד יותר ואינו נתפס מה שעשה החמ"ד לקודש הקודשים של עם ישראל — התורה הקדושה.

"החינוך לאמונה וחיזוקה עומדים במרכז עשייתנו החינוכית במסגרות הפורמליות והבלתי פורמליות ובכל שלבי הגיל, החל בגן הילדים וגמור במכללה ובבית מדרש למורים". ("קיום מנחים למדיניות החמ"ד", עמ' 26).  
— האומנם??

גם בנושא למוד התורה, אִמָּץ החמ"ד השקפות חילוניות וכפרניות, והכניסם אל מערכת הלימודים, ולא זו של התלמידים בלבד אלא גם זו של מי שאמורים לחנך ילדי ישראל לאהבת התורה, למודה, וקיום מצוותיה — המורים והמחנכים.

"הספור המקראי" — זה שמו של קורס הנלמד במכללה דתית לאומית להכשרת עובדות הוראה במרכז הארץ, האמורות לחנך את ילדי ישראל שיופקדו בידיהן בבית הספר הממ"ד, וללמדם את התורה הקדושה.

בקורס זה לומדות המורות לעתיד את תורת ישראל על פי תפיסת עולמם של גויים ברחבי העולם כאילו היתה יצירה ספרותית. לא אלקים הוא המדבר כי אם "המספרים הקדמונים" ולא מסר אלקי לעם ה', כי אם "תכלית אומנותית". אליהם חוברים "גדולי תורה מובהקים" כמ. בובר, אריאל סימון, ועוד...

90003-A	קודם מס': 0001:664-4	מסלול: 1. מורות לכהנים היסודי 2. מורות לחינוך המיוחד 3. מורות לגיל הרך
שם הקורס:	הסיפור המקראי	שנת לימודים: ראשונה
שם המורה:		ש"ש: 2
אופי הקורס: שיעור		מסרות:
מטרות:	1. התמקדות תכיר את דרכי ההבעה בסיפור המקראי באמצעות ניתוח ספרותי ופרשני של מבנה פרשיות בסיפורי התורה (בעיקר מספר בראשית) 2. התמקדות תכיר את הכלים האמנותיים להבנת הסיפור ומשמעותו. 3. התמקדות תדע כיצד לבצע הערכה מסכמת של הדמויות בסיפור. דמויות ראשיות ודמויות משניות, כינויי הדמויות, המלה המנחה, מבנה השיחה ומפקייה "אמ"י עוקים:	
נושאים כלליים באמנות הסיפור המקראי	א. דרכי האורגניזם והמבנה בסיפור. ב. דרכי התארגון מדרגים לעיצוב הדמויות בסיפור. ג. דרכי התעורה המוסרית של הדמויות. ד. ההדגות בסיפור המקראי ומשמעותן. ה. האקספוזיציה והפקודה. ו. מבנה הסיפור הייחודי. ז. המלה המנחה (היצגיות ופנימיות) במקרא. ח. השיחה - מבנה והרכבה.	
פונקציות ובמרות לעומת ספרות	א. פרשת האבלה חמש הדעות (בראשית, ב.א). ב. פרשת קין והבל (בראשית, ד). ג. פרשת נח והמבול (בראשית, ו-ט). ד. הנסיונות שבהם הוממד אברהם (בראשית, יב-כב). ה. פרשת העבד ורבעה (בראשית, כד). ו. פרשת הבורה והנכר (בראשית, כח-ל). ז. פרשת יוסף ואמ"י (בראשית, לד-ל"ט). ח. הדמויות נוספות מתוך ספרי שמאל, מלכים, יונה, רות ואסתר.	
דרכים ואמצעי הוראה:	1. הרצאה ודיון בדרכי הסיפור המקראי. חזרות הקורס: 1. הבנת נושאי לימוד לבני כל שיעור.	

**לומדות תורה כ"יצירה מפרותית" - מורות החמ"ד**

**ביבליוגרפיה לקורס "הספור המקראי" - תורתם של מפרשים גויים יחד עם תורתם של מ. בובר וחבריו**

**ביבליוגרפיה**

1. **הנהגה**  
שורים
1. **מקראות מגולות לפי-ראשית**  
2. ליבוביץ, נ. **עיצוב בראשית**: ירושלים: המסורות העיונית העולמית, תשכ"ו: תוכוח פורקט.  
3. בראשית, ש. **העיצוב האמנותי של הסיפור המקראי**: זמורה הפועלים תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.  
4. **האמ"י**: **העיצוב האמנותי של הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.  
5. **האמ"י**: **העיצוב האמנותי של הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
1. בובר, מ. **המקרא והמורה**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.  
2. ליבוביץ, נ. **עיצוב לראשית**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
3. סיון, אוריאל. **הדמויות האמנותיות בסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
4. **העיצוב האמנותי של הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
5. **העיצוב האמנותי של הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.

שורים:

1. אלזר, א. **אמנות הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
2. גרין, ש. **עיצוב הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
3. סלוצקי, ש. **עיצוב הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.
4. ש"ס-רבה, ד. **עיצוב הסיפור המקראי**: תל-אביב: הוצאת ספרים, תשנ"ד, עמ' 127-128, 235-236.

5. Licht, J. **Storytelling in the Bible**. Jerusalem: Magnes, 1978.  
6. Longman, T., **Literary Approaches to the Biblical Interpretation**. Grand Rapids, MI, 1987.  
7. Turner, C.A. **Approaches to Plot in Genesis**. Sheffield, Sheffield Academic Press, 1990.

מספרן של הנפשות הפועלות בסיפור המקראי לתקופותיו קטן, כידוע, עד מאד. אפילו בסיפורים בעלי עלילה מורכבת ומתמשכת כתולדות יוסף ואחיו וכמגילת אסתר אין בסצנה הבודדת יותר משתים שלש דמויות פעילות, והדו-שיח מתפתח אך לעיתים נדירות ביותר לתלת-שיח. למיעוט בדמויות מצטרפת ההתרכזות במעשיה של הדמות הראשית, תוך הזנחת תיאור גורלן ועיצוב אופן של הדמויות המשניות: אנו שומעים רבות על יוסף, מעט מאד על ראובן, ומאומה לא על נפתלי. בני יעקב מצורפים לדמות קולקטיבית שפעולותיה, מסעיה ותגובותיה מתוארים בקוים כלליים, ואילו על בניו הזוטרים של דויד כמעט ולא מסופר דבר. בנוסף לעצם שמותיהם ולעובדת השתתפותם בשני משתאות גורליים, ניתן להסיק מרמזי עקיפין שהם הצטרפו לאביהם במנוסתו מירושלים בשעת מרד אבשלום. אך אין זכר בכתובים אודות שיתופם (או אי-שיתופם) במלחמה נגד אחיהם, אודות תגובתם לשמע קינת אביהם השכול, או אודות עמדתם בקונפליקט שבין דויד ויואב. העובדה שמכמנים כאלה של חומר-גלם סיפורי רב-פנים ורב-עניין לא נוצלו אומרת: דורשני!

גונקל הסביר זאת כביטוי לדרגת התפתחות חברתית קמאית אשר בה לא מובחן היחיד כראוי מן הכלל, וכפועל-יוצא של קוצר-ידם של המספרים הקדמונים בהבנתם ובעיצובם של קווי-ההיכר האישיים ובהעמדתן של סצנות רבות משותפים. למגבלות חברתיות, פסיכולוגיות וספרותיות אלה, נודע, לדעתו, בדיעבד גם יתרון מסוים: מכוח ההתרכזות בדמות הראשית זכה הסיפור המקראי לבהירות רבה. דרך הסבר זו מבוססת על ההנחה שמספרי הסיפורים בכל הדורות ובכל התרבויות חותרים לתכלית אומנותית זהה, ומכאן שכדי להבין יצירה כראוי ולהעריכה אל נכון יש לאתר את מקומה על קו-ההתפתחות המוליך מן הפרימיטיבי אל המפותח. ברם, כשם שברור שאי-אפשר לראות בתבליט צורה פרימיטיבית של פסל, באופרה צורה מפותחת של דרמה, כך לא יתכן גם למוד פסל מימי-הביניים באמת-מידתו של פסל מימי הרניסאנס. לכל סוג אומנותי יש חוקיות סגולית משלו, המותנית באפשרויותיו ומגבלותיו, ולכל תקופה אומנותית יש דרכי הבעה סגוליות התואמות את מטרותיה ואת כליה. רק ההנחה בדבר קיומן – זו בצד זו – של דרכי-הבעה לגיטימיות השונות זו מזו מעיקרן, עשויה להוליך לחשיפת יחודו הצורני של הסיפור המקראי, ולהבנת הבשורה הגלומה בצורתו הסגולית.

"מספרי הספורים בכל הדורות ובכל התרבויות חותרים לתכלית אומנותית זהה" — מורות החמ"ד לומדות את התורה כ... "יצירה אומנותית" של "מספרי ספורים"...

במקום חינוך לאמונה, עוקרים גם מן המורים והמורות את האמונה הבסיסית שהתורה נתנה ע"י האלוקים ומה הפלא שלימוד התורה הופך ללימוד משעמם של יצירה ספרותית עתיקה.

הרב שי פירון (ראש אולפנת ישורון בפ"ת) מספר על הכנת תלמידות האולפנא לקראת יום הדין: "עסקנו בהבנת תפקידו של שופט לקראת יום הדין במפגש עם...הגב' שרה פריש". (שופטת כדימוס באחד מבתי המשפט של המדינה).

"מתוך גישה ממלכתית החמ"ד מקבל את הרבנות הראשית לישראל כסמכות עליונה בעניני הלכה ודת במדינת "ישראל" טוענים ראשי החינוך הממ"ד. ("קיום מנחים למדיניות החמ"ד", עמ' 12). אך כמה שורות אח"כ בלבד: "החמ"ד יחנך את תלמידותיו לשירות לאומי התנדבותי בן שנתיים" — דבר שנאסר ע"י רבני הרבנות הראשית, ובראשם הגאון ר' צבי פסח פרנק שיחד עם כל גדולי הדור פסק שהוא "יהרג ואל יעבור" (כמבואר לעיל פרק ו', חלק שני). אך כמובן, סמכותה העליונה של הרבנות הראשית היא בעניני הלכה ודת, אבל מי שקובע מהי שאלה הלכתית הם הפדגוגים של החמ"ד.

## סיכום

החמ"ד עשה ולצערנו עדיין עושה את כל הטעויות האפשריות בנוגע לחינוך תלמידיו לאמונה בה' ובתורתו, לקיום מצוות התורה, ולחיזוק יהדותם, אעפ"י שאורח חייהם של תלמידיו החשוף לכל תחלואי החברה החילונית מחייב מאמץ יתר בכיצור השקפתם ואמונתם. אזהרות רבני הציונות הדתית, ראשיה, ומחנכיה, לא נשמעו בעבר ולא נשמעות בהווה, והחמ"ד הפך לבית היוצר לפריקת עול תורה ומצוות בקרב רבים וטובים, ובמקרים רבים אף נוטע בלב חניכיו סלידה מיהדות ומכל הקשור אליה.

היטיבה להגדיר את החינוך הממלכתי דתי הגדרת החוק שקבעה: "חוק

חינוך ממלכתי דתי פירושו חינוך ממלכתי אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח חייהם, תוכנית לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם". (חוק החינוך הממלכתי, התשי"ג – 1953) לכן, מחוץ למוסד, ומעבר לתוכנית הלימודים, (שממילא אין בה יותר מקורטוב יהדות), נשאר רק החינוך הממלכתי, (שפרושו מעבר למלה הגבוהה, חינוך חילוני) והתלמיד הדתי הופך במקרים רבים, לאזרח ממלכתי, כשאת יהדותו הוא מיישם בצורה ממלכתית (כלומר, חילונית) ונוסף אף הוא אל משפחת ה"תינוקות שנשברו", כשבד"כ הוא משאיר את הוריו המומים וכואבים בלי שהם מבינים כלל איך מבית הספר הדתי יצא בנם חילוני, ולא מעלים בדעתם כי בנם הועבר על דתו אם ע"י חינוך להעצרת מומרים לתיאבון ולהכעיס ועיון בספריהם ואם ע"י אימוץ תרבות וערכים אוניברסליים הסותרים את ערכי היהדות ומנחים לשאוף לחיים אוניברסליים ככל העמים, ולעקירת "אתה בחרתנו מכל העמים". ומה הפלא שהתוצאות של חינוך זה הן: "בניך ובנותיך נתונים לעם אחר", פריקת עול ונטישת המסורת?

**אירגון עלי"מ (טודה לנוער במצוקה) קובע, בהסתמך על מחקר שטח שערך: 40% מהנוער הדתי בחלק מההתנחלויות מנותק מהלימודים ומסחוב בחוסר מעש**

הבעיה הריפה במיוחד בהתנחלויות באזור ירושלים • עלייה של 392% בשנה שעברה במספר בני הנוער הרחיים הבאים לכיכר ציון בירושלים לטוטט, חלקם גם לעשן סמים קלים • שר הדתות סירר במקום - וגדלהם • התופעה אינה מדלגת על בני נוער חרדים - א"כ במספרים מצומצמים בהרבה

כישון משוטטות, זה הרבה יותר חמור מבנים. חלקן נטולות חיק משל לתומם הסמים, האלכוהול ויש אף שמבזלות מינית". במהלך סיורו של שר הדתות בכיכר ציון, הוא שמע סיפור של צעיר ממת חרדי, שעזב את הישיבה החרדית לחוג. "צעירי לשלם לימידי קודש עם לימודי מקצוע ולא ייתנה לי מסגרת מאתאם - או נמלטינו לרחוב, ואנחנו עושים מה שמיזנו". סופר לשר. בעיר כשביעיים יתקיים במשך הדתות יום ציון בגמנת התגבר את מעורבות המשטרה הקהילתית במגזר החרדי, והשר מתכוון להעלות גם את בעיית הנוער המשוטט. במקביל יפעיל המשטרה על רבני השכונות, שיתמכו בהפצלת עובדים סוציאליים ואנשי מקצוע בקרב שכונות הדתות בירושלים. יש עוד המון מה לעשות, וכל שעה שחולפת, זה שעה אתאחר ביד.

וכפי יום הרבנים והתנחלנים מספר נוצמ: באזורי חרד דוקא יש העזרות לעניין חיבת רבנים. גם ריב שהתאבדו ארצות, וכן חיבת לכך תתייחסת בחלק מעלוני פרישת השטח. אך העצרת התינוכות המפוטטת? אף אחד מהם לא מדייק א"ל".

או גברות ירבותי הקוראים: אפשר להמשיך לטאמס אל מתחת השנית, ואפשר גם אחרת. ומלפני של עליהם בירושלים הוא 6214740-02. התוכנית היא תר. 53222 טיקוד 91831. ישמחו לסייע, ישמחו גם לרפורמות.



שר הדתות במסגרת עם הנוער הדתי המפוטט

ירוצים הכי טוב. שלהם זה לא יקרה. זה" - היתרויות לסיים קשים. עם שתיית אלכוהול ועישון טראם - הם מתחילים סופר. מספר נוצמ הם, מנהל הסניף הירושלמי של עלי"מ. לביד, צדק הבעיה מקרב העבר הדתי-לאומי היא בנייה של התנחלויות שאינן נורא והיקות מירושלים. התנחלויות מבוססות. מחקר שטח שלהם הראה, כי כ-40 אחוז מנוער הדתי-לאומי בחלק מההתנחלויות מנותק מסגרת לימודית, ומוצא עצמו "לשוטט". בשנה שעברה, מספר נוצמ, היה גדול מצד ומדיהם של 392 אחוז !!! במספר הערים והעשרות הדתיים-לאומיים החדשים שהגיעו "לשוטט" במקום. מדיהם כבאלה שנפלטו מסגרת הנוער, או אכלה ורשמים בשיטות, תוכניות וכו'. אך במקרים שם אתה לכתוב ימים. בלא שירדשו לתת דין ותשבון נכין היו. לא לחיים, לא למידים "בנייה החילוני" משמר מתבט בדרך מבית הספר, הוא ועוד היותה. אצל המשפחות הדתיות, אם הוא נודק מהישיבה התינוכות, שולחים אותו שוב לישיבה בצפת או במקום מרוחק אחר, שם הוא מרגיש מצויין - קב רא"י וכו'. והוא מבקש להישאר עוד שנה, משם לישיבה מרוחקת אחרת, וככה אט אט מאבד את המסגרת שהוא כה וקול לה, ומבאן ועד טוילים ליליים עם חברו לים-המלח, הדרך צדקה, מספר נוצמ נכון לעשיו, צדק הבעיה, נוסף לנער המסגרת ונח"ל כבר אפור למה מנהל המסלול היא שנית אלכוהול וסמים קלים

מאת: מנדי זמט

בלי ירושלים, מקום שכולם מכירים, כיכר ציון, מתכנסים להם מדי יום מדיש בערב, ולא רק את, ששירות, ולפעמים אפילו מאות, של בני נוער, בני ובנות, הישיבה רב. לא רק הילתת היות על הישיבה הששעם בנאופיה או משחק הברזל של מכבי תל-אביב. "האקשן" האמיתי שם הם חילוני ודתיים, ששירות החרדים, לו שמעו אותן, אם עוד נותרו להם שירות היו שמוות. לא כל מי שבא לכיכר ציון בשעה הנקובה הוא מברח "אחר מהחבר" עליה נספר מהיותו. אבל מי שירוד - בא, בתחילת השבוע הבא לשם ליקרוד מדיה שר הדתות, אשר אותה בעקבות מה שהיא שועם, לא בפה שעתה עירב עליו, שירות צעירים וגם כמה צעירות משכנו הית את הנה של ויו שם, כיפה סיונה או כוברים על ראשם, אך תפנים שלהם צעקות כי הם מתירות אותם חושב. געבור יש לתוננים, כפי מספר ששה נוצמ הם, מנהל סניף ירושלים של עמותת עלי-מ עדה לנוער במצוקה. פעילי העמותה היו, מגיעים מדי שנה, לפחות פעם אחת, מדידת עם מתנדבים עובדים סוציאליים ופסיכולוגים לכיכר ציון, מדובבים את המדיה ונוטים לתזיל כמה שאפשר. עלי הבעיה תלמידי המפוטט ששירות ובקשות. עם המדיה החדים היך להם וידי קשה. "הצעירים הדתיים לא יוצים למסוע מלום. הם בשוים שהם

# דאגה בציונות הדתית: "יותר צעירים שלנו מתקלקלים"

במאמר נ"ה הצופה נחשפה תופעה במחנה הכיפות השרוגות • מעישון, תסרוקות ומסיבות - ועד לזלזול בכיפה וקשרים, לא צנועים בין כנים לבנות

## תוצאה מוצל המפדיל: דדדעה בפיז כלים הינוניים

אני משבח באר את יונה גורמן על אופני לבי היחסי לחשף בעיות. איבט שירק לאלו שנזנחים למאמץ במיתת פגרת לפסדות. פו אפד אפס מוכל המפדיל, נולוח אורלק, בעקבות מאפרו החרוץ של נר רגן. הרעיה קיימת גורדל להכיר נה. אני יודע שהנהר במצאות הקיימת היא קשה. אבל היא גם תנאו מקום לתח' מודרות חיוניות מוצלחת עישה, אבר אורלק. השלב הראשון הוא להביא לי רי פו, שמותכס יכיר בכעיה וידעו על קיומה, ואילו בשלב השני יש גורדל לבנות את הכלים החינוכיים המתאימים עליהם לתזמנה עם התופעה הקשה. אבר אורלק. שנים רבות, ומשכנע שאז ועד על מה הוא מדבר.

רמי חוות

לפי גורלה, מרדא גם מסאפיו אתה מנרז לרבריו, מוריר כורב המיפדיל בני יורעו משפי חות סבות, שהוריהם הם מורד פערמת התנועה הנוצרית. תנועה ממחמת מוסמים נוללים יותר ורדס בריוכיים ערדוניים מוכסיים נוללים כיום סקולטרים חוקים, כולל בתנחלות. בחלק ניכר מן המסרים טוען גורמן, שזוכר בתלמידים עם פסונציאל לימודי גבוה ביותר. גורמן מרדא גם מדגול העיר שבו התופע עק מתחילה - גילאי חכמות הביניים - ומכר שיעורים מוריר מלמדים מרכזיים, שכל המיתה מעריכה. הוא מעיין כי קשה לאמר את היקפה של התופעה - סמתולקד לרבריו כערך ל-85% בניס 1967 מנת - אך בעוד שעבר מרדא היה מאזורים הרדדים, כעת זה המכיל את עצמו כזה פעמים.

## אין עישון בלי אש



המאמר שפורסם ב'הנומה' ביום שישי לרבריו, גם בעבר היו תופעות של פורקי עול, אלא שבדרך כלל הם פרשו לגמרי מן מנהג התינו. כעת, הוא אובד, הם נשארים כתור בתיהספר ואף תופסים מקום לגיסטי כמרכז החינוחי של העירייה.

מאת רמי חוות, כתב ידיעות אחרונות  
מוכיל תנועת הנוער, בני עשבא יבא בוכו השמיעו בדתייחבת מוסמת ראשונה להתרהבות, שהיקת העול' כרוב הערד הצינוידת. כמאמר יוצא דופן כמנתו, שפורסם ביום שישי ב'הנומה' המפדיל, הנופה, כותב וני יכיל, ונה גורמן, רוקס הסגנו הברור ממי יב איתנו מיתות מורעים לשכנע נוספת, והיו נלח ונלוח מוכונו. מוריר ל'ת תרבות' עכ' שות, הוכפיע בעוות שנות אצל בנינועו סוים, רכסית התנהגותית המלולה כאחיה התתרת' ארובה ומננות, עישון נרגילה עוק לבנים, תסרוקות שנות וקשרות ועד זרעיים, חסס צרעות וניבולפה. בהיקסם ענוים יורה, יתן גם לבנות התנהגותיות יותר קשות, כחן הליכה עם כיפה כיי או כסיה, כיי אוריס כפאב, קשרים לא צנועים בניו לבניה, עצמים אך עצים מסיים מוללים.

## ידיעות אחרונות

המחיר: דינר ושישה ארונוק נערים. הנומבר: המנהל והסיוע: תל אביב, רח' יהודה זה מוסד 3, תור 168 ליל 0683111, 03 49931956, הפנהל: 03 4082116. שעות מנייה: 03 5334933, שיער מנייה: 1135 127. ווישילונ: עורכת ומדורגת: רח' רב קוה 6, טיל 6298212, רמבר כרוב ספור בניו 1, ינונה שולק טיל 141020. חינה: רח' הרצליה 1, טיל 2 06610342, הפנהל: רח' מרדכי מקלף 47, פיק נוסע 10076, החנויה: האנשים 4 א"י יפו, תלמוד טיל 2821017, טיל 03 2821017. מירדע: רח' מרדכי ומדורגת: רח' ק"מ 119, סמולרבו: 03 4251284, 03 4251281, קרפס 2013222, 03 4251281. איא הפקרבת אחראית לזכרון התנועה ואינה מתייחדה כח מדורגת ומדורגת: רח' ק"מ 119, סמולרבו: 03 4251284, 03 4251281.

"ואם אנו רואים בה 'מזרחי' ש'תולדותיהם לאו כיוצא בהם' — של האבות והתלמידים ובתוכם גם תלמידיהם של מורים ותיקים ב'מזרחי' — הנה הסיבה לכל זה היא, מה שהדבק הזה, דבק של דת ולאומיות כמוכן של דבק משני דברים, איננו מן השמים, שנגזור עליהם שיהיו בבחינת עקר ועקרה. ולא נועיל הרבה, אם אפילו נחליף את המורים, כאם לא נעמוד על מוחלפות השיטה"

(הרב משה אביגדור עמיאל, "במישור", ג' שבט תש"א).

החמ"ד וחשיפתו למערכת ה"ערכים" החילונית ותרבותה, הפך את הצבור הדתי לאומי ברובו לצבור החושב בצורה חילונית, ואשר השקפתו ואורח חיו מעוצבים בעיקר עפ"י צורת חשיבה חילונית, אלא שעל כורחו נאלץ להתחשב במידה זו או אחרת בהפרעות של ה"מגבלות הדתיות" לחשיבה זו. לכן, נעשים מאמצים להשתחרר עד כמה שניתן מהמגבלות הדתיות ה"מפריעות" לאורח החיים הזה לגמרי לזה של החילונים. אך גם כשהיתה השתחררות זו על חשבון ההלכה ובניגוד אליה לא נרתעת הצה"ד לומר את דברה כפי שנראה בדוגמאות שלהלן, על מנת לחזק את ההשקפות החילוניות שחדרו לצבור הדתי לאומי.

כס"ד

מרכז סיוע וחינוך

מנהלת חסידי לוב הארץ

התחרות הלארצית ללהקות נוער דתיות

ברחבת ביה"ס היסודי באלקנה

יום חמישי, ד' אלול (23.8.01) ב-18:30

בהשתתפות להקות נוער מירושלים, מהמרכז ומכל רחבי יש"ע

מנחה: ניצן קידר (גל"צ)

במופע המרכזי: להקת השנה

שוטי הנבואה

**סרטים מומלצים לחופש הגדול לילדי החמ"ד. מצאו את עשרת הדברות ב...סרטו של וודי אלן**  
(מתוך: "נעבור את החופש בגדול", בעריכת הרב שי פירון, בית המדרש "והי בהם", קיץ תשס"א.)

**"מבסרט"**

סרטים מומלצים בצירוף שאלות מנחות

"מדרש קולנועי" - אודי לאון



**סרטים ישראליים**

אוונטי פופולו: רפי בוקאי

**סרטי וודי אלן**

**שונת קהיר הסגולה:** למה רוב בני האדם הולכים לקולנוע לפי הסרט? האם זה מתאים רק לתקופת עשיית הסרט? מה הקשר בין הפשעים לחטאים הקטנים? מיצאו את עשרת הדברות מסתתרות בתוך פרטי הסיפור? לפי סוף הסרט (יש שני חלקים בסוף) סיפורו של דני חז מברודווי: השוו לדמותו של צ'רלי צ'פלין ולשאלות ששאלנו שם.

קח את הכסף וברח

**סרטים מהמזרח הרחוק**

הובם הגדול "כשר". במיוחד קוראסוה מושג האמת האובייקטיבית והיחסית מול האמת המוסרית: מה הקשר בין סיפור המשפט המתנהל לסיפור המסגרת שברקע דודס קאזן ראן

**סרטי אקשן**

1. תותחי נברון
2. רוקי
3. הבריחה הגדולה
4. מזימות בינלאומיות - היצ'קוק

**מערבונים מומלצים**

הנהר האדום

**סרטים נבדלים**

1. תותי בר: אינגמר ברגמן
2. החותם השביעי: אינגמר ברגמן

**שנות ה-50**

1. קזבלנקה
2. שיר אשיר בגשם
3. הנץ ממלטה



**קלאסיים**

האזרח קיין:

במאי: אורסון וולס: האם הגיבורים הראשיים של הסרט הינם דמויות חיוביות? האם שליליות? מדוע? האם יש בסרט דמויות חיוביות לגמרי? למה דווקא הן? מה המשמעות העמוקה של סוף הסרט? מה יש לסרט לומר על דמויות "גאונות"? האם זו הדרך היחידה? במאי: היצ'קוק. מהי עמדתו של היצ'קוק לגבי שאלת הזהות האנושית ולגבי ההתמודדות עם חולשותינו.

ורטיגו:

אפוקליפסה עכשווית: במאי: קופולה. השוו למסעות אחרים: בני ישראל במדבר ומסעו של ר' נחמן לארץ ישראל (במקור בספר חיי מוהר"ן וכיום ניתן למצוא בתוך ספרו של גרין - בעל הסיורים) האם הגיבורים הראשיים של הסרט הינם דמויות חיוביות? האם שליליות? מדוע? האם יש בסרט דמויות חיוביות לגמרי? למה דווקא הן? מה המשמעות העמוקה של סוף הסרט? במה דומה אי.טי. לדמויות של זרים ואחרים בתוכנו? במה דומה יחסנו אליהם לטוב ולרע? אילו מצוות וערכים תורניים מתקשרים ליחסנו לדמות כזו?

חלף עם הרוח:

אי.טי.:

צלילי המוזיקה:

1. זמנים מודרניים
2. הדיקטטור הגדול
3. הבהלה לזהב
4. אורות הכרך

צ'רלי צ'פלין:

**שאלות:**  
מה מיוחד בדמות הנווד?  
מה גורם לו להיות במצבו?  
האם הוא לוויר? מדוע?  
מהן מטרתיו בחיים?  
מה דעתו של הבמאי על החברה מסביבו?  
(חישובו על הפרטים שבכל סרט)



# נשים דתיות פליניסטיזם: "לשנות את נוסח הברכה 'ברוך שלא עשני אשה'"

ככנס על הציונות הדתית שהתקיים בגליל הוצגו תקדימים ששימשו קהילות יהודיות, ובהם "ברוך שעשני ישראל"

## מאת פליקס פריש

נשים דתיות פליניסטיזם מהזרם הדתי-ציוני קר"א את לשנות את ברכת "ברוך שלא עשני אשה", ולי קחה מתפילת השחרית.

הקריאה עלתה אתמול כמהלך כנס בקיבוץ לביא ליד הכנרת, שעניינו עקרונות הציונות הדתית והזרם האורתודוקסי המודרני ביהדות.

אחת הפעילות המודרני שריברה ככנס, הרוקטורנטית גילי ויוון מקיבוץ סער, העבירה שיעור הלכתי שבמהלכו הציגה אלטרנטיבות לברכת "ברוך שלא עשני אשה". היא הציגה תפילות בקהילות מסוימות, בהן נאמרה הברכה באופן שונה. למשל, "ברוך שעשני ישראל".

## ■ הגאון מוילנא ורבנו אשר

השיעור של גילי ויוון עורר התרגשות וויכוחים קר לניים בין באי הכנס, כשהעלתה את הצעתה למסד נוסח תפילה שונה.

נוסח הברכה הינו חלק בלתי נפרד מהסודור, מטקסט חתום ומקורש, שלכאורה לא ניתן לגרוע ממנו

פסיק, אמר אתר הרבנים ככנס. "נכון שמדובר בטקסט בעייתי, וייתכן שהוא אפילו אינו מתאים להרכבה מאיתנו כיום, אבל צריך להבין את הקושי הפסיכולוגי של המתנגדים".

ויוון אתמול למעריב, כי קיים פער עמוק בין התפיסה השוויונית בורם הרבני המודרני לבין הניסוחים במי קודרת הקלאסיים. "אני מסתמכת גם על ניסוחים שונים של הגאון רבי אליהו מוילנא וגם על רבנו אשר (הי כאירופה במאה ה-14), שהתפללו בנוסחים אחרים".

דבריה של ויוון זכו גם לתמיכה של רבנים, שמצאו בפסיקה היהודית תקדימים לשינויי נוסחים. היו אף כאלה שטענו, כי העלבון שנגרם לנשים מהתפילה הוא איסור מהתורה, לכן יש למצוא פיתרון לבעיית העלבון. עמוס ברט, ממארגני הכנס, אמר כי המושג "הלכה יוצא משורש הלכ". "ההלכה צריכה ללכת, ולא קפוא במקומה", אמר. "אחרת ניצור לעצמינו אויבים והמצב בעם היהודי יגיע לפיצוץ. למרות שזה מאוד כואב, אנחנו, הקיבוץ הדתי, צריכים אומץ כדי להישכב על הגרר ולהוביל את ההלכה קדימה. אחרי הכל, השולחן ערוך נכתב בפולין לפני מאות שנים".

לשנות את ברכת - "שלא עשני אשה".

אחרי הכל ה"שולחן ערוך" נכתב ב...פולין.

עוד תוצאה של ההסתכלות בעיניים

הציונות על היהדות

מעריב, כ"ו בתשרי תשנ"ט



בס"ד

## מכתב אישי לעם ישראל

בזמן האחרון פוקדים את ארצנו מאורעות קשים וכואבים. אדם מוצא עצמו מתחבט בשאלות רבות ומסובכות. אנו, בנות אולפנת ירושלים, מאמינות שמעבר לכל הוויכוחים הפוליטיים ומעבר לכל השאלות, עם ישראל חייב

# להניף את הדגל!

הדגל המסמל את תקומת מדינת ישראל  
 הדגל המסמל את קיבוץ הגלויות  
 הדגל המסמל את ההתפתחות  
 הדגל המסמל את אחדות העם  
 הדגל המסמל את הכמיהה לשלום  
 הדגל המסמל את הגאווה הלאומית

**בואו נניף יחד את הדגל שבתוכנו**  
 "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"

בנות אולפנת ירושלים

בעקבות הצרות הפוקדות את עם ישראל  
 יוצאות בנות אולפנת ירושלים לצמתים  
 ומחלקות דגלים ומכתב עם מסר אישי חשוב  
 לאומה: "עם ישראל חייב... להניף את הדגל".

הרב פרומן (תקוע): "ההופעה של להקת בת שבע פוגעת בי ובעולמי אבל אלהם על החופש שלהם לומר את הדברים"

מלחמת חרבות

רבבות הפגינו נגד כפייה דתית

גדשו את כיכר רבין בת"א בסיסמה "להיות עם חופשי בארצנו" • בין הנואמים הרב מנחם פרומן מתקוע: "אלהם על החופש של 'בת שבע' לומר את הדברים" • אהוד ברק ביטל את השתתפותו



כיכר רבין בחלוצים מלאה אנשי מפגשים נגד מדיה דתית (צילום: שאול טנק)

400 אלף איש, לתקופת המפגשים התקבצו אמש בכיכר רבין בתל-אביב להפגנה בסיסמה, לדוית עם הרב משה בארצנו נגד הכפייה הדתית. את ההפגנה יזם משה "דוש" ואמ"ן, אגודת אגני ים קק. במחאה על הצנזורה, שהטילה על קטע המחול של להקת "בת שבע" כמופע, "עמנו היובל" כמחאה "יום העצמאות" מליסיאס, איש-צ'מרו ואנשים חקיי בחיפיות אי-סם הדיום תודיים - את הרב הראשי לישראל, יוסף לאו, את מנהל ש"ם, הרב עובדיה ויסא, את מנהל ש"ם פד הנישוא, תמ"אלוף יעקב עמידרו, ואת שר ההגנה, יצחק לוי. יורד מרז, ויוסי שריר, הובילו כי ההפגנה היא נגד ממשל הרב מנחם פרומן שיוזם לחינוך. ראש עיריית ת"א, רונן מילוא, היה הנוכח ביותר במתקופת על החרוץ. במלני קרי אנו את חייזר מפקדת המדינה, אהר. מאות מיליונים הולכו בצורה לא תקינה וכלי ועל לצויה החרדי. את האספה היו נתנו למדיסטים ואכלו ויזבו. שלא תודמים כלום למדינה על השטח והלישים. על השבת עיריית מיתח ועל השבת ההסקפה ביוזמו.

הרב מנחם פרומן מתקוע מזה את הוא נגד הצנזורה על האגודת החרדות. התפקודה של להקת בת שבע פוגעת בי בעולמי, אהר. אבל אלהם על החופש שלהם לומר את הדברים. יורד ואופוזיציה אהוד ברק, ביטל את הפגעה המתוכננת בצערת, ואת הצנזורה ייצג ח"כ יוסי ביילין.

נושא לעבודת גמר בישיבה התיכונית "מקור חיים" בירושלים — השפעת היהודים על התפתחות תעשיית הקולנוע בארה"ב.

**לימודי קולנוע ב"ישיבה תיכונית"**

כאשר החליטו גדולי הדור שעבר וצוקל לסגור את ישיבת וולווין המפוראת, ובלבר שלא להיכנע לדרישת השלטון לשלב בה שעתים של לימודי חול, היה זה משום שראו בעיני קורסם, כי "שילוב" של לימודי חול עם לימוד התורה, עלול לגרום לחורבן התורה, וכפי שהמציאות מוכיחה עד עצם היום הזה, שרק הישיבות הקדושות הן השומרות את גחלת התורה ומגדלות את מרבצי התורה ומורי ההוראה.

מספר שהגיע לאחרונה לידיו ממחיש את התדרדרות המוקדת את מוסד "הישיבות התיכוניות". מרובר בהצעה לעבודת גמר, של תלמיד "ישיבה תיכונית" בירושלים הנקראת בשם "מקור חיים" ובראשותו של עדין שטיינולץ הנדעו. מסתבר, כי התלמיד הנ"ל החליט להקדיש את מעייניו ולהכין עבודת גמר על הנושא: "השפעת היהודים על תחילת התפתחות תעשיית הקולנוע בארה"ב".

בין ראשי הפרקים של העבודה מונה תלמיד "הישיבה" את הנושאים הבאים: "סקירה על התפתחות הקולנוע, מה משך ומוסך יתודים לענף הקולנועי; מפעל הקולנועות כענף כלכלי; מעורבותם והשפעתם של היהודים בעולם הקולנוע בארה"ב, ועוד. תלמיד מסביר, כי העבודה תתבצע באמצעות "לימוד הנושא על פי ספרים ופירסומים בנושא, וראיונות עם אנשים שפעלו בתחום זה".

הוגית בו יומם ולילה - נוסח "הישיבות התיכוניות".

הצופה" – עיתון יומי  
 נל"אכבי, רחוב המסגר 66, מיקוד 67217, ת.ד. 2045 מיקוד 61020 טל: 03-5622951-4, פקס: 03-5621502  
 רושלים, רחוב בריהודה 3, טל: 02-234910 פקס: 02-252904  
 זיפה, רחוב ארלוזורוב 1, טל: 04-663628



הוא הולך לסרטים.

מבקר בתאטרון.

אידיאליסט מבשים.

קורא עמוס עוז.

משרת בחיל קרבי.

שומע את אריק אינשטיין.

אוהב את "שלושים ומשהו".



אוכל במסעדות.

נוסע בקיץ לחו"ל.



הציבור הדתי-לאומי  
 בישראל – פרופיל

ובכל זאת הוא שונה!

הציבור הדתי-לאומי בישראל מייצג קבוצת אוכלוסייה בעלת אורח חיים מוגדר ויחודי, ופוטנציאל שיווקי גבוה במיוחד. טיפול שיווקי נכון בקבוצה זו מחייב הכרות קרובה עם חבריה, מוסדותיה וארגוניה העסקיים, וכן הבנה מעמיקה של התנהגות הצריכה שלה. אנו שמחים להציג לפניך מדריך לציבור הדתי-לאומי בישראל. כרטיס הביקור שבפתח המדריך מטכם את כל התורה על רגל אחת.

מי זה?

הודעת בעל דין כמאה עדים דמי  
 – עתון "הצופה"

## פרק ח'

## סיכום

כתב מרן האדמו"ר מסאטמאר ר' יואל טייטלבוים בתחילת הקדמתו לספרו הקדוש: "ויואל משה":

"והנה מלפנים בישראל בכל הדורות כשהגיעה עת צרה ליעקב, חקרו ודרשו מה זה ועל מה זה, איזה עוון גרם להביא לידי כך, לשים לב לתקן ולשוב אל השי"ת, כדמצינו בקראי ובתלמוד. וכן אחר גלות שפאניא חיבר הקדוש החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל הספרדי ספר אור החיים מיוסד על כך, לחקור אחר העוונות שגרמו אז הצרה והגלות. וזקני ה"חיות דעת" בהקדמת פירושו למגילת איכה כתב גם כן שאין תועלת לספר הצרות והיגונות אלא אם יספר גם סיבת הצרות שאירעו לו למען ישמור עצמו מהסיבות המביאות לידי הצרות". ע"כ.

ובהקדמתו לשו"ת "אחיעזר" חלק ג', כתב ראש גולת אריאל, מרן הגאון ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי (לאחר שתיאר את כל הצרות הקשות והנוראות שפקדו את עם ישראל באותן שנים) וז"ל: "...וזאת לדעת כי שרש המחלה הוא בהחנוך הפרוע לשמצה, אשר הדור הצעיר מתחנך בבתי ספר חופשים ללא תורה וללא אמונה, ועי"ז גברו הבורות ועמי הארצות, ההוללות וההפקרות, אשר על כן העבודה הגדולה למען תחית וחיזוק החינוך התורני ושכלולו צריכה שתתפוס מקום בראש ולהיות נקודת המרכז בעבודתנו ומפעלנו".

במצב בו נמצא עם ישראל בתקופתנו אנו, רואים אנו בחוש את דברי חז"ל המתארים את תקופתנו בסוף מסכת סוטה: "ועל מי יש לנו להשען, על אבינו

שבשמים". כל התורות והאלילים הכוזבים, וביניהם הקומוניזם, הסוציאליזם, והלאומיות, נופצו ע"י צאצאי יוצריהם שהפנו להם עורף לטובת הנאותיהם ויצריהם. הציונות הדתית, נותרה האחרונה שעדין מתעקשת להדבק באותה לאומיות שיוצריה זנחו אותה כבר מזמן, וגדולי הדורות הזהירו מפניה ומפני התוצאות החמורות שאליהן תוביל, שבעוונותינו הרבים התגשמו לעינינו במאה השנים האחרונות אחת לאחת, וכארתו ינוקא תְּפִיחַ רָעָב (סנהדרין ס"ג ע"ב) שנשתייר אחרון מבני משפחתו שאבדו כולם בעוון עבודה זרה, אך בכל זאת מעדיף להוציא יראתו מחיקו, לחבקה ולנשקה עד שנבקעת כריסו, ובלבד שלא לומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, וכמו שבאר שם רש"י ד"ה בתר דאביקו ביה, שאחר שנתקשרו בעבודה זרה מעצמן תקפה חיבתן עליהן...

נמצאים אנו בעוונותינו בתקופה קשה מאד, מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה ורק פתרון אחד ישנו למצבנו: "תשובה", תשובה מדעות כוזבות, תשובה מחטאים, תשובה מכל חיסרון בעבודת ה'. נבדוק טוב ולעומק את עצמנו, נתחזק בלימוד התורה (מאנשים הנאמנים לה), בשמירתה, ובחינוך זרענו לדרך התורה, ונחזק איש את רעהו. ונפסיק, כן, נפסיק להמעט בערך תורתנו הקדושה אשר כל חוקות שמים וארץ הם אפס בערכה. הימים ימי רעב לשמוע את דברי ה' ויש לנצלם ולזכות גם את אחינו היקרים לחזור ולהתקרב לאבינו שבשמים ולשמור את תורתו הקדושה, והוא ברחמיו הרבים יאמר קץ לצרותינו, יקבץ נדחינו וגלויותינו, ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב ואת משיח צדקנו, יבנה לנו לתפארת שמו הגדול והנורא בנין בית מקדשנו, ויזכנו לעובדו בלבב שלם ונזכה במהרה לראות בעינינו "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

(תם ונשלם ביום ט"ז במרחשון (התהא שנת סוף וקץ גלותנו), התהילות והתשבחות לבורא העולמות כולם).



להצלחה, חזרה בתשובה,  
וגאולה אמיתית ושלמה  
של כלל ישראל

להצלחת עמוס בן אורה  
להצלחת דורון בן מלכה  
להצלחת רוזית בת שרה

לע.נ. אברהם בן משה ז"ל  
לע.נ. נסים בן שמואל ז"ל  
לע.נ. מרים בת זוהר ז"ל  
לע.נ. מישה חייקיל בן צוליק ז"ל  
לע.נ. אלכסנדר בן סמואל ז"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

